

MATCE BOŽÍ.

ALMANAH.

NA OSLAVU 50-LETÉHO JUBILEA

PROHLÁŠENÍ DOGMATU

O NEPOSKVRNĚNÉM POČETÍ MARIE PANNY

VYDALA

LITERÁRNÍ JEDNOTA BOHOSLOVCŮ OLOMUCKÝCH.

V OLOMOUCI 1904.

TISKEM KNÍŽ. ARCIB. KNIH- A KAMENOTISKÁRNÝ. — NÁKLADEM LIT. JEDNOTY.

B. E. Murillo Neposkvrněná.

S povolením nejdůst. arcibiskupské konsistoře v Olomouci,
ze dne 19. října 1904, č. 14.198.

P o ř á d a l i :

Leop. Reček. — Část biblickou: **Adolf Jašek.** — Administraci: **Lad. Zamykal.**

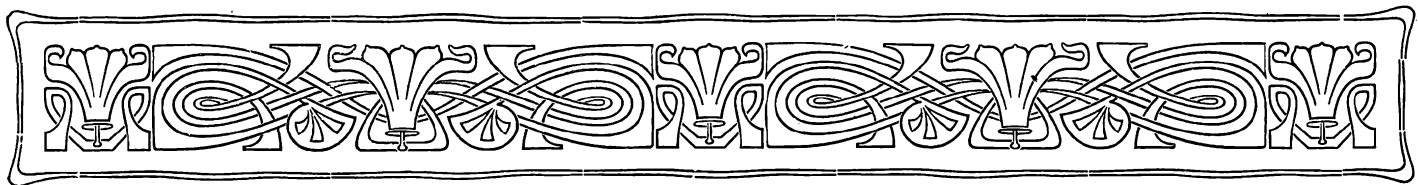

KRÁLOVNĚ,
BEZ HŘÍCHU PRVOTNÉHO POČATÉ,
PANÍ SVÉ A MATCE,

NA DŮKAZ SYNOVSKÉ SVÉ LÁSKY A VDĚČNOSTI

VĚNUJE

LITERÁRNÍ JEDNOTA
BOHOSLOVCŮ OLOMUCKÝCH.

Ex Bulla dogmatica Pii PP. IX.

Quare postquam nunquam intermisimus in humilitate et privatas nostras et publicas Ecclesiæ preces Deo Patri per Filium eius offerre, ut Spiritus sancti virtute mentem nostram dirigere et confirmare dignaretur, implorato universæ cœlestis curiæ præsidio, et advocato cum gemitibus Paraclito Spiritu, eoque sic aspirante: ad honorem sanctæ et individuæ Trinitatis, ad decus et ornamentum Virginis Deiparæ, ad exaltationem fidei catholicæ et christianæ religionis augmentum, auctoritate Domini nostri Jesu Christi, beatorum Apostolorum Petri et Pauli, ac nostra declaramus, pronuntiamus et definimus: Doctrinam quæ tenet beatissimam Virginem Mariam in primo instanti suæ Conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris humani generis, ab omni originalis culpæ labe præservatam immunem, esse a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam.

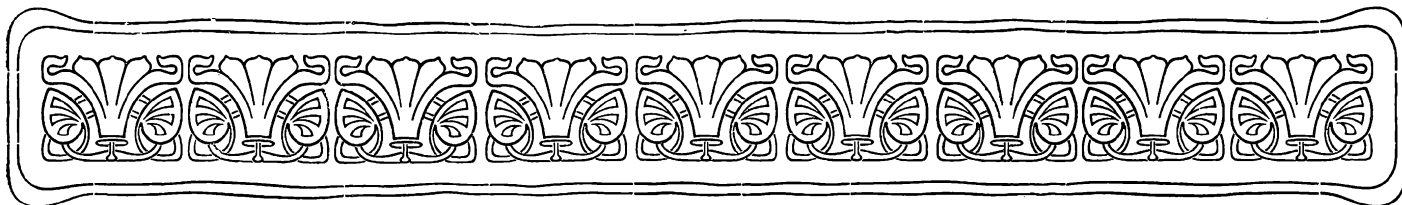
Z dogmatické Bully sv. Otce Pia IX.

Proto neustavše nikdy v kajicné pokoře přednášeti soukromé své a veřejné prosby církve Bohu Otci skrze jeho Syna, aby milostí Ducha svatého mysl naši řídití a posilniti ráčil, žádavše o ochranu všechny kůry nebeské a vzývavše vroucně Ducha Těšitele, a za jeho vnuknutí: ku cti svaté a nerozdílné Trojice, k oslavě a okrase Panenské Bohorodičky, k povýšení víry katolické a křesťanského náboženství rozšíření, mocí Pána našeho Ježíše Krista, svatých apoštolů Petra a Pavla a mocí svojí rozhodujeme, prohlašujeme a ustanovujeme: Nauka, která učí, že nejblahoslavenější Panna Maria od prvního okamžiku svého početí, zvláštní milostí a výsadou Boha všemohoucího, pro zásluhy Ježíše Krista, Spasitele pokolení lidského, ode vši poskvrny viny prvopočáteční neposkvrněna byla uchována, od Boha zjevena jest, a proto ji všem věřícím pevně a nezvratně věřiti dlužno.

Ó Panno krásná, věnčena v hvězd roji,
Ty v hávu slunce, hodna tak, že skrýval
Bůh, slunce nejvyšší, své světlo v Tobě!
Mne láska nutí, o Tobě bych zpíval,
však začít nelze bez pomoci Tvoji
a Toho, Jenž Tvé lůno zvolil Sobě.
Ty, Jež jsi v každé vyplnila době,
oč s vírou Tě kdo žádal,
o Panno, jestli padal
kdy soucitu svít ve tvář naší mdlobě,
kéž k modlitbě mé Tvá se milost sklání!
V mé tísní shlédni ke mně,
neb já jsem země a Ty nebes Paní!

Petrarca-Vrchlický:
„Vergine bella“

REGINA, sine labe originali concepta!

Ó Nejčistší! Na vína pohár sládla
ta píseň, řadu let již vesmír kvet',
již Tvůrčí mysl nad chaosem vládla,
již Láska věčná spásu lidstvu přadla,
když k zemi klaté paprsk její slet'.

Jak věky šly, ta píseň jimi tekla
od ráje prahu v dál do judských skal,
zjařmených duší tuchami se vlekla,
do vzňaté hrudi proroka se smekla,
kol tebe vavřín rytmus její tkal.

A onu noc, kdy píseň byla slovem —
pod mázlivým snů jhem se chvěla zem,
vše žitím plálo, co kdys bylo rovem,
vše smálo se a hrálo v šatu novém,
a nebe svitlo zářných očí stem.

Bez hříchu počatá! Ó černá růže,
ó sněhu lilijí, v než zavíjí
se krása s vůní ve objetí úže,
kdo vyslovit, kdo vyzpívat jen může
taj tvého početí, jenž opíjí?!

Bez hříchu počatá! Ó Slunce, Něho,
milostí Studnice, ó Světice,
ó Dcero, Choti, Matko Boha svého
do žití lomu světlá Bráno Jeho,
ó věčný Chráme věčné Trojice!

Bez hříchu počatá! Ó Dítě, Ženo,
 ó Matko, s očí tvých nevinny smích
 vším kmit', co tmami bylo zavaleno,
 vše vzpružil zas, co vinou poroseno, —
 bez hříchu počata jsi smyla hřích!

Ó zdráva buď! Ó vždycky budiž zdráva!
 Noc temna rmut ať klene, úsvit hruď,
 ať ctností úbělu se koří sláva,
 ať bouří světem zla a hříchu vřava,
 buď zdráva vždy, ó vždycky zdráva buď!

Ó zdráva buď, již Moudrost vyvolila,
 bez hříchu počatá! A prohřátá
 když duše dík a prosbu k tobě sílá,
 dej znát, že Panna jsi a Matka milá, —
 nad její snů se nakloň poupata!

Ó Nejčistší! Ó smavý, blahý květe,
 kalíšky jehož vůní svou k polibkům zvou,
 ó Nevinnosti moře, Lásky světe,
 ó svatá Kráso věčna na paletě,
 tě pozdravuji sloky chudobkou!

Rudolf E. Linhart.

I. Nemluví se ani přímo ani dle souvislosti o hříchu dědičném, Bůh však nazývá se jedině svatý, spravedlivý a bez hříchu. Na př.: „Jediné Slovo jest, nad nímž nepanuje hřích: jest totiž hřešiti všem v povaze vrozeno.“ (Clem. Alex. L. III. paedagogi c. 12.), „Jediný Bůh jest bez hříchu a z lidí jediný Kristus jest bez hříchu, poněvadž i Kristus jest Bůh“ (Tertullian, 1. de anima c. 41.) a j. Tato jednotlivá svědectví nutno posuzovati týměž způsobem, jako většinu podobných míst v Písmě sv. Jednohlasně se vykládají tak, že proto nazývá se Bůh „solus sanctus, iustus“ a t. d., poněvadž dokonalost jeho patří k podstatě Boží, a v tom smyslu nemůže být přislušeti ani andělům ani lidem. Bůh jest jedině svatý proto, že nemůže hřešiti — tvoří jen lid, pokud se jim toho zvláštní přízní dává.

II. Celé pokolení lidské postiženo jest hříchem dědičným, hřích Adamův přešel na všechny jeho potomky, kteří přirozeným způsobem se zrodili. „Nikdo skvrny té prost není, ani dítě, jež den jediný na zemi žije“ (Job), „Jest učením církve: v Adamovi hřešili všichni“ (sv. Augustin) a j.

Když totéž dogma vyslovil sněm tridentský, užil také výrazů všeobecných, a přece sám sněm dodává: „Nemíníme však v toto rozhodnutí zahrnouti i blahoslavenou a neposkrvněnou Pannu Marii, Rodičku Boží.“ A podobný smysl mají i tato místa sv. Otců: zákon dědičnosti hříchu Adamova jest všeobecný a nikoho nesmíme z něho vyjímati, leč by bylo jisto, že má se vyjmouti. Avšak o Marii Panně jest jisto, že byla vyňata vzhledem na zásluhy svého Syna. Nutno tedy ji též vyjmouti všude, kde se o všeobecném zákonu hříchu dědičného mluví.

III. Všichni lidé poskrvnění jsou hříchem dědičným, vyjímaje (jediného) Krista, „jenž naplnil zákon, jediný z lidí shledán bez hříchu“ (sv. Jan Damasc. podobně sv. Ambrož, Augustin, Lev a j.).

Výroky těchto sv. Otců pocházejí z doby nejprudšího boje proti Pelagianismu, v němž popírán byl hřích dědičný. A tu hlavním účelem jejich bylo dokázati, že jest všeobecný zákon, dle něhož rodí se lidé s poskrvnou hříchu prvotního. Výjimka z toho zákona není možná přirozeným způsobem, nýbrž jen jako zvláštní výsada. A o této výsadě, již právě Marii Panně se dostalo, nezmiňují se sv. Otcové jen z opatrnosti, aby dle způsobu tehdejších sporů náboženských nedali Pelagianům ani nejmenší zbraně do rukou, která by mohla podporovati jejich blud. I můžeme směle nazvati toto mlčení o výsadě Marie Panny „silentium œconomicum“.

Mimo to odůvodňují sv. Otcové tvrzení své o jediném vynětí Krista Pána ze všeobecného zákona zvláštním způsobem Jeho početí, pro něž již přirozeně nestal se účastným hříchu dědičného. Ostatní lidé všichni jsou vzhledem k svému početí podrobeni hříchu tomu, leč by zvláštní milostí Boží byli ochráněni.

IV. Tělo lidské, i tělo Marie Panny, vyjímaje pouze tělo Kristovo, jest „tělo hříchu“. Na př.: „Tělo Kristovo proto nazváno jest podobným tělu hříchu, poněvadž každé jiné tělo lidské jest tělem hříchu, a kdo to popírá, jest zlořečený kacíř“ (sv. Augustin, L. V c. Julianum c. 15.).

Co rozumějí sv. Otcové názvem „tělo hříchu“? Dle slov učitele sv. Jeronyma, Didyma Alex., tvoří se tělo všech lidí spojením muže a ženy, vyjímaje tělo prvních lidí a tělo, jež Kristus Pán přijal. I tělo Panny Marie vzniklo přirozeným způsobem, per concupiscentiam, která právě jest cestou hříchu dědičného do duše. V tom smyslu nazývá se i tělo Marie Panny „tělem hříchu“

Že však název tento není totožný s pojmem hříchu dědičného, vidno z toho, že na př. sv. Augustin nazývá tělo Marie Panny „tělem hříchu“ i při početí Spasitelově, a přece nikdo nesmí tvrditi, že ještě tehdy měla na sobě hřích dědičný.

V. Sv. Otcové nazývají místy Marii Pannu „sanctificata, mundata, purgata“.

Tyto názvy dají se dobře v souhlas uvéstí s věrou v neposkrvněné její početí. Nikde totiž neoznačují sv. Otcové určité doby, kdy byla Maria „očistěna, posvěcena“; naproti tomu mnozí užívají názvu „præmundata, præsanctificata“, což zřejmě naznačuje, že dle slov definice dogmatu byla Maria Panna v prvním okamžiku svého početí zvláštní milostí a výsadou Boha všemohoucího, vzhledem na zásluhy Ježíše Krista, Spasitele pokolení lidského, uchována předem každické viny hříchu dědičného.

Pod některou z uvedených vět dá se téměř každý výrok sv. Otců, dogmatu zdánlivě odporující, zařaditi a dle vysvětlení při každé z nich podaného též vyložiti. Ale tím není míněno, že nikdo ze sv. Otců nevyslovil názoru odchýlného pravdě uvedené, čímž však dogma katolické ničeho netrpí. Vždyť i proti jiným dogmatům uvádějí se výroky některých církevních spisovatelův i sv. Otců zdánlivě jim odporující aneb nesnadněji vysvětlitelné. Není tudíž divu, že i o tomto dogmatu, jež není ani v Písmě sv. zřejmě vysloveno, psal ten či onen z nich méně jasně a určitě o tolik století před dobou, než bylo od církve sv. k věření předloženo.

Konečně nesmí ani býti na ujmu víře sv. Otců v neposkrvněné početí Marie Panny mlčení některých z nich, zvláště starších. Neboť ve věcech víry nejsou rozhodujícími pouze nejstarší sv. Otcové; vždyť Kristus jest s církví svou až do skonání světa. Že pak sv. Otcové nenazvali výsady Marie Panny právě naším obvyklým, „immaculata conceptio“, z toho neplyne ještě, že jí neuznávali. S podobnými případy shledáváme se u nich často. Na př. místo prosté věty: „Kristus jest s Otcem stejné podstaty“ (ὁμοούσιος) jmenuje mnohý dvanáct a více synonym, jež totéž aneb podobné označují.

A na epitheta, zdobící Marii Pannu, jsou sv. Otcové velmi bohatí, mnohá pak z nich nepochybně označují i výsadu jejího neposkrvněného početí, na př.: nulli nævo subiecta, macularum omnium expers, supra omnes inculpata, omni macula et labe et sorde carens, culpæ nescia, inculpatissima atd.

Přirovnáme-li k tomu celkem nepatrnému počtu míst u sv. Otců, jež obtížněji dají se vysvětliti pro viru jejich v neposkrvněné početí, ona i obsahem i počtem bohatá místa, jež zřejmě o ní svědčí, dopadne konečný úsudek velmi příznivě.

Přidržíme se opět téhož postupu jako v předchozím a seřadíme místa jednotlivá dle obsahu, čímž

stane se celek průzračnějším. K výrokům doslovně citovaným přidáno jen to, co z nich nutně plyne jako závěr z daných praeemis.

I.

Velmi oblíbené u sv. Otcův od nejstarších dob (sv. Justin, Irenaeus II. stol.) jest přirovnání první ženy věkem — Evy, ku první ženě hodností — Marii. Z přirovnání toho vyplývají pro víru v neposkvrněné početí Marie Panny zřejmé důvody.

Především zřetelně vyjádřen jest mezi oběma ženami poměr protikladu. Jako Kristus se nazývá druhým Adamem oproti prvému, tak Maria sluje druhou, lepší Evou. Tento poměr plyne z úzkého svazku, jenž pojil jednak Evu k Adamovi, jednak Marii ke Kristu: Adam příčinou smrti, Kristus příčinou života. Po boku Adamově stojí Eva poutající, po boku Kristově Maria osvobozující. Jako pravá protiva, Adama ku Kristu, nedopouští, aby Kristus podléhal téže smrti, z níž měl jiné vytrhnouti, tak nedopouští ani druhá protiva, aby Maria byla v týž uzlu spoutána, který měla sama roztrhnouti. Jako je nepochybné učení toto o Kristu, tak i o Marii (Justinus, Irenaeus). „Eva příčinou záhuby, Maria příčinou života. Ona svedena byvši následovala svůdce, tato neporušena porodila Spasitele. Ona s radostí přijala od hada pohár a dala i muži, aby i on vypil si smrt, tato naplněna s nebe milostí Život zrodila a tak tělo mrtvé vzkřísila“ (sv. Augustin).

Evě dáno bylo jméno její jako „matce živých“ Název ten zůstal jí však i tehdy, když uslyšela z úst Božích zlořečení: „Prach jsi a v prach se navrátíš.“ Podivno, praví sv. Epifanius, že měla i po přestupku toto veliké jméno. Ovšem, v jistém smyslu jest to oprávněno, poněvadž z Evy vzešlo celé pokolení lidské. Avšak v pravdě jest matka živých Maria, poněvadž z ní zrodil se světu Život (milosti), a Eva jen proto jméno své podržela, že byla předobrazem Marie Panny. (Epif., sermo c. Antidicomarian.) Ztratila-li tedy Eva hříchem svým právo na název „matka živých“, jenž přísluší pouze Marii, plyne z toho, že Maria nebyla ani přímo ani nepřímo účastna přestupku Evina.

Dílo vykoupění počalo a bralo se touž cestou, kterou vnikl na svět hřích prvotní, aby tak každou stopu jeho vyhladilo. To poznává již pouhý rozum, že Bůh chtěje obnoviti v lidstvu svůj obraz a podobenství ďáblem zkažené, šel po stopách ďáblových. A proto vidíme, že jako ďábel vdechl v Evu — dosud pannu — slovo, které způsobilo smrt, rovněž tak v pannu vdechnuto Slovo, jež přineslo život, aby totéž pohlaví přivedlo lidstvo opět ku spáse, které zavedlo je v záhubu. (Tertullian de carne Chr. c. 17.)

Ďábel spoutal si lidstvo a držel ona pouta pevně po celé věky počínaje Evou. Chce poutati

i Marii — ale tu jest polapen na udici, jež skrývá se v životě jejím, a onen had odvěký, jenž sluje ďábel a Satan, právě tak vyhnán je z říše lidstva ženou, jako vloudil se do ní prostřednictvím ženy, Ten, jenž oklamal a spoutal Evu, byl sám oklamán a spoután — Marií.

Tato dvě místa navzájem se doplňující mluví patrně o hříchu dědičném, jež Eva způsobila, na Marii však moci neměl, ano ona vysvobodila z něho i ostatní lidstvo.

Vedle poměru protikladu jest mezi Evou a Marií poměr podobnosti a to Evou před pádem a Marií po celý život: dvě nevinné, dvě čisté, Maria a Eva, byly si z počátku úplně podobny — později však stala se jedna z nich příčinou smrti naší, druhá života našeho (Efr. Syr. op. syr. II. 327).

Závěr tohoto přirovnání jest na snadě: Eva byla před pádem neposkvrněna, úplně čista — teprve hříchem prvopočátečním se poskvrnila. Maria byla Evě úplně podobna, tedy neposkvrněná a úplně čistá, jen s rozdílem, že svého stavu nikdy nepozbyla, ano zdokonalila jej ještě svým mateřstvím. Tedy rozdíl mezi Evou a Marií činí právě a pouze prvopočáteční hřích, jež měla Eva, ale neměla Maria.

Táž myšlenka vyjádřena jest u některých sv. Otců krásným obrazem. Lidstvo představují si jako tělo. Toto má dvě oči, původně stejně jasné. Tu nehodou ztratí levé oko svůj lesk, a ti, kdož dají se jím vésti, upadají v mnohá nebezpečí a v konečnou záhubu. Oko pravé však zůstává bez pohromy, ano, aby nahradilo lidstvu ztrátu oka levého, září tím jasněji do temnot. Ejhle, dvě oči světla: Eva byla oko levé, slepé, Maria zářící oko pravé (Irenaeus III. 22. n. 4.) a j.

Co oslepilo oko levé, Evu? Právě hřích prvopočáteční. Kdyby jej i Maria na sobě byla měla, bylo by oko pravé touž nehodou zastiženo, jako ono levé — ergo.

II. Vztah Matky Boží ku svému Synu.

Již Origenes, uvažuje o Matce Páně, v nadšení volá: Maria Panna byla jediná hodna býti Matkou Boží, jsouc neposkvrněna, Matkou Svatého, Neposkvrněného, jsouc jediná mezi ženami zasloužila býti Matkou Jediného. (Hom. in c. I. Math.)

Název „jediná“, „Matka Jediného“ vyznačuje výlučné postavení Marie Panny mezi ženami; podobně jako Kristus neměl sobě rovného, jsa Bůh a člověk, tak neměla Maria sobě rovné, jsouc neposkvrněnou Bohorodičkou.

Známý jest výrok sv. Augustina: „O hříchu-li jest řeč, vyjímám nejblahoslavenější Pannu Marii, o níž v této otázce pro čest Boží nechci mluvit. Neboť jsouc za hodnu uznána počítí a poroditi Toho, Jenž, jak všem známo, žádného hříchu neměl, mu-

sela zajisté více milosti obdržeti, aby bez výjimky nad každým hříchem mohla zvítěziti“ (De natura et gratia D. 7. c. 35.).

Dle sv. Otců byla Maria dále „jediná Panna, již Syn Boží zachránil neporušenou a požehnal od hlavy až k patě“. A takovou pannou byla Maria již při příchodu archanděla Gabriele. Patrně zde mluví sv. Otcové o zvláštní, výlučně jí udělené milosti, již jest uchráněna od hříchu prvotního. Panenstvím samým o sobě, měla-li Maria na sobě hřích dědičný, mohla se jí mnohá dcera Evina rovnati. Protože však byla hříchu toho uchována, zůstalo i panenství její jediným a nedostižným.

A sv. Otcové neostýchají se tvrditi, že Syn Boží byl povinen dáti své Matce zmíněnou výsadu. Vždyť on sám dal lidstvu zákony přirozené, a jeden z nich praví: „Cti otce svého i matku svou“ — nejvíce dle své možnosti. Zajisté pak, že On sám vyplnil nejdokonaleji tento zákon a ozdobil tu, jež bez přičinění muže stala se Jeho Matkou, jistým leskem božství a oslavil nade všechny lidi. (S. Methodius s. III. sermo de Simeone et Anna.)

Sv. Jan Zlatoústý a jiní po něm přirovnávají Krista Pána umělci, jenž chtěje utvořiti dokonalou nádobu, hledá nejlepší hmotu k tomu. Kristus hledal mezi lidmi, až našel panenské tělo a panenskou duši, a z toho těla utvořil chrám pro svoje božství. A kdyby byl našel na Marii Panně skvrnu nějakou neb nedostatek, byl by si jinou matku hledal. Ten, Jenž každé viny jest prost. (S. Jan Zl., S. Jacobus Sarugeus a j.)

Auktor knihy „Contra V. hæreses“ z V. stol. vkládá Kristu do úst tato slova: „Čemu se nejvíc divíš při mém vtělení? Zajisté tomu, že nebyl jsem počat v záchvatu vášně (non sum conceptus libidinis cupiditate). Ale vždyť já sám jsem utvořil si Matku, z níž jsem se zrodil, já sám připravil si cestu pro putování své a očistil ji. Ta, kterou, Manichejče, pohrdáš, jest Matka má, avšak mou vlastní rukou utvořená. Mohl-li jsem se poskvrnit, když jsem ji stvořil, mohl jsem se pak též poskvrnit, když jsem se z ní zrodil?“

Poněvadž byla Maria Panna Matkou Krista Pána, jest dle těla s Ním téže podstaty. Kdo odváží se říci, že pozbyla jen na okamžik obrazu a podobnosti Toho, Jenž se z ní zrodil? Zdaž mohla se pak ještě nazývati Matkou Syna takového, Jehož celou a neposkvrněnou podstatu (dle těla) na sobě nemá? (S. Anastasius Sinait. V. stol.)

A závěr: jako neodváží se říci nikdo, že nebyla Maria Panna dle těla obrazem a podobenstvím Syna svého, zrovna tak neodváží se nikdo tvrditi, že měla na sobě prvopočátečný hřích, jenž obraz Boží v lidech nejvíce zatemnil.

Se zálibou přirovnávají sv. Otcové Krista Pána slunci a Marii Pannu zoře slunce předcházející.

Z toho přirovnání plyne též důkaz, že výsada Bohorodičky byla dílem Syna jejího: „Slunce spravedlnosti, majíc z Tebe vzejítí, předešlo svůj východ jitřní září, již hojně rozlilo po Tobě ze světla svého, a tak již Ty jsi zahнала vládu tmy, již na svět přivedla Eva“ (Alcuin VIII. stol.).

Konečně nutno bylo, aby se Kristus Pán vtělil a zrodil z takové ženy, jež naprosto lišila se přednostmi od ostatních lidí. „Neboť zda mohl míti zalíbení kde na zemi (t. j. v něčem, co ze země pochází), která zlořečenému Adamovi rodila trní a hloží? Není místa odpočinku pro něj, leč v lůně Panny“ (S. Petrus Dam. st. XI.).

Zde zřejmě Maria Panna vyňata jest z celého pokolení lidského, jež zatíženo bylo vinou dědičnou a kletbou Adamovou — Maria jediná ani viny ani kletby na sobě nepocítila — proto měl v ní Bůh zalíbení.

III. Maria spolupůsobitelem při díle vykupitelském.

„Maje v úmyslu vykoupiti svět, začal Pán dílo své u Marie, aby ta, jež světu uchystala spásu, první čerpala ze zdroje vykoupění“ (Sv. Ambrož).

Proč čerpala Marie první ze zdroje vykoupění? Vždyť před ní bylo tolik svatých patriarchů a proroků, kteří též stali se účastnými vykoupění. Právě proto, že zásluhami Ježíše Krista byla od prvního okamžiku svého početí zachráněna hříchu prvotného, kdežto všichni ostatní před ní při svém početí byli poskvrněni hříchem dědičným.

Mnozí sv. Otcové dosvědčují, že Panna Maria nebyla vykoupěna jako ostatní lidé, nýbrž jiným, zcela zvláštním způsobem, tím totiž, že byla předem uchována hříchův a jejich následků, z nichž právě my všichni jsme byli vykoupěni.

Dle zásady sv. Tomáše Aq., že dává Bůh každému dostatečné milosti ke stavu, k němuž jej povolal, plyne pro Marii Pannu i nutnost její výsady. Byla totiž povolána k tomu, aby zvláštním způsobem přispěla k našemu vykoupění. Tomuto povolání však nejvíce protiví se hřích, proto nutně musila každého hříchu býti uchráněna.

IV. Poměr Marie Panny k ostatním tvorům.

Maria vyniká nad všechny tvory, nad anděly i lidi.

1. Nad anděly.

„Posel netělesný poslán byl k Panně neporušené a neposkvrněné. Poslán byl tvor bez hříchu k té, jež každé viny byla prosta — tvor, jenž Evu ztratil, dceru její tak velice poctiti se snažil!“ (S. Gregor. Thaum.)

„Andělé sami přinášejí radostnou zvěst o početí Tě, jež byla nad anděly vznešenější. Zvěstují předem sv. Anně, že odňata jest od ní hanba neplodnosti a že počne tu, již bude zbořena bašta hříchu.“ (Řehoř Nikom.)

2. Nad sv. Otce St. Zákona:

„Požehnaná říše církve sv., jejímž králem jest Kristus, potomek vznešených předků, Abrahama, Izáka, Jakoba, proroků a svatých, nad nimiž nevládl hřích, proto byli v pravdě svobodni. Z nich zrodila se Maria Panna, svobodnější nad ně, jejíž celý plod vypučel ve květ — Krista.“ (S. Hieron. comm. in c. 10. Eccles.)

„Ačkoli věříme, že sv. Otcové a proroci byli v milosti u Boha, přece neměli plnosti její. Marii přísluší plnost milosti, jež jest v Kristu samém, ač jiným způsobem než u Něho. Proto praví anděl: požehnaná jsi mezi ženami t. j. více požehnaná, než všechny ženy. A tím, kolik kletby vzneseno bylo na Evu, tolik jí odvolalo požehnání Marii vyslovené“ (Sofronius.)

3. Co se týče ostatního lidstva před ní i po ní, oddělují sv. Otcové Marii ode všech lidí, a to od samého početí, jako světlo ode tmy, nevinnost od hříchu, lilii a růži od trní, neposkvrněnost od náказы. Pro ni neplatil zákon, dle něhož my všichni synové Adamovi se rodíme, ona byla z kletby všeobecné vyňata: „Zdráv buď, nejpříjemnější, rozumem obdařený ráji Boha, jenž všemocnou a nejlaskavější pravici štípil jej na východě a v něj vsadil libovonnou lilii a růži neposkvrněnou, jako lék pro ty, již morovou a záhubnou pro duši otravu smrti požili na západě“. (Germanus: orat. in præs. Deip.) A sv. Augustin: „Vyjmouce tuto Pannu, kdybychom všecky svaté a světice, jež na světě žili, shromáždili a mohli se jich otázati, zda byli bez hříchu, co myslíme, že by odpověděli? Zajisté, ať jakoukoli svatosti se v těle tomto stkvěli, jediným by volali hlasem: „Díme-li, že hříchu nemáme, sami se klameme a upřímnosti není v nás“ (I. Jo. 1⁸).

„Nad lidí povýšena jest Maria Panna již tím, že nikdy nezhřešila jako jiní lidé, mezi nimiž nikdo ještě nebyl, kdo vždy jen dobře činil a nikdy nezhřešil. Nad anděly pak vyvýšena jest tím, že je čistotou převyšuje a jasněji nad ně vniká v tajemství božská. Neboť ona nejen nedopustila se hříchu, nýbrž i hříchy jiných smazala. Nebyla jen sama v sobě plna lesku božského, nýbrž i na jiné jej vyzářovala, protože skrze ni obdržel svět světlo milosti. Jest tedy Maria Panna prostřednicí mezi Bohem a lidmi, ježto lidskou přirozenost převyšuje a při božských záměrech spolupůsobí skrze Syna svého“ (Richardus a s. Victore).

Uvedené postačí na doklad, že učení o neposkvrněném početí Marie Panny tkví kořeny svými

u sv. Otců. Z jejich spisů a kázání rozlévala se víra tato v srdce věřících a zůstala v nich po všechny doby, i když mezi učenci rozproudil se o ni boj — srdce lidu vždy bilo pro Marii a její výsadu.

Z kořenů, jež zasadili sv. Otcové, vyrůstal strom teprve po jejich věku, kdy totiž učení o neposkvrněném početí Marie Panny dospívalo k formálnímu objasnění a vyrovnaní důvodů pro i proti. Průkopníkem vysloveného učení tohoto byl Paschasius Radbertus, jenž ve spise „De partu Virginis“ uvádí za důvod osvobození Marie Panny od trestního výroku: „v bolesti roditi budeš“ zvláštní, Duchem sv. jí udělenou přednost, že byla předem zbavena každého, i dědičného hříchu. Jeho these zní: neque contraxit in utero sanctificata originale peccatum“.

Této základní these přidrželi se všichni theologové, avšak dle způsobu, jakým si vyložili právě ona slova „in utero sanctificata“, hájili buď neposkvrněného početí Marie Panny aneb vyslovili se proti němu.

Ti, kdož vyslovili se proti němu, dali se vésti hlavně dvěma principy: 1. v Písmě sv. zřejmě vysloveným zákonem o všeobecnosti hříchu dědičného a 2. všeobecným tehda míněním, že duše lidská vdechnuta jest v tělo až jistou dobu po početí, odtud rozlišovali početí člověka a oživení jeho.

Na základě těchto principů dospěli pak k závěru: Poněvadž Maria Panna byla počata přirozeným způsobem z potomků Adamových, byla i ona zapletena do hříchu Adamova a teprve po svém početí (kdy, nevíme) byla od něho očištěna. Jediný Kristus z Panny rozený byl prost již při svém početí hříchu dědičného; jiné výjimky nepřipouštějí. Aby pak uhájili výlučnou svatost její mezi lidmi, praví, že Duch Svatý očistil ji úplně v životě mateřském a osten hříchu tak seslabil, že nikdy v životě svém neměla pokušení ke hříchu. Tak učí sv. Anselm a zvláště Petrus Lombardus (sent 3. dist. 3.).

Také sv. Bernard, horlivý ctitel mariánský, nedošel v tomto učení úplného světla. Za jeho života byl v rodné jeho diocesi Lyonské zaveden bez vyžádaného souhlasu sv. Stolicí svátek neposkvrněného početí Marie Panny. V tom viděl světec neprozřetelné novotářství a činil proto výčitky kanovníkům Lyonským nejen, že svátek zavedli o své ujmě, nýbrž též, že překročili meze zjevení, jehož církev chrání. Tímto učením prý porušuje a seslabuje se přednost Krista Pána, jenž ze všech lidí jediný byl počat bez hříchu, a též všeobecnost zákona o hříchu dědičném. Mimo to pokládají theologové všeobecně tělesnou žádostivost za cestu, po níž vchází hřích dědičný v duši člověka — a ta žádostivost byla i při početí Marie Panny. Početí její dle těla tedy nebylo bez hříchu, neboť jak mohl scházeti hřích tam, kde byla žádostivost? Leč by někdo tvrdil, že

i Maria Panna byla z Ducha sv. počata, což dosud jest neslýcháno. (Ep. 175, n. 7.)

Avšak jako by tajný hlas horlivému ctiteli Marie Panny šeptal, že nejedná správně, nepopřává jí čestné výsady neposkvrněného početí, dodává hned opatrně: co jsem řekl, řečeno jest bez předsudku. Jsem ochoten ustoupiti moudřejšímu, a zvláště autoritě římské církve, již toto a podobné mínění své předkládám, ona-li jinak usoudí.

Hlouběji projednává sporná mínění o neposkvrněném početí Marie Panny sv. Bonaventura. Na otázku, zda tělo její bylo očištěno a posvěceno již před spojením s nesmrtelnou duší, odpovídá i on: v okamžiku početí bylo tělo její jakožto plod žádosti tělesné znečištěno a poskvrněno. K důvodům sv. Bernarda přidává, že Marii Panně přiznávají se věci, hříchem prvopočátečným na svět přišedší, tedy následky hříchu.

Svátku neposkvrněného početí, tehdy již dosti četně slavenému, dával sv. Bonaventura zvláštní význam, jenž seslaboval důvod pro víru v neposkvrněné početí.

Praví, že církev může se radovati z početí Bohorodičky, i když by byla sprostěna hříchu dědičného teprve později v životě matčině — jaksi v předtuše budoucího, jako se radujeme předem z narození královského syna i když pak narodí se chromý nebo chorý (sent 3. dist. 3. q. 1.). A na námitku, že tímto způsobem mohla by církev slaviti početí všech svatých, také v předtuše budoucího posvěcení jejich, má jen tu odpověď, že věřící přece Marii Pannu obzvláště ctí.

Učení o posvěcení Marie Panny teprve po početí jejím nazývá sv. Bonaventura „sententia communior, rationabilior et securior“:

1. communior. Od doby, kdy sv. Bernard ozval se proti svátku neposkvrněného početí, vskutku bylo toto mínění obecnější na theologických školách francouzských — avšak nedokázal sv. Bonaventura, zda v celé církvi;

2. rationabilior — dle obdoby prvotního stavu. U prvních rodičů předcházela stav přirozený (status naturæ puræ) stavu milosti, tím více tedy u Marie Panny, u níž tělo přirozeným způsobem utvořené spojivši se s duší, i tu poskvrnilo, a teprve potom dostavila se milost;

3. securior, poněvadž lépe souhlasí s vážností Otců a se zbožnou věrou, jež Bohu-člověku jedinému přiznává úplnou svobodu od hříchu.

Podobně jako sv. Bernard soudí i sv. Bonaventura, že posvěcení Marie Panny stalo se brzy po jejím početí. Jako budoucí matka Vykupitelova a nevěsta Ducha sv. byla ozdobena zvýšenou měrou milostí, tak že celý život hříchu se uchránila. V ži-

votě matčině byla posvěcena tím, že žádostivost byla tou měrou udušena, že nepopouzela ke hříchu. Při početí Syna Božího byla posvěcena po druhé a pak již nemohla zhřešiti.

V souvislosti s předešlými dovedeme si vysvětliti i stanovisko, na němž stojí sv. Tomáš Aquinský.

Souhlasí většinou s nimi, jen s tím rozdílem, že provádí jednotlivé body, o nichž tito se jen zmiňují, svým ostrovtipem do podrobná.

I on rozeznává dvojí posvěcení Marie Panny: První, v životě mateřském, záleželo v tom, že obdržela zvláštní milost, aby se vystříhala všech těžkých i lehkých hříchů a byla bezpečná před pokušením.

Druhé posvěcení, při vtělení Syna Božího, osvobodilo ji od každé žádostivosti a utvrdilo v dobrém. Obojí pak dovršilo nanebevzetí, kdy byla osvobozena časných trestů a dosáhla konečného cíle.

Prvé posvěcení nestalo se před okamžikem, kdy duše byla vdechnuta, nýbrž až po něm. Důvod uvádí opět týž jako předchůdcové jeho: všeobecnost hříchu dědičného a jediná výjimka z něho u Krista. (S. Th. 3. q. 27. a 2.)

Dle sv. Tomáše dostalo se sv. Janu Kř. a Jeremiášovi podobné milosti jako Marii Panně, této ovšem v míře větší, avšak nikoli tak rozdílné, že by byla v okamžiku početí posvěcena. (Comp. theol. c. 224.)

O svátku neposkvrněného početí soudí sv. Tomáš, že ho církev neschválila přímo, nýbrž jej jen trpí a to proto, že při památce početí připomíná si hlavně slavnost jejího posvěcení, jehož doby nemožno určitě stanoviti. (S. Th. 1. c. a. 2.)

Místa, o něž se uvedený výklad poměru sv. Tomáše k neposkvrněnému početí opírá, jsou úplně jasna a těžko jest najíti v nich jiný význam, zvláště vzhledem k učení jmenovaných předchůdců, s nimiž souhlasí. Pokusy, vysvětliti slova jeho příznivě pro dogma, končí se po dlouhých obtížích na nejvyšším závěrem, že sv. Tomáš nemluví o neposkvrněném početí v tom smyslu, jako pozdější theologové, zejména pro různé pojetí doby oživení plodu, avšak získati jej pro dogma samo, pokusy se nedaří. Několik míst, jež svědčí pro možnost toho, jest později do textu vloženo (na př. exp. in Gal. c. 3. lec. 6. a j.) a třeba je násilně vyložit.

Tím však, že sv. Tomáš měl v tomto učení protivné mínění dogmatu teprve dlouho po něm prohlášenému, netrpí ničím na své slávě. Není tedy třeba vkládati v jeho slova takový smysl, jakého původce jejich na mysli neměl. A pak není neomylným jednotlivý učenec a církevní spisovatel, nýbrž církev celá a její hlava sama.

Na obranu výsady Marie Panny povstal ještě ve století sv. Tomáše (konec XIII.) vítězný bojovník Duns Scotus.

Navázav na sv. Bonaventuru, jenž o mínění svém protivněm, tedy pro neposkvrněné početí, se vyslovil, že jím Pán Bůh mohl (potuit) omilostniti Pannu Marii, připojil. Duns Scotus k tomuto slovíčko „decuit“ t. j. že měla-li se státi příbytkem Syna Božího, výsadou tou ji ozdobiti měl; tato dvě hesla „potuit et decuit“ napsal na svůj prapor a pro druhé přinesl závažné důvody.

Především položil si tři možné názory: 1. Maria Panna nebyla nikdy dědičným hříchem poskvrněna. 2. Jen jediný okamžik, moment spojení duše s tělem trvalo poskvrnění ihned pak byla očištěna. 3. Obdržela milost posvěcující až po početí. Z těchto tří případů Pán Bůh pro Matku Jednorozeného Syna svého vzal jistě nejdokonalejší — první — a to z těchto důvodů:

1. Neposkvrněné početí Marie Panny neruší všeobecné potřeby vykoupení ani přednosti a výjimečného postavení Spasitele přede všemi tvory; naopak zastkví se jeho milostivost tím jasněji, když účinek její jest tak veliký, že předem již osvobozuje úplně jednoho člena lidské společnosti od hříchu, což u Marie Panny možno je tím spíše, ježto hřích, od něhož byla předem osvobozena, nebyl osobní. (Sent. 3. dist. 3. q. 1.)

2. Větším zlem než hřích sám v sobě jest nepřátelství s Bohem, jehož hřích je příčinou, a ztráta nebe, jež hříchu jest ovocem. Osvoboditi předem od těchto následků hříchu, jest od Krista vzhledem k Matce jeho nejjasnějším důkazem lásky a zároveň moci vykupitelského Jeho díla. (ibid.)

3. Vzájemný poměr Krista a Marie vyžadoval nejněžnějšího pouta lásky. Láska bývá utužena prokázaným dobrodiním, a tam je láska největší, kde dobrodiní jest největší. Syn Boží nemohl své Matce většího prokázati nad výsadu neposkvrněného početí (ibid.).

4. Úmyslem Božím při stvoření lidí bylo též vyplniti mezeru v říši své vzniklou pádem andělů. Stvořil tedy Adama a Evu v nevině a nevinné chtěl je přijati do nebe. Zhřešili však a s nimi lidstvo — do nebe pak přicházejí jen duše očištěné, nikoli však andělsky čisté. Aby tedy z lidí aspoň po jednom vzoru duší andělsky čistých vyplnilo mezeru v řadách andělů, bylo záhodno, aby vedle Krista, druhého Adama stála aspoň jedna druhá Eva — Maria Panna.

Závěr z těchto důvodů činí Duns Scotus sám: Neodporuje-li učení to autoritě církve aneb Písmu sv., jest záhodno vybrati pro Marii Pannu, co ji nejvíce zdobí, totiž učení, že nebyla počata ve hříchu dědičném.

Tímto rozhodným vystoupením pro neposkvrněné početí Marie Panny způsobena brzy změna mínění učenců na universitách, hlavně Pařížské, jím urychleno též všeobecné rozšíření svátku neposkvrněného početí. (XV. stol.)

Než způsobeno jím též, že odpůrci učení toho semkli se v řady proti němu, a to nejvíce z řádu dominikánského, bojující za mínění člena svého řádu sv. Tomáše a rozšiřující je.

Za Duns Scotem pak stál celý řád sv. Františka, jenž učinil svým heslem bojovati pro čest Matky Boží. Za tím účelem rozhodl se na synodě v Pise (1263), že zavede svátek neposkvrněného početí ve všech chrámech řádu patřících. Františkány následovaly znenáhla ostatní řády.

Mezi oběma stranami povstal boj, dlouhý a vášnivý. Obě se na vzájem odsuzovaly, kaceřovaly a dovolávaly víry učencův i lidu. Avšak obojí klonili se čím dále, tím čteněji pro výsadu Marie Panny. Když dominikán Joannes a Montenosio předložil Pařížské universitě mezi promočními thesemi též dvě, jimiž popíral neposkvrněné početí, censurovala je universita a žádala po té před každou promoci přísahu, že budoucí doktor chce vždy a všude hájiti učení o neposkvrněném početí. Pak toto jednání university pařížské schválili papežové Klement VII. a Urban VI.

Spor však tím ukončen nebyl — bylo to v době veřejných disputací — a o tomto předmětu bylo veřejných hádek přemnoho, jež vedeny s velikou rozhořčeností. Ani Basilejský sněm (1431—39) nebyl s to, aby svou mocí zakročil. Vydal sice dekret (sess. 36. r. 1439.), že v budoucnosti nesmí nikdo odporovati učení o neposkvrněném početí, přikázal slaviti svátek neposkvrněného početí ve všech kostelích, avšak nařízení těch někde nedbáno, protože v té době byl již sněm rozkolnický.

Když i po té spor trval a to v samé Italii, vydal papež Sixtus IV. tři listy (r. 1483.), v nichž došavadní zavedení svátku, mešní formulář a officium o neposkvrněném početí potvrdil, avšak oběma stranám přísně zakázal vzájemné kaceřování a to pod trestem exkomunikace.

Tímto nařízením byla vlastně protivnému učení zasazena již smrtelná rána. Ač papež neprohlásil učení o neposkvrněném početí za dogma, dal mu zřejmě přednost. Totéž učinil i sněm tridentský známým přídavkem k definici o všeobecnosti hříchu dědičného, již nemíní nijak zasáhnouti privilegium Marie Panny, a obnovením trestů, jimiž pohrozil Sixtus IV.

Od té doby řídly stále více řady odpůrců. Spor sice ještě dlouho neutuchl, ale nezasahoval již přímo učení samého, — to bylo uhájeno, — nýbrž pře-

nesen na pole scholastických disputací o tom, zda Maria Panna aspoň mohla „contrahere debitum peccati originalis“, což pro víru v neposkvrněné početí samo již bylo méně důležité.

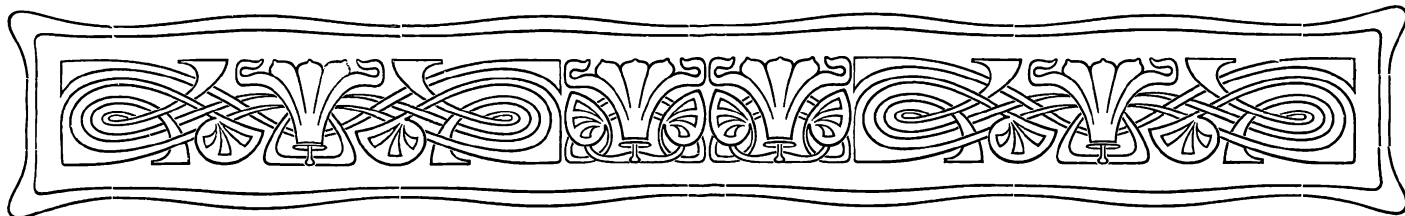
Svátku neposkvrněného početí přikládán stále všeobecněji význam, jaký má nyní, zvláště od doby, kdy padla theorie o časové mezeře mezi početím a oživením plodu. Papež Alexander VII. (1661) výslovně prohlásil, že v tom smyslu má se svátek neposkvrněného početí slaviti, že podle starodávného zbožného mínění věřících byla v okamžiku početí svého zachráněna od dědičného hříchu. Na

počátku XVIII. stol. zaveden svátek tento „de præcepto“, a předchůdce toho, jenž nám učení o neposkvrněném početí předložil za článek víry, Řehoř XVI. dal prositi Marii Pannu v litanii lauretanské i vzýváním: „královno bez poskvrny počatá“

A když Pius IX. tázal se celého světa, zda souhlasí s tím, aby učení o neposkvrněném početí bylo slavně prohlášeno, nenašel odporu, jen radost všeobecnou, a představeným toho řádu, jenž učení tomu kdysi tak prudce odporoval, přednesena prosba, aby tak učinil. Tím smyta s něho skvrna, tím podán i důkaz, že učení to proniklo již všude.

Ave Maria immaculata !

FABIÁNEK FRANTIŠEK.

O svátku Neposkvrněného Početí bl. Panny Marie.

Mezi velikým množstvím svátků Marianských jest jich sedm, které se slaví v celé církvi katolické, u všech národů, ve všech ritech. K těmto sedmi universálním svátkům Marianským patří i svátek Neposkvrněného početí bl. Panny Marie. Již všeobecnost tohoto svátku svědčí o jeho stáří a zároveň o jeho oblíbě. Nedošel však den 8. prosince hned takového lesku, s jakým jej slavíme dnes, vykonal dlouhý vývoj, jenž jednak svědčí o něžné úctě k Panně Marii v lidu věřícím, jednak potvrzuje starou pravdu: hlas lidu, hlas Boží. Ani předmět oslavy Početí P. Marie — jak se zdá — nebyl týž jako dnes. Vždyť ještě slavný theolog Bellarmin (Tom. II. Controvers. lib. 3. cap. 16.) píše: „Hlavním podkladem svátku tohoto není početí neposkvrněné, nýbrž jednoduše početí příští Matky Boží. Ať si bylo ono početí jakékoli, již tím, že bylo to početí Matky Boží, přináší jeho památka zvláštní radost světu. Tehdy totiž dána nám první jistá záruka vykoupení, zvláště když Maria ne bez zázraku počata byla v matce neplodné. Proto též svátek tento slaví i ti, kteří domnívají se, že P. Maria počata byla v hříchu prvopočátečním.“

Podobným způsobem slaven byl na východě i svátek početí sv. Jana Křtitele (Conceptio S. Elisabeth), jenž však brzy zanikl. Za to svátek početí P. M. (Conceptio s. Annæ) nabýval vždy většího rozšíření, vždy většího lesku, až konečně stal se přeslavným svátkem marianským.

První stopy svátku početí P. Marie nacházíme v církvi východní, kdež až posud slaví se 9. prosince. Název našeho svátku v církvi východní je různý. Tak střídají se označení této památky: ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας καὶ θεοπρομήτορος Ἄννης — jinde opět ἡ σύλληψις τῆς ὑπεραγίας μητρός τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. V kalendářích slovanských sluje náš svátek: „Začatyja svatyja Anny, jegda začat presvatyju Bogorodicu.“ — Ze všech těchto názvů vysvítá, že slaví se passivní početí Panny Marie — ne památka, kdy

Panna Maria počala Syna Božího. Nasvědčuje tomu i ona okolnost, že ve všech kalendářích nebo knihách liturgických, v nichž čteme nápisy shora uvedené, je zvláštní památka aktivního početí P. Marie na den 25. března.

Nejvážnější, ač ne nejstarší svědectví o našem svátku podává ustanovení císaře Manuela Comnena (1143.—1181.). Císař Comnenus na radu patriarchovu zrušil mnoho svátků zvláštním ediktem a ponechal jen ty, které se mohly vykázati ctihodným stářím. Mezi ponechanými svátky ve zmíněném ediktu čteme: ἡ θ' τοῦ δεκεμβρίου, ὡς τῆς σύλληψις ἐν αὐτῇ τελουμένης τῆς ὑπεραγίας μητρός τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Tedy roku 1146, kdy ustanovení toto bylo vydáno, svátek početí Panny Marie v celém východním mocnářství se slavil, nebyl teprve zaveden, nýbrž na staré tradici iuxta vetustum imperii morem (Assemani) se zakládal.

Staré knihy liturgické — meneia, typica, synaxaria — všechny zmiňují se o tomto svátku; tak typikon opata Nikona z roku 1060. uvádí pořad svátků církevních od začátku září až do konce srpna. V pořadu tom, kde brán zřetel hlavně na zařízení v patriarchátu Antiochenském, čteme ku dni 9. prosince: Početí sv. Anny, kdy počala bl. Pannu Marii, rodičku Boží.

V synaxariu Basilia Porfyrogenety čteme: τῇ θ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης, τῆς μητρός τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου — a v jeho menologiu pak: ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης τῆς μητρός τῆς Θεοτόκου. Ku dni tomuto přidává Basilius i poučení o předmětu našeho svátku a důrazně připomíná, že slaví se početí P. Marie, jež narodila se způsobem lidským ze sv. Anny a sv. Joachima. Chtěl tak zaméziti přístup bludné domněnce, kterouž tehdy někteří šířili, jakoby Panna Maria počata byla z Ducha sv.

Již tato bludná domněnka, jakoby Matka Boží počata byla způsobem nadpřirozeným, dovoluje nám

nahlédnouti v srdce tehdejších věřících. Křesťanstvo bylo přesvědčeno, že ona Panna, kterouž Bůh vyvolil za Matku Svého Syna, jistě od prvopočátku vyznamenána byla od Boha. Z toho vyvinul se zmíněný již blud, který zavrhl papež Innocenc XI.

Početí Matky Boží těšilo se veliké úctě v lidu. Zcela důsledně soudili věřící z veliké důstojnosti Matky Boží na hojné milosti. Boží, jimiž Bůh Matku Svého Syna vyznamenával. Sv. Anna, matka Marie Panny, byla vyvyšována jako nejšťastnější, zázračná matka lidská. Tak pěje menaion o sv. Anně:

Οὐχ' ὥσπερ Εὐα καὶ σὺ τίττεται ἐν λύπαις·
 Χάριν γὰρ, Ἄννα, ἐνδοῦ κοιλίας φέρεις·
 τῇ δ' ἐνάτῃ Μαρίην θεο μήτορα συλλαβεν Ἄννα.

(Ne jako Eva v bolestech ty rodiš,
 neb radost, Anno, v útrokách svých chováš.
 Dne devátého počala Anna Marii Matku Boží.)

Zvláštní zmínky zasluhuje báseň sv. Ondřeje z Kréty a typikon Sábovo. Báseň Ondřejova k oslavě početí P. Marie je nadepsána: *κωνὸν τῆς ἁγίας Ἄννης* a pochází ze 7. století. Typikon Sábovo z 5. století počítá mezi svátky v patriarchátu jerusalemském: *ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης, μητρὸς τῆς Θεοτόκου.**)

Bývalo v církvi východní zvykem, že ku zvýšení slavnosti a ku lepšímu pochopení té které památky, jež se slavila, kazatelé ve zvláštních řečech předmět sváteční vysvětlovali a svátek odůvodňovali. Z 8. století zachovala se taková sváteční řeč, již měl Lev VI., přijímám „Moudrý“, a z téže doby tři řeči téhož druhu od Jiřího z Nikomedie. Pozoruhodna jsou slova závěrečná první řeči Jiřího nadepsané: *εἰς τὸ χρηματισμὸν τῆς συλλήψεως τῆς ἁγίας Θεοτοκου*; kazatel apostrofuje Pannu Marii: „Konajíce v tak četném shromáždění slavnost tvou, ne jako v poslední době zavedenou (*οὐχ' ὡς ὕστερον προσευρημένην*), nýbrž jak svým stářím tak i svou pravdou ctihodnou kocháme se z ní plynoucí blažeností“.

Petr, biskup v Argách (asi z 8. století), měl též sváteční řeč o svátku početí P. Marie: *Λόγος εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἁγίας Ἄννης, ὅταν συνέλαβεν τὴν ἁγίαν Θεοτόκον*. — Podobných svátečních řečí o našem svátku dochovalo se nám dosti. O jedné z nich píše Al-latius: „Původcem jejím byl Jan, který v řečech svých brzy jako kněz brzy jako biskup bývá podepsán. — Jaké požíval (Jan) vážnosti, dokazuje to, že jeho řeči šířeny jako řeči sepsané od sv. Jana z Damašku. Že původcem řeči těchto není sv. Jan z Damašku, svědčí jak způsob mluvy, tak i rozvrh zpracované látky. Nápis zmíněné řeči zní: *Λόγος εἰς τὸν ευαγγελισμὸν τῶν ἁγίων καὶ δικαίων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης καὶ εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ὑπερχίας ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Θεοτόκου*. Jan vypočítává svátky

Bohorodičky, dí: „Pravím, že nutno slaviti deset významných svátků, když přišla milost. První přede všemi svátky, kdy Joachim a Anna dostali zvěst o narození nejčistší Marie Bohorodičky. Pak slavně světiti dlužno narození její. Tam početi — tu narození. Těchto deset svátků s velikou slávou a radostí světíme, ač první ode všech není uznáván, kdy Joachim a Anna obdrželi radostnou zvěst — dne 9. prosince — o narození vždy Panny a Rodičky Boží Marie. Pamatuj dobře, nejmilejší, že není mimo víru a zbytečno, co píšeme. Neboť, když i chrámy pro tak velikou důstojnost světíme, tím s větší horlivostí a se srdečnou zbožností a v bázni Boží jest nám tento svátek světiti, kde ne z kamení položeny jsou základy, ne rukou lidskou staví se chrám Páně, nýbrž v životě Bohorodička a nejsvětější Panna Maria dle úradku Božího a přispěním Ducha sv., dárce života, počata jest. Kristus, Syn Boží, kámen úhelný, ji vzdělal a v ní později sám přebýval, aby spásonosným svým příchodem zákon a proroky naplnil.“

Z těchto důvodů dostatečně vysvítá, že svátek Početí P. Marie v církvi východní byl všeobecně slaven v 7. století; zdá se však mnohým, že již v 5. století jeho stopy lze nalézt.

Různá epitheta, jimiž Panna Maria označuje se jako nejsvětější plod života sv. Anny, neposkvrněný od prvopočátku, bezvinný, nutí nás přirozeně souditi, že svátek Početí Matky Boží měl za předmět početí neposkvrněné — ačkoliv označení svátku našeho slova „neposkvrněné“ nezná. Podobná epitheta jsou tato: *καρπὸς εὐκλής, βλαστὸς εὐγενέστατος, ἀγαθώτατος, ἀγαθώτατον κλημα, γέννημα δικαιοσύνης* a p. Slova plod, ratolesť označují početí Matky Boží passivní, přívlastky opět jejich označují plod tento za nejlepší, plod spravedlnosti, plod svatosti.

Sv. Jan z Damašku označuje P. Marii přímo jako plod svatý, vši viny prostý od prvopočátku (*βρεφὸς πανάγιον, σπέρμα πανάμωμον*). — Nejjasněji mluví však sv. Ondřej z Kréty ve zmíněném již *κάνων τῆς ἁγίας Ἄννης*. Praví tam: „Sbor proroků předpověděl neposkvrněnou, nevinnou dívku a dceru Boží, kterouž Anna neplodná počala; tu dnes oslavujeme srdečně a radostně, skrze niž jsme blaha dosáhli; oslavujeme ji jako jedinou úplně neposkvrněnou (*πανάμωμον*). Začátkem Božích a hrozných tajemství, která před věky nevyslovitelně (*ἀρρήτως*) smrtelníkům od Boha byla oznámena, jest nevinné a Boží dcery početí, skrze niž se naznačuje vyhlazení skutků temností a vášní.“

Z těchto výroků plyne, že předmětem svátku našeho v prvních jeho dobách bylo početí neposkvrněné, ačkoliv pravda tato za článek víry ještě neplatila; něžná úcta výchoďanů k Matce Boží a pochopení převeliké Její důstojnosti důsledně si

* Ovšem nynější znění Sábova Typika pochází ze století pozdějších, tak že stáří jednotlivých částí nelze přesně stanovit.

počínala, ctíc početí její jako neposkvrněné, vši viny prosté. Víra ta, jež tehdy byla rozšířena ne autoritativním prohlášením, nýbrž vnitřním přesvědčením věřících a jejich pastýřů, jevila se na venek slavností svátku početí Matky Boží.

V církvi západní nelze tak daleko stopovati svátek početí P. Marie jako v církvi východní, což snadno jest vysvětlitelné. Na východě poprvé ohrožena úcta k Matce Boží, na východě dáno znamení ku stkvoucím počtám Panně Marii. Tlak budí protitlak.

V západní církvi nacházíme matné sice stopy v 7. století a doklady pozitivní svědčí, že v 9. století svátek početí Panny Marie byl na velmi četných místech znám.

Dle mínění některých učenců začal svátek početí Panny Marie ve Španělsku a to již v 7. století. Edmundus Martenius totiž, výtečný znatel disciplíny církevní, o dobách starých, píše o svátku počaté Matky Boží: „8. prosince slavíme slavnost neposkvrněného početí bl. Panny Marie, jehož zavedení připisuje se sv. Hildefonsovi, biskupu toledskému, neboť čteme v jeho životopisu, (sæculo II. benedictino) že svátek početí svaté Marie, kdy totiž sama počata byla, slaviti ustanovil, a že dle jeho nařízení v celém Španělsku (svátek tento) slavně se svěťí dne 8. prosince. Proto mezi svátky křesťanskými, jejichž svěcení král Ervigius (v kn. XII. zák. Wisig. tit. 6.) i židům nařídil, jest i svátek svaté Panny Marie, kdy slavné početí téže Bohorodičky se slaví. Z toho tedy plyne, že svátek početí bl. Panny Marie nezačal v Anglii, jak někteří se domnívají“.

O tomto údaji různí učenci různě soudí. Binterim podezřívá authenticity tohoto výroku, odvolává se na okolnost, že v žádném kalendáři Španělské církve není zmínky o tomto svátku; ani prý v životopisu sv. Hildefonsa. Bollandisté ničeho o tomto místě nevědí. Mabillon, — jenž místo toto uvádí, měl prý asi interpolované dílo nástupce sv. Hildefonsa, Juliana, jenž prý asi napsal „De gestis Hildephonsi“. — V zákoně krále Ervigia — praví Binterim — je asi řeč o aktivním početí Panny Marie nebo-li o „zvěstování Panny Marie“; — jiní opět tvrdí, že to byl svátek „očekávání porodu“ — *Expectatio partus*, — jenž se slavil ve Španělsku osmého dne před vánocemi; Abelard nazývá zvěstování Panny Marie v jedné své řeči „conceptus Dominicæ Matris“.

Passaglia je názoru opačného. Soudí takto: Životopis sv. Hildefonsa, na nějž se Martenius odvolává, jest týž jak jej podávají Bollandisté a ještě důkladněji Mabillon, jenž praví, že Godescalcus, biskup z Akvitanie, přinesl do Francie dílo sv. Hildefonsa o Matce Boží, jež napsal proti Jovinianovi a Helvidiovi. Aby pak lid věděl, jaké vážnosti požíval spisovatel zmíněného díla, přinesl s sebou

i jeho životopis od Juliana, nástupce sv. Hildefonsa na stolci biskupském v Toledě. Godescalcus přinesl spisek Hildefonsův o panenství Matky Boží r. 951. a je proto zmíněné místo o našem svátku pádným důkazem stáří jeho ve Španělsku. Passaglia probrav pak všechny námitky s vrchu uvedené, končí „Zajisté nestraním, tvrdím-li, že není pražádných důvodů, proč by mělo býti podezříváno tvrzení o sv. Hildefonsovi jako o původci ustanovení svátku počaté Matky Boží ve Španělsku“.

Zatím již úcta k počaté Matce Boží utěšeně zkvétala v Itálii. Jsou toho dokladem zvláště hymny mnichů na Monte Cassino z 9. století a mramorový kalendář neapolský. Kalendář tento patří dle názoru učenců do 9. století. K 9. prosinci ve zmíněném kalendáři čteme: „*Conceptio s. Mariæ Virginis*“. Že se tu míní oslava trpného početí Panny Marie, svědčí týž kalendář, v němž aktivní početí Panny Marii — či Zvěstování Panny Marii — uvádí se na den 25. března. — Neapolští byli dle Passaglie prvními po Řecích, jež slavili svátek početí Panny Marie v Itálii.

K neapolskému kalendáři druží se nadační listina (*charta donationis*) z r. 1047. v církvi kremonské. Nápis její zní: „*Charta donationis factæ canonicis et ecclesiæ sanctæ Mariæ Matris ab Ugone de summo presbytero de cardine eiusdem Mariæ Matris*“. O listině té přeje si nadatel, aby byla zřízena socha dřevěná Matky Boží dle popisu ve Zjev. sv. Jana 12., 1, a praví: *volo autem ut serpens ita sit sculptus, ut frustra virus inermis videatur vomere et nequissimum eius caput sic beata Virgo forti pede conterat, uti decet illam, quæ gratia filii ab originali labe anticipata redemptione præservata semper fuit tam anima tam corpore integra et immaculata. Insuper ordino, ut omni anno in festivitate immaculatæ Conceptionis beatæ Mariæ Virginis Matris Dei in eodem oraculo in missa accendatur pharum et tota die ardeant duodecim luminaria et canatur tropus:*

Candissima uti lilia,
Salve æterni Patris Filia,
Salve Mater Redemptoris,
Salve Sponsa Spiratoris
Sine macula concepta,
Salve Triadis electa,
Salve inferni Victrix aspidis,
Illius expers sola cuspidis.
Salve Triadis electa
Sine macula concepta*).

*) Mnozí však pravost této listiny popírají.

Tedy v 11. století, jak datuje se tato nadační listina, svátek neposkvrněného Početí Panny Marii v církvi kremonské jako svátek již ustálený slaví se slavnostními obřady. Nezačal tam svátek tento teprve v 11. století, jak ze souvislosti nadace samé vysvítá; potvrzuje to i výrok Dragoniův, jenž praví, že z jedné pergamenové listiny, „kterouž má jeho spoluobčan Václav Cavaletti v Miláně“ plyne, že hrabě Uspinelli na statku svém zřídil malý chrám Páně r. 780. „in honorem beatæ Mariæ Virginis, Matris Dei sine labe originali conceptæ“.

Itálii následuje Anglie. Zde svátek náš slavil se již za dob sv. Anselma († 1150.). V jednom ze tří děl o Panně Marii, která se připisují sv. Anselmovi, vypravuje se tato zbožná pověst: Roku 1066. rameský opat Helsinus (Alphinus) se svými soudruhy tonul v rozbouřeném moři. Tonoucí mniši vědouce, že vše je ztraceno, duši svou Bohu poroucheli a k bl. Panně, potěšení ztrápených, úpěnlivě volali. Tu po jednou spatřili velebného muže s biskupskou mitrou po vlnách k jejich lodi se blížit. Onen muž pravil k opatovi: Chceš vyvážnouti z nebezpečnosti a chceš vrátiti se do vlasti? Když opat prosebně přisvědčil, odpověděl zjev: „Věz, že mne k tobě poslala Matka Boží, kterou jsi tak úpěnlivě vzýval. Vyplníš vše, co ti rozkážu, až vrátíš se do vlasti“? Opat slíbil, že všecko vyplní. Muž pokračoval: „Slib Bohu a mně, že den stvoření Panny Marie, Matky Pána našeho Ježíše Krista, slavně budeš slaviti a kázati, aby slavnost ta se konala“. Opat tázal se: „V který den má se slaviti tento svátek“? Zjev odpověděl: „8. prosince budeš svátek ten světit. Celé církevní hodinky, jež modlíte se v den narození Panny Marie, budete se modliti i v den početí Panny Marie s tím rozdílem, že zaměňte slovo „narození“ se slovem „početí“ — Tak uvedl sv. Anselm ve svém díle o Panně Marii událost o vzniku svátku početí P. M. a zakončil slovy: „A my tedy, bratři přemilí, chceme-li dosáhnouti přístavu spásy, slaviti budeme početí Bohorodičky důstojnou oslavou a hodinkami, abychom od jejího Syna zaslouženou mzdu obdrželi“.

Opat Helsinus ustanovil svátek početí Panny Marie ve svém klášteře. Sv. Anselm, biskup v Canterbury, rozšířil jej ve své diecési — a tak zvolna šířil se náš svátek po celé Anglii. Hlavním šířitelem jeho byl Anselm, synovec sv. Anselma, opat kláštera sv. Edmunda. R. 1222. sněm oxfordský dává na vůli věřícím svátek ten světit nebo nesvětit: Omnia festa beatæ Mariæ servantur, præter festum conceptionis, cuius celebrationi non imponitur necessitas. Až konečně r. 1287 koncil londýnský prohlásil svátek početí Panny Marie za všeobecný v celé Anglii.

Svátek neposkvrněného početí šířil se rychle po Navaře, Francii, Belgii a po německých krajích. — O Navaře podává svědectví již z 11. století zpráva

o opatu Veremundovi, (jenž zemřel r. 1092.) že on jako něžný ctitel Marianský horlivě zasazoval se o to, aby svátek početí Panny Marie v celé zemi se světil.

O Francii svědčí list sv. Bernarda kanovníkům lyonským. Když kanovníci zavedli ve své metropoli slavné obřady i s hodinkami církevními na tento svátek, ozval se proti tomu sv. Bernard. Vytýká jim mezi jiným: „Divíme se tedy, že se zalíbilo některým z vás změnití barvu převýbornou: zavéstí nový svátek, o němž obřady církevní ničeho nevědí, k němuž žádný důvod neradí, jehož staré podání neodporučuje“. Dodává konečně sv. Bernard, že mlčel vida, jak v některých církvích svátek tento se rozšiřuje, mlčeti však že nemohl, když i v lyonské církvi svátek ten se zavádí bez rady u sv. stolice, jejíž soudu chce se ve všem podrobiti, cožkoli napsal. „Neboť“, vytýká s důrazem, „když jste to měli v úmyslu, měli jste dříve utéci se o radu k autoritě apoštolské stolice, nebylo tak rychle a nerozvázně jednati a následovati prostnost některých krajů. Již dříve jsem zvěděl o této chybě, avšak tvářil jsem se, jakobych neviděl, šetře tak citu zbožnosti, která z prostého srdce a z něžné lásky k Panně Marii vycházela. Avšak u vzdělaných a ve slynoucí a slavné církvi, jejíž jsem syn, oné chyby (superstitio) mlčením pominouti nemohu bez veliké škody i pro vás všechny. Všechno autoritě a vyšetření římské církve přenechávaje jsem hotov vše dle jejího soudu napravit, jestliže jinak soudím“. Tak napsal sv. Bernard r. 1140., kladá hlavní důraz na autoritu papežské stolice. Podotýká sice, že slyšel o svěcení svátku toho i v jiných provinciích, nazývá svátek ten však „novým“, „staré tradici odporujícím“. — Právem tedy diví se Assemani, rozepisuje se o mramorovém kalendáři neapolském z 9. století, že sv. Bernard ničeho o svátku tom v tak slavné diecési nevěděl; zvláště snadno mohl se dovědět o tom od Normanů, kteří zmocnili se obou Sicilií po vypuzení Saracenů, v téže době, kdy sv. Bernard list psal. Diví se Assemani, že nikdo z novějších spisovatelů nevšiml si, že svátek početí Panny Marii v církvi východní od nepamětných dob se slavil. Omlouvá konečně sv. Bernarda i kanovníky lyonské: Nimirum iis temporibus orientalium ecclesiarum ritus aut prorsus ignotus, aut propter instauratum nuper a Michæle Cæulario schisma photianum nihil a sancto Bernardo, nihil a lugdunensibus canonicis habebatur.

Zakročení sv. Bernarda nemělo však účinku. Již r. 1154. byl svátek náš slaven v celé Francii a r. 1247. povýšen byl na svátek veřejný (festum fori).

Ku konci 12. století utěšeně se šířil svátek náš po všech krajích křesťanských. Tak čteme o Normandii v kronice rouenské z r. 1197 že několik biskupů, kteří od Waltera, arcibiskupa rouenského,

byli své hodnosti zbaveni, vrhlo se mu prosebně k nohoum, když vedl průvod, „na slavnost početí bl. Panny Marie“ — O Belgii podává důkaz datum na diplomu Balduina z Flandrie a markraběte namurského Annonia, jež zní: „Actum in solemnitate conceptionis gloriosæ Virginis Mariæ anno millesimo centesimo nonagesimo quinto“.

Ano ze starých památek dovídáme se, že Alberon II., kníže-biskup lutyšský, dle nebeského vidění, jež měl jakýsi zpěvák při chrámu, nařídil r. 1142., aby se světil svátek početí Matky Boží: „in remedium magnorum malorum puræ et immaculatæ conceptionis beatæ Mariæ Virginis festivitatem pro die VIII. Decembris“.

V německých krajích v téže době svátek náš docházel utěšeného rozšíření, ač tu sv. Bernard našel věrného zastance v knězi Pothonovi. Potho píše r. 1152.: „Z toho tedy je patrné, jak se prohřešují, jak společenský život v nesoulad uvádějí ti, kteří v klášterích nezvyklé zavádějí věci, kteří vůz Páně, o němž psáno jest: „Curus Dei decem milibus multiplex millia, lætantium Dominus in eis“, vůz Páně, pravím, z kolejí jaksi vyšínují“. Nechápe Potho, jak možno zaváděti svátky jiné kromě těch, které otcové naši slavili; zda-li prý jsme zbožnější otců svých? Napadá i svátek Nejsv. Trojice a Proměnění Páně, (ne víru v tato tajemství, nýbrž svátky) a dodává: „Additur his a quibusdam, quod magis absurdum videtur, festum quoque conceptionis sanctæ Mariæ. Nos in his omnibus devotioni fidelium minime derogamus, dum rationem quærimus, qua rationabile obsequium nostrum offerre Domino debemus, ne forte a via recta deviantes, præsumptionis spiritu seducamur“. Vhodně dodává Passaglia, že důvodů rozumných pro slavnost početí Panny Marie bylo dosť jak v církvi východní a západní tak i z vnuknutí Ducha sv. Potho však nenapadá věc samu, nýbrž příliš lpí na starých tradicích a nedovede ničeho uznati, než co šedinami již zbělelo.

Nejprozřetelněji a nejopatrněji počínala si římská kurie. Papežové sice nikdy proti svátku se nevyjádřili, ale jednali s velikou opatrností, jakéž bylo vždy třeba pastýřům a učitelům věřících. Tak již r. 1049. na sněmu mohučském za přítomnosti Lva IX. byl ustanoven svátek početí Panny Marie.

O papeži Innocenci III. (1198—1216) píše Carolus du Plessis D'Argentre: Apoštolská stolice svátek početí bl. Panny Marie v církvi španělské, anglické a jinde schvalovala; brzy potom za papeže Innocence III. ve všech diecésích francouzských svorně slaven byl tento svátek z rozkazu apoštolské stolice, jak se dočítáme v jednom dekrétu církve francouzské. Konečně i v Římě zaveden byl tento svátek, když již dříve od mnohých papežů došel schválení. Tak domněnka mnohých církví o neposkvrněném početí bl. Panny Marie zvítězila. Slavnost tuto nelze

oddělití od neposkvrněného početí, aniž svaté početí dá se spojití s hříchem počátečným skutečně sděleným, jak sv. Bernard učí. — Universita pařížská s úsudkem církve lyonské a tak mnohých jiných, které slavily svátek svatého a neposkvrněného početí Panny Marie, vždy souhlasila“.

Benedikt XIV. praví, že za dob sv. Bernarda kurie římská svátku neslavila, jelikož sv. Bernard odvolává se právě na stolicí apoštolskou. Svátek tento počal se slaviti dle Benedikta XIV. teprve za dob sv. Bonaventury († 1274.), jenž píše: „Nullius Conceptionis solemnitate celebrat ecclesia, nisi solius Filii Dei in Annuntiatione b. Mariæ Virginis. Sunt tamen aliqui, qui ex speciali devotione celebrant conceptionem Beatæ Virginis, quos nec omnino laudare nec simpliciter reprehendere audeo; pro eo quod Sancti Patres, qui alias solemnitates Virginis, Spiritu Sancto docente, statuerunt, qui etiam magni amatores et veneratores Beatæ Virginis fuerunt, Conceptionem Virginis solemnizare non docuerunt etc. Non etiam audeo omnino reprehendere, quia ut quidam dicunt, hæc solemnitas non cœpit, humana inventionem, sed divina revelationem: quod si verum est, sine dubio bonum est solemnizare in eius conceptionem; sed quia hoc authenticum non est, non compellimur credere, quia etiam contra fidem rectam non est, non compellimur negare“.

A jsou také důkazy, že v této době římská kurie svátek náš slavila. Tak na př. píše Bartoloměj z Tridentu (žil kol r. 1230.): „Conceptio Matris Dei a plerisque solemniter celebratur, sicuti ipse præsentem romanam curiam nec inhibente in cathedrali ecclesia Anagninæ fieri vidi“. — Bartoloměj z Brescie (okolo 1240.) svědčí opět, že církev slavně světí den početí bl. Panny, a že sám v ten den slavil (celebravit) onen svátek v kapli papežské za přítomnosti papežovy, kardinálův a ostatních hodnostářů.

Ku konci 13. století chopily se otázky o neposkvrněném početí Panny Marie vědecké školy. Zvláště na universitě pařížské došlo k slavnostním disputacím o této otázce. Františkán professor Jan Duns Scotus uvedl tolik a tak pádných důkazů pro, že mu Sorbonna přiřknula vítězství. Věta jeho: „Deus potuit Mariam præservare, ergo præservavit“ došla velikého ohlasu u věřících. Svátek neposkvrněného početí měl nyní velkou oporu.

Když brzy potom Jan Duns jako professor přišel do Kolína, rozšířil se i v porýnských krajích svátek početí Panny Marie, jak svědčí kalendáře z prvé polovice 14. století.

Římští papežové, ačkoliv o otázce té dogmatického neustanovili, vši svou autoritou hájili pravdu o neposkvrněném početí. Když před Janem XXII. (1316—1334) bylo ostře o otázce té disputováno a odpůrcové odvolávali se na slova apoštolova: „in quo omnes peccaverunt“ zatím co příznivci dovo-

lávali se slov andělových: „Ave gratia plena“, pravil papež osvěcen jsa Duchem sv. — jak svědčí dokumenty o tom v bibliotéce benediktinské v Gentu: Všichni s Gabrielem vyznáváme Marii jako plnou milostí. Když však dle kanonův a zákonů milosti mají se rozhojňovati („gratiæ sunt ampliandæ“) tvrdím, že Panna Maria byla bez poskvrny počata a míním, že hodno jest, aby svátek početí se slavil“. Dokumenty pak praví dále: „Unde et ab illo tempore, ut a maioribus traditur, curia D. Papæ ac per consequens universalis ecclesia festum gloriosæ conceptionis devote celebrat“.

Zatím však již z 13. století jsou jisté důkazy, že v kurii římské slavil se tento svátek „publica et diuturna consuetudine“. Jan Baco totiž píše: „Veřejně a dle dlouholetého zvyku slaví se svátek tento v kurii římské zároveň od ctihod. sboru Pp. kardinálů slavnou mší sv. a kázáním v domě bratrů bl. Marie Karmelské — a to dalo se za doby mnohých římských papežův až po dnešní dobu“. — Totéž tvrdí jiný svědek Franciscus Martinius, jenž dodává ještě: „Každého roku páni kardinálové, kteří jsou jaksi knížaty (principales) v církvi a preláti v kurii římské přicházejí z Avignonu na kázání, jež ustanoveno je duchovním v chrámu bratří Karmelitů; a z toho důvodu uděluje papež všem příchozím do zmíněného chrámu velké odpustky. A ten svátek slaví a svěť papež i kardinálové a v kaplích jejich bývají církevní hodinky o svátku početí“. Týž praví dále, že je zvykem slaviti tento svátek, kdekoli papež mešká, lid že zdržuje se v ten den práce služebné, ač svátek početí Panny Marie kanony církevními není předepsán. Tedy po celou dobu „zajetí babylonského“ (1305.—1375.) římská papežová slavili svátek ten a snažili se, aby světil se v celé církvi sv.

Pařížská universita sama odvolává se r. 1387. na svěcení svátku našeho v Římě. Arcibiskup avignonský Egidius Belemerius hájí svátek: „Věz, že i já ten svátek svěťm, a vím, že v celé církvi se svěťm. Tvrditi tedy, že není správně svátek ten slaviti, považuji za nerozvážné. Nemohu se domnívati, že by celá církev tak se klamala, jsouc řízena Duchem svatým“.

Čím ostřeji bylo disputováno o otázce neposkvrněného početí, tím více planula srdce věřících v čele s papeži a biskupy k Matce Neposkvrněné. Svátek početí Panny Marie nabýval vždy většího lesku; kurie římská stála na prvním místě, kde běželo o povznesení kultu k Neposkvrněnému Početí. — Potvrzuje to výrok Jana ze Segobie učiněný na synodě basilejské r. 1436.: „Je známo, že stolice apoštolská v kurii římské každého roku 8. prosince slaví svátek početí Panny Marie, s čímž hlavně souhlasí kardinálové, preláti a všichni hodnostářové v kurii. Mezi svátky paláce papežského, totiž: vzkří-

šení Páně, na nebe vstoupení Páně, svatodušní svátky, sv. Jana Křtitele, sv. apoštolů Petra a Pavla, na nebe vzetí Panny Marie, narození Panny Marie, čítá se v témže kalendáři i svátek početí Panny Marie; v týž den neudílí se slyšení, nepracuje se v úřadovnách; věc ta je tak všeobecně známa, že každý v kurii o ní ví“. Dodává Jan ze Segobie, že svátek ten v Římě slavívá se již od nepamětných dob („a tanto tempore, cuius initii memoria hominum non est“).

Na témže církevním sněmu bylo ustanoveno „Renovantes præterea institutionem de celebranda sancta eius (B. M. V.) conceptione, quæ tam per Romanam, quam per alias ecclesias sexto Idus Decembris antiqua et laudabili consuetudine celebratur, statuimus et ordinamus eandem celebritatem præfata die in omnibus ecclesiis, monasteriis et conventibus christianæ religionis sub nomine conceptionis festivis laudibus colendam esse“.

Koncil basilejský vyslovil se pro neposkvrněné početí a pro svěcení památky jeho; poněvadž však sněm ten přeložen byl z vůle papeže Eugenia IV. do Florencie a v Basileji zůstavši otcové nemohli již tvořiti koncil oekumenický, zůstal dekrét basilejský bez dalších následků.

Početí Matky Boží světilo se tedy, ačkoliv žádný církevní kanon ho nepřikazoval. Co až do r. 1476. slavilo se jen na základě chvalné a prastaré tradice, to chtěl Sixtus IV. opřiti o zákonité ustanovení, tomu chtěl papež dodati lesku ještě většího. Dne 27. února r. 1476. zvláštním dekretem rozkázal, aby se světil svátek početí Panny Marie po celé církvi sv. slavnými obřady, jaké jsou o svátku „duplex cum octava“; připojil k témuž svátku officium, jež uspořádal klerik diecése veronské Leonard de Nogarolis. Sixtus IV. rázně odrazil podezření, jakoby církev římská slavností tou mínila pouze duchovní početí Panny Marie; přímo nazval myšlenku tu „falsa, erronea, veritate aliena“ a všechny knihy, které podobné domněnky hlásaly, zavrhl. Sixtus IV. chtěl zvýšiti lesk slavnosti té a věřící ještě k větší účtě k Neposkvrněné Panně povzbuditi, zavedl na ten den zvláštní formulář mešní a obdařil slavnost tu hojnými odpustky.

Papež Sixtus IV. nejvíce se zasloužil o úctu k Panně Neposkvrněné, připravil půdu k dogmatickému prohlášení, dal na jevo souhlas zastancům neposkvrněného početí. Ký div, že Bernardin de Bustis v nadšené básni blahořečí papeži ve jménu celého křesťanstva, an píše:

Non fuit antistes, pater o sanctissime, quisquam,
sed neque venturis forte diebus erit,
te magis intactæ præconia Virginis optans
et laudes ardens magnificare suas:

Namque sui totum conceptus fama per orbem
panditur officio, Sixte beate, tuo.
Laudatur patrio nunquam foedata cruore,
Cerbereo numquam subiacuisse iugo.
Undique mellifluo fertur super æthera cantu,
lætantes videas sic resonare choros.

S nemenším zápalom zasazovali se ďalší papežové o to, aby sviatok neposkvrneného početí Panny Marie vždy dochádzal väčší a širší oslavy. Innocenc VIII. r. 1498. potvrdil na žiadosť Alžbety, kráľovny kastílskej a leonskej, rád reholnic zriadený od Beatrice de Sylva Toleti pod ochranou neposkvrneného početí bl. Panny Marie a nařídil, aby ony reholnice denne sa modlivaly veľké alebo malé officium o Neposkvrneném Početí. — Alexander VI. r. 1502. schválil všechna ustanovení o tomto svátku; Julius II. předepsal reholnicím Neposkvrneného Početí zvláštní professní formulu, v níž slibují lásku a veškerou svou službu Panně Neposkvrněné. Lev X. v letech 1515.—1521. potvrdil bratrstvo pod ochranou neposkvrněné Matky Boží v karmelitském chrámě rouenském, schválil jejich obřady, jichž užívali při pohřbech členů bratrstva a jimiž se naznačovalo, že zemřelý po celý svůj život hájil a ctil Matku Boží jako Pannu bez poskvrny hříchu počatou.

Hadrian VI. schválil r. 1522. bratrstvo pod ochranou neposkvrněné Panny Marie, kteréž zřídil v Tolcedě kardinál Ximenes, a obdařil je hojnými odpustky.

Papež Pavel III. r. 1536. a 1548. vydal brevír, v němž bylo totéž officium o Neposkvrneném Početí, jak je uspořádal Sixtus IV., přidán ještě versikl: „Tota pulchra es Maria, et macula originalis non est in te“. Schválil též brevír Humiliatorů s modlitbou: „Omnipotens sempiternus Deus, qui per conceptionem beatæ Mariæ Virginis mundum per Evam perditum salvare voluisti“.

Na koncilu tridentském neposkvrněné početí Panny Marie nebylo sice prohlášeno, pokládána však pravda ta za všeobecně platící. Kardinál Pacieus navrhl, aby dodáno bylo k hlavě o hříchu dědičném: „De beata Virgine declarat s. synodus, se nihil definire, etsi credit eam sine labe originali esse conceptam“. — Úcta k neposkvrnenému početí Panny Marie byla již tak zakořeněna, že nikdo neodvážil se odporovati. Svätý sněm svorně usnesl se na notě: „Declarat tamen hæc ipsa synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, sed observandas esse constitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IV. sub pœnis in eis constitutionibus contentis, quas in novat“.

Tím svátku zaručena jistá stálost, dán slavným způsobem na jevo souhlas učení a přesvědčení, že

v Matce Boží nikdy neřádl hřích Adamův. — Vlastně již od časů Sixta IV. nabyla pravda ta u všech věřících hlubokého přesvědčení, úcta k Neposkvrněnému Početí uznána za správnou a chvalitebnou; běželo ještě o slavné autoritativní prohlášení pravdy té za článek víry. Od této doby svátek náš jako ustálený od papežů byl pouze povyšován, různé pobožnosti k tomuto tajemství odpustky obdarovány a p.

Přece však apoštolská stolice počínala si ještě velmi obezřetně, by se nemohlo zdáti, že papež považuje otázku tu za dogmaticky již ustanovenou.

Papež Klement XI. ve svém schválení svátku početí Panny Marie nazývá svátek ten „festum conceptionis B. M. V. immaculatæ“, schválně oddělil slovo „immaculatæ“ od slova „conceptionis“ — aby jasně každý poznal, že nazývá Pannu Marii neposkvrněnou, ne však její početí. Když tato bulla jeho vydána byla v kterémsi (jméno Benedikt XIV. zamlčuje) městě a v tisku zaměněn název svátku: immaculatæ conceptionis B. M. V., Klement XI. velmi rozhorlil se na vydavatele a nařídil ordinariovi též diecése, aby pokárán byl vydavatel a název svátku aby pozměněn byl dle jeho rukopisu.

Papež Pius V. uspořádal nové officium k svátku Neposkvrneného Početí dle officia o narození Panny Marie s tím rozdílem, že místo „nativitas“ kladlo se slovo „conceptio“

R. 1596. povýšil Sixtus V. náš svátek na svátek duplex majus a udělil plnomocné odpustky za obyčejných podmínek všem věřícím, kteří jsou v ten den přítomni mši sv. v některém chrámu františkánském nebo v jiném chrámu řádu pod ochranou neposkvrněné Matky Boží. Týž papež potvrdil katechismus Bellarminův, v němž čteme, že Panna Maria nikdy nebyla poskvrněna hříchem dědičným, ani osobním, ani všedním, ani smrtelným.

Urban VIII. r. 1623. dovolil Španělům, kteří obzvláštní úctou lnuli k Neposkvrnenému Početí, aby svátek ten ve chrámě slavil se, i kdyby připadl na druhou neděli adventní, a to obřady svátku „duplex primæ classis“. Není divu tedy, že v generálním shromáždění svatého officia r. 1627. kardinálové jednohlasně vyznali: Nezbývá nic jiného, než buď neposkv. početí Panny Marie slavně jako článek víry prohlásiti, nebo pravdy té jak slavně prohlášeného článku víry se přidržeti.

Ve šlepějích svých předchůdců kráčeli Innocenc X. a Alexander VII., jenž v okružním listě „Sollicitudo omnium ecclesiarum“ odvolává se na staré podání, k poměru římských papežů k otázce Neposkvrneného Početí jakož i k úctě tohoto tajemství, doporučuje vřele pobožnosti k Panně Neposkvrněné a varuje před tvrzením opácným. Papežové Klement IX., Klement X., Innocenc XI. a XII. úctou k Panně bez poskvrny počaté horlivě šířili

a podporovali. Za papeže Klementa XI. r. 1708. byl svátek početí bl. P. Marie jako svátek zasvěcený pro celou církev katolickou předepsán. Benedikt XIV. dovolil rakouským duchovním světským i řádovým modlití se officium o Neposkvrněné bl. P. Marii o všech volných nedělích; za téhož papeže název svátku „immaculata conceptio B. M. V.“ byl ustálen. Řehoř XVI. dovolil na žádost francouzských biskupů přidati do marianské præface na svátek Neposkvrněného Početí slova: immaculata conceptio.

Pius IX. r. 1854 prohlásiv neposkvrněné početí Panny Marie za článek víry, povznesl úctu k Neposkvrněné Panně na nejvyšší stupeň. Pius IX. zrušil všechna až potud užívaná officia a mešní formuláře o tomto svátku a pořídil r. 1863. nové officium a nový formulář mešní.

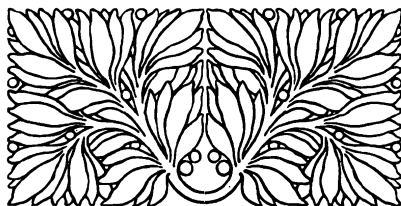
Něžný ctitel Panny Marie Lev XIII. povýšil svátek ten na svátek první třídy s vigilií a oktávou; r. 1883. přidal do litanie loretánské vzývání: Královno bez hříchu prvotného počatá, oroduj za nás! R. 1891. dovolil Lev XIII. některým diecésím v jižní Francii světití 11. února svátek Zjevení blahoslavené

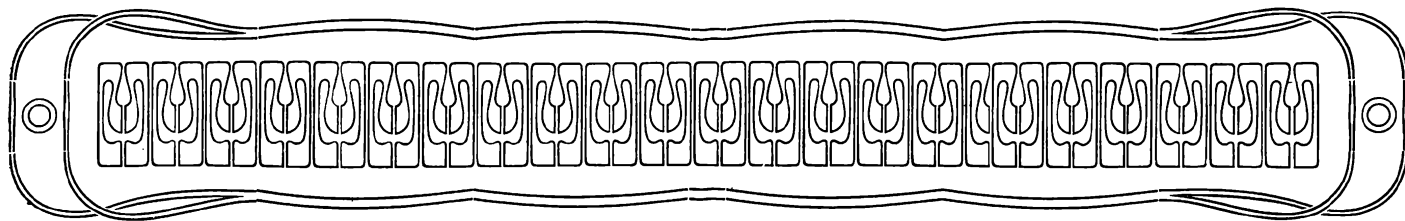
Panny Marie; officium o tomto svátku vztahuje se na zjevení neposkvrněné Matky Boží v Lurdech.

Na konec zasluhuje zmínky výrok slovutného Binterima, jenž r. 1829. napsal: „Nevíme zatím, zda učení o Neposkvrněném početí svátek, nebo spíše svátek učení podporoval. Jest však jisto, že učení je starší nežli svátek.“

A vskutku. Lid dávno v srdci věřil, co bylo r. 1854. za článek víry prohlášeno a víru tu vyznával od nepamětných dob vřelou úctou k početí Matky Boží. Když pak ve 13. století počalo se o předměte dávné úcty disputovati, tu dělili se učení theologové na dvě strany; více zde však běželo o theoretické vědecké dispute, než o praktickou úctu k Panně Neposkvrněné. Když papežové římsí zřejmě hlásili se ku stoupencům a zastancům Neposkvrněného Početí, úcta a víra šířila se každým dnem, až konečně v posledních dobách nabyla nejvyššího stupně všeobecnosti a lesku.

Úcta tato mnoho již požehnání přinesla, mnoho ran od církve odvrátila; kéž je i dále zdrojem milostí a léků pro choroby našich časů!

KOLÁŘ ARNOŠT.

Víra východní církve (sjednocené a nesjednocené) v Neposkvrněné Početí Bohorodičky.

Zdrávas, milosti plná!“ Tato slova se nesla z úst andělových do čisté duše Panny blahoslavené prohráté paprsky ctnosti nejvyšší, „Zdrávas. milosti plná“, tak jása to na křídlech dějů svatých od doby té, kdy hvězda spásy vzešla nám a skvěle svítí lidstvu na pouti strádání, „Zdrávas, milosti plná, Ty Panno čistá, bez hříchu prvotního počatá“, tak volá církev svatá slavnostně od 8. prosince r. 1854., kdy papež Pius IX. prohlásil dogma o neposkvrněném početí Marie Panny. Konec učiněn byl dlouholetým půtkám, umlkly vášnivé hádky, zmizeli tvrdošíjní odpůrcové neposkvrněného početí Panny přechisté. Neomylnost papežova způsobila jednotu a jistotu víry, a padesát roků již skví se v bohatém a nádherném věnci modliteb: „Královno, bez hříchu prvotního počatá, oroduj za nás!“

Jak lichotivým to pro schismatiky východní, že tato vznešená nauka, která na západě byla předmětem prudkých hádek, u nich nikdy v pochybnosti nebyla, že málo se u nich vyskytlo odpůrců, kteří by s úspěchem dovedli podvrátiti pravdu tu. Není tedy divu, že učení o neposkvrněném početí Panny Marie na východě bylo méně přesně vyznačeno a tak hlubokých stop nezanechalo jako na západě, kde stálé polemiky přímo nutily ku přesnému a správnému vyjadřování. Přirozeno tudíž, že v análech a památkách východních rozkolníků nenalezneme tak jasného a určitého prozkoumání tohoto článku víry, jak tomu jsme zvyklí v církvi katolické. Než přes to mohou se schismatikové vykáhati bohatými a věcnými doklady, které prozrazují hluboké pochopení a úplný souhlas s dogmatem od Pia IX. prohlášeným. Měliť oni zejména z počátku muže vynikající učeností, kteří nadšeně psali o Panně přechisté a mimoděk se stali velikými apologety jejího neposkvrněného početí.

Tak píše ve 14. století císař Emanuel II. Palaeologus: „V tom okamžiku, kdy Matka Boží se na-

rodila, kdy, abych se správněji vyjádřil, počata byla, naplnil ji Ježíš Kristus, který si ji za Svou Matku zvolil, Svojí milostí. Byl tudíž u ní před Svým narozením. A ačkoli se Jeho tělo později utvořilo z krve Panny neposkvrněné, byl s ní (Svojí milostí) úzce spojen od toho okamžiku, kdy počata byla v lůně matky své, které až doposud bylo neplodným. To naznačují slova andělova: „Pán jest s tebou.“

Nepřátelsky oproti římské církvi zaujatý Germanos II., patriarcha cařihradský, v 13. století takto se vyjádřil o Panně Marii: „V tom okamžiku, kdy jsi měla býti zplozena dle přirozeného zákona plození, poslal Bůh cherubíny, aby v kruhu kolem tebe svými plamennými meči mávali a tě všemožně chránili před nástrahami svůdného hada.

Ale již před tím v 10. století v krásné homilii císaře Lva VI., přijměním Moudrého, se dočítáme o vítězství Marie Panny nad hříchem prvopočátečným: „Ty jsi skutečně samojediná byla požehnaná mezi ženami, Maria, neboť ty jediná jsi přinesla pomoc naší první matce a jejím dcerám. Ustala kletba, která před tím přirozenost naší tížila, neblahé vlny hříchu (totiž prvopoč.) zmizely, abys ty, milosti plná se narodila.“

Bylo by zbytečným dokazovati, jaké vážnosti a úctě se těší u východních rozkolníků sv. Jan Damascenský. A tento veliký učitel církevní s pochopitelným nadšením píše ve své první homilii na slavnost narození Matky Páně: „Ó přesvatá dcero Joachima a Anny, ty jsi zůstala ukryta před knížaty a mocnostmi (pekelnými) a před ohnivými ranami zlostiníka (satana). Ty jsi spočívala v lůně Ducha (svatého) a uchována jsi byla bez poskvrny, abys se stala nevěstou a dle přirozenosti také Matkou Boha“.

Pravou perlou v dějinách východních křesťanů, nejstarší a nejvýznamnější památkou je martyrologium sv. apoštola Ondřeje, které prý složili okolo r. 80.

po Kr. kněží a jáhni achajští. Tento spis se uznává od nestranných katolických i protestantských kritiků, a ačkoli někteří pochybují o původnosti jeho, přece zasluhuje aspoň nějaké úcty a pozornosti, poněvadž z něho byla vzata preface do nejstaršího gothického missálu. V něm nalezneme vysvětlení tajemství kříže, jak je podával sv. Ondřej Egeovi, prokonsulu Patraskému. Zní takto: „První člověk dřevem poblouznění (stromem vědění dobrého i zlého) přivedl (na svět) smrt. Bylo tedy nutno, aby takto vzniklá smrt byla zapuzena dřevem utrpení, a z toho důvodu, že první člověk utvořen byl z půdy neposkvrněné, musil se narodit dokonalý člověk Syn Boží z Panny neposkvrněné, aby mohl obnovit život, jež Adam ztratil“.

Má to ohromný význam, že v tomto pojednání, které přece za nejstarších dob sepsáno bylo, jest jmenována Maria Panna neposkvrněnou. Mimo to přirovnává se v něm čistota Marie s čistou zemí rozkošného ráje, dříve než jej Bůh proklel. Těchto slov používali sv. Otcové ku naznačení stálé a původní čistoty Marie Panny, ani dokazovali, že svaté človenství Pána našeho z panenské půdy rajske se utvořilo, z čisté a svaté hlíny, kterou jest Maria Panna.

Tak na př. sám sv. Jan Damascenský píše (II. de dormitione B. M. V.): „K tomuto zajisté ráji had přístupu neměl neboť sám jednorozený Syn Boží jsa Bohem a proto též podstaty jako Otec, z této Panny jako z čisté země přijal človenství“ S výrazem „panenská, svatá půda“ se setkáváme též u sv. Prokla, který byl žákem sv. Jana Zlatoústého, u Theodoretu Studity a u jiných. Věru dostatečné důkazy, že východané od dob apoštolských až do 15. století vždy pevně vyznávali neposkvrněné početí blahoslavené Panny.

V době novější nalezneme nevyčerpatelné poklady a doklady k naší věci v liturgických knihách schismatických. V nich zajisté je obsažena pravá jejich víra. Jest zvláštním zjevem v liturgii východní, že se tam často vyskytuje epitheton ornans Marie Panny „neposkvrněná“.

V moskevském vydání modlitební knihy z roku 1847 čteme na př. na den 13. září tato slova: „Jediná mezi všemi, přechistá Panno, stala jsi se Matkou Boží, stala jsi se sídlem Božství, ó úplně neposkvrněná“. Na den 9. září čteme: „Nikdo není bez poskvrny, jediné ty, Matko Boží“. Podobná slova čtou se 16. srpna: „Ty jediná jsi čistá a bez poskvrny“. Vítězství Marie Panny nad peklem naznačuje se 8. září slovy: „Jí bylo smělé peklo nohama pošlapáno, jí uvedena byla Eva, matka smrtelníků, do života, který nezná již žádného nebezpečí“ Veliký význam má však pro nás den 9. prosince na východě slavený, v němž počala sv.

Anna Pannu Marii. Asseman klade počátky tohoto svátku u Řeků do 8. století, jiní již do 5. století (Typ. S. Sabæ, a. 487.). V officiū toho dne čteme slova: „neboť (Anna) počala tu, která jediná čistá jest.“ V homilii Petra z Argu na týž den nalezneme slova: „Nyní odstraňuje růže vypučelá v lůně sv. Anny, myslím Marii, nákazu, kterou jsem přijal zhoubným hříchem, a proniknuvši mě líbeznou vůní popřává mi účasti na její nebeské radosti“ Bystrý rozum vidí zde zřejmě důkaz pro neposkvrněné početí.

Než zůstaňme při ruské liturgii. Jedno z nejkrásnějších míst v ní zaujímá ὕμνος ἀκαθιστος k uctění Bohorodičky. Skvělý hymnus složen byl z vděčnosti za podivuhodnou pomoc nebes na příměluvu Panny Marie při hájení Cařihradu proti barbarům za císařů Heraklia, Lva Isaura a Konstantina Pogonata. Akathistos doslovně přeložen znamená hymnus, při němž se nemá sedět. Sestává ze 24 písní, z nichž 12 je kratších a nazývají se κοντακια, poněvadž v nich je udán stručně význam svátku, ostatní pak se nazývají ὕμνοι, a to proto, poněvadž obsahují jednotlivé chvalozpěvy, které sestaveny, symetricky jako stavební kameny v ladný celek jakoby tvořily nádherný pomník k oslavě Panny Marie. Kontakion končí, vždy slovem alleluja, ikus (ὕμνος) pak slovy: „Zdráva buď, Panno nevdaná!“ Akathistos mariánský můžeme přirovnati k naší litanii loretánské.

Překrásný je ikus 10.: „Zdí jsi panen, Bohorodičko, Panno, a všech těch, kteří se k tobě utíkají, neboť tebe zastínil Stvořitel nebe i země, Přechistá, aby se ubytoval v lůně tvém a všechny poučil, že mají k tobě volati: Raduj se sloupe panenský, raduj se bráno vykoupení. Raduj se původkyně duchovního obrození, raduj se, dárkyně božské dobrotivosti. Raduj se, neboť jsi znovu zrodila ty, kteří v hanbě počati byli (συλληφέντες), raduj se, neboť jsi rozumem obdařila, kteří o rozum oloupeni byli (σκληθέντες). Raduj se, která jsi hubitele srdcí zničila, raduj se, jež jsi Rozsévače nevinnosti porodila. Raduj se, kteříž věřící s Pánem spojuješ, raduj se, vznešená příznivkyně panen, raduj se, stavební výzdoba duší svatých! Zdravas, Panno nevdaná!“

V 11. iku čteme pro nás významná slova: „Raduj se, jež jsi nečistotu hříchu odstranila!“

Nadšené modlitby a prosby mariánské jsou obsaženy též v útěšném kanonu přesvaté Bohorodičky (kanon molebnyi). Jest to řada devíti zpěvů. V posledním t. j. devátém prosí rozkolníci Pannu Marii: „Radostí naplň srdce naše, Panno, kteráž jsi počala plnost radosti a rozptýlila (zničila) smutek hříchu. — Po tomto zpěvu pje se ihned radostný hymnus: „Oslavujeme chvalozpěvy tu, jež vznešenější jest než nebesa a čistší než zářné paprsky sluneční, která nás vysvobodila od kletby, vládkyni

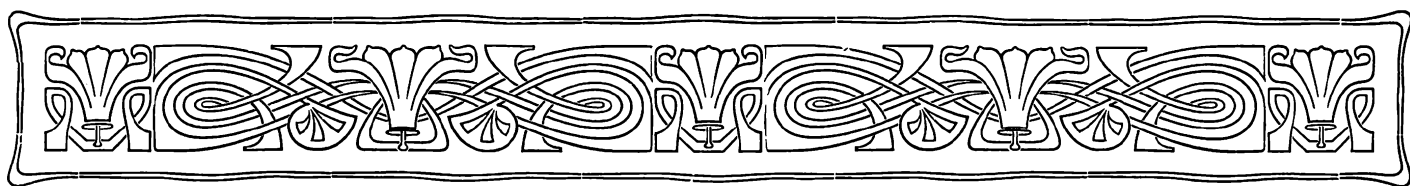
světa chvalozpěvy uctívejme!“ Toť zajisté dosti jasné ukázky svědčící aspoň o příznivém názoru rozkolníků dogmatu našemu.

Nebude zajisté nemístno zmíniti se zde o náhledu sekt orientálních v této věci, na něž mají schismatické patřičný vliv. Nejskvělejší důkaz pro shodu sekt východních s církví katolickou o této pravdě nám podává P. Josef Besson S. J., představený missionářů S. J. v Syrii a Persii († 1691.). Tento pozval si 3 patriarchy a jednoho arcibiskupa, a na základě asi 200 míst vyňatých z nejstarších liturgických knih orientálních dokázal, že bylo pevným přesvědčením všech církví a národů východních o neporušenosti nejblahoslavenější Panny bez wszeliké poskvrny hříchu prvopočátečního, jakož i svátek neposkvrněného početí uznáván. Kteréžto prohlášení slavnostně podepsali oni tři patriarchové a arcibiskup za přítomnosti svědkův a Františka Barona, konsula

Gallského, a to ne pouhým jménem, nýbrž tímto způsobem: „Já ubohý Ignác Ondřej, patriarcha Antiochijský, rodem Syřan, potvrzuji orthodoxní pravdu, kterou vysvětlil P. Josef z Tovaryšstva Ježíšova, že Paní naše, Panna nejčistší, sv. Maria prostá byla a neporušená od hříchu dědičného, jak dokázali přemnozí sv. Otcové, učitelé církve východní“. Podobným způsobem se podepsali i ostatní. Vznešená liturgie sekt východních, kde pojednává o úctě Panny Marie, svrchu uvedené prohlášení zřejmě podporuje.

Tedy již za dávno zašlých časů v těch nejodlehlejších končinách zaznívaly od svatých oltářů tajuplné chvalozpěvy k oslavě Královny nebeské, již vysoko nad hvězdami zvučí sladké zvuky andělských harf, když se vyplňují prorocká slova Panny přečistě: „Aj, od této chvíle blahoslavenou mě nazývati budou všichni národové“.

Až zhasne den

Až zhasne den a kvítka půjdou spát,
tu přijdu k Tobě, Panno, v háje taj.
Na nebi zlatovláska bude plát
a kolem mne rozkvetlý dýchat máj!

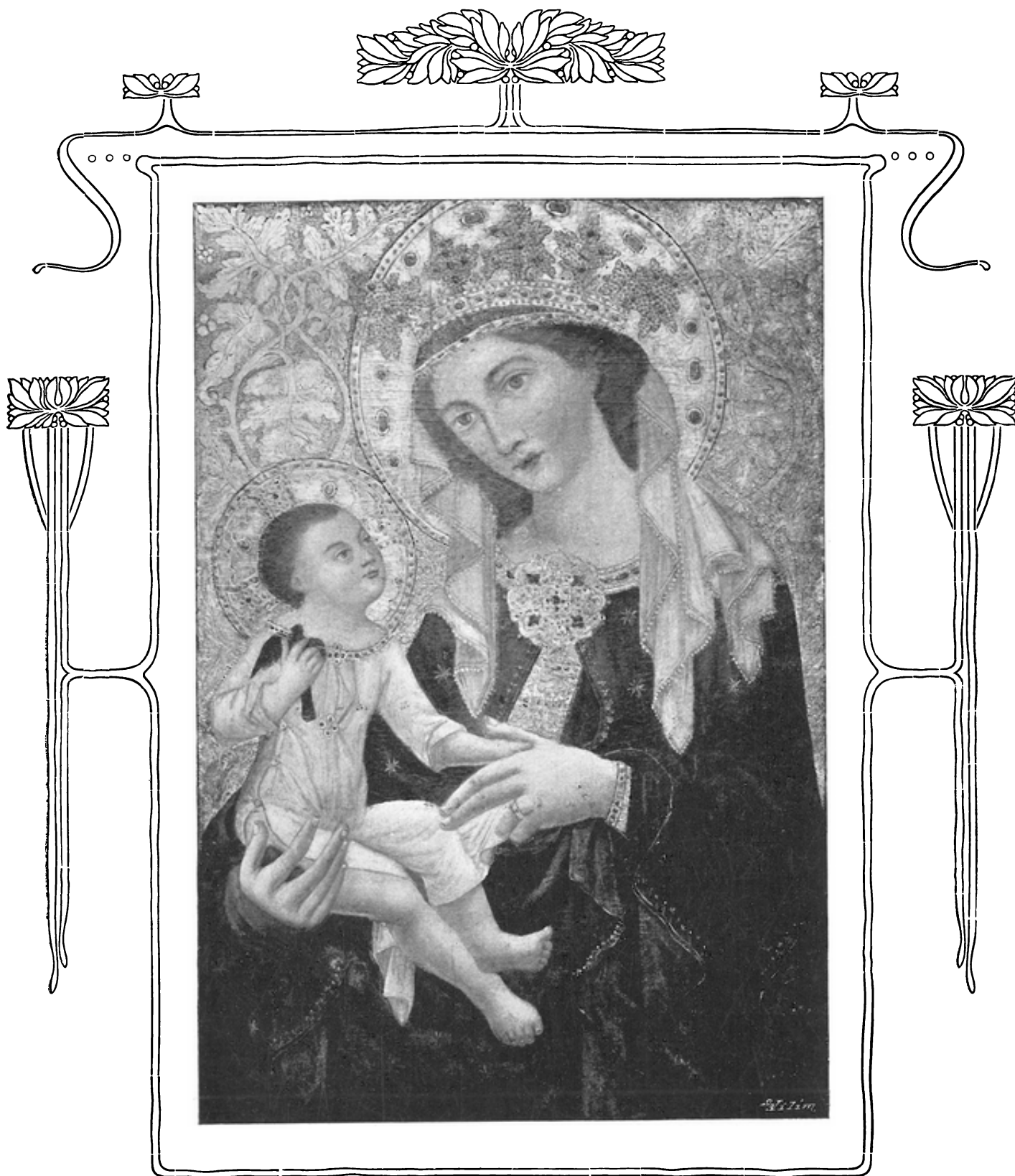
Ó, krásná bude cesta má tam v les,
kde pod rozpuklý kleknu sobě buk,
pod obraz starý Tvůj ve drobný vřes —
kol jedle vážné světa stlumí hluk.

V tom tichu rozperlím Ti duši svou,
je chorá už, ač tak jsem ještě mlád. —
Tam na tvář hledět budu krásnou Tvou
a šeptat stále Ti, jak mám Tě rád!

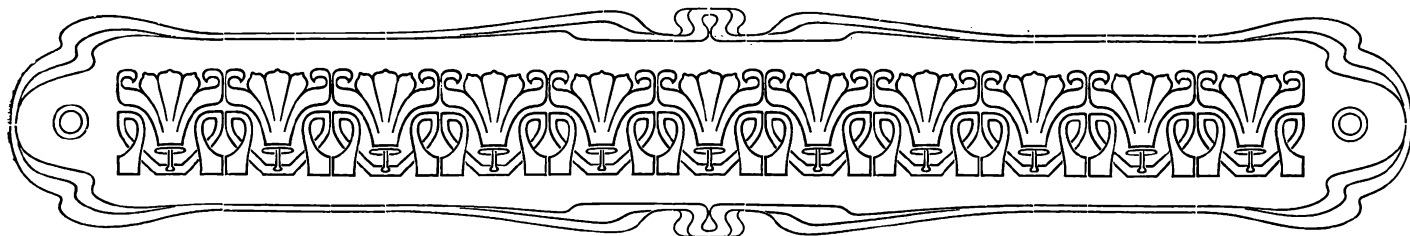
A v duši mou pak skane Boží mír,
až Ty se ke mně skloníš, blaha zdroj,
bych se rtů Tvých si odnes' v světa vír
a obrněn šel žehnáním Tvým v boj!

Až kosa zazvoní a prchne máj,
a zkaleně mi luna bude plát:
pak Ty zas přijď a vem mne k Sobě v ráj —
až zhasne den a pod drn půjdu spát

Leop. Reček.

Madonna Zbraslavská z konce XIV.

BARTOŠÍK PETR.

Marianská starozákonní proroctví a akkomodace.

„Od věčnosti ustanovena jsem a od
pradáвна, prve než země učiněna
byla kochala jsem se každý
den, hrajíc před Ním (Bohem) po
všechn čas, hrajíc na okršku země.“
Přísl. 8.

Dříve než prvé tvůrčí slovo Boha Všemohoucího rozlehlo se vesmírem a tak položilo základ veškerenstvu, byl velikolepý plán celého stvoření již pojat v mysli Nejvyššího, který v nezměnitelném úradku svém jistě vše ustanovil, co v čase koná. Než nejen hmotný svět, jehož celkový vznik nám vypravují první kapitoly Písma sv., odpovídá a věrně odpovídati musí odvěké idey Boží, nýbrž i osudy veškerenstva svobodnou vůlí člověka způsobené byly předmětem věčného poznání Hospodina, u něhož není proměnění ani stínu proměny. (Jak. 1, 17.) Vedle neblahého stromu vědění dobrého a zlého, pod nímž v ráji propadl první člověk věčné smrti, postavilo hned milosrdenství a Spravedlnost Boží tam na Golgotě strom života — potupné dřevo kříže, na němž měla dokonati oběť nejdražší, Spasitel světa. Ano, od věkův určeno vykoupění lidstva, od věkův ustanoveno posláni Vykupitelovo, jímž jest Slovo Boží tělem učiněné, Bůh z Boha, Ježíš Kristus.

Než Spasitel světa neměl přijíti hned po pádu mezi lidstvo hříchu propadlé, by drahocenné vykupné za ně zaplatil, nýbrž sestoupiti měl na hříšnou zemi teprv tehdy, až by lidstvo pod tíží okovů pekelných sténající svou zaslouženou bídu dokonale poznalo a v přesvědčení o své slabosti a bezmocnosti po vykoupění zatoužilo. Proto předeslal Bůh dlouhou dobu přípravy na příchod Vykupitele, v níž nadpřirozeným způsobem zasahoval v běh událostí lidských, zvláště pak národa vyvoleného, a pomáhal uprostřed zloby lidské klesati cestu Tomu, jenž byl očekáváním národů. Různá zaslíbení, proroctví, předobrazení, jež v posvátných dějinách starozákonních jsou zaznamenána, měla poznenáhlu kresliti nejen

osobu Vykupitelovu, nýbrž i dobu Jeho příští a vůbec vše, co s osobou Jeho bylo úzce spojeno. Nuže, jak odpovíme na otázku vyjádřenou slovy posledními? Co, vlastně kdo byl v nejužším spojení se Synem Božím, když na zemi pustou zavítal v podobě lidské jako bezmocné nemluvně? Nebyli to andělé nebeští, již k narození Jeho slávu pěli, nebyli to chudí pastýřové, kteří první poklonu Mu vzdali, nebyli to ani králové od východu s dary přichvátavší, nýbrž byla to jistě ta, z níž On, Slovo Boží, člověčenství na Sebe přijal, ta, jež s péčí mateřskou chudé lože Mu připravila v jeslích betlemských, byla to Rodička Boží, neposkvrněná Panna Maria. A proto i tato, jako božský Syn její, byla v knihách Starého Zákona Bohem slíbena, předpověděna, předobrazena, ano ještě více, Panna Maria, jako Matka Kristova, jsouc prvá v božské ideji tvorstva, byla od věčnosti, kdy vykoupění lidstva Bohočlověkem stanoveno, k mateřství Božímu předzřízena a vyvolena. Opíráme tvrzení toto o stručná sice ale významná slova nadšeného čitatele Panny Marie, sv. Bernarda, jenž takto o ní mluví: „A sæculo electa, ab Altissimo præcognita et sibi præparata a prophetis promissa.“ (Od věků zvolená, od Nejvyššího předurčená a připravená od proroků zaslíbená.)

Avšak nejen zbožná ústa proroků starozákonních v duchu věšteckém pěla o Matce Boží a nevyrovnatelné její důstojnosti, nýbrž Bůh sám, slibuje hned po spáchaném hříchu v ráji lidstvu spásu, označil ji jako nesmířitelnou nepřítelkyni knížete pekelného, lstivého ďábla. A od té chvíle, kdy protoevangelium — prvá zpráva spásy — světu zvěstována byla, až do doby, kdy vlastní evangelium Nového Zákona bylo lidstvu hlášáno, líčena a předobrazována Matka Páně v Písmě sv. barvami vždy živějšími a určitějšími, aby tak panenské její mateřství Boží v plnosti času tím spíše bylo uznáno.

Ovšem proroctví a míst takových, jež by přímo na P. Marii se odnášela, jest vzhledem k onomu velkému množství a podrobnosti proroctví messianských ve Starém Zákoně dosti poskrovnou, čehož však důvod jest zcela jasný; neboť nebylo by zajiště ani vhodné, aby spisovatelé Bohem nadšení tolik pozornosti věnovali P. Marii jako Synu jejímu, zaslíbenému Messiáši, by tak Onen, jehož východové jsou od věčnosti, nezdál se býti zastíněn třeba i Matkou svojí, vždy přece jen původu lidského.

Za přímá proroctví marianská všeobecně se pokládají: 1. Mojž. 3, 15., Isai. 7, 14. 11., Mich. 5, 3., od přemnohých Jerem. 31, 22., o jejichžto charakteru marianském postupně několik slov povíme.

První tedy a nejstarší marianské proroctví jest ono, jež ústy Boha nejvyššího milosrdného pronesené jako milý úsvit luny zasvitlo v temnou noc hříchu zahalující zemi. Zní takto: „Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, mezi semenem tvým a semenem jejím, ona potře hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její“ — 1. Mojž. 3, 15. [Vulgata: Inimicitias ponam inter te et mulierem, inter semen tuum et semen illius, ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo eius. — אֲשִׁית בִּינְךָ וּבִין הָאִשָּׁה וּבִין זֶרְעֶךָ וּבִין זֶרְעָהּ הִיא יִשְׁמָךָ רִאשׁ וְאַתָּה תִּשְׁמָנֶנּוּ צִקָּב זֶרְעֶךָ וּבִין זֶרְעָהּ הִיא יִשְׁמָךָ]

Není ani překlad ten na základě autentického textu Vulgaty uvedený úplně shodný s původním textem hebrejským, nicméně odchýlký zde se vyskytující rozhodného vlivu na celkový smysl místa nemají a tudíž důkazů dogmatických na místě citovaném zbudovaných nikterak neseslabují. Tak čteme na př. ve Vulgatě „ipsa“, kdežto originál mluví spíše pro masculinum této námětky (הוא); neboť tvar slovesný יִשְׁמָךָ na ní závislý a námětky přisvojovací obsažená v suffixu ו (תשובנו) jsou rodu mužského. To potvrzuje též LXX svým αὐτός, třeba pro výraz „semen“ užila středního σπέρμα. Rovněž text Samaritánský, Targum Onkelos, Pešito, některé staré rukopisy Vulgaty a dlouhá řada sv. Otcův užívají na tomto místě formy mužské. Dále odchyluje se Vulgata od textu původního v tom, že užívá dvou významů: conterere, insidiari pro tentýž hebrejský kmen שׁוּף. Tím však neděje se textu původnímu násilí, ježto kmen שׁוּף obojí tento význam skutečně má a obojí též smysl místa uvedeného správně podává. Tak ve významu „potřítí“, „rozdrtní“ přichází v Job. 9, 17 V žalmu 139. v. 11. jest význam jeho nejasný, ale Vulg. překládá důsledně „conculcare“, jež totožno jest s „conterere“ v Gen. 3, 15. Dvojí tohoto kmene význam vysvětluje však jasně z druhotvaru kmene שׁוּף totiž שָׁאף. Ve významu „potřítí“, „rozdrtní“ čteme jej v Am. 8, 4., Ez. 36, 3., žalmu 56, 2. 3. a bezpochyby i v Am. 2, 7. A tento význam jest pro protoevangelium důležitější. Druhý vyskytuje se v Jobovi 5, 7., 7, 2., 36, 20., v žal. 119, 131.,

Jes. 42, 14. a Jer. 2, 24., 14, 6. s významem chňapat, dychtiti, práhnouti, což jest téměř totožné jako ve Vulgatě „insidiari“.

Abychom smysl protoevangelia jasněji pochopili, nezapomínejme, že jest rozsudkem Spravedlnosti nejvyšší, proneseným nad hadem, který Evu ke hříchu svedl — nad lstivým ďáblem. Nasvědčuje tomu již první slovo protoevangelia; neboť אִיכָה (nepřátelství) užívá se v Písmě sv. jen o nepřátelství, které panuje mezi tvory rozumnými (na př. ve 4. kn. Mojž. 35, 21. o nepřátelství mezi dvěma Israelovci, v Ez. 25, 15. o nepřátelství Filistinských a 35, 5., kde sice se mluví o nepřátelství hory Seir, již však metonymicky míněni jsou Edomci): zde tedy na jedné straně žena, na druhé pak had mluvící, rozum projevující — ďábel. Doba, kdy nepřátelství toto má nastati, označena časem budoucím אֲשִׁית (položím). Než nepřátelství toto slíbené nemá se omeziti pouze na ženu a ďábla, nýbrž má panovati i mezi „semenem“ jejich. Vzniká tedy otázka: kdo jest oním semenem ženy a semenem ďábla? „Símě ďábla“, toť jistě na předním místě všichni obyvatelé říše pekelné, zavržení, a pak i ti, kteří svůdnému hlasu satanovu sluchu popřávajíce, šíří hříchy svými již na světě království pekla a stávají se tak sami členy jeho.

Co však rozuměti „semenem ženy?“ To objasní nám druhá polovice protoevangelia. V ní obrací se třestající Bůh opět k ďáblu jakožto individuu, vyhrožuje mu úplnou zkázou. Jest tudíž žádoucí, aby na straně opačné stálo též individuum (הוא) — osoba, čehož konečně vyžaduje nejen spojení anti-thetické, nýbrž i činnost slovesem שׁוּף (conterere = potřítí) vyjádřená; neboť těžko jest si představit, aby podmět kolektivum, ne osoba, „potřel hlavu hada“.

Nyní třeba odpověděti opět na otázku, kdo jest ona osoba náměstkou הוא označená?

Biblický text užitím téhož slovesa שׁוּף na zmíněných dvou místech zjevně vybízí k úsudku, že totéž, co učiní símě ženy — הוא, jakožto osoba, ďáblu, učiní také ďábel osobě, této a to právě té její části, kterou sám bude potřen.

Až potud lze řešiti protoevangelium s hlediska starozákonního; další postup vede v neurčité mlhovině, zaniká v „stínu“ Zákona Starého, jenž zapuzen byl teprve ostrým světlem Zákona Nového. Jeho svit pronikl ona neprůhledná tkaniva, v něž zapředená tak četná proroctví starozákonní, a osvětlil nám krásně skutečný, lidstvu tak dlouho tajený jich význam. Nuže, jak objasní N. Zákon smysl protoevangelia? Odpověď velmi snadná: Ježíš Kristus dokonav smrti svou na kříži dílo vykoupění, vysvobodil zajaté lidstvo z otroctví pekla a tím podvrátil, zničil panství ďáblovu v jeho základech. Tedy smrti Vykupitele Boha-Člověka to byla, jež sňala těžká

pouta hříchu se šíje trpícího lidstva a naopak v pevně okovy sevřela krutou moc ďábla, svůdce. Než smrt u Slova Božího byla jen tenkrát možnou, spojila-li se s božskou jeho přirozeností také přirozenost lidská, což skutečně se stalo zázračným vtělením druhé Osoby Božské. Tak byla lidská přirozenost v osobě Ježíše Krista s božstvím nerozlučně spojená hlavní příčinou „potření“ ďáblová, pokud totiž jediné umožnila úmrtí Syna Božího a tím i spásu lidstva. Hle, ďábel ranil svou lstí lidskou přirozenost smrtí a hříchem, a lidská přirozenost Ježíše Krista zase jeho moc zlomila. Tím jest vysvětlen konečně a objasněn onen vzájemný boj, jež slibuje protoevangelium v druhé své části.

Je-li tedy „símě ženy“ — אִרְמָה, jako osoba, Ježíš Kristus, pak nemůže být onou ženou nikdo jiný, leč božská Matka Jeho, Panna Maria. Závěr tento potvrzuje církev sv. již tím, že jako neomylná učitelka víry nechává vautorisovaném překladě Písma sv. v protoevangelii ženskou formu „ona — ipsa“ (místo mužského אִרְמָה), čímž boj a nepřátelství ze „semene“ na ženu přenáší a tak ještě více Marii Pannu do popředí staví.

Maria označena tedy již v ráji jako Matka příštího Vykupitele, nikoli však jako matka obyčejná, nýbrž jako Panna, a to bez hříchu dědičného počatá. Smysl a znění protoevangelia nás k tvrzení tomuto úplně opravňuje. Mluví se v něm předně o semeni „ženy“, ačkoli Písmo sv. na jiných místech častěji se zmiňuje o semeni osoby mužské, jako na př. v 1. Mojž. o semeni Abrahama, Izáka a Jakoba (12, 7., 15, 3. 5. 18., 17, 7. 8. 10. 19., 21, 12. 13., 22, 17. 18., 24, 7., 26, 3. 4. 24., 28, 4. 14., 32, 12., 35, 12., 48, 4.). Zda nenutí nás již tato okolnost k úsudku, že se nejedná v protoevangelii o ženě obyčejné, jež by působením muže počala, nýbrž spíše o ženě takové, která přímým zasažením moci vyšší a tedy bez porušení panenství má se státí matkou? Ba zdá se, že Písmo sv. přímo vyjímá Matku Páně, když v 3. Mojž. mluví o očiště šestinedělek; čteme tam totiž ve 12. kap. v. 2.: „Žena počnouc, porodí-li pacholíka, nečista bude.

Důležitým je zde participium „počnouc“, což více patrno jest z textu Vulgaty, která má „suscepto semine“ (תִּזְרֶי). Podobně jiné překlady tohoto místa (lépe než-li český) jasně dávají nám tušiti, že tu měl biblický autor na mysli také ženu, která neprodí jako ženy obyčejné „suscepto semine“, a kterou tedy z všeobecného zákona o očiště mnil vyjmouti. To pak byla jediné ona žena, o jejímž potomstvu sám Bůh rodičům v ráji mluvil, aniž však dodal „suscepto semine“, byla to jen Maria, jež muže nepoznavši počala zázračným „zastíněním“ Ducha sv. a Boha-Člověka porodila. Tak rozuměli onomu místu v Levitiku na př. Origenes, sv. Am-

brož, sv. Basil, sv. Jan Zlatoustý a jiní sv. Otcové, učitelé a spisovatelé církevní.

Podobným způsobem vztahují na Pannu Marii i místo v 2. Mojž. 13, 2., kde Bůh vyslovuje Mojžíšovi své přání slovy: „Posvěť mi všechno prvorozené, což otvírá život mezi syny israelskými. Onen přídavek totiž „což otvírá život“ (quod aperit vulvam), jenž při obyčejném porodu sám sebou se rozumí, odůvodňují tím, že Bůh tu měl na mysli nějaký zvláštní příklad prvorozenství, v němž by se „otevření života“ neuskutečnilo — zázračné narození Ježíše Krista z Marie Panny.

Žasneme zajisté nad tímto důstojenstvím bl. Matky Páně, nad neporušeným jejím panenstvím, žasnouti však ještě více musíme nad jinou nevy-slovitelně vznešenou výsadou, jež rovněž jako panenské mateřství protoevangelii byla světu rozhlášena, nad Neposkvrněným jejím Početím. „Královno bez hříchu prvotného počatá“, tak voláme my dnes k Matce Boží, tak volali však k Marii Panně věrné děti církve katolické již od prvních jejích začátků, arcí že slovy jinými, ale vždy takovými, která jim mohla vložiti v ústa jen pevná víra v Neposkvrněné její Početí. Libují-li si nejstarší sv. Otcové (Irenæus, Justín, Efrém) v antithetickém srovnávání Evy s Marií, zda netane jim na mysli ono prvotní zaslíbení v ráji, obsažené v slovech protoevangelia? Tam položeno ústy Boha nezměnitelného věčně trvající nepřátelství mezi ženou — Marií a ďáblem, jež v celé své velikosti přenáší se též na „símě“ její — Ježíše Krista a veškeré pokolení kletého svůdce, ďábla. Než tu právem můžeme se tázati se sv. Pavlem: „Jaké sblížení Krista s Belialem?“ (2. Kor. 6, 15.). Hřích vytvořil mezi nimi propast zející v hloub nedozírnou, hřích zasel tu símě nepřátelství nikdy nehasnoucího. A hle, taková propast má zeti takové nepřátelství má dle předpovědi planouti též mezi Marií a ďáblem. Zda nehlásají nám slova protoevangelia zřetelně, že vše hříšné jakožto přátelení se s ďáblem, daleko muselo býti vzdáleno od Panny Marie? Než tážeme se nyní, zda by tomu tak bylo ve skutečnosti, kdyby hřích dědičný někdy lpěl na duši Božské Matky? Vždyť hříchem tímto položeny první základ říši pekla, hříchem tímto zasazena lidstvu rána, z níž věčně krváceti bude — a ten měl by hyzditi někdy andělskou duši Matky Páně? Kde bylo by pak ono „nepřátelství“, když by Maria hříchem tím třeba jen na okamžik uvalila na sebe kruté jámo pekla, kde ono „potření“, když by sama nosila v duši své znak ďáblová vítězství? V pravdě tedy skvíti se musela Maria Panna „ea puritate, qua sub Deo maior nequit intelligi“ (Anselm), mohla-li býti onou Bohem věštěnou nepřítelkyní ďablovou.

Na protoevangelii spočívá též částečně dogma o Neposkvrněném Početí Matky Boží, jak r. 1854.

8. prosince bullou *Ineffabilis* papeže Pia veškerému světu křesťanskému bylo prohlášeno; neboť po uvedených slovech protoevangelia tam čteme: *sanctissima Virgo, arctissimo et indissolubili vinculo cum Illo (Christo) et per Illum sempiternas contra venenosum serpentem inimicitias exercens ac de ipso plenissime triumphans, illius caput immaculato pede contrivit*“.

Avšak bližší poznání protoevangelia učí nás mimo Neposkvrněné Početí ještě jiným nadobyčejným přednostem Matky Boží, které konečně též jako dogmatický důsledek z onoho samy sebou vyplývají; jest to předně uchránění od všelikého hříchu osobního jak těžkého tak lehkého, jakož i od každého nezřízeného hnutí smyslnosti. Známe-li dosah onoho Bohem samým ohlášeného nepřátelství, pak jistě též uznáme pravdivost jmenovaných předností; neboť každý hřích, jakožto dobrovolné a vědomé přestoupení zákona Božího nejvýš Bohu se protiví, od Něho odvrací, pouto přátelství Božího trhá, aby za to tím pevněji utužil přátelské spojení s ďáblem. Než ani nějakou náklonnost smyslnou nemožno si mysliti u Panny Marie; neboť ač sama není ještě hříchem, nicméně člověka k hříchu svádí (*ad peccatum inclinat*, Trident. sess. V. c. 5.) a ukazuje tak cestu spíše k přátelství nežli nepřátelství s ďáblem.

Co však z pojmu „nepřátelství“ samovolně vyplývá, dá se též snadno z Neposkvrněného Početí dokázati. Dle svědectví sněmu Tridentského (sess. V. c. 23.) všeliké smyslné hnutí pochází z hříchu (*concupiscentia ex peccato est*) a k hříchu opět činí člověka náchylným; avšak u P. Marie hříchu prvotního nebylo, a tudíž nemohlo u ní býti ani jeho následku, smyslného hnutí. Kde však toho není, tam není též zatemnění rozumu, tam vůle přirozeně nakloněna jen k dobrému, a hřích všeliký mizí, stává se nemožným. A obrátíme-li to na P. Marii, máme dokázanu pravdu úplné neporušenosti, bezhříšnosti celého života Mariina.

Učinně nyní jen krátkou reflexi nad dosavadní úvahou, a co spatříme? Protoevangelium, toť první hvězda spásy, již neskončené milosrdenství Boží vyslalo nad obzor hříchem zachmuřený, by jasným paprskem naděje rozrážela tmy časů budoucích, by vryla takřka v portál Zákona Nového potěšitelná slova: Maria — Matka Spasitele — Panna bez hříchu prvotního pačatá — vždy hříchu prostá.

Spasitel světa i s panenskou svojí Matkou byl zaslíben. Co činí lidstvo, a jak váží si tohoto božského zaslíbení? Věru, s bolestí čteme tyto stránky Písma sv., jež líčí nám události člověčenstva v Adamu sice padlého, ale hned zase dobrotivou rukou Hospodinovou k synovství Božímu pozdviženého. Nevěra, modlářství a nešlechtnost druhu nejrozmanitějšího, toť odměna, již projevuje člověk Tvůrci

nejmilosrdnějšímu. Bůh však v neskonalé dobrotě a shovívavosti nezničí tvora nehodného, a za černý jeho nevděk má proň jen slova slitování, slova lásky. Když lidská provinění bez konce na zemi se množí a zlobou svojí přímo do nebe o pomstu Nejvyššího volají, tu šlehá sice Hospodin hříšné dítky své metlou spravedlnosti, — leč zasazené rány svědčí, že tento nástroj trestu třímá ruka nej-laskavějšího Otce. „Čisti buďte, odejměte zlost myšlení vašich od očí mých, přestaňte převráceně činiti, hledejte spravedlnosti“ a pak „budou-li hříchové vaši jako šarlat, jako sních zbílení budou, a budou-li červení jako červc, jako vlna bílí budou“ (Isai. 1, 16násl.) — tak volá světa Pán k lidu neřesti oddanému, jenž zapomíná v zaslepenosti vznešeného úkolu svého dávaje spíše smyslností než-li Bohem se vésti. A slova tato ne jednou, nýbrž nescísněkrátě opakuje ve formě různé dobrotivý Hospodin národu svému, by vyburcoval jej z otravného spánku smrti. Avšak on neslyší varovného hlasu Hospodinova, on nechce rozuměti láskyplným slovům Boha svého, a co více, neslyší a rozuměti nechtějí ani ti, kteří dobrým příkladem jemu mají svítiti a vésti jej po cestách zaslíbení Božích, — jsou to jeho králové. Ano, i ti zapomínají, že jsou jen nástrojem v ruku Vládcе nejvyššího, a by svrchovanosti Jeho snad někdy nemuseli uznati, nechtějí o Něm ničeho věděti, opouštějí Jej, a když nouze nejvyšší, jest jim ne Jeho, nýbrž lidí pomoc nejbližší. Toť vrchol pýchy, toť vrchol zkaženosti lidu zatvrzelého! Leč ani tehdy neustává dobrotivý Hospodin u nadpřirozeném vedení národa vyvoleného, nýbrž v bezměrné shovívavosti své láskyplně k němu se sklání a s trpělivostí, již jediné Bůh jest schopen, opakuje mu zaslíbení svá, by lid nevěrný přece ještě se vzpamatoval a znova nastoupil lehkomyšlně upuštěnou cestu poslání Božího. A takovýmto obdivuhodným způsobem ukázal Hospodin milosrdenství své zvláště za dnů Achaza, krále judského, jenž zřejmě zřekl se Boha svého, pohrdavě odmítnuv v rozhodném okamžiku pomoc Jeho ústy proroka Isaiáše nabízenou.

Dějiny biblické (Isai. 7, 4., Král. 16, 2., Paral. 28.) vypravují, že za panování judského krále Achaza s ozbrojenou mocí přitrhli k Jerusálemu dva mocní vládcové, israelský Phacee a syrský Rasin, aby podmanili sobě říši judskou a dosadili na trůn její krále dle své libosti. Než jinak usoudil Hospodin, jehož pravdomluvnost a věrnost vyžadovala splnění slibu proneseného ústy proroka Nathana před králem Davidem: „I bude stálý dům tvůj i království tvé až na věky před tváří mou, trůn tvůj bude pevný ustavičně“ (2. Král. 7, 16.). Z vůle Boží předpovídá tedy Isaiáš, že „nestane se“ (Isai. 7, 7.) úmysl Phaceův a Rasinův, zároveň však v duchu věšteckém připojuje vyhrůžku domu Davidovu: „Jestliže ne-

uvěříte, neostanete“ (Isai. 7, 9.). Aby pak nedůvěřivého Achaza u víře ve všemohoucnost Boží utvrdil, káže mu žádati od Boha jakéhokoli znamení, jako záruky slíbené pomoci. A král Achaz? Místo povinných důkův odvažuje se s líčenou zbožností k odmítavé odpovědi: „Nebudu žádati a nebudu pokoušeti Hospodina“ (Isai. 7, 12.). Pomoc od assyrského Tiglath-Pilešara jest mu jistější a milejší než přispění Boží. Achaz neuvěřil, nechtěl volbou znamení Hospodina pokoušeti, čímž vynutil z úst prorokových slova: „Protož sám Pán dá vám znamení. Hle, panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emmanuel.“ [וְיִלְדֶּת בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ הִנֵּה הָעַלְמָה] [צִמְנִנוּ אֶל הָדָה].

Tak dáno Bohem samým domu Davidovu znamení a to ve formě proroctví. V přítomnosti mělo znamení toto ujistiti Achaza o pravdě, že u Boha není nic nemožného, tím méně okamžité zachránění Jerusáléma od dorážejících nepřátel, v budoucnosti pak mělo hlásati domu Davidovu hlavně trest nevěrou zasloužený („jestliže neuvěříte, neostanete“ Isai. 7, 9.), zároveň však i zachovávání jeho tak často Bohem slíbené (2. Král. 7, 16.).

Majíce na paměti tento účel, jež ze souvislosti každému snadno lze vyčísti, lehce pochopíme obsah a význam znamení daného.

Chtěl tu především dokázati prorok Isaiáš králi Achazovi, jak pošetile jednal, zřeknuv se nabízené pomoci Hospodinovy, a proto oznamuje domu Davidovu „znamení“, jež sám Pán sobě vyvolil. A právě tato okolnost vede nás k závěru, že znamení prorokem vyslovené bude povzneseno nad veškeren řád přirozený, že bude zvláštním důkazem moci Boží, že bude zázrakem. Početí — porození — zázrak!? Nemají-li tato dvě slova přirozeně se zázrakem nic společného, pak musíme zázračný charakter celého „znamení“ hledati buďto v podmětu nebo předmětu činnosti jimi vyjádřené.

Úvodní částice הִנֵּה (hle) připravuje nás významem svým na zjev překvapující, neobyčejný, jehož středem mají býti dvě osoby: matka הָעַלְמָה a syn עֲשׂוּאֵל. Klíčem pak ku pochopení celého znamení — proroctví, jest význam jména עֲשׂוּאֵל.

Starý Zákon zná sice celou řadu jmen končících příponou אֵל, ale עֲשׂוּאֵל jest jméno v Písmě sv. dosud neznámé a již významem svým — s námi Bůh, nad jiná jména povznesené; neboť nám představuje osobu, skrze níž Bůh zvláštním způsobem s námi spojen bude, snad dokonce osobu božskou či Boha samého v lidském těle. A co z pouhého významu jména jen tušíme, toho jistotu potvrzuje nám tentýž prorok Isaiáš, když hned v kapitole následující (8.) Judsko, tutěž zemi, jež zove se nejčastěji zemí Hospodinovou, nazývá zemí Emmanuelovou (v. 8.), když všem mocnostem Bohu se

protivícím hlásá zničení skrze Emmanuele (v. 9.), když konečně nazvav jej přímo Bohem, otcem budoucího věku, knížetem pokoje (9, 6.), barvami nejlahodnějšími líčí poměry za vlády jeho, kdy pokoji nebude konce (9, 7.). Různá pojmenování, vlastnosti, činnost a působení onoho zázračného dítky Emmanuele, to vše jasně poukazuje k tomu, že sám Bůh, Slovo, tělem státi se má, aby přebývalo mezi námi; toť konkluse, již ani racionalisté vyhnouti se nemohou, připouštějíce, že jména kap. 9, 6. hodí se jen na Messiáše.

A je-li עֲשׂוּאֵל zaslíbený Vykupitel Ježíš Kristus, pak nemůže rodičkou jeho הָעַלְמָה býti nikdo jiný, leč svatá Jeho Máti Maria Panna; neboť jako jen jednoho Vykupitele poznal svět, tak může znáti jednu toliko Matku Jeho — Marii.

Než marianský charakter místa uvedeného lze dokázati též přímo z náležitého vysvětlení jména הָעַלְמָה. Nejstarší tři překlady Písma sv. LXX, Pešito a Vulgata mají na místě tom význam panna: parthenos, betultá, virgo. Naskytá se otázka, je-li překlad tento na základě textu originelního oprávněn. Krátce tu odpovídáme: jest; neboť ačkoliv haâlmah všeobecně „panna“ nutně neznamená, nicméně dle zvyku mluvy (ex usu loquendi) Písma sv. význam tento jistě obsahuje. (V takovém významu dlužno je pojímati na místech: 1. Mojž. 24, 43., 2. Mojž. 2, 8., Žalm 68, 26., Pís. Šal. 6, 8., Přísl. 30, 19.). K výrazu haâlmah druží se dále formy participialné: יֹלְדָה, יָלְדָה, takže slovný překlad zní: Hle, panna počínající a rodící. Vyjádření toto jest duchu prorockému úplně vlastní; neboť prorok duchovním zrakem takřka přímo nazírá na celý postup děje a vidí, že tatáž panna, která počíná, též rodí a nazývá. Jest tudíž potřeba zmíněné tvary přechodníkové vysvětlovati vzhledem na podmět, nikoli rozděleně (sensu diviso), nýbrž sloučeně (sensu composito), jak toho ráz proroctví vyžaduje. Krok tento jest pro vysvětlení našeho „znamení“ velmi důležitý; neboť nespojíme-li panenství s početím a porodem, pak úplně mizí onen nadpřirozený, zázračný charakter celého proroctví, jež jsme již ze souvislosti odůvodnili.

Tedy panna počínající, panna rodící má býti nevěreckému domu Davidovu důkazem, že moc Boží jest nekonečná, bezměrná. A právě tato okolnost nepřipouští námitky, že by se zde mínila panna, která počala v životě svém působením muže. Či měl by býti oním zvláštním, od samého Boha zvoleným „znaméním“ obyčejný porod lidský? Prorok Isaiáš činí sám, a to v nejbližší kapitole, rozdíl mezi tímto početím a početím svého syna; praví v kap. 8. v. 3.: „i přistoupil jsem k prorokyni (t. j. manželce své), i počala a porodila syna“

Nuže, kdo jest ona panna, jež muže nepoznavši počala? Celé dějiny znají jeden toliko případ po-

dobného početí, o němž sv. Matouš takto píše: „Když Maria zasnoubena byla Josefovi, prve než se sešli, nalezena jest mající v životě z Ducha svatého“ (1, 18.). Maria jest tedy onou ženou požehnanou, jež působením Boha samého počne a porodí Emmanuele, Messiáše. Zázračné zrození Boha z Panny neporušené, toť důsledek plynoucí z významu našeho „znamení“ pro přítomnost. Vysvětlení jeho v budoucnosti v rámec tohoto tematu nespadá.

Povšimněme si ještě, s jakými vlastnostmi vystupuje tu ona zázračná rodička — Maria. Panna před porodem, panna při porodu, panna po porodu a přece pravá matka Emmanuelova, toť ona rajská kvítka, jež v souladném vínku zdobí nevinné čelo „Královny panen“, „Matky Spasitele“. Jednotlivé tyto vlastnosti obšírně zde z textu opět dokazovati bylo by zbytečno, ježto všechny jasně vyplývají z toho, co dosud o něm pověděno.

Tak po dlouhé řadě let, která uplynula od proto-evangelia až na doby Achaza, krále judského, označil ústy Isaiášovými dobrotivý Bůh opět lidskou Matku Vykupitele, by tím spíše touhu po spáse roznítil a jiskru poslání Božího v černých srdcích lidu zaslíbeného již již hasnoucí, mocným zavanutím slova svého opět oživil.

Než mimo toto a četná jiná místa téhož Isaiáše proroka, která jen ve smyslu přeneseném pojata mohou sloužit mariánským, uvádí se též začátek kap. 11. jako proroctví mariánské: „A vyjde prut z kořene Jesse, a květ z kořene jeho vystoupí“ (v. 1.) יֵשׁוּעַ בְּצֵדֶר מִשְׁרָשֵׁי יִסְרָאֵל יֵצֵא הַלֵּךְ מִמְּנוֹעַ, což správně přeloženo zní: A vyjde odnož z kmene Isaiova a větve z kořene jeho ponese plod].

Prorok Isaiáš předpověděl potrestání Sionu mocí krále assyrského, v nějž Achaz jedině doufal (7, 17., 8, 7.), vidí duchem Božím osvícen, že panovník assyrský, zpyšněv tolika vítězstvími nad národy, jež Hospodin v ruce jeho vydal, v hrdosti své chlubit se bude: „V síle ruky své učinil jsem to“ (10, 13.), a proto věští mu též těžký trest, jehož domýšlivostí svou sobě zasloužil (10, 16. násl.). Až pak národ judský různými strastmi a porážkami od nevěry bude očistěn, a z bujného stromu života jeho zbude jen všech větví a mohutného kdysi kmene zbavený pahýl, až slavný kdys stolec Davida krále v prach padne před mocí vládců okolních a žítí bude v ponížení takovém, že svět hlavou potřásati bude nad dalším jeho bytím, tenkrát způsobem zvláštním rozproudí se život v onom mrtvém pahýlu, počne rašiti k obdivu všech, „a vyjde prut z kořene Jesse, a květ z kořene jeho vystoupí“. Pahýl dlouho již v zemi odpočívající a životu dávno odumřelý, má opět vpučeti v ratolesť, ba co více, má vydati ze sebe větve tak mocnou, že i plod přinese. Úkaz zajisté v přírodě ne všední, ale zhola

nemožný. Proto moc vyšší musí tu zasáhnouti v obyčejný řád přírody, Bůh sám může jedině zjev podobný způsobiti. Co zde pověděno o úkazu z oboru rostlinstva, přenesme nyní na skutečnost, která se skrývá za tímto obrazným rčením.

Kmen Jesse čili Isaiův, toť potomstvo Davida krále, jenž byl Synem Isaiovým z města Betléma. Odnož pak a větve z kmene onoho vpučení jest Ježíš Kristus, jenž dle zaslíbení Božího (2. Král. 7, 13 násl., Mich. 5, 2., Jerem. 23, 5.) měl se naroditi v Betlémě z domu Davidova. Jest tedy místo toto messianským, za jaké je pokládali předně Židé sami a všichni sv. Otcové, dosud pak pokládají vesměs učenci katoličtí a velká část exegetů protestantských; konečně poučuje nás o tom i souvislost s obsahem kapitol předcházejících, v nichž se jistě o Messiáši jedná.

Nesnáze však objevují se, máme-li v textu zmíněném poukázat na charakter mariánský. Připustíme-li s celou řadou sv. Otcův a spisovatelů církevních, že druhá část v 1. kap. 11. jest jen paralelní, s částí prvou téhož verše, čemuž nejstarší texty Písma sv. nasvědčují, pak jest „odnož“ a „větve“ jen různým označením téhož Messiáše, a celé místo mariánským jen potud, pokud věští nadpřirozené zrození jeho. Přidržíme-li se však sv. Jeronýma, který též není bez následovníků u výkladu svém, maje za sebou i sv. Tomáše, vysvětlíme mariánský ráz místa toho mnohem snadněji: sv. Jeroným totiž, maje na zřeteli text své Vulgaty, takto píše: „Nos autem virgam de radice Jesse sanctam Mariam Virginem intelligamus, quæ nullum habuit tibi fructum coherentem, de qua et supra legimus: ecce virgo concipiet et pariet filium; et florem Dominum Salvatorem.“ „My pak prutem z kořene Jesse rozumějme svatou pannu Marii, která neměla větve sobě připojené, o níž jsme shora četli: ejhle panna počne a porodí syna; a květem Pána Spasitele“ Zde Maria tedy jest onou odnoží, jež vpučeti má z kmene Isaiova, aby ozdobila se kvítkem spanilým, v krajích nebes vzešlým, aby porodila světu Boha v lidském těle. Ve smyslu tomto pojímá slova Isaiášova jistě i církev sv., dávajíc je čísti na př. v epištole na svátek b. M. V. de Consolatione (Potěšení zarmoucených) a v graduali na svátek Matčství Panny Marie.

A jakou nám tu líčí Marii Písmo sv. slovy uvedenými? Obojí výklad nepopíratelně hlásá, že mateřství Mariino bylo něčím zvláštním, prostým obyčejných podmínek mateřství pozemského, jež překrásného lesku panenství jejího ni na okamžik nezakalilo, obojí poukazuje k pravdě, že Maria pannou neporušenou zůstala, ač Syna Božího skutečně porodila.

V případě prvé jest Maria takřka částí onoho zmírajícího již kmene Davidova, která způsobem

záračným k životu nejen sama se probuditi, nýbrž jej také přenéstí má na odnož, větev ze sebe vypučevší a to měrou takovou, že tato v budoucnosti četnými plody má se obsypati. Jak již podotknuto, může zjev tento spočívatí jen za základě nadpřirozeném. A je-li třeba k tomu zasažení vyššího, aby obyčejný, v zemi již téměř práchnivějící pahýl povstal náhle k životu plodnému, jest ho tím více třeba k tomu, aby pozemská, smrtelná žena, porodila pravého Boha. Nadpřirozenost tato musí se jeviti již v onom okamžiku, kdy je životu základ položen, totiž v početí, které musí býti tudíž bezprostředním dílem Boha všemohoucného. „Duch svatý vstoupí v tebe, a moc Nejvyššího zastíní tebe tak promluvil o onom početí sám posel Boží, když radostné tajemství Vtělení Syna Božího Marii a celému světu zvěstoval (Luk. 1, 35.). Kde však Duch Boží působí, tam neničí se dokonalosti, nýbrž dosahují naopak stupně vždy vyššího: tak i panenství Mariino, nejen že neporušeným zůstalo v době početí, nýbrž tím jasněji zazářilo leskem drahokamu nově zasazeného v překrásnou korunu mateřství Božího.

Dle druhého výkladu, jenž těsně přiléhá k textu Vulgaty, jest Maria označena přímo slovem „virga“ (prut), květem (flos) pak, jenž rozvinouti se má na tomto prutu, jest božský Syn její, Ježíš Kristus. Jeho nadpřirozené, panenské početí, dovozuje sv. Jeroným z toho, že Písmo sv. tu mluví jen o jediném plodném prutu (quæ nullum habuit sibi fructum coherentem), jediné o matce Spasitelově, za čímž skrývá se jistě početí nějaké neobyčejné, panenství neporušující.

Neporušené panenství spojené s božským mateřstvím jsou ony dva mohutné kořeny nejkrásnějších předností a vlastností, jež s patrnou narážkou na místo právě pojednávané církev sv. na nejblahosl. Panně úctyplnými slovy opěvá:

Virga Jesse, spes oppressæ mentis et refugium,
Decus mundi, lux profundî, Domini sacrarium.

Avšak Hospodinu velemoudrému nestačilo, aby v době tak pohnuté, jaká byla právě za vlády Oziáše, Joathana, Achaza a Ezechiáše, jen jediná ústa Isaiášova bloudící ovce domu israelského napomínala, kárala, jim spravedlivou pomstou Boží hrozila a opět blahou nadějí na budoucnost těšila, a proto poslal jim ještě jiného kazatele, proroka Micheáše, jenž vystoupiv jen o málo let později než Isaiáš, současně s ním rázným slovem varoval před falešnými proroky, aby namnoze svedený lid otevřel

sluch pravdě Boha mluvícího. Ohlásiv nejdříve zaslouženou pomstu Boží nevěrnému národu, jme se řečí úchvatnou líčiti budoucí slávu pokořeného Sionu, aby lid hříšný vyhrůžkami spravedlnosti Boží zdrcený v bídém stavu nezalomyslně a nespátrával v Bohu bezohledného soudce, nýbrž otce laskavého, jenž s dítětem trestaným bolestí cítí. Tato věštěná sláva má vzejíti tam, kde již jedenkrát pohasla, má zroditi se na nivách chudičského Betlema, jež proto Micheáš nadšenými veleby slovy: „A ty Betleme, Efrata, maličký jsi v tisících judských: z tebe mi vyjde, jenž bude panovníkem v Israeli, a východové jeho od počátku ode dnů věčnosti“ (5, 2.).

Ze souvislosti s proctvími předchozími vysvítá, že příchodem tohoto nového panovníka úplně

Madonna.

změní se neutěšené poměry dosavadní, což skutečně verše následující potvrzují; neboť dle těchto má trvalý pokoj, mír, zvuché jméno, úplné potření nepřátel býti údělem onoho národa, pro nějž mocnářové okolní neměli dříve, leč slova úšklebků, posměchu a nehlubšího opovržení. Divný to věru panovník, jenž takové změny způsobiti může, ještě však divnější jeho původ: v Betlemě se narodí, a přece jsou východové jeho ode dnů věčnosti, jinak řečeno, bude skutečným člověkem v čase zrozeným a zároveň pravým Bohem od věků na věky trvajícím. Že panovníkem tím míněn jest Messiáš, netřeba dlouho dokazovati: svědčí o tom na předním místě tradice židovská, jež o místo toto se opírajíc, očekávala vždy zaslíbeného Messiáše

z Betlema (Math. 2, 6., Jan 7, 42.), a jednohlasné přesvědčení všech exegetů katolických.

Pro nás důležitější jest bližší určení jeho vystoupení, které dle verše následujícího (3.) má se státi v čase „v němžto roditelka porodí“ (tak text hebr. Vulg. píše: *in quo parturiens pariet*). Kdo jest pak touto ženou rodící, není nesnadno uhadnouti; neboť má-li porod její býti rovněž ukončením útrap a otroctví národa židovského, jako vystoupení onoho panovníka, jehož původ veršem 2. krátce naznačen, jaký jest tu bližší závěr, než že žena tato jest jeho matkou? Miněn-li však panovníkem oním přislíbený Vykupitel světa, jak shora dokázáno, pak jest onou ženou „roditelkou“ jeho přesvatá Matka, Maria Panna.

Mimo to označení ženy slovem „parturiens—pariet“ nám uvádí jistě na paměť jiné, známé již místo z Isaiáše proroka (7, 14.), kde rovněž vystupuje žena „pariens filium“, mající podobnou úlohu v dějinách národa vyvoleného jako tato u proroka Micheáše; neboť v obojím případě věští početí a porod její dobu utěšené svobody a žádoucího pokoje. Byla-li však tam onou hvězdou spásy Maria, jest jí zajisté i na místě tomto, a bylo-li tam jasně vyřčeno panenské její mateřství, jest tomu tak i zde. Vždyť východové toho, jehož v čase porodu měla, jsou ode dnů věčnosti, On od věků Bohem Otcem jsa zplozen, nemůže mítí jiného rovněž pravého a k tomu ještě lidského otce na zemi; neboť pak bychom neměli v Kristu Ježíši dvou podstat v jedné osobě božské spojených nýbrž dvě od sebe úplně rozdílné osoby, božskou totiž a lidskou, což Písmu sv. a naší sv. víře úplně odporuje. Kde však není početí přirozeného, tam panenství zůstává netknutým, nezmenšeným. Konečně i z té okolnosti, že v okamžiku tomto tak důležitě vystupuje Maria úplně ojediněle jako prostřednice vykoupění lidu souženeého, dá se právem souditi na výsadu světu dosud neslýchanou, na zázračné, panenské matčství.

Jako rozžatý maják rudým světlem osvětluje za tmy noční rozbouřené vlny bezedného oceánu a zve plavce zbloudilého v bezpečný přístav, tak i utěšený zjev Matky Boží, této „hvězdy mořské“, měl osvítiti zatmělé stezky spásy, po nichž nakupené balvany hříchu bránily kráčet, měl ozářiti rozpoutané moře vášní a zloby lidské, a ukázati bezmála tonoucím již plavcům směr, v němž by dospěli k blaženým břehům říše messianské. Leč obrovské vlny nevěry a modlářství čnely již příliš vysoko k nebesům, aby viditelným učiniti mohly tento záblesk spásy. Lid životu bohopustému a hříšnosti oddaný zavíral oči před vším, co by jej z jeho smyslnosti mohlo nějak vyvésti, a věře spíše falešným prorokům než-li mužům od Boha poslaným, kteří slovy pravdivými málo jemu lichotili, nemohl poznati toho, co Bůh v budoucnosti jemu

chystal. Ne jednoho, ne dva, nýbrž celou řadu svatých mužů poslal mu Bůh, a to v dobách různých, aby neměl výmluvy, že postrádal bezpečných vůdců.

Sotva umlkly varovné hlasy proroka Isaiáše a Micheáše, povolal skoro po 100 letech Bůh nového proroka Jeremiáše, který měl naposled přiložiti sekeru ke kořenům nevěry, naposled varovati, těšiti a siliti ubohého Judu a zapěti jemu zároveň píseň pohřební. A při takovémto úkolu nebylo zajisté ani možno neobrátni zrak jeho na lepší, šťastnou budoucnost, jež po přetřpěných strastech jemu kynula. Proto hlasem plným útrpnosti a jemných výčitek takto volal k vyhnaným synům národa židovského: „Sprav srdce své na cestu přímou, po níž jsi šla, navrať se, panno israelská, navrať se k těmto městům svým. I dokud se rozkošemi rozpouštíš, dcero toulavá? Neboť stvořil Hospodin novou věc na zemi; žena obklíčí muže.“ (Jerem. 31, 21—22.)

Co že to má pohnouti z vlasti vyhnané a na bývalý domov svůj již takřka zapomínající židy k návratu do země otecké? Jest to věc nová, kterou stvořil Hospodin na zemi. Než neschází tu ani bližší vysvětlení této nové věci; neboť dle následujících slov ještě téhož verše bude novota její záležeti v tom, „že žena obklíčí muže“. Co pak až do konce kap. 31. se vypravuje, jest jako překvapující následek této nové věci Hospodinem stvořené: všeobecné požehnání Boží spočine na národu těžce zkoušeném, na místo železného zákona, jenž vepsán v tuhé desky kamenné, nastoupí smlouva nová, která písmeny nezničitelnými vryta bude v srdci lidská, město Jerusalemloupežnou rukou nepřátel pobořené, zaskvěje se opět bývalou krásou, a nade vším bdíti bude Prozřetelnost božská tak jistě, jak jistě je působení slunce ve dne, měsíce pak a hvězd za noci. Zda nevěstí vše to nápadnou obnovou dosavadního života, jejímž podkladem má býti „žena obklíčující muže“? Celá pak tato událost má býti dílem přímo božským; tomu nepochybně nasvědčuje hebrejský výraz בָּרָא (stvořil), čehož užívá Písmo sv. vždy jen o činnosti Boží. Kdo by nepoznal v kapitole této obrazu toužebně očekávané plnosti času, která dle slov Jeremiášových měla světu přinést nově vzbuzeného Davida? (Jerem. 30, 9.). „Jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny“, toť dle svědectví starobylých škol rabbínských jakož i valné většiny učného světa katolického jedině správná odpověď, na otázku, kdo miněn jest asi onou „věcí novou“. Jestli místo toto jen kratší a stručnější forma proctví nám již známého z Isaiáše (7, 14.) a Micheáše (5, 3.).

Z četných překrásných vlastností, jež spíše duch rozjímavý než-li jednoduchá exegese z místa našeho

vyčisti dovede, vyjímáme zvláště Mariino neporušené panenství, které kotví v neposkvrněném jejím počtí, jest opět základem a kořenem všech ostatních ctností. Dokázati a obhájeti Mariino neporušené panenství z proroctví Jeremiášova není nesnadným; jest to předně vlastnost, jež od Mateřství Božího — a o něm je jistě řeč na tomto místě — nedá se odloučiti, a dále dokazuje ji nepřímý význam kmene slovesného **כָּרָא** (stvořil), jenž v Písmě sv. vylučuje veškeru činnost lidskou, má vždy za podmět jedině Boha. V našem případě jest přímé zasažení Boží nepochybnou zárukou zachování neporušeného panenství.

Octli jsme se proroctvím tímto již na počátku 6. století před Kristem P. Všechna ta léta uplynulá výmluvně hlásají, jak pravdomluvný a věrný jest Hospodin. Nad kolébkou člověčenstva vyřkl kletbu i požehnání, a obě provázelo je co nejvěrněji na přepodivných cestách jeho, až po dlouholetém bloudění stanulo na prahu vytoužené říše messianské. Byla to kletba Boha věčného nad prarodiči vyslovená, jež přivedla tak často vyvolený lid až k samé propasti neodvratné záhuby, ale bylo to zase právě blahodárné požehnání Boží, jež uchránilo lid tento tolika osudy štvany od úplné zkázy a požehnání toho vždy pamětliv jsa nejvyš pravdomluvný Hospodin, odhaloval v dobách nejnebezpečnějších ústy mužů svatých tajemnou roušku novozákonní, aby skutečností za ní ukrytou nedůvěřivé a kolísavé posilnil, poukazoval ustavičně na onoho Krále pokoje, jenž vládne bude všem věkům budoucím, a ve chvílích právě nejzoufalejších neopomenul důvěru jejich obrátiti též na milosti plnou Jeho Matku, jež spanilým zjevem svým měla volati k bloudícím: „Já jsem matka poznání spasitelné pravdy a svaté naděje“ (Sir. 24, 24násl.). Tolik poznali jsme již dosud, pojednavše stručně o některých proroctvích, která všeobecně jsou uznávána za mariánská.

Než zda v proroctvích jen mluvil Otec Bůh o Matce Syna Svého, a zda byl Jeremiáš již poslední, který odhalil opět na okamžik láskyplnou tvář její k potěše zarmoucených? Nikoli. Knihy starozákonní, počínajíc od nejstarších až do těch, jež původem svým Zákonu Novému jsou nejbližší, hemží se takřka takovými zjevy a rčeními, která svého vysvětlení, potvrzení a plnosti významu dosáhla teprve v osobě nebeské Matky Marie. Starý Zákon arci toho nechápal, že tak mnohými slovy jeho knih líčena mistrně budoucí Matka Páně, jak ukázala nám to neomylná církev katolická. Tato pozorujíc od prvního okamžiku bohabojný a svatý život panenské Matky Boží a nemajíc dostatečných slov, jimiž by důstojně opěvati mohla tu nevyčerpatelnou studnici nejkrásnějších ctností, vypůjčila si

je z úst mužů Bohem nadšených, spisovatelů starozákonních, přispůsobujíc takto čili akkomodujíc vhodná jejich rčení na Pannu Marii.

Důvodem těchto akkomodací byla jí podobnost a analogie mezi P. Marií a mezi předměty a osobami, k nimž bezprostředně slova starozákonní se vztahovala. Tak stalo se, že církev již v nejstarších dobách přijala hlavně do svých knih liturgických četná místa ze Starého Zákona, jež buďto Panně neposkvrněné do úst kladla anebo jimi sama ctnosti její velebila. K účelu tomu sloužily jí jak knihy historické tak prorocké, zvláště však pro svou uhlazenou a poetickou dikci knihy didaktické, jejichž text neschází snad ani u jednoho svátku mariánského ať v břeňvířu nebo missalu. Ježto však obsah missalu jest lidu věřícímu známější a přístupnější, budeme u výpočtu a pojednávání míst akkomodovaných hlavně k němu bráti zřetel. Za tím účelem podáváme též seznam řečí neb epistol svátků mariánských dle římského missalu chronologicky seřazených, které na výjimky pranepatrně vyňaty jsou vesměs z knih starozákonních. (Seznam viz na konci tohoto pojednání.)

Z knih didaktických jsou to hlavně: Žalmy, Píseň Šalomounova, kniha Přísloví, Moudrosti a kniha Jesua, syna Sirachova, z nichž církev sv. nejvíce čerpá své akkomodace na P. Marii.

Žalmy velebí Marii jako královnu, dceru královskou, město Boží, stan Nejvyššího, archu Hospodinovu, slunce, pokoj svatební, zemi požehnanou, horu Boží, rouno Gedeonovo atd. Mezi těmito na prvním místě sluší jmenovati žalm 44., z něhož církev sv. nejčastěji dává čísti v introitu a graduáli o svátcích mariánských. Zvláště pak akkomoduje na P. Marii slova veršů 10.—16.:

Královna stojí při tvé pravici, ve zlatem tkaném rouše, oblečená v pestrý háv.

Slyš, dcero, a viz a nakloň své ucho a zapomeň na svůj národ a na tvůj otcovský dům.

A zatouží král po tvé spanilosti; neboť on jest Hospodin tvůj Bůh — a budou se jemu klaněti.

A dcery Tyru s dary se budou kořiti tvé tváři, všichni bohatí z lidu.

Všecka sláva královské dcery (jest) uvnitř, se zlatým třepením (jest) oblečena pestrými (šaty).

Přivádějí se za ní ku králi panny, její družky se tobě poddávají.

Poddávají se ve veselí a v plesání, přivádějí se do králova paláce.

Žalmem tímto, jenž obsahem svým jest svatební písní krále, velebí pěvec sňatek krále krásného, udatného, spravedlivého s královskou chotí, jejíž krása není menší. Církev i synagoga vyrozumívaly tím králem Messiáše, královnou neb chotí byl israelský lid aneb Kristova církev, královninými

družkami minily pak pohanské národy k Messiáši se hlásící. Než vizme nyní, jak vhodně aplikuje církev sv. chvály královny, církve Kristovy, na Pannu Marii!

Je-li v osobě choti královny zobrazena celá církev Boží, jest v ní jistě též zobrazena každá věrná, spravedlivá duše stádce Kristova. A tu tážeme se, či duše u větší míře byla těmito ctnostmi ozdobena, než milosti plná duše Mariina? Jest Maria v pravdě královnou nejsvětější, vždyť dala světu Krále králův, a za to oděna je v pestrý háv, utkaný z ctností nejkrásnějších, a zaujímá ve vlasti nebeské místo Synu svému nejbližší, aby tím spíše nám jej naklonila přimluvami srdce mateřského. Pro tuto slávu, která povznáší Marii nad kůry andělské, koří se jí všichni, kdož božství Syna jejího uznávají, nalezající v ní nejbezpečnější vůdkyni do paláce Boha věčného, kamž ona u veselí a plesání své ctitele přivádí. To jest asi smysl, v jakém citovaná slova žalmu 44. akkomoduje církev sv. na Matku Boží.

Velmi krásně hodí se též na P. Marii slova, jimiž Žalmista líčí bezpečnost ochrany Jahvovy, které se těší svaté město i se svým velechrámem za hluku dorážejících nepřátel:

Přívál proudu obveseluje Boží město; Svrchovaný posvětil svůj stánek.

Bůh (jest) v jeho středu, nepohne se, přispěje jemu Bůh z jitra na úsvitě.

Žalm 45, 5. 6.

Již nejstarší svatí Otcové jakož i spisovatelé církevní vykládali tuto část žalmu o bezpečné pomoci Hospodinově, již, jak přislíbil, věrně chrániti bude církev svou proti branám pekelným. V podobném významu dá se užití slov těchto též o Panně Marii; neboť či duši chránil tak nevyčerpatelný proud milosti Boží proti všeliké nákaze hříchu, jako duši Mariinu? Ano, ji v pravdě Svrchovaný posvětil, nedopustiv ani na okamžik, aby vina hříchu dědičného duši její poskvřnila, a tak připravil v životě jejím důstojný stánek pro božského Syna svého Ježíše Krista.

Mezi žalmy, jejichž verše dají se nejzdařileji akkomodovati na Matku Boží, náleží bez odporu i žalm 86. Opěvá slávu Jerusalema, který jest tu dle souhlasu sv. Otcův obrazem messianské říše, církve katolické, k níž hlásiti se budou lidé všech národů. Chválu města svatého hlásá hlavně prvních pět veršů:

Jeho základy (jsou) na svatých horách.

Miluje Hospodin brány Sionu více než všechny stany Jakuba.

Slavné věci se o tobě říkají, město Boží.

Vzpomínám na Rahab a Babylon, kteří mne znají, ejhle cizorodní a Tyrus a ethiopský lid, ti zde jsou.

Zdaž se neřekne o Sionu: ten a onen jest v něm narozen, a on sám jej založil, Nejvyšší?

Na třech pahorcích rozložen byl Jerusalema, a z nich Sion byl vsutku svatým, neboť nesl svatyni Boha nejvyššího; proto miloval Hospodin Jerusalema nad jiná města Jakobova, ježto v něm zvolil sobě stánek svůj. Jak slavným bude toto město Boží v budoucnosti! Nejruznější a nejvzdálenější národové chvatem spěchati tam budou poklonit se pravému Bohu a obrodit se k životu novému. Zda potom právem neřekne se, že přemnoží (ten a onen — homo et homo — וְהָיָה אִישׁ וְאִישׁ) duchovně zrodili se v městě tom, jež založil a střeže sám Nejvyšší?

A dají-li se slova žalmu shora uvedená v plném významu aplikovati na církev Kristovu, jež jako na svatých sloupech založena jest na hlavách sv. apoštolů, dají se ve smyslu ještě plnějším a způsobem mnohem dokonalejším akkomodovati na P. Marii. Rodička Boží jest v mystickém smyslu oním městem Božím založeným na horách svatých: či není neposkvřněné Početí a svaté Mateřství, které jsou jako základy jejího přesvatého života, dílem Boha nejsvětějšího? Může býti co slavnějšího na zemi, než-li jméno Matky Syna Božího? Milionové lidu křesťanského ji uctívají po celém světě, jako Královnou nejvznešenější, poněvadž „Homo natus est in ea“ (člověk z ní se narodil), avšak ne člověk obyčejný, nýbrž takový, který „ji sám založil“, pravý Bůh, Člověk-Bůh.

Mnoho podobného má Maria Panna s archou Hospodinovou; proto ráda církev sv. oslovuje Marii také slovy, která se vztahují původně na archu Boží. Takovými jsou na př. některé verše žalmu 131., v němž prosebně vybízí Žalmista Boha, by zaujmouti ráčil i s archou svojí místo v novém stánku:

Povstaň, Hospodine, do svého odpočínutí, Ty a archa Tvé svatosti

Neboť vyvolil Hospodin Sion, vyvolil jej za svůj příbytek.

Toto jest mé odpočínutí na věky věkův; zde chci bydleti, nebo jsem je vyvolil.

Vv. 8., 13., 14.

Pro všeobecně uznaný typický vztah mezi archou a Marií vybízí zvláště v. 8. církev sv. Matku Boží, pamatujíc jejího slavného nanebevzetí, aby s tělem, zemí neporušeným, zaujala v říši nebes nejčestnější místo v blízkosti Hospodinově, který pro nejdokonalejší její přednosti a vlastnosti vyvolil si ji za svůj příbytek.

Jako jasné slunce svítí Maria svými ctnostmi všem věkům, a pro ně stala se jen hodnou té důstojnosti, že v panenském jejím životě jako v komnatě svatební na věky a nerozlučně zasnoubilo se Božství a Člověčenství v osobě Ježíše Krista, jenž jako spanilý ženich z neporušeného života Mariina na svět zavítal. Odtud si vysvětlujeme, proč církev sv. vztahuje na P. Marii slova žalmu 18, 6.: „In sole posuit tabernaculum suum et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo“. (V slunci položil svůj stan; a ono — ipse — Kristus — jako ženich, když vychází ze své ložnice).

Pro stálost a nezměnitelnost ctností Mariiných přirovnává ji církev svatá k olivě ustavičně zelené, která čerpá vláhu z božství Ježíšova, dávajíc rtům jejím promlouvati: „já jako plodná oliva v Božím domě“. Žalm 51, 10.

Ze země učiněn první člověk, jenž Boha oklamal, z nové však země — pozemské totiž Matky Marie — zrodila se Pravda a Spravedlnost, jejímž vlastním sídlem bylo nebe“. Pravda ze země vzešla a Spravedlnost s nebe vyhlédla“ Žalm 84, 12.

Takovýmto způsobem vyjímá církev sv. celou řadu míst ze žalmův, aby jimi buďto neposkrvněné Početí, nebo božské Mateřství, nebo neporušené Panenství anebo konečně kteroukoli jinou přednost Matky Boží velebila. Jiná místa ze žalmu sem spadající, jsou na př.: 2, 7., 17, 10., 21, 10. 11., 31, 11., 33, 9., 35, 9. 10., 47, 9., 56, 7.—8., 60, 4., 64, 5., 67, 16. 17., 71, 6. 7 17 77, 17 87, 7 88, 7. 19., 103, 2. 24., 109, 2., 116, 2. atd.

Obzvláště bohatým pramenem akkomodací na P. Marii jest církví sv. Píseň Šalomounova. Není kapitoly v knize této, která by aspoň několika verši nezdobila liturgických knih církevních, hlavně oněch jejich částí, které se vztahují na Pannu Marii. Tradice židovská i křesťanská souhlasí v tom, že Píseň Šalomounova má toliko smysl mystický, pro nějž jedině do kanonu knih starozákonních přijata býti mohla. Dle jednohlasného tvrzení exegetů židovských zobrazena jest tu úchvatným líčením lásky pozemské vznešená láska Boží, kterou objímal Hospodin národ vyvolený a vůbec každou duši spravedlivou; někteří vysvětlovali tuto Píseň písní o úzkém spojení Messiáše s lidem svým vyvoleným. Mínění učenců židovských následovala od dob nejstarších též církev Kristova, pojímajíc Píseň Šalomounovu ve smyslu vyšším. Svatí Otcové viděli vždy v jejích žarných výlevech lásky znázornění nejužšího spojení Ježíše Krista předně s církví a pak s každou spravedlivou a věrnou duší jejího člena zvlášť.

Než všichni ti, kdož bohumilým životem získali sobě koruny slávy věčné, byli na zemi spojeni s Bohem ponejvíce v myšlénkách, nejužší pak ve sv. přijímání, požívající sice pravého Boha, avšak

pod způsoby chleba a vína utajeného — ale Maria darovala sama Synu Božímu tělo lidské, aby ne utajeně, nýbrž viditelně a veřejně seznamoval svět s pravdami věčnými. Jak svatá byla jistě duše její, když oživovala příbytek Boha nejvyššího! Čím více platí tudíž slova Písně Šalomounovy o ní, která v nejtěsnější blízkosti s Bohem se pojila! Dostatečný to zajisté důvod pro církev, aby místy co nejčtetnějšími knihy této velebila spanilost krásné nevěsty Ducha svatého.

V missálu římském čteme při třech svátcích marianských epištoly z Písně Šalomounovy, a to z kap. 2. jednou verše 8.—14., podruhé 10.—14., z kapitoly pak 8. vv. 6.—7 (Seznam č. 18., 19., 32.)

Čteme-li verše 2., 8.—14., jež jsou vlastně snem duše v náručí miláčka dřímající, cítíme onu vřelou touhu panenské Matky, s jakou dychtila po spojení s božským Synem svým, a na druhé straně slyšíme nejněžnější slova lásky božského jejího Miláčka, jimiž nejen neporušenou družku svou velebí, ale též po onom okamžiku touží, kdy vezme na sebe člověčenství z posvěcené schránky života jejího. Jak překrásnými vlastnostmi zdobena jest Matka Páně, ukazuje církev sv. Zvláště verši posledními, jimiž láskyplně oslovuje Ježíš Kristus nejčistší svou Matku.

Velmi dokonalým vyjádřením nehasnoucí lásky Marie Panny k Synu svému jsou vv. 8., 6.—7., jež právem nazývají milování její „silným jako smrt, tvrdým jako peklo, milováním, které nedovedou nejsilnější přívaly vod zatopiti, které povýšeno jest nad veškeren statek pozemský“ Jiná místa, jež chválí obzvláště čistotu krásu, lásku a jiné výborné vlastnosti božské nevěsty, jsou: 1, 1.—15., 2, 1.—7., 16.—17., 3, 1.—6., 4, 1.—16., 5, 5. 9. 17 6, 3.—4., 7, 1.—7 11. 13., 8, 1.—6., 9.—10.

Konečně přicházíme k oněm knihám didaktickým, v jejichž verše též velmi ráda halí církev chvály marianské; jsou to knihy: Přísloví, Moudrosti a kniha Jesusa, syna Sirachova. Hromadně jejich jméno „libri sapientiales“ označuje stručně jejich obsah: líčí nám blahodárné účinky a působení moudrosti Boží ve směrech nejrozličnějších, přičítajíce jí takové skutky a vlastnosti (Moudr. kap. 10. 11.), jež, se stanoviska novozákonního pozorovány, hodí se nejlépe na Moudrost nestvořenou, v čase vtělenou, na druhou osobu božskou, Slovo od věčnosti zplozené.

Jakým však způsobem odvažuje se církev slova platící o pravém Bohu vztahovati na pozemskou jeho Matku Marii? Nejlepší odpověď tají se právě v onom slově Matka; neboť týž věčný úrdek Boží, stanovící vtělení druhé Osoby božské, nemohl neobsahovati též důstojnosti Mateřství božského, již počtena a vyznamenána býti musela jedna z dcer lidských. V tom tedy smyslu může docela oprávně-

něně říci o sobě Matka Páně: „Od věčnosti ustanovena jsem a od pradávna, prve než země učiněna byla. Z jejího božského Mateřství dále plyne, že byla Synu svému celým životem pokud možno nejpodobnější, uchovávajíc vždy věrně v srdci svém slova Jeho učení a jsouc takřka odleskem nejdokonalější Jeho ctností. Putování její pozemské bralo se vždy cestou spásy, takže blahoslavenými se mohou v pravdě nazývat všichni ti, kteří ostříhají cest jejích, kteří moudře čerpají poučení ze svatého jejího života. Maria jsouc Bohu blízkou a za rozkoš považujíc přimlouvati se za syny lidské, plným právem může říci o sobě: „Kdo mne nalezne, nalezne život a dosáhne spasení od Hospodina“ (Přísl. 8. 22násl.; seznam č. 1, a, 4, 27, částečně též 30). Maria naučí kráčet cestou k nebeskému Jerusalemu, vždyť „cesty její cesty krásné, a všechny stezky její pokojné“ (Přísl. 3, 17), ona věrně syny své hledající pokladu života věčného přivede k tomu bohatství, pro něž velebena jest v Písmě sv. slovy: „Mnohé dcery shromáždily bohatství, tys převýšila všechny“ (Přísl. 31, 29).

Kniha Moudrosti plná jest chval neporušené její čistoty (1, 4., 4, 1., 6, 20.), jež takřka vrcholiti se zdají ve slovech: „Jestliž ona sličnější nad slunce a nade všecko spořádání hvězd: přirovnána k světlu, nalezena bývá přednější“ (7, 29.).

Jedním z nejkrásnějších míst, která na Pannu Marii vůbec kdy byla akkomodována, jest prvých 31 veršů hlavy 24. moudrosti Sirachovy, v nichž vyličeena takměř celá ona doba od věčného ustanovení Marie Panny Matkou Boží až do pokolení věků, do nichž památka její potrvá (24, 28.). Proto také dává církev sv. co nejčastěji čísti některou část

místa zmíněného jako řeč svátků marianských (viz Seznam). Ukazovati ještě, proč mnohý verš dá se na Pannu Marii akkomodovati, bylo by zbytečné; neboť celý obsah veršů hlavy 24., o něž se nám jedná, jest tak průzračný, že při čtení maně vynoří se v duchu převedlebná postava Matky Boží, jež jediná jsouc od věků vyvolenou Stolicí Moudrosti mohla o sobě říci: „Od počátku a před věky stvořena jsem, a až do budoucího věku býti nepřestanu“ (v. 14.).

Jsouť slova tato, jakoby ozvěnou těch, jež napsali jsme v čelo celého pojednání, jakoby konečným závěrkem delšího důkazu these: „Od věčnosti ustanovena jsem a od pradávna, prve než země učiněna byla kochala jsem se každý den, hrajíc před Ním (Bohem) po všecken čas, hrajíc na okršku země“ (Přísl. 8, 23., 30.).

Rodička Boží konala skutečně po všecken čas před Otcem nebeským úlohu Těšitelky, Pomocnice, Vysvoboditelky, konala ji vždy věrně na okršku země před očima národů všech od rajske kolébky lidstva až do plnosti času, a nepřestane ji konati až do dne posledního. Tak pevně doufá lid marianský, a proto častěji pozvedá hlasu svého ku Královně nebes, volaje k ní slovy známé písně:

Sídlo Boží, nebe krásné,
Tebe v slávu pojalo,
jen Tvých zásluh jméno jasné
na zemi nám zůstalo.
Ó Maria, zůstaň s námi,
matkou buď nám na věky,
odvrať hoře s nehodami,
ukoj naše nářky!

Seznam řečí neb epištol, které se čtou na svátky marianské

v římském missalu obsažené.

Číslo 1.

a) Neposkvrněné Početí Marie Panny.

Dne 8. prosince.

Epištola.

Přísl. VIII. 22.—35.

Hospodin vládl mnou na počátku cest mých, prve než byl co činil od počátku. Od věčnosti ustanovena jsem a od pradávna, prve než země učiněna byla. Ještě nebylo propastí, a já již počata byla; aniž se byly ještě studnice vyprýštily, ani ještě hory u veliké tíži nestály; před pahrbky já jsem se zrodila. Ještě než byl učinil (Bůh) zemi, a řeky a stěžeje okrsku zemského. Když připravoval nebesa,

byla jsem přítomna: když dle jistého zákona kolem ohražoval propasti, když oblaky upevňoval svrchu a odvažoval studnice vod: když vůkol kladl moři meze jeho a zákon ukládal vodám, aby nepřestupovaly mezi svých: když odvažoval základy země, tehdaž s ním byla jsem, všecko pořádajíc, a kochala jsem se každý den, hrajíc před ním po všecken čas; hrajíc na okrsku země: a rozkoš má býti se syny lidskými. Nyní tedy, synové, slyšte mne: blahoslavení, kteříž ostříhají cest mých. Slyšte, učení, a buďte moudří, a nezamítejte je. Blahoslavený člověk, který mne slýchá, a který bdí u dveří mých na každý den a střeží u veřejí dveří mých. Kdo

mne nalezne, nalezne život, a dosáhne spasení od Hospodina.

b) Vigilie Neposkrvněného Početí P. Marie.

Dne 7 prosince.

Epištola.

Sir. XXIV. 23.—31.

Jako vinný kmen vypučila jsem libou vůni, a květ můj přináší ovoce: češť a poctivost. Já jsem matka krásného milování a bázně a poznání a svaté naděje. Ve mně jest všeliká milost blaženosti a pravdy; ve mně všeliká naděje života i ctnosti. Přistuptež ke mně všichni, kteříž mne žádostivi jste, a ovocem mým nasycťte se: nebo duch můj jest nad med sladší, a dědictví mé nad med a plást strdi: památka má na věky věkův. Kdož mne jedí, ještě lačněti budou: a kdož mne pije, ještě žízni budou. Kdo poslouchá mne, nebude zahanben; a kteříž pracují se mnou, nebudou hřešiti. Kteríž vysvětlují mne, život věčný míti budou.

Číslo 2.

Přenesení sv. domku.

Dne 10. prosince.

Epištola.

Sir. XXIV. 11.—20.

Ve všem hledala jsem odpočinutí; i budu v dědictví Páně přebývat. Tehdy přikázal a řekl mi Stvořitel všech věcí: a kterýž stvořil mne, odpočinul v stánku mém. A řekl mi: v Jakubu přebývej a v Israeli měj dědictví a ve vyvolených mých pusť kořeny. Od počátku a před věky stvořena jsem, a až do budoucího věku býti nepřestanu, a v příbytku svatém před ním posluhovala jsem. A tak na Sionu utvrzena jsem, a v městě posvěceném odpočinula jsem, a v Jerusalemě jest moc má. A v lidu uctěném vkořenila jsem se, a v částce dědictví Boha mého, a v shromáždění svatých zdržování mé. Jako cedr na Libanu vyvýšena jsem a jako cypřiš na hoře Sionu; jako palma v Kades jsem vyvýšena, a jako štěp růžový v Jerichu; jako oliva spanilá na polích, a jako javor vyvýšena jsem u vody na ulicích; jako skořice a balsam vonný vůni jsem vydala; jako myrrha výborná vydala jsem vůni líbeznou.

Číslo 3.

Očekávání porodu Marie Panny.

Dne 18. prosince.

Epištola.

Isai. VII. 10.—15.

V oněch dnech mluvil Hospodin k Achazovi říka: požádej sobě znamení od Hospodina Boha svého (bud') v hlubokosti pekelné aneb na výsosti vzhůru. I řekl Achaz: nebudu žádati a nebudu pokoušeti Hospodina. I řekl: slyšte tedy, dome Da-

vidův: zdali jest vám málo, lidem býti k obtížení, že i Bohu mému k obtížení jste? Protož sám Pán dá vám znamení. Aj panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emmanuel. Máslo a med jísti bude, aby uměl zavrci zlé a vyvoliti dobré.

Číslo 4.

Zasnoubení Marie Panny.

Dne 23. ledna.

Epištola.

Jako 1. a)

Číslo 5.

Očišťování Marie Panny.

Dne 2. února.

Epištola.

Malach. III. 1.—4.

Toto praví Hospodin Bůh: aj já posílám anděla svého, a připraví cestu před tváří mou. A hned přijde do chrámu svého Panovník, jehož vy hledáte; a anděl zákona, kteréhož vy chcete. Aj přichází, praví Hospodin zástupů: ale kdo bude moci mysliti den příchodu jeho, a kdo ostojí k vidění jeho? Nebo on jako oheň přehánějící, a jako bylina valchářů: a seděti bude (jako) přeháněje a vyčišťuje stříbro, a vyčistí syny Lévi, a cediti je bude jako zlato a jako stříbro a budou Hospodinu obětující oběti v spravedlnosti. A líbiti se bude Hospodinu oběť Judy a Jerusalema, jako za dnů věku, a jako za let starodávních, praví Hospodin všemohoucí.

Číslo 6.

Zjevení Neposkrvněného Početí Marie Panny.

Dne 11. února.

Epištola.

Zjev. sv. Jana XI. 19., XII. 1. 10.

Číslo 7.

Panna Maria z Foggie (beata Maria V de Foggia).

V polovici XI. století byl nalezen od venkovanů mezi zbořenými zdmi města Arpi starý obraz Panny Marie, který ihned zázraky se proslavil. R. 1075. dal vévoda normanský Robert Guisbard vystavěti na onom místě chrám, v jehož okolí později založeno město Foggia.

Dne 22. března.

Epištola.

Sir. XXIV. 14.—16.

Od počátku a před věky stvořena jsem, a až do budoucího věku býti nepřestanu, a v příbytku svatém před ním posluhovala jsem. A tak na Sionu utvrzena jsem, a v městě posvěceném též odpočinula jsem, a v Jerusalemě jest moc má. A v lidu uctěném vkořenila jsem se, a v částce dědictví Boha mého, a v shromáždění svatých zdržování mé.

Číslo 8.

Zvěstování Marie Panny.

Dne 25. března.

Epištola.

Jako 3.

Číslo 9.

Sedmibolestné Rodičky Boží.

Poprvé v pátek před květnou nedělí. Po druhé pravidelně o 3. neděli v září.

Epištola.

Judith XIII. 22.—25.

Požehnal tebe Pán v moci své, nebo skrze tebe na nic přivedl nepřátele naše. Požehnaná jsi ty, dcero, od Pána Boha nejvyššího nade všechny ženy na zemi. Požehnaný Pán, kterýž stvořil nebe i zemi: nebo dnes jméno tvé tak zvelebil, aby neodstoupila chvála tvá z úst lidí, kteřížbykoli se rozpomínali na moc Páně na věky, pro kteréžto jsi neušetřila života svého, za příčinou úzkosti a zármutku národa svého, ale předešla's pád náš před obličejem Boha našeho.

Číslo 10.

Panna Maria dobré rady.

Dne 26. dubna.

Epištola.

Jako 1. b)

Číslo 11.

Prvá neděle květnová.

Epištola.

Jako 1. b)

Číslo 12.

Pomocnice křesťanů.

Dne 24. května.

Epištola.

Jako 7.

Číslo 13.

Panny Marie milostné.

Dne 9. června.

Epištola.

Jako 1. b)

Číslo 14.

Rodičky Boží, Matky milosrdenství.

Druhý den křížový.

Epištola.

Jako 7

Číslo 15.

Panny Marie Pomocnice.

Dne 16. června.

Epištola.

Jako 7

Číslo 16.

Panny Marie, Potěšení zarmoucených.

a) Poprvé 20. června.

Epištola.

Jako 7.

b) Po druhé v neděli po svátku sv. Augustina (28. srpna).

Epištola.

Isai. XI. 1.—5.

Toto praví Hospodin Bůh: vyjde prut z kořene Jesse, a květ z kořene jeho vystoupí. A odpočine na něm duch Hospodinův; duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch umění a pobožnosti, a naplní jej duch bázně Hospodinovy. Ne podle vidění očí bude souditi, ani podle slyšení uší trestati: ale souditi bude podle spravedlnosti chudé a trestati podle pravosti tiché země: a bítí bude zemi prutem úst svých, a duchem rtů svých zabije bezbožného. I bude spravedlnost pasem beder jeho, a víra přepásáním ledví jeho.

Číslo 17.

Panny Marie ustavičné pomoci.

V neděli před naroz. sv. Jana Křtitele (24. června).

Epištola.

Jako 1. b)

Číslo 18.

Nejčistšího Srdce blah. Rodičky Boží.

Buďto 3. neděli po sv. Duchu anebo v neděli po oktávě Nanebevzetí.

Epištola.

Pís. Šal. VIII. 6.—7.

Polož mne jako pečeť na srdce své, jako pečeť na rámě své: nebo silné jest milování jako smrt, tvrdé jako peklo horlení: lampy jeho jsou lampy ohně a plamenů. Vody mnohé nemohou uhasiti lásky, aniž řeky zatopí ji: dával-li by člověk všechn statek domu svého za milování, jako ničím pohrdne jím.

Číslo 19.

Navštívení blah. Rodičky Boží.

Dne 2. července.

Epištola.

Pís. Šal. II. 8.—14.

Hle, on se běře, skáče po horách, přeskakuje pahrbky: podobný jest milý můj srně, a kolouchu

jelenímu, hle, on stojí za stěnou naší, hledě skrze okna, patře skrze mříže. Aj, milý můj mluví ke mně: vstaň, pospěš, přítelkyně má, holubice má, krásná má, a pojď. Nebo již zima pominula, prška přestala a odešla. Kvítí ukázalo se v zemi naší, čas řezání (vinic) přišel: hlas hrdličky slyšán jest v zemi naší: fík vypustil holičky své: vinice kvetoucí vydaly vůni svou. Vstaniž, přítelkyně má, krásná má, a pojď: holubičko má v rozsedlinách skalních, v děrách mezery, ukaž mi tvář svou, ať zní hlas tvůj v uších mých: nebo hlas tvůj jest sladký, a tvář tvá spanilá.

Číslo 20.

Panny Marie zázračné čili Královny pokoje.

Dne 9. července.

Epištola. Jako 7

Číslo 21.

Matky Boží z hory Karmel.

Dne 16. července.

Epištola. Jako 1. b)

Číslo 22.

Pokory Rodičky Boží.

Dne 17. července.

Epištola. Jako 2.

Číslo 23,

Posvěcení chrámu Matky Boží Sněžné.

Dne 5. srpna.

Epištola. Jako 7

Číslo 24.

Útočiště hříšníků.

Dne 13. srpna.

Epištola. Jako 7

Číslo 25.

a) Vigilie Nanebevzetí blah. Rodičky Boží.

Dne 14. srpna.

Epištola. Jako 1. b)

b) Nanebevzetí blah. Rodičky Boží.

Dne 15. srpna.

Epištola. Jako 2.

Číslo 26.

Matky Božského Pastýře.

Dne 3. září.

Epištola. Jako 7

Číslo 27.

Narození blah. Rodičky Boží.

Dne 8. září.

Epištola. Jako 1. a)

Číslo 28.

Jména Panny Marie.

V neděli po Narození blah. Rodičky Boží.

Epištola. Jako 1. b)

Číslo 29.

Panny Marie de Mercede (P. Marie Odměnitelkyně).

Dne 24. září.

Epištola. Jako 7.

Číslo 30.

Slavnost růžencová.

Prvá neděle v říjnu.

Epištola. Přisl. VIII. 22.—24., 32.—35.

Hospodin vládl mnou na počátku cest mých, prve než byl co činil od počátku. Od věčnosti ustanovena jsem a od pradávna, prve než země učiněna byla. Ještě nebylo propastí, a já již počata byla. Nyní tedy, synové, slyšte mne: blahoslavení, kteří ostíhají cest mých. Slyšte učení a buďte moudří, a nezamítejte je. Blahoslavený člověk, který mne slychá, a který bdí u dveří mých na každý den a sřeží u veřejí dveří mých. Kdo mne nalezne, nalezne život a dosáhne spasení od Hospodina.

Číslo 31.

Mateřství blah. Rodičky Boží.

Druhá neděle v říjnu.

Epištola. Jako 1. b)

Číslo 32.

Čistoty blah. Rodičky Boží.

Třetí neděle v říjnu.

Epištola. Pis. Šal. II. 10.—14.

Aj, milý můj mluví ke mně: vstaň, pospěš, přítelkyně má, holubice má, krásná má, a pojď.

Nebo již zima pominula, prška přestala a odešla.
Kvítí ukázalo se v zemi naší, čas řezání (vinic)
přišel: hlas hrdličky slyšán jest v zemi naší: fík
vypustil holičky své: vinice kvetoucí vydaly vůni
svou. Vstaniž, přítelkyně má, krásná má, a pojď:
holubičko má v rozsedlinách skalních, v děrách me-
zery, ukaž mi tvář svou, ať zní hlas tvůj v uších
mých: nebo hlas tvůj jest sladký, a tvář tvá
spanilá.

Číslo 33.

Přímluvy Panny Marie.

V neděli po svátku Všechných Svatých.

Epištola.

Jako 7.

Číslo 34.

Panny Marie Ochranné.

Druhá neděle v listopadu.

Epištola.

Jako 7.

Číslo 35.

Obětování blah. Rodičky Boží.

Dne 21. listopadu.

Epištola.

Jako 7.

Číslo 36.

Mše sv. votivní P. M.

a) Od adventu až do Narození Páně.

Epištola.

Jako 3.

b) Od Narození Páně až do Očišťování P. Marie.

Epištola.

List sv. Pavla k Tit. II. 4.—7.

c) Od Očišťování P. Marie až do Velkonoc.

Epištola.

Jako 7.

d) Od Velkonoc až do svátků Svatodušních.

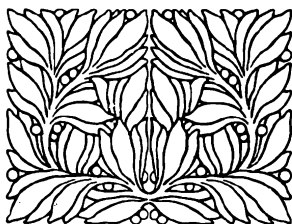
Epištola.

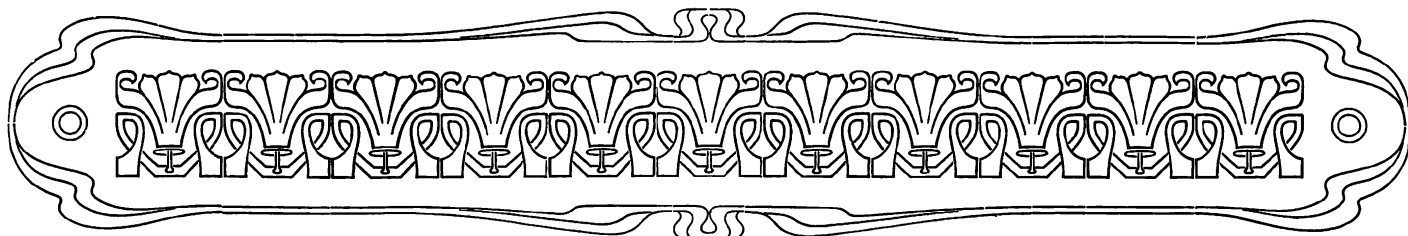
Jako 7.

e) Od svátků Svatodušních až do Adventu.

Epištola.

Jako 7.

VAŠEK BEDŘICH.

Panna Maria předobrazena ve Starém Zákoně.

„Ó hlubokosti, bohatství, moudrosti a vědomosti Boží!“ Toť slova, kterými si samovolně oddechnete, když přečtete dějiny, nad které lepších svět nezná, ani znáti nebude, když vám ještě v čerstvé paměti tanou všechny ty účinné projevy lásky, jimiž Bůh se sklání k nešťastnému, ale přece se vzpírajícímu člověku, a rozmanitost projevův, když si vzpomenete na Josefa a jeho bratry, na Mojžíše, Davida, Makkabejské, na Betlem, Kanu, jezero Tiberiáské, na okolí chrámové, na večeradlo, na Kalvarii, na prázdny hrob.

Všude vidíte stopy činnosti, již není schopen člověk, kterou může působiti jen ten, jenž je neobmezeným Pánem přírody. Avšak Jeho moc pozorujete nejen v oněch skutcích, i mluva Jeho je povznešena nad síly přírody. Němí tvorové jen neurčitě dávají svému nitru projev; člověk slovy vyjadřuje své myšlenky, ale Bůh si vyhradil, že i skutky bude mluvit lidstvu nedůvěřivému, by jen je přesvědčil o své moci a věrohodnosti. A mluvil i skutky.

Nepřipustíte-li tohoto názoru, máte v celém Zákoně jen spoustu samostatných, rozkouskovaných celků; připustíte-li však, všechny ty knihy nabývají jednotnosti, máte mezi Starým i Novým Zákonem pevné pojítko.

Avšak mluví opravdu, byť tajemně, příběhy starozákonní o událostech Nového Zákonu? Jsou sku-

Raffaelova Madonna.

tečně v éře předmessiášské typy, to jest osoby neb věci nerozumné, jednání neb příhody, které z vůle Boží předobrazují zjevy obdobné v Novém Zákoně?

„Staloť se to (totiž že biřiči nezlámali kosti Krista Pána) zajisté, aby se naplnilo Písmo: „Kostí v něm nezlámáte““ (Ev. sv. Jana 19, 36.). Mělo se tedy cosi doplniti v II. knize Mojžíšově 12, 46., a ve III. 9, 12. Co však? Čteme sice o tom, že se nemají zlámati kosti velikonočnímu beránku, ale rozkaz tam uvedený tvoří sám o sobě úplně samostatný a srozumitelný celek. A přece mělo se naplniti ještě něco, co v rozkazu tom též bylo zahrnuto. Co tedy? Srovnáme-li tato místa starozákonní s oním

u sv. Jana, nutně vyplyne, že příkaz měl kromě doslovného významu ještě i jiný, že totiž nastiňoval událost novozákonní. Podobně se vyjadřuje Nový Zákon i na jiných místech (viz Szekely str. 249nn), tak že nemůže býti pochybnosti o tom, že již svatí spisovatelé věřili v prorocký ráz mnohých míst Starého Zákonu. Ale tím ještě není řečeno, že musíme každé místo Starého Zákonu vykládati literárně a mimo to i mysticky. Arci svědčí-li pro typ Zjevení, ať již Písmo sv., ať již tradice, která pravděpodobně má své kořeny v době apoštolské, po případě stálé užívání k účelům liturgickým (Szekely str. 236.), není pochybnosti o pravosti typu; po-

dobnost však sama, byť sebe větší, ukazuje nanejvýše jeho pravděpodobnost, nikdy však naprostou jistotu typického rázu události. Ale ať již je typ zaručen nebo ne, vždy třeba se řídit principem, jež stanovil sv. Jeronym: „Nesmíme mysliti, že ti, kdož byli z části předobrazy našeho Pána a Spasitele, všechno, cokoliv byli a vykonali, byli a vykonali jako předobraz Jeho. Typ vždy vybírá jen určitou část události“.

Poněvadž tedy nesporně jistý jest mystický smysl míst za typické považovaných, jest i důkaznost různých míst různá. Jsem-li naprosto přesvědčen o typickosti té které události, smím též užití typu, bych jím dokazoval dogma; to dělali na příklad sv. apoštolé (Mat. 2, 15. a Os. 11, 1. Hebr. 15, a II. Král 7, 14.). Ale ani tu jediné s typem nevystačím; ani v Písmě svatém není dogmatu, které by se opíralo pouze o typ a které by jinde nebylo podáno ve smyslu doslovném. Jinými slovy: Nikdy neprohlásila církev sv. něco za článek víry, co nemůže dokázati ničím jiným, než nějakým předobrazem aneb jinou hádankou, jež připouští i jiný výklad (dle sv. Tomáše a sv. Jeronyma). Avšak dobře taková předobrazující místa hodí se k tomu, by potvrdila neb objasnila pravdu nějakou, jež jest jinde přímo a v doslovném smyslu pronešena, tedy hlavně k účelům pedagogickým a řečnickým.

Užijme nyní tohoto výkladu o Panně Marii. Byla Matkou Krista Pána, k němuž směřuje celý Starý Zákon. A je možno, aby celý Starý Zákon ničeho nevěděl o osobě Kristu Pánu tak blízké? Věru když význam Panny Marie v dějinách lidstva je takový, jaký se jí právem připisuje, „nelze ji považovati za osobnost, která jen náhodou na světě se objevila, nýbrž za osobnost, kterou Všemohoucí od věčnosti připravil, kterou andělé opatrovali a proroci předpovídali. Ona není pouze dílem úradku Božího, nýbrž dílem, na němž pracovaly věky“ (Sv. Bernard). Nový Zákon sice výslovně nepraví, že některé vlastnosti Panny Marie nastiňuje již Starý Zákon, ani církev neprohlásila toho za článek víry. Ale plyne z toho, že knihy prorokův a spisovatelů v době přípravy opravdu o ní mlčí? A přece církev sv. sama, vykládajíc nejeden zjev Starého Zákona o Panně Marii, doporučuje, ač jen nepřímou, odpověď kladnou; a ve spisech sv. Otcův co chvíle setkáváme se s podobnou myšlenkou; na příklad sv. Ondřej z Krety velebí Pannu Marii v apostrofické formě: „Která jsi v mnohých případech tajemně ve Starém Zákoně a jakoby hádankovitě byla označena, zřetelnými však v Novém byla nakreslena, ale nikterak nevystižena, jaká jsi“. Podobné výroky obsahují díla i jiných, méně ohnivých spisovatelů, třeba sv. Tomáš praví: „Panna Maria se stkví dle svědectví andělova nade všemi ženami takovou předností, že se naprosto slušelo, aby ji uplynulé doby zářivým

jasem předobrazily a věcnými i slovnými věštbami neb předobrazy více než všechny ostatní ženy vynikající úkolem a silou“.

Možno tedy s dosti značnou jistotou říci, že Panna Maria byla znázorněna již ve Starém Zákoně. Typů na Pannu Marii se vztahujících uvádí se velmi mnoho; ale zmíníme se jen o těch, které ve spisech sv. Otcův i pozdějších dílech dogmatických se nejčastěji vyskytují, a to nejprve o těch, které zobrazují faktum, že Panna Maria byla Matkou Boží, potom o těch, které objasňují, že byla milosti plnou vůbec, o oněch, které svědčí o jejím neposkvrněném početí a neporušeném panenství a konečně o těch, jež znázorňují, že jest naší prostřednicí u Boha.

Uprostřed Judeje na výšině proti hoře Olivetské rozkládá se Jerusalemské město Davidovo, Šalomounovo. Z daleka již poutalo na sebe zrak poutníků, kteří se k němu se všech stran světa o svátcích valí v zástupech. Vždyť v něm byl chrám, ve kterém se jediné smělo obětovati Bohu pravému; v něm byl cíl, po kterém toužili rozptýlení synové Israelští, protože v něm mohli shoditi se sebe škrabošky, které mezi goimy nosili, a které je přece tlačily, ač jim zjednávaly bohatství; mohli si tam upřímně pohovořiti o svých potřebách, o svých strastech. I pevným bylo toto „město Boží“; co se nanamáhal Vespasián, aby je pokořil, co ho stálo času, krve a peněz než ho dobyl! — V Jerusaleme bylo sídlo pravého Boha; a tato posvátnost byla stupňována jeho krásou a nedobytností. I v Novém Zákoně zvolil si Bůh místo zvláštní a krásné, též nedobytné, — aspoň pro ďábla, zvolil si sídlo v Panně Marii. Proto zhusta se jmenuje Panna Maria „městem Božím“ „Velkolepě jsi oslaveno, město Boží, vzácně nám o tobě pěl Duchem Božím nadšený pěvec David. Věru, městem, jež tak vzletně velebí, docela zřejmě rozumí sídlo velikého krále. Které pak to jest? Myslím, že jistě a nade vši pochybnost míni onu, která opravdu je vyvolena a nade všechny je vyšší, protože ani základy chrámů hlouběji nesáhají, ani pahorky výše se nevypínají než Maria, ve které Ten, jenž je skutečně Králem králův a Pánem pánů, bydlil, či spíše ve které přebývala veškerá plnost božství podstatně“. Tak mluví o Panně Marii sv. Germanus a s ním celá řada jiných sv. Otcův. I liturgie ji tak jmenuje. Na př. u Řeků sjednocených: „Tebe jako obec neotřesitelnou vynášíme“; a v koptické: „To jest Jerusalemské město Boha našeho, ve které je radost svatých všech“.

Avšak nejen město Boží, nýbrž i archa úmluvy je předobrazem nejblahoslavenější Matky. Byl sice celý Jerusalemský Bohu zasvěceným, ale sídlem jeho κατ'ἐξοχήν byla archa úmluvy. Archa byla důstojným stánkem Nejvyššího. Byla zpracována takovou umělostí, a nákladem, že žasneme již nad množstvím zlata a drahocenného dřeva, z něhož byla zhoto-

vena, ale ještě více nad skvosty, které v ní Israel přechovával: nad zlatou nádobou s mannou, zá- zračnou holí Aronovou a deskami zákona. A význam archy pro Israele! U Jericha se horní vody jor- dánské zastavují, dolní otekou a utvoří se suchý pruh v řečišti, jakmile vstoupí kněží s archou do řeky; hradby městské se řítí, když je Israelité s archou obcházejí. Filistinstí a Betsamitští sténají pod ranami neštěstí, když uloupí nesvorným, ne- věrným Židům jejich svatyni. Což divu tedy, že horliví ctitelé marianští, vidouce, koho byla sídlem archa a co všechno Israeli zjednala, vidí v Panně Marii, která též nosila ve svém lůně Boha a zjed- nává též tolik milostí, antityp archy starozákonní. „Skutečně jest archou sv. Panna, vnitř i zevně po- zlacenou, která veškeren poklad posvěcení v sebe pojala. Vzhůru, Pane, z lůna Otcova, abys vzpřímil pokleslý rod našeho praotce!“ (Sv. Řehoř Divo- tvorce). A stejně nadšeným hlasem volá sv. Me- thoděj: „Neboť vážil-li si tak Bůh archy, která byla jen obrazem a typem téhle tvé svatosti, jak máme uctít my maličci tebe opravdovou královnu? V pravdě, dím, uctívati máme tebe jako odušev- nělou archu Boha Zákonodárce: jako nebe, jež skutečně Boha v sobě obsahuje, jehož nic jiného obsáhnouti nemůže“ A kněz Jan z Euboje, mluvě o Početí Panny Marie, praví mezi jiným: „Viz, připravuje se nová archa, která nekonečně předčí archu Noemovu a Mojžíšovu, neboť ona Zákon, tato však Boha v sobě chovala“. Podobné výroky sv. Otcův doplňují místa v bohoslužbě užívaná. Slyšme vyňatek z hymnu syrského: „Buď zdráva, archo zlatá, již zřídil Mojžíš, Maria, Matko nejsvě- tější, buď zdráv zdroji požehnání!“

I obec Boží i archa úmluvy znázorňují jasné dogma, že Panna Maria je a byla Matkou Boží; ale nepoměrně častěji považuje se za předobraz této její vlastnosti Eva. Není to sice typ tak zřet- elný, jako dřívější, protože jen řetězcem úsudků dospějeme k závěru, že porodila Boha, ale je tak jistý, tak zaručený, že se mu jiný nevyrovná. Je to přirozeno, že je také častý: „Žena potře hlavu tvou“, hrozí Bůh zarytému škůdci lidstva, a při této kletbě vynoří se nám bezděčně v mysli žena pokoj a požehnání přinášející a staví se podle pramateře Evy hrůzou zničené. A dále, je-li Adam dle sv. Pavla (Řím. 5, 12. a násl.) typem Kristovým, jest Eva typem Panny Marie; neboli: jako Eva ve spo- jení s Adamem je principem hříchu ve světě, tvoří Panna Maria s Kristem zdroj nově vznikající sva- tosti a spravedlnosti. Poněvadž však o tomto po- měru obou žen se jedná na jiném místě v této knize, podáme zde jen závěry dle sv. Otcův a učitelů církevních.

Eva se podobá Panně Marii. Vždyť vychází z rukou Tvůrcových čistá, hříchem prvopočátečním

neposkvrněná, zrovna tak jako její antityp, jež Spasitel zvláštní svou milostí zachránil před ná- sledky hříchu Adamova, ji jedinou z celého poko- lení lidského.

Veškeré lidstvo vděčí svůj původ Evě, matce všech živých dle těla; a všichni duchovně žijí jsou zavázáni díky za své ospravedlnění té, jež splodila nám tento nový život a která se tím spíše zvátí může matkou živých, protože jejímu rameni světil umírající Bůh - Člověk všechno lidstvo, za které umíral.

Než oprávněnost tohoto předobrazu v jiných vlastnostech jasněji vynikne, postavíme-li Pannu Marii za protivu Evě. „Neboť na ni neměla moci ona kletba k Evě pronesená“: „V bolesti roditi budeš syny“ (I. Mojžíšova 3, 16.), kdežto Maria v radosti Pána porodila; neboť vskutku Eva lkala, Maria jásala. Eva slzy, Maria radost ve svém ži- votě nosila, protože ona hříšníka, tato Nevinného porodila. Matka pokolení našeho trest vnesla na svět, stala se původkyní hříchu; původkyní zásluhy Maria. Eva usmrcovala, Maria vzkřísila, za způr- nost nabízí poslušnost, věrou nahrazuje věrolom- nost“. Tak sv. Augustin.

Avšak z poměru mezi Pannou Marií a Evou nevysvítá přímo, že Panna Maria bude Matkou Boží, plyne jen, že bude matkou Toho, jenž spasí svět. Avšak, poněvadž Bůh sám přijde a spasí nás, jest Matka tohoto Spasitele i Matkou Boží. Žena byla Matkou Boha? Může to býti jen oby- čejná žena? Nikoliv. Bůh nesnese mravní nicoty a když přece chce sestoupiti do lůna ženy, aspoň si ji připraví — dá jí potřebné milosti — a proto výsada býti Matkou Boží nutně vyžaduje, by Panna Maria byla k své důstojnosti hodně připravena, by jí tedy Bůh udělil dostatečných milostí. A Bůh jí je dal; „moře nevyčerpatelné tajemných milostí“ (Sv. Efrém). Jako „požehnaná mezi ženami“ má Panna Maria ve Starém Zákoně předobraz v Anně, matce Samuelově. „Anna znamená smilování, mi- lost. A Annu obdařil Bůh velikou milostí: zbavil ji, týranou od šťastnější družky Fenenny, největšího neštěstí žen židovských, neplodnosti, a dal jí syna, vzor dokonalého syna, který vykonával mezi Židy úřad proroka a kněze, který byl Nazarejcem a před- obrazem Messiášovým. A ještě něco. Anna pje Bohu děkovný chvalozpěv, a za několik set let srdce Mariino v domě sv. Alžběty jest přeplněno city, jež v žádné duši lidské ještě nevznikly a ani nevzniknou, protože nikdy nebude námětu tak moc- ného, za několik set let vyplyne z duše Marie Panny překrásná píseň: „Velebí duše má Hospo- dina“. Podobný, aspoň přibližně, motiv radosti rozšířil jejich nitro, a proto i podobné myšlenky pronášely jejich rty:

Srovnajme na příklad:

I. Královská, 2. Evangelium sv. Lukáše, 1.

1. Plesá mé srdce v Ho-	46. Velebí duše má Ho-
spodinu a vyvýšen je	spodina
můj roh v mém Bohu	47 a zaplesal duch můj
4. Lučičtě silných je pře-	v Bohu Spasiteli mém
moženo a slabí jsou	49. Že vzezřel na poní-
opásání silou	žení své služebnice.
5. Dříve plni (bývali, ny-	51. Učinil moc svým ra-
ni) za chleby se dá-	menem
vají najímání a hladoví	52. Rozptýlil pyšné myslí
jsou nasyceni;	jejich srdce.
7 Hospodin ochuzuje a	53. Sesadil mocné se
obohacuje, ponizuje a	stolce
povyšuje	54. a povýšil ponížen.
8. Vytahuje z prahu nu-	55. Lačné nakrmil do-
zného a z bláta po-	brými (věcmi)
zdvihuje chudého aby	56. a bohaté propustil
zasedl s knížaty a za-	prázdné.
bral stolicí slávy	

Nemluví k vám z těchto řádků zřejmá podobnost? Ale i rozdíl cítíte; Anna jásá, že porodí Samuele, a tím se spojuje s Messiášem. Ten je vlastním důvodem její radosti, a proto odezírá od svého dítěte a prodlévá vnitřním zrakem u Spasitele, ač prostředně; u Marie však jest jediným motivem radosti Messiáš, a to přímo, bezprostředně.

Panna Maria byla celým pokladem milostí obdařena, a nejdražší klenoty v tomto pokladu jsou: početí neposkvrněné a panenství. Právě proto, že byly tyto její vlastnosti tak napadány, už od pradávna církev sv. byla nucena jich hájiti; máme již v nejstarších dobách křesťanských svědectví, že se zrovna tak v ně věřilo jako dnes. I ze Starého Zákonu snaží se učitelé církevní dokázati svoji nauku a vztahují na Pannu Marii četná místa z Písma sv. Ale nejenom to, nýbrž i typy dokazují svoji myšlenku. Obě vlastnosti nejsou různými pojmenováními téže věci, nýbrž označují dvě výsady zvláštní; poněvadž však tytéž obrazy starozákonní slouží k jejich objasnění, uvedeme raději najednou doklady pro ozřejmání obou těchto privilegií Panny Marie.

Nejčastěji se odvolávají na půdu rajskou, hořící keř a rouno Gedeonovo. Vidí tedy mnozí svatí Otcové typ neposkvrněnosti Panny Marie v zemi rajské. Prvním podmětem k této myšlence asi bylo „símě ženy“ v protoevangelii; ježto dle všeobecného učení jest tímto semenem míněn Kristus Pán, jest Panna Maria, ze které vzal Vykupitel své tělo, půdou, která símě vyživuje; nebo dle jiných: jako byl první člověk stvořen z netknuté půdy rajské, tak vzor všech lidí měl tělo z panenské matere.

Proto praví Tertullian: „Panenská byla ještě země, ještě prací neudolaná, ještě nezkrocená; z ní, jak víme, člověk učiněn je duší živou. Tvoří-li tedy Bůh prvního člověka ze země, právem druhý Adam, jak děl Apoštol, rovněž ze země, to jest z těla, jež ještě nerodilo, duší oživující od Boha byl stvořen“ Anebo Josef Hymnograf: „Tys, o Panno, neporušena vystoupila jako ráj, jež Bůh stvořil s Pánem, dřevem života uprostřed, jehož ovocem se živíce jistě nezemřeme, nýbrž všichni máme pro tebe naději na život lepší, všichni zbraněmi kříže vítězíme nad odpadlým tyranem a tebe, o Panno, velebíce“ Pomíjíme ostatní církevní učitele a spisovatele sv. Hippolyta, sv. Athanasia, sv. Prokla, Theodota z Ankyry, sv. Cyrilla z Alexandrie, Lži-Augustina, Julia, Firmina, Materna a mnoho jiných, a zmíníme se jen o bohoslužbě. V latinské jest místo (Inter opera card. Thomassii p. 382, t. II.):

„Nám dala rosu obloha
a mraky Spravedlivého
a ráda země přijala
Pána, jenž spásu přines nám“.

A úryvek ze žaltáře připisovaného sv. Anselmovi:

Zdráva buď, půdo panenská,
v jejímž lůně čistém, svatém,
dílo vzácné, spásonosné
Bůh vykonal ve svém Synu.

Patrně tedy, že mnozí zástupcové církve sv., různých stavů, skladatelé posvátných chvalozpěvů, kazatelé i biskupové na synodě ve Frankfurtě shromáždění nazývají Pannu Marii „pūdou rajskou“, a tertium comparationis jsou u všech tytéž vlastnosti: neposkvrněnost její a panenství. A tytéž vlastnosti se znázorňují ještě jiným zjevem, tak důležitým v dějinách Israele, hořícím keřem: „Viděl Mojžíš, žeby keř hořel, ale neshořel (II. Mojž. 3, 3.), toť základní událost. Ale proč právě takovým zjevem volá Bůh Mojžíše k jeho úřadu? Už v nejstarších dobách církve dána odpověď: aby nám naznačil, že má moc vyjmouti z přirozeného zákona ty, kterých použije za nástroj svých úsudků zvláště důležitých. I volá sv. Efrém: „V ohni Mojžíš naznačil, přednosti Tvé, dcero Davidova, v jejímž lůně oheň háral, a přece jsi neshořela, Ty Matko Boží, plná milosti“ A sv. Proklus z Cařihradu důrazně nás vyzývá: „Pojďme tedy s důvěrou k tomuto posvěcenému druhému svatostánku, shodivše smrtelnou obuv vplíživšího se zvyku. Neboť ani kněz nevstupuje dříve do svatyně, dokud nezapudí všech nepatřičných myšlenek; ani Mojžíšovi se neodhalí ono veliké tajemství Božího úradku, až se zřekne všeho lidského zaměstnání. Vždyť poznal, že tak

kdysi se setká božská přirozenost s lidskou, a že jí nespálí, nýbrž osvíti. Neboť keř planoucí jest obrazem Panny, která ono pravé světlo počala bez semene; počala, díím, slunce spravedlnosti, jež mělo vzejít z onoho neposkvrněného života, aby podle Písem zahřálo vody národův, aby jeho typem roztál led zloby ďábelské, aby září božství zahnal noc nevědomosti, aby chvějícími paprsky osvítil stvoření, jež byl učinil“. A sv.

Theodot na synodě v Efesu, podrážděn jsa Židy vzpírajícími se nauce o vtělení Páně, pln nadšení posvátného potírá své odpůrce: „Ať mi jen řekne (odpůrce), jak viděl Mojžíš Boha! Viděl jen bytost neviditelnou? Nikterak, to by nebyl člověkem! Jak tedy jej viděl? Odpověz, při sám Bůh, odpověz! Viděl oheň z keře šlehající, a přece nespalující křoviny. Proč tedy nevěříš v zrození z ženy, kterou zachovává pannou? Řci mi, co jest lacinější, zda keř, či lůno panenské, čisté všeho vášnivého hříchu? Nevíš, že to, co se v pradávnu vidělo, je předehrou budoucího? Neboť tajemství se předobrazují oněmi starými typy. Pročž keř se vznímá viděti oheň a přece kde je to, co s sebou povaha ohně nese? Nevidíš

v keři Panny?“ Podobných výroků, čteme spoustu ve spisech sv. Otcův, sv. Hesychia, sv. Ondřeje, sv. Petra Damianského i Jerusalemského, sv. Sofronia ano i Fotia a v liturgiích latinských, řeckých, syrských a t. d. Koptové na př. pějí: „Keř, jež viděl Mojžíš, jak z něho šlehaly plameny a jehož větve přece neshořely, jest typem Panny Marie neposkvrněné“. A my na den Obřezání Páně se modlíme: „V keři, jež viděl Mojžíš a jenž neshořel, poznáváme tvé panenství, jež námi úctu vynucuje“

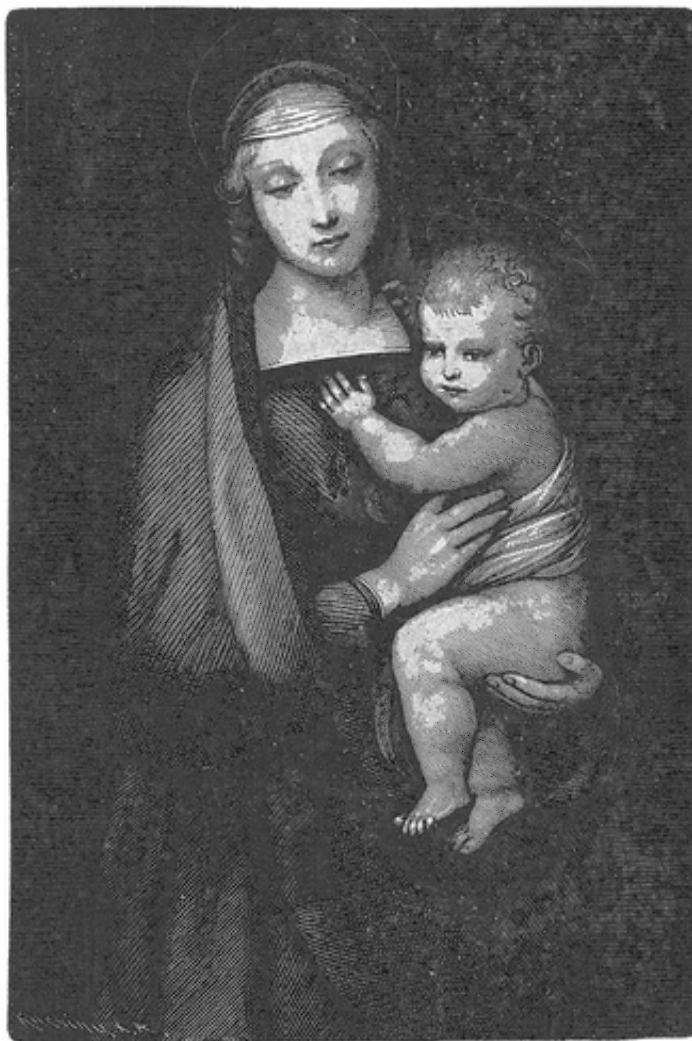
Jak patrně, nejen bohaté tradice, nýbrž i církev sv. dle zásady „lex credendi, lex orandi“, přeje názoru, že onen keř byl typem Panny panen, a přeje

i myšlence jiné, že totiž Panna Maria byla zobrazena ve Starém Zákoně, i rounem Gedeonovým. Tak modlí se v kněžských hodinkách na den Obřezání Páně: „Když se narodil nevyličitelně z Panny, tu vyplnilo se Písmo; jako rosa na rouno jsi sestoupil, bys spasil lidské pokolení. Tebe chválíme, Bože náš“. Základní událost vypravuje kniha soudců 6, 36.—40. Vzata je z trudných dob Israele,

když Marianští se všech stran útočili na věrolomné Židy. Ale Bůh chce pomoci lidu svému, byť nevěrnému, proto poroučí Gedeonovi, by se postavil v čelo svých krajanův a vypravil se do boje proti nepřítelům. Gedeon se chvěje. On, jehož čeleď je poslední v Manasse, on pak sám nejmenší v domě otce svého, má řídit Israele v tak rozhodných dobách? Chce mít jistotu, míní-li Bůh opravdu jím osvoboditi Manassa, Assara a jejich bratry. Žádá zázračnou záruku na Hospodinu. „Položím rouno vlněné na humně; bude-li rosa toliko na humně a na vsí zemi sucho, viděti budu, že vysvobodíš rukou mou Israele, jakož jsi mluvil“. (L. c. 36.—37.). A Hospodin svolí a vyplní prosbu zdánlivě nemožnou. Ale Gedeon ještě není pře-

svědčen, ještě kolísá. Vůdce, který sám pochybuje o vítězství! Zná následky, jež by měla tato pochybnost, a proto jí musí se sebe setřásti, stůj co stůj: „Nehněvej se na mne prchlivost Tvá Prosím, ať je samo rouno suché a všechna země rosou mokrá. (L. c. 6, 39.). A Bůh vyhoví jeho prosbě zas a vyplní ji, jak si Gedeon přál. Tím naprosto utvrzen v naději budoucího vítězství kráčí směle do boje a neleká se již žádných překážek.

Tento zázračný čin Boží vykládá se již od nejstarších dob církve sv. jako předobraz panenství a neposkvrněného početí královny panen. Vždyť rosa značívá ve Starém Zákoně milost a původce

Madonna del Granduca.

jejího Krista (dovolávám se jen slov: „Rosu, přste nebesa!“) a tedy rouno, na které rosa padá, jest Jeho Matka. „Sestoupíť jako déšť na rouno a jako krůpěje padající na zem“, píše o Něm již Žalmista Páně v písni 71, 6. Po něm i sv. Theofanes obrací se k Panně Marii: „Jako déšť kdysi skanul na rouno Gedeonovo, tak splynula do tvého lůna, aby se přioděla, řeka míru, řeka dobroty a milosti, onen Pán, který má sečteny všechny kapky déště, Bůh otců našich“. A sv. Proklus, maje líčiti čistotu Matky Boží, je na rozpacích: „Jakými barvami řečnickými mám nakreslití obraz panenství? Jak bych nejlépe vyzdobil výmluvnými chválami charakter nevinnosti?“ A odpovídá si: „Ta je nezasaženým na humně rozestřením, na které rosa spasná s nebe sestupující veškerou zemi od bahna nezměrného vysušila“. Zajímavé jsou ještě výroky dvou mužů, sv. Jana z Damašku a Josefa Hymnografa. Prvý ji oslovuje s pevnou důvěrou jako pomocnici křesťanů: „Rouno Gedeonovo, symbole vítězství, z níž se zrodil král nesmrtelný, jenž řekl: „Důvěřujte, já jsem přemohl svět!“ Druhý pak dí: „Buď zdráv, ó chráme přesvatý, o rouno rosou prosáklé a zřídlo zapečetěné, toku Nesmrtelného; střez, Paní, stádo své, by žádní nepřátelé ho nedobyli!“

Tyto tedy výroky jakož i obdobné u sv. Efrema, staršího Sofronia, Psella a jiných, pak různé zřejmé narážky v liturgii řecké i naší svědčí, že sv. Otcové hned v prvotních stoletích dobře všimli si tohoto předobrazu znázorňujícího ve zvláštních účincích rosy na rouno Gedeonovo zázračné působení Krista Pána na Matku Jeho; jinak řečeno, panenství Panny Marie bylo předobrazeno v onom rouně; a nejenom v tom, nýbrž i, jak dříve dovozeno, v hořícím keři a půdě rajske.

Avšak bonum est diffusivum sui, — Maria Panna, majíc tolik milostí, chce i námje sdělití, ano dostala je vlastně za tím účelem, aby nás vyrvala z moci ďablový a dostála svému úkolu. „Poslušností svou i sobě i veškerému lidskému pokolení stala se příčinou spásy“, jak píše o ní sv. Irenej. A že by neměla Maria — prostřednice nějakých předobrazení ve Starém Zákoně? To je skoro nemožno, uvažíme-li důležitost této její vlastnosti. A skutečně, sv. Otcové, chtějíce opřítí tuto její vlastnost i o historii starozákonní, uvádějí typy její, a to ženy židovské, jichž jména jsou zlatými písmeny v dějinách Israele zaznačena. Jest jich dosti; vůbec historie Israele jest bohata hrdinnými ženami. Marie zachrání Mojžíše, vysvoboditele lidu vyvolěného, Jahel zbaví Israele krále Sisary, Judit setne hlavu Holofernovi, Ester zachrání své pronásledované krajany, matka Makkabejská zapřísáhá své syny k boji — hle, řada žen, jež v těžkých dobách vytrhují svůj lid ze záhuby. Zmiňme se aspoň v některých podrobněji!

Typem Panny Marie byla dle mínění velmi rozšířeného Maria, sestra Mojžíšova. Je zmužilá; již jako dívka svým smělym vystoupením dosáhne na dceři Faraonově, že malý Mojžíš dán byl na výchovu své vlastní matce. Jest i prorokyní: „Zpívejmež Hospodinu, nebo slavně zveleben jest, koně i jezdce uvrhl do moře.“ (II. Mojž. 15, 4.) A tyto její vlastnosti jsou příliš nápadné, než abychom v ní nevíkali typ sv. Panny. Tak praví sv. Petr Chrysologus: „Aby vždy nějaká Marie byla předchůdkyní spásy lidstva, byla jedna Marie právem vůdkyní sboru národa, který přešel mořem.“ Není osamocen se svým názorem; „všeobecná tradice“ dle sv. Tomáše stojí při něm. A toto podání „pozdravuje v sestře Mojžíšově pravou Marii, která nosíc v těle Osvoboditele pravého Israele, jako královna proroků v posvátném nadšení zapěla píseň, již ji napovídal pravý Mojžíš, jež nosila: „Pějme Pánu, neboť slavně zveleben jest.“ Zdaž není ozvěnou tohoto počátku hymnu Mojžíšského úvod hymnu Matky Boží: „Velebí duše má Hospodina“?

Jiným strážným duchem Židů zkáže blízkých byla Judit. Všechny říše maloasiatské a syrské se klanějí assyrskému Holofernovi; ký div, že „strach a hrůza padly na mysl Israele“ (Judit 42.), když mocný tento vládce s nepřehlednými voji blížil se k jeho hranicím. Nevzdali se však naděje; „poslali po vši Samaří vůkol až do Jericha a osadili všechny vrchy hor“ (Judit 43). Ale řádění Assyřských se prudce blíží; už je skoro u posvátného Jerusalema, už mu stojí v cestě jen klíč ke hradbám městským, pevnůstka Bethulie. Už Bethulie zoufale kvílí nad svou zkázou: „Bůh prodal nás v ruce jejich, a není, kdo by spomohl, neboť padáme před očima jejich žízni“ (Judit 13, 14.). Ale byl přece, kdo spomohl: Vzpchopila se žena slabá, ale plná důvěry v Boha, napjala všechny síly, překonala ženskost a pevnou nohou vkročila ráno do tábora. Vrátila se až v noci; a když překvapený lid sběhl se kolem ní, sáhla do pytlíku a lid hrůzou oněměl; viděl za blýkavého svitu pochodní v ruce Juditině — zkrvavenou hlavu zpustlého Holoferna.

I tuto statečnou vdovu považují mnozí spisovatelé za předobraz Panny. Tak praví na př. sv. Jeronym: „Ihned, jakmile Syn Boží vstoupil na zemi, zařídil si novou rodinu, aby Ten, jemuž se klaněli andělé na nebi, měl anděly i na zemi. Tu Holofernovi hlavu Judit sfala.“ A v novější době Scholz: „Mně se zdá správným viděti v Juditě církev, a co se při úzkém vztahu mezi onou, která pravé tělo Spasitelovo porodila, a tou, jež rodí tělo jeho mystické, samo sebou rozumí i tu ženu, která hadovi hlavu potře.“

Celkem možno vytknouti mezi Marií a Juditou tyto známky podobnosti: Judit zachrání své krajany před jistou záhubou; Maria vysvobodí z poroby ve-

škero lidstvo. Všichni již pozbývají myslí, Judit jediná se svěřuje Boží prozřetelnosti, Maria ony tři dny mezi smrtí a z mrtvých vstáním Kristovým jediná za všeobecného zmatku pevně stojí. Tajemstvím statnosti vdovy Bethulské jest její cudnost; neporušená čistota je pro Pannu Marii zdrojem vši přednosti a síly. Kníže Osiáš pozdravuje vítěznou Juditu: „Požehnaná jsi ty, dcero od Pána Boha nejvyššího, nade všechny ženy na zemi“ (Judit 13,31.). A velekněz Joakim s lidem ji velebí: „Tys sláva Jerusalema, tys radost Israele, tys česť lidu našeho“ (Judit 15, 10.). A Marii Bůh, kníže nebes, zdraví andělem: „Požehnaná jsi ty mezi ženami.“

Skoro totožný úkol jako Juditě připadá Esterě. Žila na dvoře perského krále Assuera; když se stahovala černá mračna úplné záhuby nad Židy v perské říši usazenými, podporována jsouc jediné svým strýcem mocně opřela se bouří a odvrátila v protivný směr; nezahynul Israel, nýbrž osnovatel piklů Aman. K této události dodává Cornelius a Lapide: „Allegoricky Ester znamená Matku Boží“; a k významu jména podotýká: „Ester v arabštině a perštině je totéž co ochránkyně a v chaldejštině totéž co radost; neboť sama pod svá křídla přijímá a chrání hříšníky i spravedlivé i sklíčené, již u ní hledají záštitu: sama je radostí svatých a věřících.“ Sv. Tomáš Aquinský, opíraje se mimo jiné o výroky sv. Bonaventury a sv. Bernarda, dospívá k závěru: „Ester pro svůj půvab přede všemi ženami byla vyvolena za manželku krále Assuera. Maria je nejkrásnější mezi ženami a její přednosti, putající srdce královo, ve Velepísni se velebí. Esterě pravil král Assuer: „Čeho si přeješ, aby ti bylo dáno, a zač žádáš? Byť bys i o polovici mé říše prosila, dosáhneš!“ (Ester 53.) Tak popřává sluchu Kristus Marii, která prosí za lid. Ester osvobodila svojí obětavostí svůj národ od děsné pohromy, již již výbuchem hrozící; kolikrát vyprosila Maria, že byly odvráceny hrůzy od jejího lidu, jsouc právem nazývána od sv. Bernarda „všemohoucností na kolenu“ (omnipotentia supplex)? Amana, osnovatele úkladného krveprolití, zhubila Ester; Maria podřala kořen všem heresím v každé době.“

Rozvedl jsem tedy aspoň některé zjevy starozákonní, které byly a jsou považovány za předzvěsty Panny Marie a hlavně těch jejích vlastností, které ji povznášejí nad vlastní lidstvo. Rozvedl jsem jen některé; abych však na rychlo ukázal, v čem ještě viděli sv. Otcové Pannu Marii, cituji část řeči Theodora Studity: „Buď zdrav, řebří ze země k nebi se pnoucí, po kterém Pán k nám sestoupil a na nebe se vrátil, jak viděl patriarcha Jakob Buď zdrav, duchovní Betleme, dome Efrata, ze kterého vyšel král slávy, aby se stal knížetem v Israeli, jehož od počátku ode dnů věčnosti, jak praví Bohem nadšený Micheáš. Buď zdráva strmá horo panenská, se které

se zjevil Svatý Israele, jak volá Habakuk. Buď zdráva, svítlna, zařící zlatem, která neseš světlo, ze které nám tápajícím ve tmách a ve stínu smrti zazářilo nepřístupné světlo božství, jak nám hlásal věstecký duch Zachariášův. Buď zdráva, modlitebno smrtelníkův, skrze niž od východu slunce až na západ je velebeno jméno Boží mezi národy, a na každém místě kadidlo jeho jménem se obětuje dle Malachiáše plného svatosti. Buď zdrav, lehký mráčku, ve kterém sídlí Hospodin, jak čteme u hřímajícího Isaiáše. Buď zdráva posvátná kniha rozkazů Páně, nově napsaný zákon, jímž se nám zjevuje vůle Boží, jak dí strastmi štváný Jeremiáš. Buď zdráva, bráno zazděná, kterou Bůh Israele všel i vyšel, jak píše nejlepší znatel Boha, Ezechiel. Buď zdráva, horo vysoká, již nevybudovala žádná ruka, ze které ulomen byl kámen úhelový, jak praví vzorný znatel věcí Božích, Daniel.“

Jak veliký význam máme přikládati celé typice Panny Marie a jednotlivým typům zvlášť? Byli mnozí, kteří je uváděli jako přísné, samostatné důvody jmenovitě v otázce neposkvrněného početí; ale právě tímto upřílišováním činili podezřelou skutečnou jejich sílu důkaznou. Z druhé strany však, zvláště v novější době, mnozí tvrdí, že v nich není ani za mák důkaznosti, a považují je za pouhé akkomodace. Jisto je, že oba krajní směry zacházejí příliš daleko. Přehánějí první, poněvadž o mnohých typech poprvé čteme až ve 4. století a byl k němu přiveden leckterý sv. Otec v zápalu řečnickém, což při skutečné podobnosti mnohých událostí Starého Zákona s výjevem Zákona Nového, při bujně fantasii obyvatel jihu, při rozmanitosti duševních darů, horlivosti a hluboké tehdejší znalosti a úctě k Písmu sv. i k Panně Marii, je snadno vysvětlitelné. Jiný četl jeho dílo, nebo slyšel o jeho výroci, užil jich též a tak se stal často takový výklad místa Starého Zákona majetkem velmi rozsáhlého okolí. Potom ovšem je těžko připisovati některé události typický význam, který starověk i středověk aspoň v některých svých zástupcích považoval za skutečně Duchem sv. zamýšlený (a Spiritu sancto inventus), a proto je též velmi směle podávati takový typ jako striktní důkaz. Chybili však i druzí. Připouštíme sice, že mají tyto typy velice často jen cenu smyslových obrazů posvátných, jež řeč činí názornou a dodávají jí, jsouce vzaty z Písma sv., zvláštního, posvátného rázu; připouštíme dále, že jako takové jsou jasným svědectvím názoru těch, kteří jich užili. Avšak máme-li na mysli slova sv. Pavla, který v epištole k Židům charakterisuje Starý Zákon jako „stín budoucích“, nikoli však jako dokonalý obraz věcí; máme-li dále na zřeteli velikou podobnost některých, zvláště pro nás důležitých míst typických s vlastnostmi Panny Marie, a konečně uvážíme-li, že pro typický vztah mezi

oběma zjevy svědčí přesvědčivá tradice, zvláště když původem svým sáhá až do dob apoštolských, a že svědčí též liturgie církevní, pak jistě mnohé typy uznáme za typy Duchem sv. zamýšlené. A dů-

sledkem toho závěru je, že můžeme užiti typů takových za důkazy vlastností Panny Marie, těch pak, o jichž správnosti je odůvodněná pochybnost, jistě aspoň k účelům pædagogickým.

Scenerie z ráje.

Lkal rájem konec první tragédie.

Vše jako dřív: strom lákal ve svůj stín,
tráv zelení se ploužil Satan — zmije
a zadumaný stál tu Hospodin.

Rys jeho tváře něha nekonečná,

dech lítosti mu nitrem pozachvěl:
„Já dobro chtěl — má láska byla věčná, —
a tvor mých snů — jej sved' mi nepřítel!“

A zvolna jen, co noha nohu mine,
od ráje prahu smuten Adam šel

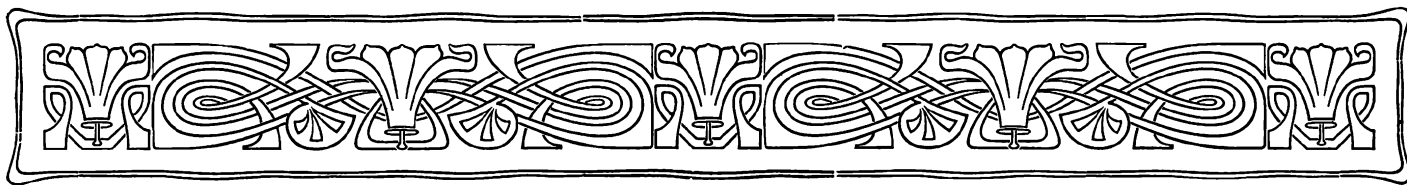
Ta cesta v dál — kdo ví, kam ta se vine?
Co čeká jej — zda štěstí nebo žel?

Šel v myšlenkách a Eva s ním se brala.

Byl za ním v dále, v němž se zrodil, ráj,
a před ním dál — a v jeho duši zvala
se s pokáním o štěstí smavá báj.

A v ráz jak blesk to šlehlo jeho nitrem,
nadějí píseň pělo dumavou,
do temna duše zahořelo jitem: — —
„A ona potře, zdrtí hlavu tvou!“

Rudolf E. Linhart.

JASEK ADOLF.

Panna Maria v Novém Zákoně.

„Novum in Vetero latet,
Vetus ex Novo patet.“

Co od věčnosti v úradku svém nejsvětější Trojice k spáse hříšného člověčenstva ustanovila, co slíbeno již prarodičům v ráji, co proroci starozákonní nadšení Duchem sv. předpověděli, splnila se v Novém Zákoně vtělením Syna Božího, jenž přijal na Sebe přirozenost lidskou narodiv se z ženy.

Tato vznešená žena, tato Paní jistě již se vtělením od věčnosti předurčená, předpověděná od prorokův a předobrazená typicky ve Starém Zákoně co nejúžeji životem víže se k Tomu, Jemuž život dala. Vždyť ona jako prostřednice spásy naší nejúčinněji z lidí zasáhla do díla vykoupení. Proto svaté památky novozákonní vypisující nejsvětější život vtěleného Syna Božího na zemi, nemohly nezmíniti se o přesvaté Panně, Bohorodičce, Matce, jejíž lůno vyvolil si sám Bůh za stánek svůj. Non multa, sed multum, vypravují nám knihy Nového Zákona o Panně Marii. Ony zprávy však jsou dostatečny, aby uhájily nejvyšší po Bohu cti Pannenské Matky, ony vždy zůstanou pramenem hlubokých tajemství, v nichž zračí se nevyzpytatelné cesty nezměrného milosrdenství a neskonale lásky Všemohoucího k padlému lidstvu. Velikost, důstojnost a krásu Bohorodičky pocítí nejlépe čistá, vnímavá duše rozjímajíc o slovech Písma sv.

Vznešená bytosť Matičky Boží široce jest pojata v lidovém, ústním podání, avšak v mnohém neshodně. Kanonické knihy označují původ Mariin z rodu Davidova a výslovně praví, že byla snoubenkou sv. Josefa; více ze života tiché a pokorné Panny židovské nezaznamenávají až po tu tajemnou chvíli, kdy oznámeno jí andělským poselstvím vtělení Boha-Člověka. Tuto událost líčí sv. Lukáš (1, 26.—56.) slovy prostými, ale významnými; zcela přesně popisuje děj, jenž odehrál se v neslavném tehdy městečku Nazaretě měsíce šestého od té doby, kdy Alžběta, příbuzná Marie Panny, v starosti počala v životě svém proroka, jenž šel před tváří

Páně připravovat cest Jeho v duchu a v moci Eliášově.

Když tehdy dle úradku Nejsvětější Trojice mělo býti zvěstováno veliké tajemství nevystihlé dobroty Boží, poslán jest anděl Gabriel od Boha do města galilejského, kterémuž jméno Nazaret, ku Panně zasnoubené muži, kterémuž jméno bylo Josef, z domu Davidova; a jméno Panny Maria. A však k ní anděl řekl: „Zdravas milosti plná, Pán stebou: požehnaná ty mezi ženami“. Tímto nebeským pozdravem radosti a pokoje, snímajícím s Evy zlořečení oslovuje vyslanec Nejvyššího Marii, plnou milosti Boží, bez poskvrny hříchu dědičného i osobního, nejvznešenějšího a nejsvětějšího tvora, s nímž tak dokonale byl Tvůrce sjednocen a spojen, že nejen vůli, nýbrž i tělo vzal z něho Bůh, aby stal se člověkem. Jest vyňata ze zlořečení Evina, jemuž v hříchu dědičném celé pokolení lidské bylo podrobena, a požehnána jest mezi všemi ženami, neboť počne a porodí Toho, Jenž smyje s nás vinu Adamovu a Jenž spásu věčnou přinese celému světu.

Avšak nejblahoslavenější Panna tímto nebeským zjevem a vznešeným pozdravem pohnuta jsouc ve své pokoře ulekla se, uvažujíc o tomto podivném pozdravu; proto anděl snímá bázeň s nejčistšího srdce jejího, aby mohlo klidně přijati poselství Boží a volně beze strachu a rozrušení na ně odpověditi, útěšnými a důvěrnými slovy řka: „Neboj se, Maria, neboť jsi našla milost u Boha“ Potvrzuje, co již dříve pravil, že jest milosti plná, totiž ozdobena všemi ctnostmi a milostmi; proto jest hodna přijati novou ještě milost, jejíž tajemství zvěstuje anděl řka: „Aj, počneš v životě a porodíš Syna a nazveš jméno Jeho Ježíš“

Tím Panně oznámena vůle Nejvyššího, že na-dešla již chvíle, kdy má býti vykoupeno pokolení lidské z moci ďáblovy. Aby ani stínu nejistoty nedopustil Panně, krátce dotýká se veškerého rozvoje spásy lidské od praotce Jakoba až na konec

světa, popisuje jí Syna v panenství počatého tak, že dle různých proroctví a všeobecného očekávání jest zřejmo, že Jím jest jmín Messiáš; pravíť anděl: „Ten bude veliký a Syn Nejvyššího slouti bude, a dá Jemu Pán Bůh stolicí Davida, otce Jeho, a kralovati bude v domě Jakobově na věky, a království Jeho, nebude konce“.

Nyní již určitě poznala Maria, že se jedná o očekávaného Spasitele, o Toho, který na věky pozdvihne podvrácený trůn Davidův a který bude slávou Israele, očekáváním národů, radostí matky své. (Didon.)

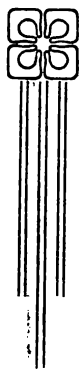
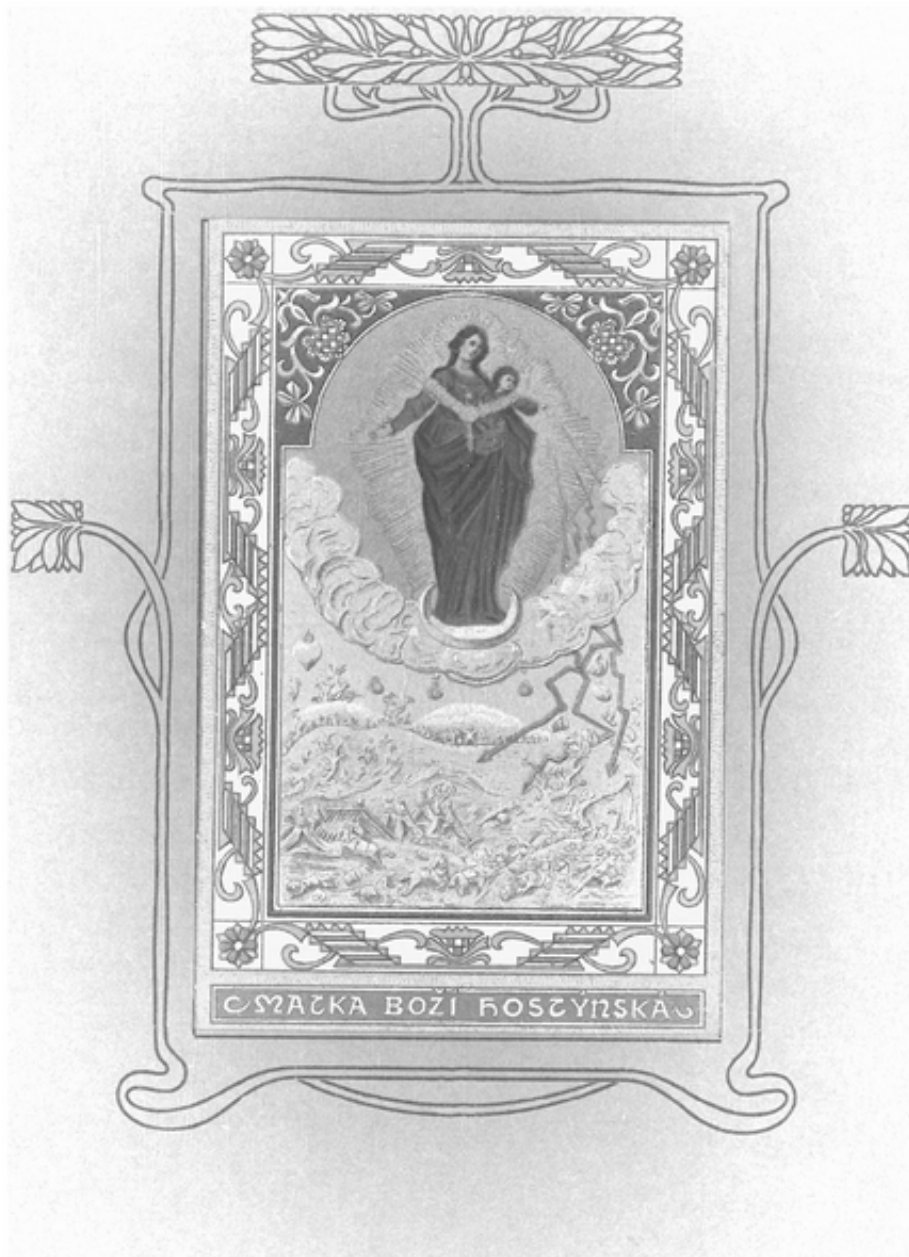
Než ač beze vši pochybnosti věřila slovům andělovým, přece nechápala způsobu, jakým se má státi matkou. Byla sice snoubenkou sv. Josefa, ale dle mínění sv. Otců Panna Maria měla pevnou vůli, dle mnohých zrovna učinila slib, zachovati ustavičnou čistotu, a proto sv. Josef — ženich její — měl byti ochráncem jejího panenství, poněvadž v panenství žítí mezi Židy nebylo obyčejné. Zdá se nám sice nesrovnatelné, že Maria Panna pojavši úmysl, zůstatí povždy pannou, svolila i k manželství se sv. Josefem. Než vůli její řídil jistě Duch sv., jenž chtěl, aby Pán Ježíš narodil se z Panny zasnoubené. Sv. Thomáš Akvinský uvádí důvody toho i pro Syna Božího i pro Máteř Jeho i pro nás. Přiměřeným bylo to pro Krista Pána samého, aby považován jsa jako nezákonně narozen, nebyl od nevěřících odvržen, aby rodokmen Jeho byl veden dle obyčejného způsobu po muži, aby odňal ďáblu prostředky ku svádění lidstva aneb, jak dí sv. Ignác, aby narození Jeho ďáblu bylo zatajeno, a konečně, aby sv. Josef byl pěstounem a živitelem Jeho. Výhodným bylo Panně Marii vejíti ve sňatek se sv. Josefem, poněvadž tím uchráněna byla před trestem ukamenování od Židů pro smilství, pak aby netkla se jí nečešť, aby sv. Josef byl jí pomocníkem. Konečně prospěšným bylo i pro nás zasnoubení oněch dvou čistých duší, ježto svědectvím sv. Josefa potvrzeno jest narození Spasitelovo z Panny, poněvadž sama slova panny — manželky — matky dotvrzující své panenství stávají se uvěřitelnějšími. Mohloť by se zdáti, že vinu chce zastříti lží matka nezasnoubena, avšak majíc ženicha, neměla příčiny k nějaké výmluvě, anof manželství požeňnáno bývá plodem. Odňata tím měla býti i omluva neopatrným pannám, jež pro nedbalost upadají v nečešť. Tímto svatým zasnoubením znázorněna jest i církev sv., jež pannou jsouc, přece zasnoubena jest jedinému ženichu — Ježíši Kristu. Konečně i to jest důvodem, že Matka Páně byla snoubenkou i pannou zároveň, aby v její osobě bylo ctěno i panenství i manželství proti různým bludům, jež buď jedno nebo druhé zlehčovaly nebo zavrhovaly.

Proto aby nejsvětější Panna v úmyslu svém zůstala věrna Pánu Bohu a z lásky k panenské čistotě a ze svrchované poslušnosti řekla k andělu: „Kterak se to stane, když muže nepoznávám“.

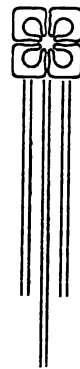
Posel nebeský odpovídaje jí na otázku, oznamuje, že nestane se to přirozeným způsobem, že nezruší ani nezatemní úmyslu svého věčného panenství, nýbrž Bůh sám že tu všemohoucností zasáhne. „Duch svatý sestoupí v tebe“, vysvětluje anděl, „a moc Nejvyššího zastíní tebe. A protož i co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží“.

Jako znamení, a aby zvětšil ještě zázrak a radost novou radostí rozmnožil (sv. Bernard), dodává anděl: „A aj, Alžběta, příbuzná tvá, i ona počala syna v starosti své, a ten jest jí šestý měsíc, kteráž slove neplodná; neboť nebude nemožné u Boha nižádné slovo“.

Anděl vyřídív toto poselství, čekal, jak se rozhodne Panna při nejvznešenějším tajemství Božské všemohoucnosti a lásky. K tomuto nejšťastnějšímu okamžiku pro pokolení lidské, kdy Slovo [†]tělem učiněno jest, dodává překrásně výmluvný ctitel marianský, sv. Bernard: „Panno, ty jsi nyní slyšela, co a kterak se ti stane. Raduj se tedy, o dcero sionská, plesej u vytržení; a poněvadž jsi byla udůstojněna slyšeti tuto nevýslovně radostnou zprávu, popřej, ať též my slyšíme radostnou odpověď, po níž toužíme, bychom v zármutku okřáli a se zardovali. Ty's slyšela, že počneš a porodíš syna: Anděl čeká na tvou odpověď, neboť jest čas, aby se navrátil k Bohu, který jej poslal. Také my, o Paní, čekáme na tvé milosrdné slovo, my, jež děsí soud smrti. Hle, tobě se podává cena našeho vykoupení, a v tu hodinu jsme vykoupení, jestliže ty přivoliš. Věčným slovem byli jsme povoláni do života, a hle, všichni umíráme! O vydej jen jediné slovo a k novému procitneme životu! Proto lká k tobě, o Panno, slzíci Adam s dětmi vyhnanými z ráje; na tvé slovo čeká Abraham i David, na ně čeká na kolenou před tebou celá země, a to vším právem, neboť od jednoho slova z úst tvých závisí potěšení bídnych, vykoupení zajatých, vysvobození odsouzených, spása nesčíslných dětí Adamových a osud celého tvého pokolení. O tak pospěš, Panno, s odpovědí! Rci to slovo, nad nímž trne předpekli, ba i nebe! On, sám král a vládce všech, jak touží po tvé čisté kráse, tak čeká na tvé slovo, v němž ustanovil svět vykoupiti. Vždyť Jemu ještě více se zalíbíš nyní slovem, kdyžť jsi se líbila v tichosti. Čeho jsi sobě dnem i nocí žádala? Nuže tedy! Jsi to ty, které bylo dáno ono zaslíbení, aneb snad máme očekávati jinou? Ano, ty jsi to a žádná jiná! Ty jsi ta zaslíbená, ta očekávaná Paní, kterou již

**Maria matko žadúcie,
z nebes róže stkvúcie,
prosiž za ny,
za křesťany,
Svého Syna —
Hospodina:
Řleš! —**

tvůj předek Jakob považoval za zřídlo věčného života řka: „Spásy tvé budu očekávati, Hospodine“ (Gen. 49, 18.). Ty jsi ta, skrze niž Pán, Král náš, již od věčnosti ustanovil spásu naši na zemi. Proč doufáš od jiné, co tobě brzo se stane? Rychle odpověz andělu neb spíše Pánu po andělu! Proč váháš? Osměl se v pokoře, důvěrná buď v stydlivosti. Není tu vhodno zapomenouti na opatrnost pro panenskou prostotu. Tu se nemáš co obávati, ó moudrá Panno, že budeš opovážlivá; neboť, prozrazuješ-li mlčky milostnou způsobnost, ukaž do brotu srdce svého. Hle, Očekávaný ode všech národů tluč na dvěře tvé! Ó, kdyby odešel, ježto jsi zmeškala! Znovu bys pak bolestně hledala Toho, ježž miluje duše tvá. Vstaň, spěšně Mu otevři! Vstaň věrou, spěchej na perutích lásky, otevři svým svolením!“ A tu Panna Maria v nehlubší pokoře a v nejdokonalejší podrobenosti s nejobetavější láskou v plné víře ve slova andělova a v nejčistší touze po splnění jich s panenskou skromností odpovíděla: „Aj, děvka Páně, staniž mi se podle slova Tvého!“ Po těchto slovech sestoupil Syn Boží z lůna Otce Svého nebeského do lůna panenské Matky, aby přebýval mezi námi. I odešel anděl, vzdav ještě Paní a Královně své nejvznešenější úctu.

Nedlouho ještě prodlevši Matka Páně v díkůčinění za nesmírné omilostnění a ve svatém rozjímání o největším tajemství, povstala v těchto dnech a odešla chvátajíc na hory do města Judova k příbuzné Alžbětě, manželce Zachariášově, aby jí oznámila svou radost a blaženost a aby blahopřála jí k pozeňnanému mateřství v pozdním věku jejím, neboť pevně věřila tomu, co jí anděl byl pověděl.

Neshodují se vykladatelé Písma sv. o místě pobytu rodiny Zachariášovy, ani jedni myslí, že to byl Jerusalems, jiní staroslavny kněžský Hebron nebo Juta, položená jižně od tohoto. Dle východního podání byla to vesnička Ain-Karim, ležící na návrší hor judských.

I vešla do domu Zachariášova a pozdravila Alžbětu v pokorné uctivosti po zvyku východním. Stalo se pak, když uslyšela Alžběta pozdravení Mariino, že zplesalo nemluvnátko v životě jejím a naplněna jsouc Duchem sv. zvolala hlasem velikým: „Pozeňnaná ty mezi ženami a pozeňnaný plod života tvého“. Byl tedy sv. Jan Křtitel prvý, jenž pocítil milost vtěleného Syna Božího prostřednictvím Marie Panny. On také prvý zpozoroval příchod Páně, kdežto Alžběta zpozorovala příchod Matky Boží. Proto nadšena jsouc Duchem sv. velebila ji, opětujíc pozdravení andělské a oslavujíc plod jejího mateřství, pramen všeho pozeňnání. Ze slov Alžbětiniých poznala Panna Maria,

že Duch svatý též jí oznámil tajemství vtělení Syna Božího.

Poučena byvši tedy Alžběta Duchem sv. o důstojnosti Panny Marie, nepokládá se za hodnou tak vznešené návštěvy; a proto diví se v úžasu: „Odkud mi to, že Matka Pána mého přišla ke mně?“ Nazývá tu Alžběta blahoslavenou Pannu Matkou Páně, to jest Matkou Boží či Bohorodičkou, vyznávajíc víru, již církve sv. od té chvíle neporušenou střežila, že druhá Božská osoba hned od prvopočátku s člověčenstvím Kristovým podstatně a nerozlučně byla spojena. Udává též Alžběta, jak zvěděla o tomto největším tajemství: „neboť aj, jak zavzněl hlas pozdravu tvého v uších mých, zplesalo radostí nemluvnátko v životě mém“. Tento jásoť dítěte byl tedy příčinou její radosti a známkou naplnění jejího Duchem sv. Na to velebí Bohorodičku, že uvěřila poselství andělskému, jež přesahuje naprosto rozum lidský a nemá ani stínu příkladu v dějinách lidstva, napomínajíc nás zároveň ku chválám marianským; vždyť z vnuknutí Ducha sv. pronáší: „Blahoslavená jsi, že jsi uvěřila, neboť vykonány budou ty věci, kteréž pověděny jsou od Pána“.

Vše, co velikého a vznešeného může se říci o slávě panenské Bohorodičky, pojala svatá matrona do oněch málo slov tak vážně a slavně pronesených. Ale Matka moudrosti a pokory daleka byla toho, aby si přivlastnila vznešenost, již se stkvěla před nebem i zemí; neboť hluboce cítila v srdci svém, že její důstojenství je pouhý dar Nejvyššího, jímž ozdobil ji toliko z nesmírné lásky své. Místo aby si libovala v této spravedlivé chvále, opěvovala spíše česť Páně u velebném chvalozpěvu, jenž obahuje více tajemství než slov (Jindra):

Velebí duše má Hospodina,

A zaplesal můj duch v Bohu, Spasiteli mém,

Že vzezřel na ponížení své služebnice:

Neboť aj, od této chvíle blahoslaviti mne budou všechna pokolení.

Neboť veliké věci mně učinil Ten, jenž jest mocný;

A svaté jméno Jeho.

A Jeho milosrdenství jest od pokolení do pokolení

Těm, kteří se Ho bojí.

Učinil moc svým ramenem:

Rozptýlil pyšné mysli jejich srdce.

Sesadil mocné se stolce

A povýšil ponížené.

Lačné naplnil dobrými věcmi

A bohaté rozpustil prázdné.

Ujal se Israele, svého služebníka,
 Rozpomenuv se na své milosrdenství—
 Jakož byl mluvil k našim otcům —
 Abrahamovi a semeni jeho na věky“.

Oslavovala-li Alžběta Matku Spasitelovu, nej-
 světější Panna vyznává v nadšené úvaze o veliké
 a radostné milosti, kterou Pán jí prokázal, že jen
 v Bohu všeliký tvor se může chlubit a v Něm
 plesati. Velebí Boha, že vzezřel nevystihlou svou
 láskou a nekonečnou dobrotou na nízkost a nepa-
 trnost služebnice své, vyvoliv ji k nejvyšší důstoj-
 nosti a uděliv jí největší milost, jaké se lidem
 mohlo dostat. Panna Maria nevychvaluje své po-
 kory, aniž si připisuje zásluhy, neboť jediná mezi
 ctnostmi pokora nezná sama sebe (Mald.); Boho-
 rodička slovy těmi chce vyjádřiti, že nehodna byla
 veliké milosti, státi se Matkou Vykupitelovou. Avšak
 Hospodin tak podivným způsobem vzezřel na slu-
 žebnici svou, že poníženost její změnil v nejvyšší
 důstojnost, tak že prorockým duchem volá: „Aj,
 od této chvíle blahoslaviti mne budou
 veškerá pokolení“. Kdo by neznal splnění této
 předpovědi? Vždyť všichni členové církve Kristovy
 ctí a velebí Bohorodičku; chrámy a kapličky k její
 počtě po všem světě, mariánské svátky a slavnosti,
 řády a družiny, modlitby a pobožnosti, písně
 a hymny hlásají čest a chválu její; ba i umění
 k její počtě slouží. „Tvé mateřství velebili, velebí
 a budou velebiti všichni křesťané všech věků; ne-
 utuchne tvá pocta a sláva, pokud budou žít andělé,
 pokud lidé, pokud Kristus, dokud Bůh bude Bohem“
 volá Cornelius a Lapide. Blahoslaví pak Bohorodičku
 všichni národové, že učinil jí Bůh veliké věci, pro-
 půjčiv jí milost, že v ní stalo se vtělení Syna Jeho,
 jež bylo provedeno Boží mocí, která je uskutečnila,
 svatostí, která je upravila, a milosrdenstvím, jež
 svrchované dílo spásy umožnilo. A toto milosr-
 denství projevuje Bůh všem od pokolení do poko-
 lení, kdož se Ho bojí, Jej ctí a svatých příkázání
 Jeho ostříhá.

Blahoslavená Panna uvažujíc, proč právě ji vy-
 volil Všemohoucí k největší důstojnosti, poznává,
 že Bůh nízké a pokorné ustanovuje k provedení
 velikých věcí, propůjčuje jim důstojenství a čest,
 avšak rozprašuje a ničí ty, již svými zámysly se
 vynášejí, potlačuje hrdé a zpupné, chudým a skrom-
 ným dává dobro k blahu pozemskému a uštěďuje
 milost ku spásě věčné, bohaté, však zakládající si
 na své moci a na svém duchu připravuje o blaho-
 byt a odnímá jim milost Svou.

Vykupitele přislíbil Bůh hned v ráji prarodičům
 a od té doby často opětoval slib svůj otcům lidu
 israelského; avšak bylo by se zdálo, že zapomněl
 Hospodin slibů svých, vždyť Spasitel nepřicházel.

A proto poznává Bohorodička v tajemství vtělení
 Syna Božího splnění oněch příslibů, jako by se
 byl na ně rozpomněl Bůh ve svém milosrdenství,
 jež měl k Abrahamovi a k lidu svému na věky.

Jak velebný to chvalozpěv, píseň pokory a chvály
 zároveň! Několika jen slovy v blaženém nadšení
 uměla vyjádřiti blahoslavená Panna věčnou slávu
 Boží, velikost, moc, moudrost, nade vše pak milo-
 srdnou a štědrú lásku Jeho k pokorným, nízkým,
 maličkým, lačným, chudobným, slovem k bídnému
 člověčenstvu. (Mathon.) Tak nemluví obyčejná žena,
 dcera Evina. Tento nadšený zpěv převyšuje meze
 země a uzavírá kruh věku starého; není to pouze
 naděje volající k Bohu, nýbrž vítězná víra, jež Boha
 již vidí a má; jest to hymnus věku nového a nej-
 skvělejší výkřik radosti, který kdy vyšel z nitra
 lidského. (Didon.)

U Alžběty zůstala Maria asi tři mě-
 síce a navrátila se pak do domu svého.
 Byla-li přítomna při narození a obřízce Janově,
 nedá se jistotně tvrditi; sv. Otcové a bohoslovci ne-
 srovnávají se v tom mínění, avšak dle souvislosti
 vypravování u sv. Lukaše zdá se, že již dříve Maria
 opustila dům Zachariášův.

Ač byla již snoubenkou sv. Josefa, přece —
 dle domněnky mnohých — ještě nebyl vykonán
 slavnostní obřad, jímž ženich uváděl nevěstu do
 svého domu; svatá Panna tedy nebydlela dosud
 společně se svým snoubencem. Brzo se to asi
 mělo státi. Avšak těžká zkouška tu čekala na pa-
 nenskou Matku, u níž známky mateřství počaly
 se jevit po návštěvě u sv. Alžběty. Když sv. Josef,
 nebyv zasvěcen v tajemství, jež Maria ze stydlivosti
 a pokory a v oddanosti do vůle Boží zachovávala
 v srdci svém, zpozoroval stav její, neznaje nevy-
 zpytatelných záměrů Božích, nevěděl, co by měl
 učiniti. Jsa mužem spravedlivým, ctnostným
 a nechtě ji v lehkost uvést, totiž zahanbiti
 a zneuctiti veřejně, mínil ji tajně propustiti.
 Měl zajisté dle obyčeje židovského právo rozvodu.
 Kdyby však Josef byl provedl záměr svůj, byl by
 si zachoval sice čisté svědomí, ale byl by poskvřnil
 čest matky a čest dítěte. (Didon.) Když pak
 o tom přemýšlel, aj, anděl Páně ukázal
 se mu ve snách řka: „Josefe, synu Da-
 vidův, neboj se vzíti k sobě Marii, manžel-
 ku svou, neboť co se z ní narodí, z Ducha
 sv. jest. Porodí Syna a nazveš jméno
 Jeho Ježíš: On zajisté vysvobodí lid svůj
 od hříchů jejich“. Tak vyprostil anděl sv. Jo-
 sefa z rozpaků, vybídnuv ho, aby se nebál přijati
 do domu svého požehnanou panenskou Matku
 Boží. A sv. Matouš (1, 18.—25.) dodává: „Toto
 pak všechno stalo se, aby se naplnilo,
 což povědíno bylo od Pána skrze pro-
 roka řkoucího: Aj Panna v životě bude

míti a porodí Syna, a nazvou jméno Jeho Emmanuel, jenž se vykládá: S námi Bůh. Tím naplňovala se prorocství starozákonní.

Josef pak probudiv se ze sna, učinil, jakož mu přikázal anděl Páně, přijal manželku svou do domu svého a nepoznal ji. Porozuměl dobře úloze, jakou mu svěřil anděl v posvátné rodině: chrániti panenství své ženy a dětství Toho, jenž z ní se měl naroditi.

Sv. Matouš (2, 1.) dotýká se narození Páně jen povšechně; zevrubněji dobu, místo a okolnosti této světodějné události vypisuje sv. Lukáš. (2, 1.—20.)

V ohromné říši římské vládl císař Augustus, a v království judském byl Římany ustanoven Herodes. I stalo se v těchto dnech, že vyšel rozkaz od císaře Augusta, aby byl popsán veškeren svět: bylo nařízeno sčítání lidu; proto šli všichni, aby se přiznávali, jeden každý do svého města, kam náležel. Poslušen jsa zákonů božských i lidských, vstoupil Josef z Galilee z města Nazareta do Judska do města Davidova, kteréž slove Betlem, protože byl z domu a z čeledi Davidovy, aby se přiznal s Marií, zasnoubenou sobě manželkou, těhotnou. Proč Panna Maria ubírala se zároveň se sv. Josefem k sepsání lidu, těžko určití. Zajisté řídil Bůh vůli svatých snoubenců tak, aby spolupůsobili k naplnění Micheášova prorocství o Spasitelově narození v Betlemě.

Přišedše tam nenalezli v hospodě místa, jednak že veliké množství lidu současně k zápisu do Betlema se dostavilo, jednak i pro patrnou vnější svou chudobu. Proto hledali a našli přístřeší v některé skalní jeskyni blíže městečka, kde pastýři uzavírali stáda. Byl měsíc prosinec, tebeth dle židovského kalendáře, ale zima v těchto krajinách jest mírná a vlažná. Vešli tedy do skalního výmolu, a když tam byli, stalo se, že naplnili se dnové, aby porodila. I porodila Syna jednorozeného, plenkami Jej obvinula a položila v jesle. Jako sluneční paprsek křišťál pronikaje nejen ho neprolomuje, nýbrž pěknějším a skvělejším jej činí, tak neporušiv panenství na duši i na těle jako lilie čisté Matky, vyšel Syn Boží z lůna Panny jako po svém slavném vzkříšení zavřenými dveřmi prošel; a nejvýš požehnaná, jež bez žádosti počala, nejen bez bolesti, nýbrž i v blažené radosti a v nebeském vytržení porodila. Pannou byla před porodem, Pannou při porodu, Pannou zůstala po porodu: ona jediná ze všech dcer Eviných sjednotila neposkvrněnou panenskou korunu s mateřstvím Božím (Jindra). Nevěděl svět, když Spasitel Jeho přicházel, netušil, že zrodil se Dědic trůnu věčného, Pán pánův a Král králů: „maličký v chudobě zrodil se a položen jest v jesle, jež“, jak praví sv. Bernard, „staly se kazatelnou, aby učily milovati a ctíti

chudobu všemi tak nenáviděnou ba u pohanův i za hřích pokládanou“.

Ježíš, potomek Davida, pastýře a krále, sám dobrý pastýř, nejprve zve k Sobě prosté pastýře z okolí Betlemského. A byli pastýři v krajině té — vypravuje sv. Lukáš — ponocující a majíce stráž noční nad stádem svým. A aj, anděl Páně stál vedle nich, a jasnost Boží obklíčila je, a báli se bázní velikou. I řekl jim anděl „Nebojte se, neboť zvěstuji vám radost velikou, kteráž bude všemu lidu; neboť narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus Pán, v městě Davidově. A toť bude vám znamením: naleznete Nemluvňátko plenkami obvinuté a položené v jeslích.“ A hned bylo s andělem množství vojska nebeského, chválících Boha a řkoucích: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.“ A stalo se, když odešli od nich andělé do nebe, že pastýři řekli vespolek: „Pojďmež až do Betlema a vizme to slovo, jež se stalo, které Pán ukázal nám.“ I přišli chvátající a našli Marii a Josefa i Nemluvňátko položené v jeslích. A viděvše poznali to slovo, kteréž jim bylo povědíno o tom Dítěti. I divili se všichni, kteří slyšeli, i těm věcem, které jim praveny byly od pastýřův.“ A prostá jejich víra v Božské Nemluvňátko, naděje kladená v narozeného Vykupitele a nevýslovná nebeská radost z těchto událostí nepronikly patrně za okolí Betlemské (Mat. 2, 3.), neboť chudoba, nepatrnost a poníženost Syna Božího nesrovnávaly se s předpojatými, smyslnými představami tehdejšího židovstva o očekávaném Spasiteli. Dobře však pochopila Matička Boží požehnaný Plod života svého, srovnávala ty události s Písmy sv., předpověďmi prorockými a zvěstováním andělským a zachovávala všechna slova ta, skládajíc je v srdci svém. Apoštolé obcující s Bohorodičkou, měli spolehlivé autentické zprávy (Luk. 1, 3.) od ní samé pro vypravování evangelická.

Pastýři pak poklonivše se nově narozenému Králi, navrátili se, velebíce a chválíce Boha ze všech věcí, kteréž slyšeli a viděli, jakož bylo povědíno jim.

Když se naplnilo od narození dní osm, aby obřezáno bylo dítě, Maria podrobila Božské Nemluvňátko, pramen vši svatosti, zákonu (Gen. 17, 9. a násl., Lev. 12, 13.), neboť ve všem kromě hříchu měl býti připodoben bratřím (K Židům 2, 17.), proto ponížil sebe sama, stav se poslušným (K Filip. 2, 7.). Vzor pokory, poslušnosti a úcty k zákonu Božímu, příkladně zajisté ukázal nám Vykupitel při obřízce,

kdy poprvé proléval krev, aby ty, kdož pod zákonem byli, vykoupil (Gal. 4, 9.). Při této rodné slavnosti v Betlemě nazváno jest jméno Jeho Ježíš, kterýmž nazváno bylo od anděla, prvé než se v životě počalo. (Luk. 2, 21.)

Dle zákona Mojžíšova matka, porodivši syna, měla po 40 dní býti pokládána za nečistou, a proto, aby se očistila, měla přinést v chrámě oběť beránka ročního a hrdličku neb holoubě; byla-li chudá, pouze dvě holoubátek neb hrdliček (Lev. 12, 2.—8., Num. 8, 16.). Prvorozenec, jsa posvěcen Bohu a službě jeho, byl obětován docela; nebyl-li však z kmene levitského, byl ihned vykoupen pěti sikli (Num. 18, 19.). Dálo se to na památku oné slavné noci východu z Egypta, ve které Hospodin ušetřil prvorozencův israelkých. Ač Panna Maria nepodléhala tomuto zákonu, ježto ne lidským způsobem, nýbrž zastíněním Ducha sv. počavši, nebyla nečistou, a Syn Boží jistě nad zákon postaven byl jsa dárce a pánem jeho, přece, když naplnili se dnové jejího očišťování podle zákona Mojžíšova, nesli Jej do Jerusalema, aby Jej postavili před Pánem, jakož psáno jest v zákoně Páně: Každý pacholík otvíraje život, svatý Pánu slouti bude; a aby dali oběť, jakož povědíno jest v zákoně Páně, dvě hrdliček nebo dvě holoubátek. (Luk. 2, 22.—24.)

Jako Pán Ježíš nepřišel rušit zákona, nýbrž ho naplnit (Mat. 5, 17.), a proto podrobil se v tom, že přijal bolestnou obřízku, tak Máti Jeho podrobila se s láskou a radostí zákonu, že zachovávala ustanovenou dobu očisty, řídíc se v tom podle jiných žen (Sušil). Jaká tu pokora! Maria jest poslušná i v takových okolnostech, které ji snižovaly. „Vždyť nic nečistého nebylo při početí“ — praví sv. Bernard — „nic při porodu, nic nedovoleného, nic, co by se mělo očistiti, kdyžtž Plod, jsa pramenem vši čistoty, přišel očistit poskvrněných. Jak tě má očistiti legální úkon, když sama nejčistší stala jsi se neposkvrněným Plodem. V pravdě, ó blahoslavená Panno, v pravdě nemáš příčiny ani potřeby očisty; ale zdali Synu tvému bylo třeba obřízky? Sama se stavíš mezi ženy jako jedna z nich, právě jako Syn tvůj do počtu dětí se řadí.“

Když v chrámě Bohorodička obětovala Otci nebeskému Jednorozeného Syna, přihodil se tam neočekávaný výjev. Tuto příhodu vykládá sv. Lukáš (2, 25.—39.) takto: Aj, člověk byl v Jerusalemě, jemuž jméno bylo Simeon, a člověk ten spravedlivý a bohabojný očekával potěšení israelského, a Duch sv. byl v něm. A byl dostal zjevení od Ducha svatého, že neužří smrti, leč by prvé uzřel Pomazaného Páně. I přišel v Duchu do chrámu. A když uvodili Dítě Ježíše rodičové Jeho,

aby učinili za Něj podle obyčeje zákona, tedy vzal on Jej na lokty své a chválil Boha a řekl: „Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého podle slova svého v pokoji, neboť viděly oči mé spasení Tvé, kteréž jsi připravil před obličejem všech lidí, světlo k zjevení národům a k slávě lidu svého israelského.“ Tento radostný a vznešený chvalozpěv zapěný na sklonku života při východu Slunce, Slunce Spravedlnosti, vnikl co nejhlouběji do srdce křesťanů jakožto nesmrtelný výraz radosti lidí doufajících, kteří konečně zří vlastníma očima dobro, v něž dlouho a dlouho věřili věrou nerozbornou (Didon).

Otec pak a Matka Jeho divili se těm věcem, kteréž praveny byly o Něm, neboť všechna ta tajemství věčně nová jsou tak hluboká a nevyčerpatelná, že kdykoli je mysl pojímá, vždy budí nové a radostné podivení nad nesmírnou láskou a nevystihlými nálezy moudrosti a prozřetelnosti Boží. Evangelista mohl sv. Josefa nazvati otcem Krista Pána, ježto nejenom veřejné mínění ho za něj považovalo, nýbrž byl skutečně před zákonem otcem Jeho ve svaté rodině.

Panna Maria obětovala překrásné Dítě, — všecka láska Matky v Něm trůnila, — a ejhle! Právě když rozradostněna jednorozeného Synáčka svého obětuje věčnému Otci, to nejdražší, co má, když na okamžik v svaté rodině zapomíná na hořký kalich utrpení, tu z vůle Páně v prorockém nadšení vyrušuje ji z radosti stařeček (Lenz) řka: „Aj, postaven jest Tento ku pádu a k povstání mnohým v Israeli, a na znamení, jemuž bude odpíráno.“ Dal poznati Duch sv. Simeonovi, že mnozí ze zatvrzelosti srdce neuvěříce v Spasitele svého zahynou, nepřátelé pak království Božího slovem i skutkem úmyslům Boha samého budou odpírati a Jej stíhati. V témž prorockém osvětlení pokračuje Simeon proslovil přebolestný osud utrpení Matky Páně řka: „A tvou vlastní duši pronikne meč, aby zjevena byla mnohých srdcí smýšlení.“ Pochopila milostná Panna všecku sílu této předpovědi, jež krutě se vyplnila. Cítila Bohorodička muka a bolesti, jako by meč bodal její vlastní srdce, kdykoli nejmilejšímu Synu jejímu, jež milovala více než sebe, bylo odpíráno a spíláno. Výtečný bohoslovec katolický Rupertus uvádí sv. Pannu, ana takto rozmlouvá: „Nedomnívejte se, že tehdy teprv meč pronikl srdce mé, když jsem viděla, jak Miláčka mého zajímají nešlechtníci, jak tyransky k Němu se chovají, jak se Mu posmívají, jak Ho trním korunuji, mrskají, na kříž přibíjejí, žlučí a octem napájí, kopím prohánějí, když jsem viděla, jak Miláček můj umírá a do hrobu Ho kladou: netoliko tehdy proklál meč srdce mé, ale již dříve dlouho bodal útroby mé.

Byla jsem prorokyně, a od těch dob, kdy stala jsem se matkou, věděla jsem, že toto vše bude mi trpět. Když jsem Syna počala, když jsem Jej v lůně zahřívala, na rukou nosila, prsem kojila, viděla jsem budoucí Jeho smrt, předvídajíc ji prorockým a více než prorockým duchem; co soudíte, jaké, jak veliké a jak dlouhé utrpení mateřské a bolesti jsem snášela?“ Právem národové jmenují Matku Páně matkou sedmibolestnou.

Prorocký hlas Simconův zvěstující lidu přítomnost Božského Spasitele nezůstal zajisté nepovšimnut od přítomných v chrámě. Byla tam také prorokyně Anna, dcera Fanuelova, z pokolení Aser. A ta v touž hodinu přišedši, velebila Nejvyššího, že ji tak dlouho nechal na živě, až by viděla slíbeného a toužebně očekávaného Messiáše. A opojena jsouc radostí a roznícena svatou horlivostí, chválila Pána a mluvila o Něm všem, kteříž očekávali vykoupění israelského. Zdá se však přece, že toto radostné nadšení nevykročilo z přátelského

kruhu oněch málo zasvěcenců, kterým Bůh popřál zítí první paprsky jitřenky Kristovy (Didon).

A když vykonali Josef a Maria příkladně všechno podle zákona Božího, vrátili se do Galilee do města svého Nazareta.

Sv. Lukáš pomíná tu asi událost, o níž zmiňuje se sv. Matouš (2), uváděje k narozenému Spasiteli mudrce od Východu a zaznamenává útek sv. rodiny do Egypta.

Po nějakém čase, když se narodil Ježíš v Betlemě Judově — vykládá sv. evangelista — za dnů Herodesa krále, aj mudrci od Východu přijeli do Jerusalema. Neurčuje blíže vlasti ani původu ani počtu jejich.

Bezpochyby mudrcův bylo jejich povoláním a čítali v knize hvězd nebeských, hledající tajemství budoucnosti. Nebylo jim asi neznámo proroctví Balaamovo, že vzejde hvězda z Jakoba a žezlo povstane z Izraele (Num. 24, 17.), ba mohli i mít tušení o době očekávaného Messiáše z proroctví Danielových (Dan. 9, 24.—27.). A proto spatřivše na nebi neobyčejnou hvězdu, poznali v ní, osvětlení jsouce milostí Boží, znamení velikého vévody, přislíbeného pokolení Judovce. Vyšli se Ho hledat.

Přišli do Jerusalema, dotazující se po nově narozeném králi židovském. Zvěděvše na dvoře Herodesově od knížat kněžských a učitelů lidu, že Písma a ústní podání označují Betlem jakožto rodiště zaslíbeného Messiáše a slibivše, že zvěstují ctižádostivému Herodesovi nález dítěte, ubírali

se za hvězdou, která ztrativši se opět se ukázala, do Betlema a všedše do domu, našli Dítě s Marií, Matkou Jeho, a padše klaněli se Jemu a otevírevše poklady své obětovali Jemu dary: zlato, kadidlo a myrhu.

Vzdávající čest Králi nebeskému, uctívali tím i Matku Jeho; onino mudrcové od Východu byli tedy první z pohanů, již Kristu Pánu se poklonili, ale i první z pohanův uctili a oslavili Bohorodičku.

Nanebevzetí Panny Marie od Rubensa.

Dle napomenutí andělského nezastavili se na zpáteční cestě u Herodesa, tušíce jeho úskočné úmysly, nýbrž jinou cestu volili do vlasti své. V domovině šířili jistě světlo pravé víry a kult marianský, otvírajíce takto dráhu, po níž kráčeli potom pohané.

Když odjeli mudrci, anděl Páně ukázal se Josefovi ve snách říka: „Vstaň, vezmi Dítě i Matku Jeho a utec do Egypta a buď tam, až povím tobě; neboť bude Herodes hledati Dítě, aby Je zahubil“ Proroctví Simeonovo počalo se plnit: Dítě, sotva zrozeno, již pronásledováno, a Matka, nejčistší Panna, měla prchatí v noci s nejdražším Plodem svým. Jistě tu bol jímál Bohorodičku, ale podrobila se nevyzpytatelným soudům Božím, nelekajíc se strastí a nesnáží cesty pro záchranu jednorozného Syna svého.

Vstav tedy Josef vzal Dítě i Matku Jeho v noci a odešel do Egypta. Tím Pán Ježíš byl zachráněn.

Když pak Herodes umřel, anděl Páně ukázal se Josefovi ve snách v Egyptě říka: „Vstaň a vezmi Dítě i Matku Jeho a jdi do země israelské, neboť zemřeli, kteří hledali bezživotí Dítěte“ I vstav vzal Dítě i Matku Jeho a přišel do země israelské. Nestalo se to asi hned po smrti Herodesově, neboť při návratu sv. rodiny do vlasti vládl syn ukrutného Herodesa Archelaus, jenž pro roztržky bezprostředně po otcově smrti nemohl se ujeti žezla nad Judou. Avšak sv. Josef zvěděv, že nový král pokračuje v bezbožném utiskování jako otec jeho, obával se jíti do Judska, a proto napomenut byv ve snách, obrátil se do krajin galilejských a usídlil se v Nazaretě, aby se naplnila proroctví.

Tam žila sv. rodina vzorně v bázni Boží, pečujíc o nejdražší poklad Bohem jí svěřený. Dítě rostlo a posilovalo se plné moudrosti, a milost Boží byla v NĚm. (Luk. 2, 40.)

Jen jediný obrázek zaznamenal sv. Lukáš (2, 41.—52.) z mládí Krista Pána. Jako všichni nábožní židé tak i rodičové Ježíše Krista chodívali po všechna léta do Jerusalema na slavný den velikonoční. Ženy sice nebyly povinny putovati do velechrámu, ale zbožné ženy tak činily, zvláště pak Panna Maria, všude dávajíc nám vznešený příklad pobožnosti. Když byl Ježíš ve dvanácti letech, a Josef a Maria vstupovali do Jerusalema podle obyčeje ku dni svátečnímu, vzali Ho s sebou. Tato pouť byla prvním krokem božského Spasitele do života po uplynulém dětství.

Když strávili dni příkladnou pobožností a vraceli se, zůstalo Dítě Ježíš v Jerusaleme a nepoznali toho rodičové Jeho. Pout-

níci totiž do Jerusalema i zpět ubírali se v družinách, pějíce žalmy a modlíce se. Obyčejně lidé jednoho nebo několika míst spolu putovali, ženy se ženami, muži s muži, mládenci s mládenci, panny s pannami. Domnívajíce se pak Maria a Josef, že Ježíš by byl v zástupu mládencův, ušli den cesty. Teprve večer hledali Ho mezi příbuznými a známými; a nenalezše vrátili se do Jerusalema, hledajíce Ho. Po třech dnech našli Jej v chrámě, an sedí mezi učiteli, je poslouchaje a dotazuje se jich. A uzřevše Jej divili se, že s nejslavnějšími mistry rozmlouvá, a oni žasnou nad rozumností a odpovědmi Jeho. Nalezši konečně Matka Jeho po úzkostném hledání nejdražší poklad srdce svého, řekla něžně k Ježíšovi: „Synu, co jsi nám tak učinil? Otec Tvůj a já s žalostí hledali jsme Tebe“ Avšak Pán Ježíš jsa si vědom poslání svého řekl k nim: „Zda-li jste nevěděli, že Já v tom, co jest Otce mého, musím býti?“ Se synovskou uctivostí oznámil rodičům své určení a právo své k Otci nebeskému, ale oni nerozuměli slovu, kteréž mluvil k nim, neboť bylo hlubokého významu, obsahujíc tajemství spásy naší. „Není nemístno tvrditi, že blahoslavená Panna hned od počátku nerozuměla všem tajemstvím, neboť jako množila milost a lásku, tak i víru, ne sice co do jistoty a stálosti, poněvadž vždy co nejpevněji věřila, nýbrž co do rozsahu a velikosti, ježto poznávala časem, čeho dříve neznala“. (Tol.)

Když aspoň paprskem své budoucí slávy dal zablesknouti Božský Mistr všem, kteří v chrámě Ho slyšeli, sestoupil s rodiči do Nazareta a byl jim poddán. „Kdo? Komu?“, volá sv. Bernard, „byl poddán?“ Slovo vtělené, Bůh — lidem! Bůh, díím, jemuž slouží andělé, jehož poslouhají mocnosti a knížata nebeská, jest poddán své Matce Marii, a nejen Marii, nýbrž i sv. Josefu. Obojí budí úžas a podivení i že Bůh poslouchá ženu — bezpříkladná pokora — i že matka k tak nezměrné důstojnosti povýšena — česť nekonečná“. V čem poddán byl rodičům, zřejmo ze způsobu života, jaký vedla chudá a tichá rodina. Dosti jasně svědectví dávají o tom obyvatelé Nazaretští, neznajíce Ho jinak než jako syna tesařova a tesaře.

Panna Maria zachovávala všecka ta slova s srdci svým, víc a víc vnikajíc v tajemství Syna svého a vždy určitěji pochopujíc dílo spásy. Jak se obdivovala Božským záměrům, uvažujíc o poníženém životě Ježíšově, Jeho poslušnosti a poddanosti, spíše možno rozjímati než slovy líčiti. Anděl zvěstoval tak velkolepé věci o Plodu jejím: dá Mu Pán Bůh stolicí otce Davida atd., a hle! Syn tak dlouho zůstává v opovrženém městečku opovržené Galilee v tichém rodinném úkrytu.

Jest to přípravou a cestou k pozdvižení podvráceného trůnu Davidova a k osvobození lidu svého od hříchův? Uvažujíc taková tajemství Božích úradků blahoslavená Panna, klaněla se vůli Boží, jí se podrobujíc: „Ejhle děvka Páně!“ (Kna-benbauer.)

Pod mateřskou péčí a ochranou vyrůstal Pán Ježíš, prospívaje moudrostí a věkem a milostí u Boha i u lidí.

Po třicetiletém skrytém životě vystoupil Ježíš Kristus veřejně. Dal se od sv. Jana pokřtiti ve vlnách Jordanských, prodlel přísně se postě čtyřicet dní a nocí na poušti, byl od ďábla pokoušen a počal shromážďovati učenníky. Třetího dne po té, když získal Nathanaele, stala se svatba v Káni Galilejské; Matka Ježíšova byla tam, snad jako příbuzná pomáhala chystati přípravy. Pozván pak byl i Pán Ježíš a učenníci Jeho na svatbu. Svou přítomností potvrdil, pocítil a posvětil Božský Spasitel stav manželský, hluboce pokleslý u všech pohanův. A když se nedostávalo vína při hostině, Matka Ježíšova vidouc rozpaky novomanželů, ve své starostlivosti a úzkosti pohnuta jsouc milosrdenstvím, v plné důvěře ve všemohoucnost Syna svého, řekla k Němu: „Vína nemají“ Tu se ukázala Matka Boží jako mocná orodovnice a přímluvkyně u Syna svého v lidských nedostacích. Přála si snad, aby při této příležitosti všemohoucností svou přispěl nouzi lidské ku pomoci. Avšak Spasitel jsa vždy ve stálém klidu, jehož nic lidského rušiti nemohlo, řekl k Matce: „Co Mně a tobě jest, ženo?“ Tato slova zdála se mnohým, již neznali a neměli ducha Kristova, kamenem úrazu, vidouce v nich potupu Matičky Boží jejím nejmilejším Synem. Avšak zračí se v nich jen Božskost Ježíšova a lidskost Mariina. Chtělť jimi Syn Boží naznačiti své nejsvětější Matce, že nemajíc nic společného, když Božskou všemohoucností vykonává zázraky. „Měl Kristus sice některé společné úkony jako jiní lidé, ale měl i vlastní jako Spasitel, totiž kázati, zázraky konati a shromážďovati učenníky; v těchto podléhal toliko Božské vůli, nedbaje nějakého lidského rozkazu a zřetele, jednaje jedinečně dle nařízení a rozkazu Otcova, což označil Matce řka: „V tom, což jest Otce mého, musím býti“; pročež i tuto: „Nic mi v tom s tebou, úkon, ježž žádáš, nezávisí od lidské poslušnosti, nevykonává se právem lidského synovství“ (Tol.) Avšak přece něžně dává poznati Matce své, že již přišla chvíle, kdy pojal úmysl oznámiti se, zázrak vykonati. Panna Maria aspoň tak vyrozuměvši ze slov Jeho: „Nepřišla ještě hodina má“, — děla k služebníkům: „Cožkoli vám řekne, učinite!“ V těchto slovech jeví se obezřetnost a prozíravost Mariina, anať napomíná služebníky, by vyplnili každý pokyn bož-

ského Učitele, byť i zatemnělému rozumu lidskému zdál se neužitečným neb dokonce i pošetilým. Tento výrok jest poslední, ježž nám sv. památky doslovně z úst Bohorodičky zaznamenaly, jsa jako závěti, jako posledním odkazem matčiným ke všem věkům, ke všem národům, ke všem stavům: „Cožkoli vám dí Ježíš, učinite!“ (Mathon.)

Božský Spasitel vyhověl nenadálé potřebě zázrakem, proměniv vodu ve víno. To byl počátek Jeho veřejných divů, zjevil tam svou slávu, a učenníci Jeho uvěřili v Něj. Jen krátký čas zdržev se v Káni, sestoupil do Kafarnaum On i Matka Jeho i bratři Jeho i učenníci Jeho a pobyli tam nemnoho dní (Jan 2, 1.—12.).

Pán Ježíš chodil ve své vlasti s místa na místo, všude žehnal a dobře činil. Když vykonal kdysi veliký zázrak před zástupem lidu, a fariseové se Mu rouhali, tu prostá žena, jež poslouchala slova Jeho a viděla skutky Jeho, překonána jsouc věrou a nemohouc zdržeti se projevu podivu, pozdvihla hlasu a řekla: „Blahoslavený život, který Tě nosil, a blahoslavená prsa, kterých jsi požíval.“ Blahoslavila život Matky Páně, že stal se příbytkem, chrámem, trůnem, nebem Božím a prsa její, že odkojila a vychovala Muže, jenž takové divy koná. Tu počalo se plniti, co Panna Maria při návštěvě u sv. Alžběty sobě prorokovala řkouc: „A od té chvíle blahoslaviti mne budou národové.“ Církev sv. navazujíc na slova oné prosté ženy, často pěje: „Blahoslavený život Marie Panny, jenž nosil Syna věčného Otce, a blahoslavená prsa, která odkojila Krista Pána.“ Hlas ženy neznámé byl božskému Mistru tak milý, jako Mu bylo proti mysli rouhání fariseův; i potvrdil slova její, poučuje zároveň o blahoslavenství, jehož každý se může státi účastným, řka: „Blahoslavení, kteří slyší slovo Boží a ostříhají ho“ (Luk. 11, 27. 28.).

MLčí pak sv. památky o Matce Kristově za Jeho učitelské činnosti, zmiňující se o ní krátce pouze jednou, když Spasitel kázal v Kafarnaum (Luk. 8, 13. 20., Mat. 12, 46. 47.). Lid horlivě poslouchaje Pána, obklopil Jej snad v domě Petrově neb tchýně jeho. A když On ještě mluvil k zástupům, Matka Jeho a bratři stáli vně, žádajíce s Ním mluvit. I řekl Mu kdosi: „Matka tvá a bratři tvoji stojí vně, hledajíce Tebe.“ Těžko dá se určit, proč příbuzní Páně přišli. Zdá se pravděpodobnou domněnka, že příbuzenstvo Kristovo v Nazaretě uslyševši, že Pán jejich jest v nebezpečí, ježto fariseové číhali na každé slovo Jeho, nedávajíce si ujíti příležitosti, aby Jej mohli polapiti, snažili se Jemu všelijak ku pomoci přispěti a odvésti Jej na bezpečné místo. Proto snad i blahoslavená Panna Maria šla s nimi, chtěíc Jej těšiti v neustálém zápasu Jeho apoštolování.

Po tříleté velepožehnané učitelské činnosti ubíral se Spasitel náš ve slavném průvodu do Jerusalema, aby se tam vše dokonalo, co psáno bylo o Synu člověka. Při poslední večeři jedl s apoštoly beránka velikonočního a v nejvyšší své lásce k lidstvu ustanovil své Tělo a svou Krev za pokrm nesmrtelným duším. Za mrzký peníz Ježíš Kristus byl zrazen polibkem a vydán v ruce nejzarytějších nepřátel, již Ho odsoudili k smrti kříže.

Nezmiňuje se sice Písmo sv. o tom, že by Panna Maria přítomna byla soudnímu řízení, kdy se jednalo o nejdražšího Syna jejího, ale dle prastaré tradice byla přítomna veškerému utrpení Božského Miláčka svého. Do domu Kaifášova nesměla, ale do síně Pilátovy nebránilo se nikomu. A ona zajisté vešla a viděla a cítila spolu vše, co trpěl Pán. Jakým hořem byla asi dojata, uslyševši ortel nejkrutější a nejpotupnější smrti pro svého Jedináčka! Vždyť kdo znal lépe Jeho neskonanou nevinost, bezhříšnost a svatost než Matka Jeho?

Když průvod se ubíral ke Kalvarii, tu ta skromná, pokorná a tichá Matinka, jež nikdy nevtírala se do veřejného života, neštítala se hrozného hluku, příhan a potup, jež jako přívál valily se na hlavu Synáčka jejího, neštítala se ohavného kříže a rozvzteklého fanatického lidu židovského, konala hrůzoplnou křížovou cestu se ztýraným Synem, a tu se stalo ono přebolestné setkání Boha-Člověka s nejmilejší Matkou, o němž s největší určitostí zmiňuje se podání. Duše vnímavá nejlépe cítí onen hluboký bol Matky Páně; ale ona neklesá, nýbrž následuje, jsouc naplněna hořkým žalem. Každý krok, jež činí, dává svědectví o neskonalé pohaně Synáčkově, neboť všude viděti Jeho krev, krev dle mínění svedeného lidu zločincovu a Matička nehrozí se Syna odsouzence ani ohavných vražedníků, knížat kněžských a zákoníků, jde a nese spolu s Miláčkem svým jako ovečka až k smrti poslušná tresty světa celého, kdežto nejhorlivější učenci zdáli následují. (Lenz.)

S davem lidu dospěla až na určené místo popravní. Viděla přípravy k ukřižování, patřila, jak svlékají roucho, obnažují nejsvětější Tělo ranami poseté, kterak Bůh-Člověk klade se na tvrdé dřevo kříže, podává rámě katovi, aby je přibil, slyší rány kladiva na hřeb, jenž prohání ruku Kristovu, ruku svatou, která jen milosti rozdávala. To vše ne méně prudce poraňuje citlivé srdce blízké Matky, to vše vráží do něho meč bolesti Simeonem předpověděný. Ježíš pní v potupné výši mezi nebem a zemí. On — smírce obou — patří očima neskonalého milosrdenství na dav lidu, na rouhače, modlí se za ně, odpouští jim, až do posledního okamžiku zapomíná na sebe a těší jiné. K této hrozně chvíli poznamenává evangelista sv. Jan (19, 25.—27.): Stály pak blízko kříže Ježíšova Matka Jeho a sestra Matky Jeho, Maria Kleofášova, a

Maria Magdalena. Tedy uzřev Ježíš Matku a učenníka stojícího (sv. Jana), jehož miloval, dí Matce své: „Ženo, hle, syn tvůj!“ Potom dí k učenníkovi: „Hle, Matka tvá!“ Kristus Pán znal a viděl nesmírnou lásku, jakou Máti Jeho k Němu lnula, proto, aby utužil ještě tento svazek a ochranu a potěchu jí zůstavil na zemi, doporučil ji sv. Janovi: panici svěřil Pannu všech panen, Pannu nejčistotnější. A učenník od té hodiny přijal ji k sobě, máje zvláštní péči o tento poklad sobě svěřený. Dle mnohých vykladačů Písma sv. mají slova Boha-Člověka k Panně Marii ještě hlubší význam než poslední slovo starostlivého syna o budoucnost matky té, kterou na vždy opustí, než slovo přítele starajícího se o přítele. Milovaný učenník jest před Jeho zrakem celá církev, shromáždění věřících a přátel Jeho.

V hrozných mukách a bolestech obětoval život svůj Dárce všeho života, bez Něhož není nic učiněno, což učiněno jest, aby zadosť učinil Božské spravedlnosti za hříchy naše a aby získal nám pro své zásluhy nekonečných milostí. Matka Páně setrvala nejspíše až do konce umučení Synáčka svého, byla přítomna sněti Páně s kříže, sama prý přijala Umučeného na mateřský klín, doprovázela asi nejsvětější Tělo při pohřbu do nově vytesaného hrobu, ač o tom evangelisté se nezmiňují, ale určitá tradice zprávy nám zůstavila.

Rovněž mlčí Písmo sv. o tom, že by se byl Kristus Pán po vzkříšení zjevil Matce své, ale i tu staré památky tvrdí, že za její mateřskou lásku, za potupu, hanbu a zármutek s Ním sdílený první se jí zjevil ve své slávě, těše ji zarmoucenou a zvětšuje jí radost — vítěz nad hříchem, smrtí a peklem.

Dříve než po vzkříšení vstoupil Ježíš Kristus na nebesa, přislíbil učenníkům Utěšitele, Ducha sv. Apoštolé, pamětlivi jsouce slov Božského Mistra, společně očekávali seslání Ducha sv., všichni trvající jednomyslně na modlitbách s ženami i s Marií, Matkou Ježíšovou, a bratřími Jeho. (Sk. Ap. 1, 14.) Hle, praví církev modlící se, a ta má mezi sebou Marii, když jednomyslně trvá na modlitbách! Byli zajisté sv. apoštolé o tom přesvědčeni, že s Marií se jim při modlitbě nebude dostávat ani vroucnosti ani důvěry. Bohorodička pak trvala s nimi, doplňujíc myšlenky jejich o Kristu, vysvětluje život a význam Jeho — Matka dobré rady, královna apoštolův.

A když se naplnilo dní padesáté, byli všichni spolu na jednom místě; i stal se náhle zvuk s nebe, jako přicházejícího větru prudkého, a naplnil všecken dům, kdež byli sedíce. I naplnění jsou všichni Duchem svatým. (Sk. Ap. 2, 1. a násl.) Ač Panna Maria byla plna milosti, přece sestoupil i na ni Duch sv., udíleje jí nový poklad milostí, nový pra-

men, z něhož by čerpala všechna pokolení, jimž Matkou jest Maria v nové církvi.

Tolik podávají sv. knihy novozákonní o pozemském životě Panny Marie.

Někteří učitelé církevní a vykladači Písma sv. katoličtí i protestantští vykládají ještě jedno vznešené místo ze Zjevení sv. Jana (hl. 12.) o Bohorodičce. Vidí v něm nádherně zobrazeno ono neusmířitelné nepřátelství, tuhý boj mezi Matkou Boží a mocnostmi pekelnými předpověděný v protoevangelii prarodičům v ráji.

Ukázalo se znamení veliké na nebi: — líčí překrásně ochránce Matky Páně ve svém Zjevení — Žena oděna sluncem a měsíc pod nohama jejíma a na hlavě její koruna dvanácti hvězd. Bylo to znamení veliké, ježto obrazem tímto jest nastíněno veliké tajemství: Bohorodička vítězí nad hadem a v ní zobrazená církev, ustavičně rodící údy tajemného těla Kristova, přemáhá brány pekelné. Sluncem byla oděna, poněvadž Kristus, věčné světlo světa, odlesk Otce nebeského, přebýval v lůně jejím, a Maria, Matka Jeho, noříc se v ono nepřístupné světlo, více pronikla hlubokost božské moudrosti, jasněji poznala a pochopila Syna svého — Boha-Člověka než tvorové ostatní. V celém Starém Zákoně jako zlatá nitka protkaná mezi osudy národa vyvoleného vleče se idea spásy skrze ženu, nikdy nezastíněná, vždy očekávaná, podobně v Novém Zákoně v plné kráse a nádhře skvěje se velikost Matky Boží od počátku křesťanství neproměnná: proto znak matnosti a měnivosti měsíčního světla pod jejíma nohama. Dvanáctihvězdá koruna zdobí hlavu její — dle některých vykladačů Písma sv. — označuje dvanáct kmenův israelských, již pevně doufali ve spásu z oné ženy vzešlou, a dvanáct apoštolů, kteří spásu zjevenou pokolení lidskému rozhlásili.

Žena ona majíc v životě, křičela pracujíc ku porodu a trápila se, aby porodila. Nepoznala sice Panna Maria tělesných bolestí mateřských, ale jistě snášela veliké duševní bolesti se Synem svým a s mladistvou církví, vidouc při zakládání království Božího na zemi veliké obtíže a překážky, jež kladlo zatvrzelé lidstvo upadlé v moc satanovu. Tu jest Panna Maria též obrazem církve Kristovy, jež prvotně za velikého pronásledování se zřizovala a své děti rodila. I další líčení zjevu vztahuje se dle mínění některých exegetů většinou na Marii jako obraz církve a boj její s duchem zlosti a nevěry, s mocným knížetem pekla, uvyklým ovládati pokolení lidské a proto korunovaným. I vidíno jest jiné znamení na nebi: — pokračuje svatopisec — Aj drak veliký, ryšavý, maje hlav sedm a rohů deset, a na hlavách jeho sedm korun a ocas jeho táhl třetí díl

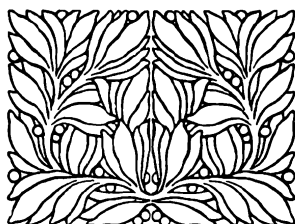
hvězd nebeských, (zaslepených zákoníkův a lstivých svůdců věřících) a svrhl je na zemi: a drak stál před ženou, kteráž měla poroditi, aby sežral Syna jejího, kdyžby porodila. Krutý Herodes, náhončí ďáblův, hledal zabiti nově narozeného Krále židovského, ale při vši jeho lsti úklady se mu nepodařily — Dítě rostlo. Ale satan neustál úklady činiti spásy lidstva, používaje za nástroj zaslepených Židů, jež na potupný kříž přibili Vykupitele; tam však nepřítel přemožen, moc pekla zlomena.

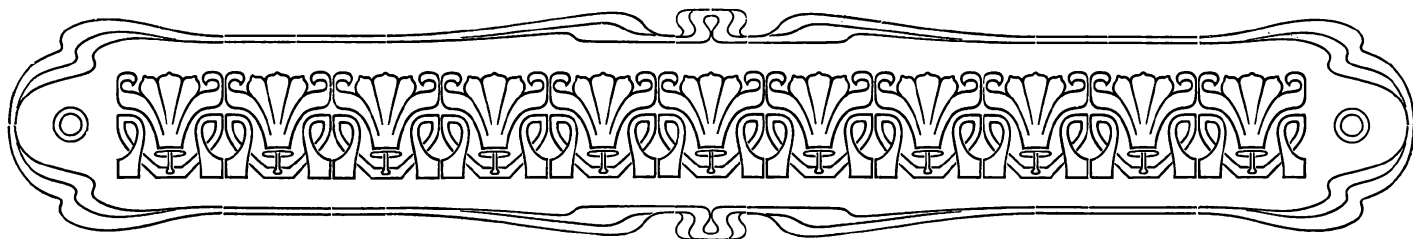
I porodila Syna muže, kterýž měl spravovati všechny národy prutem železným (Žalm 2, 8.); a vzat jest Syn její k Bohu a k trůnu Jeho. Kristus Pán — skutečný syn Panny Marie — vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boží; obrazně značí slova ona prvotní církev, jež vzata byla ve zvláštní ochranu Boží, a mučenníci její odměnění korunou slávy věčné.

Žena utekla na poušť, kdež měla místo připravené od Boha, aby ji tam krmili za dnů tisíc dvě stě a šedesát (Církev Jerusalemská za války židovské na poušti za Jordanem). I stal se boj veliký na nebi: Michael a andělé jeho bojovali s drakem a drak bojoval a andělé jeho: a nemohli odolati, aniž jest nalezeno místo jejich již na nebi. I svržen jest drak ten veliký, had starý, jenž slove ďábel a satanáš, kterýž svodí všecken okres světa, a svržen jest na zemi, i andělé jeho svrženi jsou s ním. A slyšel jsem hlas veliký na nebi, řkoucí: „Nyní stalo se spasení a moc i království Boha našeho a moc Krista Jeho; neboť svržen jest žalobník bratří našich, kterýž žaloval na ně před obličejem Boha našeho dnem i nocí. A oni zvítězili nad ním pro krev Beránka a pro slovo svědectví svého a nemilovali života až k smrti. Protož veselte se, nebesa, a kteří přebýváte v nich. Běda zemi a moři, neboť k vám sestoupil ďábel, maje hněv veliký, věda, že krátký má čas. A když uzřel drak, že svržen jest na zemi, honil ženu, kteráž porodila muže; a dána jsou ženě dvě křídla veliké orlice, aby letěla od tváří hada na poušť na místo své, kdež se krmí do času a časův a do půl času. I vypustil had z úst svých po ženě vodu jako řeku, aby ji řeka zachvátila. A země pomohla ženě, a otevřela země ústa svá a pozřela řeku, kterouž vypustil drak z úst svých. I rozhněval se drak na ženu: a odešel, aby bojoval s jinými ze semene jejího, kteříž ostříhají příkázání Božích a mají svědectví Ježíše Krista.

Tolik vypravují kanonické knihy novozákonní o Bohorodičce. „Když jsem uvažoval“, píše sv. Tomáš v homilii svátku narození Panny Marie, „proč o skutcích Mariiných není sepsána celá kniha podobně jako o činech apoštola Pavla, nic jiného netanulo mi na mysli, než že tak zalíbilo se Duchu sv., a že evangelisté dle Jeho vnuknutí mlčeli proto, poněvadž v Žalmech stojí psáno, že všechna nádhera této Panny spíše v srdci dá se mysliti, než slovy vylíčiti. Abychom poznali celou historii o ní, stačí prostě věděti, že z ní narodil se Ježíš Kristus. Čeho přeješ si více vyzvídati o Panně? Stačí ti věděti, že jest Bohorodičkou; neboť Duch sv. neoznačil v písmenách, nýbrž tobě to přenechal zobra-

ziti si v srdci, abys věděl, že nic jí nescházelo na milosti, dokonalosti a vznešenosti, pokud jen může jich dosáhnouti tvor. Kde byl celek, nebylo třeba popisovati části, bys nemyslel, že schází to, co není napsáno. Jestliže všemohoucí Pán dívky a služebnice domu svého tak podivně ozdobil, milostí a dary opatřil, jak teprve vyzdobí Matku Svou, Svou jedinou Nevěstu, již ze všech si vyvolil, již si přede všemi oblíbil! Nejvyšší ji přede všemi vyznamenal, nejen před zástupy panen, nýbrž i před anděly, poněvadž Jeho Matce přísluší vznešenost jako Matce Boží. Co žádáš věděti o panenské Paní, pojato jest v jediné slovo: „Z ní narodil se Kristus“. V tom obsažena jest úplně zevrubná a podrobná historie o Marii“.

FOLTYNOVSKÝ JOSEF.

O jméně Maria.

„A jméno panny Maria.“ Takto stručně uvádí sv. Lukáš ve svém evangeliu jméno milosti plné Panny, k níž spěl archanděl Gabriel s radostnou zvěstí, že z ní narodí se Vykupitel. Jméno toto bylo a dosud jest nevyčerpatelným zdrojem přechetných názvů blahoslavené Panny, jest pramenem útěchy a posily pro srdce zarmoucená a obsáhlým předmětem zkoumání svatých Otcův, učitelův a spisovatelů církevních. Kolik tu výkladů, kolik pokusů, vyložiti jméno Maria ke cti a chvále Matky Páně! Nehledíc ani k tomu, že jméno Maria známo bylo lidu israelskému již dlouho před Kr. P., čítáme téměř dva tisíce let od té doby, co stalo se tak významným pro veškeré pokolení lidské; a přece dosud nemáme určitého výkladu, jenž by byl uznán ode všech jednohlasně za správný a jistý. Že jméno to v sobě chová hluboký význam, lze souditi ze zjevu ve St. Zákoně velmi častého, kdy Jahve významná jména dává osobám, jež vyvolil si za zvláštní nástroj Svě vůle, nebo jež měly obzvláštní důležitost pro zachování víry v jediného Boha. Takovou významnou osobou byla zajisté i sestra onoho velikého vůdce a proroka národa vyvoleného, Mojžíše, která jest první, o níž z Písma sv. jest známo, že nazvána jménem Maria. Zdá se pak, že jména toho neuzívalo se již — aspoň ne často — ve St. Zákoně z úcty k sestře Mojžíšově, až zase na prahu Zákona Nového obživeno u panny, jíž dána důstojnost, býti Matkou Syna Božího, a též u jiných nábožných žen, o nichž zmíníují se evangelisté.

Rozdílné však jsou tvary, jimiž označují nám evangelia jméno blahoslavené Panny a jména jiných žen novozákonních. Jména Rodičky Boží čteme u synoptikův a ve Skutcích apošt. a to v nomin. Μαριάμ, v gen. Μαρίας, v dat. Μαρίας nebo Μαρίας, v akk. Μαρίας a ve vok. Μαρίας. Matka Jakoba ml. a sv. Marka, Maria Magdalena a j. nenazývají se však u sv. evangelistů již Μαριάμ, nýbrž Μαρία. Tvar Μαρία jest pozdější a vznikl bezpochyby ze snahy, dáti jménu Μαριάμ koncovku sklonnou a duchu řeči

řecké přiměřenou. Analogické příklady změny takové jsou v N. Zákoně dosti časté, na př.: Ἰακωβος z hebr. Ja'akob, Σαῦλος z hebr. Ša'ul, a j. Jest pravděpodobno, že sv. evangelisté podrželi z piety k nejsvětější Panně starší tvar, tak jak jej četli v řeckém překladu Septuaginty.

Starší české překlady Písma sv. přidržují se způsobu psaní, jaký jest ve Vulgatě. Tak na př. v bibli olomucké z r. 1417. čteme u sv. Matouše 1, 18. a u sv. Lukáše na 7 místech nom. maria, gen. u sv. Matouše 1, 20. marie, 1, 16. marzie, akk. u sv. Lukáše 2, 16. marigi, instr. u sv. Mat. 2, 11. marzi, u sv. Luk. 2, 5. marygi.

V bibli boskovské mladší olomucké as jen o 3 léta nalezáme tytéž tvary, vyjma u sv. Mat. 2, 11. a u sv. Luk. 2, 5.: instr. marigi; u sv. Marka 6, 3. a u sv. Luk. 1, 41. čteme místo přídavného jména přisvojovacího genitiv marie.

V bibli Melantrichově (1556.) a v pozdějších bývá obyčejně místo *i y*, na př. Marya, gen. Marye, akk. Marygi a pod.

V LXX čteme, že sestra Mojžíšova a Aronova zvala se Μαριάμ. Text hebrejský nazývá ji מִרְיָם. Z textu LXX tedy vysvítá, že staré hebrejské Mirjam vyslovováno v posledních staletích před Kristem P. v Egyptě Marjam. Stalo se tak bez pochyby vlivem souhlásky *r* ve slabice mir, jež libuje si v řečech semitských ve spojování se samohláskou *a*, zejména předchází-li ona samohláska před souhláskou *r*.

V N. Zákoně, jak svrchu podotknuto, zní jméno blahoslavené Panny u sv. Mat. a u sv. Luk. stejně jako v LXX. Jelikož pak u těchto jest Μαριάμ totéž, co hebrejské Mirjam, nutno v etymologii přihlížeti k tvaru hebrejskému a dle něho vykládati jméno Maria.

Prvý, jenž vysvětluje jméno Maria — jméno sestry Mojžíšovy — jest Philo Alexandrijský (zemřel r. 40. po Kr. P.). Praví, že Marjam allegoricky znamená naději, jelikož dle vypravování Exodu 2, 4. s nadějí pozorovala, co se stane s nemluvnětem

vloženým do rákosí říčního. Výklad tento však nemá opory věcné, nýbrž jest pouze symbolický, což ostatně patrno i z toho, že Marjam brzy vysvětluje jako „cit“, jelikož jevila dle Num. 12, 1. smyslnost, a opět jako „cit očištěný“, jakožto symbol smyslnosti očištěné (Exodus 15, 20.—21.).

Jako u Philona, tak i v literatuře rabínské vykládáno jméno Mirjam allegoricky. Tak čteme v komentáři k Velepísni ze stol. 8. nebo 9. po Kr. P., že zima ve Velepísni 2, 11. značí 400 let, po která byli Israelovci držáni v zajetí egyptském, prška pak v témže verši že znamená 86 let největší poroby v Egyptě, od té doby totiž, co narodila se Mirjam; Mirjam pak proto tak nazvána, že psáno jest v Exodu 1, 14.: „a k hořkosti přivodili život jejich robotami těžkými v hlíně a cihlách“ neboť Mirjam znamená pry „hořkost“.

Tento výklad Rabbinů, jež by bylo odvozovati snad ze kmene מר — býti hořkým, jest gramaticky nepřístupný. Také nemáme dokladu pro tvrzení, že by bylo dáno jméno to sestře Mojžíšově po smutném stavu, v jakém Israelovci v Egyptě úpěli: nečtemeť o tom v Exodu ničehož a rovněž zpráv jiných nemáme.

Několikérý výklad jména Maria čteme ve zlomcích dvou rukopisů pařížských, které vydal r. 1699. v Paříži J. Martianay v „S. Hieronymi opera“. Zlomky těchto rukopisů přejal r. 1735. ve Veroně D. Vallarsi do nového vydání „S. Hieronymi opera“ a přidal k nim rukopis římský, jejich předlohu. Spisy obojí pojal opět P. de Lagarde do „Onomastica sacra, Gottingæ 1870“. Zlomky těchto rukopisů jsou asi příbuzny s onomastikou, jež dle svědectví Eusebiova a Origenova napsal Philo Alexandrinský. Origenes je pak doplnil výkladem jmen novozákonních, načež je přeložil kol. r. 390. sv. Jeronym, přidav některé doplňky. Onomastika Philonova a Origenova původní se nezachovala. Zmíněné však rukopisy pařížské jsou as zlomky jejich opisů.

Čteme pak v nich, že Maria znamená hořké moře. Výklad ten vznikl zajisté z toho, že Marjam rozloženo v מר hořký a ים moře. Než výklad ten jednak nevychází od původního tvaru Mirjam jednak dle pravidel řeči hebrejské bylo by spojení obou slov opácné, totiž מר-ים, a neodpovídá ani způsobu mluvy u Hebreů. Neznačíť u nich moře pojem hořkosti, nýbrž velikosti (srov. Pláč Jeremiáše proroka 2, 13.), a hořkost vyjádřila by se slovem מַלָּח

Podobně nesprávný jest výklad týchž rukopisů Marjam — myrrha mořská; vychází se zde opět od tvaru pozdějšího a nedbáno na to, že myrrha zove se מר, tak že by „myrrha mořská“ znělo מר-ים

Na jiných místech v rukopisech pařížských uvedeny jsou též výklady: osvěcující, osvěcující je, osvěcená, světlo a pod. Kterak výklady tyto vznikly,

těžko říci. Snad považováno jméno Marjam za některý odvozený tvar slovesa מרה s koncovkou 3 os. č. množ. než tvary ty nejsou ani totožné se jménem Marjam, ani nelze je takto překládati.

Maria vykládá se konečně jako „vládnoucí“ nebo „paní“. Výklad ten vznikl stotožněním Maria se syrským substantivem mare', status emphaticus marja', jak vykládal též sv. Jeronym v „Liber interpretationis hebraicorum nominum“: „Věděti dlužno, že maria zve se v řeči syrské paní“ Slovo mare' vyskytuje se též dvakráte v aramejských částech proroka Daniele (2, 47. a 5, 23.). Že jméno Maria stotožňováno se syrským nebo aramejským mare', resp. marja', lze snadno vysvětliti tím, že vykladatel měl zřetel k řeči lidové za dob Krista Pána, již byla aramejščina. Výklad takový však není správný, neboť Maria jest jméno ženské, kdežto marja' znamená „pán“; „paní“ pak sluje marta', a to jest ono jméno, jež častěji čteme v evangeliích o sestře Lazarově a Mariině.

Odvozovali-li řečti spisovatelé jméno Maria ze syrštiny, tím méně jest se diviti, že tak činili i spisovatelé syrští. Pravíť Bar Ali, syrský spisovatel z 9. století, že Maria značí „paní, matku světla“. Vedle toho vykládá však též Maria = dar, což čteme i později u Bar Bahlula v 10. stol. a v syrském slovníku Maronity Jiřího Karmasinedinoje ze stol. 17.

Výklady uvedené ve starých onomasticích opakuji se u řeckých spisovatelů pozdějších věku starého i nového. Někteří zašli však příliš daleko, odvozujíce jméno Maria z řeckého μαρμαίνεσθαι = vadnouti, chřádnouti, přen. hynouti. Tak rukopis vatikánský asi z 11. stol., rukopis benátský a vídeňský (ten to ze 14. stol.) praví: „Maria nazvána tak, proto že jméno její nevyhyne“ (ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῆς οὐ μαρμνῆσεται.)

Latinští spisovatelé církevní ve středověku opírají se téměř všeměs v etymologii jména Rodičky Boží o autoritu sv. Jeronyma. Ctíhodný tento sv. Otec vysvětluje mezi jinými jmény i jméno Maria v „Liber interpretationis hebraicorum nominum“, ve výkladu 16. kapitoly evangelia sv. Matouše. Praví: „Plerique, aestimant interpretari „illuminant me isti“ vel „illumatrix“ vel „zmyrna maris“ Sed mihi nequaquam videtur. Melius est autem, ut dicamus sonare eam „stellam maris“ sive „amarum mare“. Sv. Jeronym považoval též jméno Marjam za složeninu ze statu constr. substantiva ים = moře a מר = hořký.

Jak přišel však sv. Jeronym k výkladu: מר jest stella? Neníť známo v hebrejštině מר ve významu „hvězda“. A přece nemůžeme se domnívati, že by takový znatel hebrejštiny, jakým byl sv. Jeronym, z neznalosti jazyka přikládal slovu tomu nesprávný význam!

Za to však přichází slovo מַר jednou ve významu „krůpěj“ u proroka Jesaiáše, kde čteme v kap. 40. v. 15.: הֵן גּוֹיִם כְּמַר בְּדָלִי — hle, národové jako krůpěj na okovu. — Sv. Jeronym pak překládá Písmo sv., přeložil כְּמַר právě tak jako *Italia*: „Ecce, gentes quasi stilla situlae“. Není tedy možno, bychom v Liber interpretationis četli: *Melius est autem, ut dicamus sonare eam „stillam maris“ místo „stellam maris“?*

Myšlenku tuto pronesl již na počátku 17. stol. Estius, an píše: „ježto „mar“ nikdy se nevyskytuje ve významu „stella“, zdá se vhodno čísti místo „stella“ „stilla“, sice — což budiž nás daleko — bylo by viniti sv. Jeronyma z neznalosti hebrejštiny“. Mínění to obnovil ve století minulém v letech čtyřicátých K. F. Klöden, později M. Grünbaum a nejnověji r. 1880. professor v Admontě P. Pl. Steininger v Theol.-prakt. Quartalschrift.

A nejsou patrné důvody vedoucí nás k tomu, bychom přijali mínění, že sv. Jeronym vykládal *Marjam stilla maris*!

Jesti, jak bylo řečeno, slovo מַר ve St. Zákoně ἄπαξ εἰρημύενον u proroka Jesaiáše; zajisté tedy povšiml si toho sv. Jeronym, důkladný znalec jazyka hebrejského a Písma sv. vůbec, a není pravdě nepodobno, že ho použil k výkladu jména Marie.

Pozoruhodno jest též, že sv. Jeronym nepřeložil כְּמַר u Jesaiáše „quasi gutta“, nýbrž „quasi stilla“, jak to bylo ve starším překladě. Tak stává se také pravdě podobnější, že užil téhož latinského slova, vykládáje jméno *Marjam*.

Že správně jest uvedené tvrzení, tomu také zdá se nasvědčovati to, že v rukopise děl Jeronymových s konce století 9. chovaném v Bamberku čteme: „*melius est autem, ut dicamus sonare eam stillam maris sive amarum mare*“. Než v pochybnost uvádí opět ta okolnost, že v témže rukopise uvádí sv. Jeronym ještě jednou onen výklad, ale tam již čteme „*stellam maris*“ Určitě na rukopis ten se odvolávatí bude možno teprve tehdy, až bude lépe prozkoumán a vztah jeho k jiným rukopisům vyšetřen. I jiné rukopisy děl Jeronymových ku př. vatikánské mají všechny „*stella*“

Než jak stala se as ona jednohlasná změna ve všech známých rukopisech? Že by tak stalo se jen z toho důvodu, by snazší a poetičtější byl výklad jména Marie, jak soudí Scheeben (*Dogmatik III.*, str. 456.), těžko dá se mysliti, neboť ve středověku podáno bylo mnoho jiných výkladů, jež bylo mnohem nesnadněji vysvětliti.

I to zdá se pravdě nepodobno, že by to byl pouze lapsus calami prvního opisovatele knihy Jeronymovy. Tak soudí P. Steininger odvolávaje se na jinou chybu u některých spisovatelů církevních, kde čteme výklad Maria ὡτίζουσα — slyšící — což

však není nic jiného než chybný opis slova ὡτίζουσα — osvětlující. Spíše zdá se pravdě podobno, že hlavní vliv na změnu tu měla častá ve starší latině záměna ve výslovnosti *i* v *e*, jež se pak dostala i v písmo. Tak píše Varro v I. knize *Rerum rusticarum* (2, 14., 48, 2.), že sedláci vyslovovali *vea*, *vella*, *specā* místo *via*, *villa*, *spica*. A Quintilian (*Institutio oratoria I.*, 4, 17.) praví, že vyslovovalo se „*Menerva et leber et magester et Dione Victore*“ nikoliv *Diovi Victori*. Podobně čteme na náhrobním nápisu v Galii z r. 540.: „*In hoc tumulo requiescit in pace bona memoria venerabilis Maria*“

I záměny *stilla* ve *stella* nejsou řídké. Tak četl sv. Řehoř Vel. ve svém textu v knize *Jobově* (36, 27.) a u proroka Jeremiáše (3, 3.) „*stellæ pluviae*“ místo „*stillæ pluviae*“, jelikož ve svém komentáři (M., *Patres Lat. LXXVI.*, 405) praví, že takové *stellæ* nebo *astra pluviae* jsou hvězdy na nebi Církve sv., kteří nejen svatě žijí, nýbrž i povzbuzující jiných k svatému životu občerstvující sesílají déšť na pokolení lidské. Nápadna jest záměna tím více, že již ze souvislosti snadno jest poznati čtení *stilla*. Čtemeť u Joba: „*Jenž odnímá krůpěje dešťové*“ a u Jeremiáše: „*pro kteroužto věc zadržány jsou krůpěje dešťové*“.

Podobně v rukopise svatohavelském ve Švýcarsku ze stol. 8., jenž obsahuje opis Jeronymova překladu knihy *Jobovy* ze LXX., čteme v kap. 26, 14. „*stellam*“ místo „*stillam*“. Také v opise hymnu *Trina coeli yerarchia* ze stol. 15. psáno „*stellamina*“ místo „*stillamina*“, ač to rovněž nesouvisí se slovy předchozími.

I v četných jiných ještě rukopisech nacházíme častou záměnu *stilla* ve *stella*, což vše nasvědčuje tomu, že u sv. Jeronyma nebylo původně *stella*, nýbrž *stilla*. Některý opisovatel nebo snad více jich psalo pak *stella* podle výslovnosti, ač ještě byli si vědomi významu slova toho „krůpěj“. Pozdější však opisovatelé přidrželi se již důsledně psaní *stella*, ale pojímali je již ve významu „hvězda“.

Byť však *Mirjam* jen omylem bylo vykládáno hvězda mořská, přece jest nám býti povděčnými tomuto výkladu. Bylť on podnětem k mnohým krásným hymnům a písním jako na př. známému hymnu z 9. stol. *Ave, maris stella*, nebo *Alma Redemptoris mater* a pod. Jemu též děkujeme za to, že nadchnul sv. Bernarda ke krásným slovům, jež přimykají se k výkladu „hvězda mořská“, a jež vložila Církev sv. do *Officia* na svátek Jména blahoslavené Panny:

Maria „jest vznešená ona hvězda vzešlá z Jakoba, jejíž paprsek celý osvětluje vesmír, jejíž jas stkví se ve výšinách, vniká v hlubiny, i země ozářujíc, a zahřívajíc více ducha nežli tělo: k ctnostem navádí, vypuzuje nepravosti. Ona, pravím, jest přeslavná a vzácná hvězda nad tímto mořem velikým

a dálným povýšená, stkvějící se zásluhami, zářící příkladem“. A dále: „Dují-li větry pokušení, narážíš-li na uskalí zármutku, vzhleďni k hvězdě, vzývej Marii! Hněv-li nebo lakomství, nebo žádost tělesná na lodičku duše tvé dorážejí, vzhleďni k Marii!“

Etymologii jména Maria podává též vrstevník sv. Jeronyma, sv. Ambrož, biskup milánský. Uvažuje nekonečnou důstojnost, jíž se Marii Panně dostalo mateřstvím Syna Božího, uznává, že bylo slušno, by i zvláštního dostalo se jí jména, totiž „Bůh z rodu mého“. Sestra Mojžíšova též sice zvána byla Marií; než tato Maria zve se „hořkostí moře“. Sv. Ambrož však znal bezpochyby tyto výklady odjinud, neboť nalézáme je též i v starořeckých onomasticích. Vznikly složením z יה, (zkráceného Jahve) s „mar“ odvozeným ze kmene מרה = počítati, roditi, a spojením ים = moře s מר hořký, jehož v neutru užívá se též jako substantiva „hořkost“. Po stránce gramatické výklady ty jsou nepřipustny.

Pozdější spisovatelé církevní jako na př. Petr Chrysolog, Isidor Sevillský, Beda Ctihodný, Walahfrid Strabo a j. opakuji výklady spisovatelů starších, zejména sv. Jeronyma, jehož výklad stilla maris změněný ve stella maris obzvláštní těšil se oblibě zejména ve stol. 10.—12. U některých změněna pouze „hvězda mořská“ ve „hvězdu polární“.

Ve věku novém věnován zvláště ve stol. 16. a 17. značný zájem výkladu jmen biblických. I podáno opět několik výkladů, z nichž však mnohé nedostihují ni výkladů starších. V Polyglottě komputenské připojen k starším výklad nový, totiž Maria = vyvýšená, Caninius r. 1600. vysvětluje Maria = vznešená, vynikající, bl. Petr Canisius Maria = vzpoura nebo učitelka mořská, nebo děšť mořský ranný, paní moře, osvěcovatelka moře.

Nový krok ku předu učinil poč. stol. 18. M. Hiller, odchýliv se od dosavadního mínění, že Maria je složeno ze dvou slov a prohlásiv, že jest to substantivum מַרְיָה = odboj s příponou sesilovací am. Soudil, že jméno to, dáno byvši sestře Mojžíšově, znamenalo odboj Israelovců proti Jahvovi, ani přiklonili se ke službě egyptským modlám.

Od Hillera odchýlil se poněkud Vilém Gesenius, dobrý znatel jazyků semitských, soudě, že Mirjam jest sice substantivum מַרְיָה, ale že přidána k němu koncovka 3. os. množ. č., tak že Mirjam značí „odboj jejich“. Než již v druhém vydání svého slovníku přidal se úplně k názoru Hillerovu, s tím pouze rozdílem, že nespatořoval ve jménu tom znázorněný odboj Israelovců proti Jahvovi, nýbrž odboj Mirjamin proti Mojžíšovi. (Num. 12, 1.)

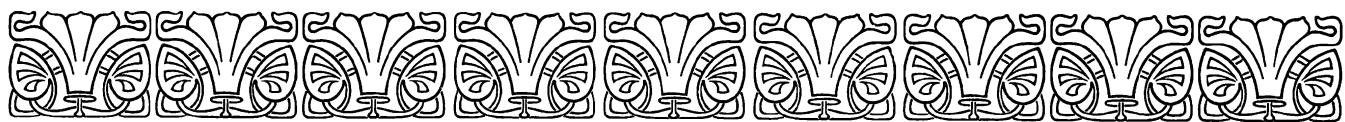
V německém slovníku církevním Wetzer a Welteově odvozuje se Maria buď ze kmene מרה nebo מרי, tak že znamená jméno to buď „statná“ nebo „vznešená, paní“.

Nejnověji (r. 1856.) však upozornil prvý P. Schegg na to, že jméno Marjam možno odvozovati ze kmene מרה = býti tučným, a překládal „krásná, silná, vznešená“ Téměř současně vysvětloval i J. Fürst „silná, tučná“ ze kmene מרה, s čímž souhlasí i J. Gildemeister a B. Schäfer.

Velký ctitel marianský, professor Dr. O. Bar-denheuer, jenž vydal největší dosud monografii o jméně Maria, soudí, že jméno to pochází buď ze kmene מרה nebo מרה.מרה (vedlejší tvar též מרה) znamená „býti odbojným“ a přichází často ve Starém Zákoně; מרה vyskytuje se ve Starém Zákoně pouze v hi'ailu u Joba 39, 18., kteréžte místo však jest neurčito. Než z tvaru מַרְיָה (2. Sam. 6, 13.; 1. Král. 1, 19., 25. a j.) = krmený dobytek lze souditi, že מרה má význam „tučným, tlustým býti“. Ke tvaru odvozenému z některého těchto kmenů připojena jest koncovka am tvořící z nějakého tvaru buďto jméno přídavné nebo abstraktní. Bylo by tedy Mirjam buď „odbojnost“ resp. „tučnost“, nebo „odbojný“ resp. „tučný“. Význam zůstává stejný, ať volíme jméno podstatné ať přídavné, jest se pouze rozhodnouti buďto pro překlad „odbojný“ nebo „tučný“, což státi se může pouze z významu slova toho. Nevhodno však jest, odvozovati jméno to z události nějaké historické, jak to učinil na př. Hiller, tím méně při jméně ženském; proto jest se přidržeti výkladu druhého, totiž „tučná“, jenž přihlíží ku vlastnosti osoby jmenované. Jméno to sice našim názorům neodpovídá nikterak, dle pojmů orientálních však u ženy značí svrchovanou krásu a sličnost. A zajisté Sličnou zváti se může ta, která předobrazena byvši ve Velepísni, tak často (1, 7 14., 2, 10. 13., 4, 1. 7., 5, 9., 6, 3. a j.) sluje krásnou, která sličnou byla nejen po stránce tělesné nýbrž i duševní, tak že i sám archanděl zve ji „milosti plnou“, a Alžběta „požehnanou mezi ženami“

Můžeme se nadíti, že řada výkladů jména Panny Marie výkladem tímto jest již pro budoucnost ukončena? Stěží. Již čítáme sice přes 70 výkladů jména toho, ale právem můžeme o vykladatelích jména jejího říci slova Ecclesiastica (24, 29.): „Kdož mne jedí, ještě lačněti budou, a kdož mne pijí, ještě žízniti budou“. Snad ještě i věky budoucí snažiti se budou jméno Maria vyložiti ke cti a oslavě Matky krásného milování. Vždy však k Ní volati můžeme slovy Hospodinovými, prorokem Jeremiášem k lidu vyvolenému pronesenými, anať i ona od Boha zvláště byla vyvolena: „Olivou hojnou, pěknou, plodnou, krásnou nazval Hospodin jméno Tvé“!

REČEK LEOPOLD.

Rostlinstvo v lidových pověstech o Panně Marii.

„Já jsem jako květ polní
a lilium v úvalech:
jako lilium mezi trním.“

Velepíseň II., 1, 2.

Azle bylo člověku samotnému, byť i v ráji. Tedy umínil si Pán Bůh dáti mu družku, i dechl na květy rajske, a z nich vánkem vzlétla přesličná postava první ženy, jak lilie čistá a bílá, jak vůně vzdušná a milá, stvořena z toho, co ráj měl nejpůvabnějšího, nejčistšího a nejkrásnějšího.

Dívku z květů přivedl Bůh k Adamovi. I rozjasnilo se, když kráčela, ještě mocněji po celém ráji, neboť všechny hvězdičky vyběhly na nebe na bílý den ji spatřit: a vůně rozlila se všude ještě lahodnější, neboť země dýchala od rozkoše libou vůní. A co jen dech mělo a hlasem vládlo, od mušek bzučících nad vodami do vzdušných pěvců křídlatých, vše rozezvučelo se v hymnu k chvále Boží a na počesť dívky.

Jenom Adam jediný stál lhostejný a chladný, neboť proň byla příliš vzdušnou, příliš něžnou; nevěděl, co počítí s takovou družkou.

On z kamene vytesaný, ona z pelu květů zplozená! I poznal Bůh, že k jeho hrubosti nehodí se družka taková a že jí ani hoden není; proto dívku z květů pojal k Sobě, Adamovi pak stvořil jinou, způsobilejší proň tovaryšku, zrovna takovou jak on,

Madonna s hruškou od Dürera.

podobnou mu postavou i tělem, košť z jeho kosti, z vlastního žebra jeho utvořenou Evu.

I usmál se Adam poprvé, když ji spatřil: z radoval se v duchu, že již nebude od té chvíle samotný, že má dle obrazu svého bytost jinou, s níž sdíletí bude ráj celý na věky i život celý.

Dívku z květů zachoval pak Bůh v prvotní kráse a bez poskvrny a určil jí úkol jiný, — dal ji později za matku Synu svému (Maryan Gawalewicz: „Královna nebeská“.)

Dívka z květů — Matkou Boží! Neslyšíte v pověsti té básnický ohlas slov biblických: „Já jsem jako květ polní, jako lilium v úvalech: jako lilie mezi trním“, ohlas, který vytvořila největší čarodějka — fantasie lidu?

Prostá mysl děcka a při ní rozum mudrce, srdce maličkých a víra duší prostých vidí více z tajů všehomíra než střízlivý rozum může proniknouti! Dále však než po květinu fantasie lidu slovanského jíti nemohla. Neb Slovan nemá nic krásnějšího, nic půvabnějšího nad kvítek luční!

Květina jest mu vším; on snad nejlépe a úplně ze všech národů pochopil smysl slov Spasitelových: „Považte kvítí polního! Pravím vám, že ani Šalomoun ve vši slávě své tak oděn nebyl, jako jedno z nich!“ (Mat. 6, 28.)

Slovan tak důvěrně obcuje s přírodou, že stopy toho shledáváme na každé téměř stránce duševního jeho života: zvláště o jeho přichylnosti k říši rostlinné dalo by se přehojně uvést příkladů.

Vedloť jej k tomu už samo zaměstnání rolnické, jeho pobývání na polích, lukách, jež jej k přírodě vždy užšími poutalo svazky. „Jest to dílo samé přírody“, praví Šafařík, „neúchylný následek dlouhého jejich přebývání v nejpříhodnějších v Evropě krajinách k orbě: v rovinách vislavských a dněprských.“

Ký div, že každá květina, každý keř, celá příroda mluvila k němu mluvou, již jen on sám dobře rozuměl i bez výrazných slov, jako starý, dobrý její přítel.

V pohanské době považoval Slovan v dětinské své naivnosti všechny předměty v přírodě za oživené, zvláště stromy, jež svou postavou a životem velmi se podobají životu lidskému: ctil proto stromy. Později představoval si také jakési tajemné spojení mezi životem svým a životem rostlinným. (Na př.: ballada „Vrba“ v Erbenově „Kytici“.)

Odtud obyčej, že ještě nyní na mnohých místech sázejí rodiče při narození dítěte stromek, který zároveň roste a stává se jeho stromem životním, jeho strážným geniem. (Známa česká pověst o „dubu stochovském“, jež prý zasadila sv. Ludmila při narození sv. Václava.)

Ze šumění stromův a listů zpytoval Slovan v době pohanské svou budoucnost, při svatbě sázel svůj „stromek svatební“, často za živa proměnil se buď samovolně, nebo byv zaklet, ve strom, jak nám vypravuje krásná píseň moravská: „Tři hudci“. — Ba i po smrti trvalo dle jeho názorův úzké to spojení života rostlinného s životem lidským, a na hrobě zesnulého vyrůstá strom neb květina, do nichž přestěhovaná duše nebožtíkova žije a divnou mluvou pronáší přání svá těm, kdož navštíví hrob zesnulého. (Erbenova „Kytice“: „Mateří douška“.)

Slovanu vzpouzí se srdce proti myšlence, že by ten, jehož za živa miloval, ve hrobě naprosto v niveč se propadl; on věří pevně a doufá, že jen usnul a že ze spánku toho ještě procitne.

Že Slovan skutečně tak úzce žil s přírodou, že si všimal přírody a jejích změn, jež zvláště u rostlinstva lze pozorovati, o tom svědčí slovanská jména měsíců, lidová naše pranostika a překrásné naše národní písně!

K předním charakteristickým známkám národních písní našich patří i to, že začínají obyčejně obrazem přírodním, že velmi často jedinkým kvítkem naznačují situaci a ráz krajiny, stručně sice ale pregnantně tak, že v tom žádné jiné básnictví národní se nám nevyrovná!

Slovan všimal si změn přírody a — přemýšlel. Přirozená zvědavost jej pudila, aby pátral po pří-

činách zjevů neobyčejných anebo něčím nápadných, a nemohl-li se dopídití příčiny skutečné, hned měl po ruce výklad, jež si sám vytvořil.

Tak dovídáme se z výkladů aitiologických, proč osyka neustále se třese, proč má dub listy zubaté a třezalka list propíchaný, proč nesytí jahody a proč má četkus ukousnutý kořen atd. atd.

Tak povstalo nesčíslně rozmanitých mytů a legend, které lidu vyprávěla sama příroda. Ne každý však rozumí mluvě přírody! K tomu je potřebí prosté, naivní duše, něžné mysli a čistého srdce, beze všech divokých vášní: jen taková duše zbožná může pochopiti, porozuměti tajemné mluvě přírody!

A zbožnost, tato charakteristická známka holubičí povahy slovanské, zdokonalila se u Slovanů, když sklonili šíje své pod sladké jho Kristovo.

Apoštolé slovanští, jako jiní apoštolé křesťanští, velemoudře nehubili a nerušili všech zvykův a obyčejů z předešlého života pohansko-národního, nýbrž ponechali je v jich právu, podloživše jim smysl křesťanský, nebo spojivše je vhodně s některou pravdou náboženskou, takže generace příští necítily v nich původu pohanského, nýbrž podkládaly jim samy symboly křesťanské. (Na př. svatojanské ohně, nosení máje na neděli smrtnou atd.)

Staré božstvo umíralo, a báje jejich nabývaly pozvolna rázu křesťanského.

Máme některé pověsti o stromech a travách z doby té přechodní, kdy na př. pohanská bohyně byla v dobách křesťanských zaměněna s představou o Panně Marii. U Slovanů byla to dle Kollára bohyně jara Lada, již byla zasvěcena lípa, a odtud ta zvláštní záliba Slovanů, všeti na lípy obrazy Bohorodičky a vykonávati ve stínu jejich svou pobožnost. U Germánů to byla bohyně Freya, neb dle Kolba název trávy: „Unserer lieben Frau Haar“ (Přeslice, Trichomanes briza), zněl původně „Freyahaar“.

Za starodávna přinášeli lesním bohyním oběti, a dnes děti a ženy jdouce do lesa na jahody nebo na houby, kladou první tři jahůdky na pařez nebo do dutého pahýlu — v oběť prý Panně Marii (Sobotka: Rostlinstvo.)

Jest to ohlas dob pohanských, jak jej nalézáme stajený i v některých čistě křesťanských prostonárodních říkadlech našich. Země jest v zimě zamčena; kdo ji má otevřít, když pohanská bohyně jara zemřela? Jsou to světci v lidu našem zvláště oblíbení: sv. Jiří, sv. Jan, sv. Markéta:

„Svatý Jiří vstal,	anebo: Svatá Markýto,
pole odmykal,	dej nám nové líto!
aby tráva růstla	atd. —

Nade všechny však svaté Boží byla lidu od prvních červánků křesťanství milou Matka Boží. Od první chvíle křesťanství zapustila úcta mariánská

u lidu hluboce své kořeny. Toho důkazem jsou prastaré písně slovanské, jako poslední sloka velehmny české: „Sv. Václave“:

„Maria matko žadúcie,
z nebes róže stkvúcie,
za ny Hospodina
pros milého syna!“

nebo polská píseň k Bohorodici:

„Bohorodice, děvce,
Bohem slavená Maria!“ kterou
prý složil apoštol Pomořanů sv. Vojtěch, a již
Poláci pěli táhnouce do boje. (Vymazal: Slov.
Poezie II.) A co řečeno bylo o Slovanech, platí
více méně o každém jiném národě.

Ve středověku dosáhla úcta mariánská svého
vrcholu. Básníci němečtí, zvaní „Minesänger“, jsou
toho zřejmým důkazem. Jeden z nich, Gottfried
von Strassburg, praví ve svém „chvalo zpěvu mari-
anském“:

„Alles Reine, Weiße, Duftende, Zarte gehört
der Magd des Herrn“ — „vše bělostné a čisté,
vše vonné a něžné nebeské patří kněžně“. A lid
jakoby poslušen slov těch, pojmenoval kde jakou
květinu jménem Rodičky Boží.

Léčivé rostliny jsou rostlinami mariánskými
proto, poněvadž z Marie narodil se „Lék“ světa;
proto: Marienwurz (Kozlík, Valeriana offic.), Ma-
rientrank (Arnika), Marienblatt (Máta, Mentha), Ma-
riensalbei (Stužkonoska, Tanacetum Balsamita).

Maria byla chudá, jak to kvítka luční, neměla,
zač by koupila oděv a náradí domácí. Květiny
musily službou svou zmírniti chudobu Její; proto:
Marienschuh, Marienschlappe, (střevíček P. Marie,
cypripedium calc.), Marienmantel (slezinník, Alche-
milla), Marienhandschuh (orlíček, aquilegia), Marien-
schlüsselbund (prvosienka, primula), Marienskelch-
gläschen (svlačec, convulvus arv.; viz Grimm:
Hausmärchen). Všude vidíme, že dle názoru lidu
rostlinstvo, květena jest velmi milou P. Marii a že
lid sám rád přirovnává Matku Boží květinám jemu
nejmilejším.

Tak nazývali Čechové, kterým dle staré písně:
„Radujte se Čechové“ úcta mariánská je vrozenou,
— „Česká jestiř toto radost“ — již ve 14. stol.
Pannu Marii růži:

„O Maria, róže stkvúcie
Matko Božie, prežadúcie!“

a krásná národní píseň moravská přirovnává Pannu
Marii k jabloni, růži a lilii:

1. Usnula, usnula,
ja Maria v ráji:
v ráji na kraji;
uzdál se ji sníček
z jejího srdečka:
vyrůstla ji na něm
krásná jablonečka,
a tak krásná byla,
celý svět zakryla. | 2. A ešče se ptala,
čím ty lúky kvitnú?
Tú červenú růži,
či Matičku Boží?
A ešče se ptala,
čím to pole kvitne?
Tú bílú lelijú,
či Pannú Mariú? |
|---|---|

Ba, krásnější než všechny květiny jest P. Maria!
„O růžičko, o lilium! krásnější než konvalium:
Panenko Maria!“ pje stará píseň česká. (Slavíček,
str. 525.)

Cítíme z písní těch váti dech zbožné, prosté
duše, napojené nábožným a pozorným čtením nej-
větší naší knihy — bible svaté. Písně ty jsou
ohlasy, záchvěvy strun rozčeřených při čtení míst
písma sv., jako jest na př. v Sirachově Ecclesia-
stiku, kap. 24, 17.—19., kteréž místo nám básník
známé písně „svatohorské“ básnický podává takto:

„O překrásná Paní na Libanu
jako cedr jsi vyvýšená,
jako cypřiš na hoře Sionu,
v Kades jsi palma povýšená:
a jako růže v Jerichu krásná,
a jako ranní dennice jasná,
jako oliva krásná na poli,
a jako javor podle vody“. —

Tak vytvořila nám veliká zbožnost našich venko-
vanů, která z úcty k hřebům Krista Pána nedovolí,
aby na zemi padl klíček ořechového jádra mající
podobu hřebu, spojená s bujnou fantasií, podporo-
vána rozjímavým, pozorným čtením písma sv., ohrom-
nou pokladnicí skvostných, obsahem i formou velmi
cenných pověstí lidových, z nichž většina patří
Mateři Boží.

Jest to zcela přirozeno, uvážíme-li že Rodička
Boží byla a jest lidu našemu ze všech nebešťanů
nejbližší.

Den nastává a schyluje se ve jménu Marie.
Zvon hlaholí, budí nivy při slunce východu u zpěvu
ptactva, jež chválí svého Tvůrce, v okamžiku, kdy
květiny první svou vůni k nebesům vysílají, nese
se vzduchem první pozdrav hvězdě jitřní — Anděl
Páně!

Zvon hlaholí! k hroudě sehnutý rolník za
pluhem smekne a modlí se. Modlitba ta jej po-
vznáší a city toho vzletu velmi pomalu mizí z duše
prostého, zbožného našeho venkovana.

Zvon hlaholí a volá nás k uctění Matky milo-
srdenství na sklonku dne. Poslední vzplanutí světla
denního již hasne, noc blíží se, temnota se rozpro-
stírá. Sluhové Marie prosí o sladký skon!

Tříkrát denně od svatopetrského velechrámu až do nejchudšího kostelíčka v horách zní zvonu zvuk na oslavu tajemství nejkrásnějšího a k chvále Marie Panny. Lidu jest však Maria bližší než mysterium: lid slyší hlas zvonku zpravidla na poli v přírodě, dojmy modlitby vztahuje opět na přírodu, vždyť s ní neustále žije, kombinuje s přírodou, a výsledky toho jsou překrásné pověsti a zvyky vztahující se k Marii Panně. Vzpomenu jen jednoho, vzácného, od rolníků našich namnoze ještě zachovávaného zvyku, který jen za těch okolností, pod dojmy právě uvedenými mohl vzniknouti. Než (totiž) začne rolník bráti zrní při rozsévání obilí, zvláště pšenice, z pytle do rozsívky, znamená je tříkrát sv. křížem; potom tříkráte opisuje nad ním kruh, říká: „Buď pšeničko čistá, jako byla Panna Maria čistá před porodem i po porodu“. Jak krásně tu vyslovena víra v učení církve katolické o neporušeném panenství Matky Boží!

Většina těch zvykův a pověstí vznikla, jak dostatek ukázáno, pod modrým nebem, v širé přírodě za jarních a letních dnů. Když však první sesype se sníh a kolem kamen přadleny se kupí, za zpěvu jemnou předouce ní, i tu nezapomíná náš lid na nebeskou svoji Matku; slyšíme mezi pohádkami o princeznách neb o hloupém Honzovi třeslavý hlas nejstarší přadleny, jež věrně a nábožně vykládá: kdo první zasel len, že to byla Panna svatá, která z nebes přišla učit lidi přísti a tkát plátno!

Některé z pověstí těch jako o palmě, růži, liliji, hrachu, čteme již v apokryfických knihách novozákonních; jiné jako o lnu, růži, osyce a t. d. jsou skoro všem národům společny — a poměrně velmi málo jest těch pověstí, které by byly majetkem jen jediného národa.

Pokusím se podati pověsti chronologicky tak, jak souvisejí s pozemským životem blahoslavené Panny a působením jejím od oné blažené chvíle, kdy po tichém, skromném životě svém zasedla na prestol nebeský jako královna všech svatých — skromná kdysi „dívka Páně“ —

*
*

Půlnoc udeřila na orloji světa, ona tajemná půlnoc, kdy i dobytek promlouvá řečí srozumitelnou, veliká, radostná půlnoc, kdy „z růže kvítek vykvet' nám“, — radujme se: neb Bůh sám sestoupil na na zemi dřevem kříže podepřít pokleslé lidstvo.

Maličký narodil se nám, ale tak chudičký narodil se, že hvězdy plakaly nad jeho chudobou a ponížeností a slzy jejich, kdekoli skanuly ve svěží travu, změnily se ve drobný květ sedmikrásek, které hlásajíce chudičkým svým šatem chudobu Toho, Jehož podnožím jsou nebesa a země, ode všech jsou milovány.

Ve chlévě betlemském skláněla se královna nebes nad Synem svým jednorozeným a nemajíc ani tolik, aby oděla Jej v teplý šat, plénkami Ho obvinula a uložila v jeslích. Osel a vůl stojíce nad jesličkami, dechem svým zahřívají Jej, když usínal při sladkém zpěvu Panny svaté: „Spi, Ježíšku, spi!“

A zvěšť o narození Páně doléhá první k chudým pastýřům pod lesem, andělé budí je ze sna a pobízejí, aby spěchali poklonit se Pastýři dobrému, Jenž právě narodil se na salaši. Uvěří tomu pastýři a darů nabravše, s radostí pospíchají poklonit se Božskému Dítěti. Klaní se, prosí, vyskají, na dudy hrají, a Ježíšek směje se z jeslí tomu jejich hraní, dívá se na ně vděčným pohledem a žehná jim malou svojí ručkou.

Celý svět radoval se z narození Páně, jen jeden jediný smrtelník, jehož hlavu už šedivou královská tížila koruna, svařtil obočí a skřípal zuby, nebo hvězda ukázala se na východě, a králové mouřeníní s komonstvem velikým z daleka přišli do Jerusalema poklonit se Králi králův. Uslyšev Herodes z úst jejich, že narodil se král židovský, zachmuřil se vztekem a ukládal o bezživotí Dítěte.

Král slávy, přišed na zemi, do svého přišel, a svoji Ho nepřijali. Proto prchá s přesvatou panenskou svou Matkou a sv. Josefem dnem i nocí krajinou pustou před ukrutnými pochopy krále Heroda.

Srdce Panny Marie chvěje se hrůzou a strachem, líce její pobledly jako měsíc za úsvitu denního. Křik pochopův a dusot koní doléhá k uším jejím: kam se skrýti, jak uniknouti krvelačným jejich zrakům? Všude poušť, kdo ukáže cestu bezpečnou? A hle! když už nevědí, kudy kam v širé půdě písčité, vypučely po obou stranách cesty růže Jerišské s kadeřavými větvičkami, květem uprostřed a rovným kořenem. Spěšně krácejí ku předu a vždy už na dohled vidí, jak nová kvítka ze země pučí. —

Panna Maria však, nesouc malého Ježíška, umdlévá čím dále tím více; už nemůže dále, chce si odpočinouti pod osykou; leč strom zlý nechtěl jí poskytnouti pohostinství. „Bojím se“, volal, „aby mne král Herodes nedal stíti za to, že jsem vás skrývala; bojím se pomsty Herodovy! Jděte odtud, vstaňte a odpočňte si někde jinde! Bojím se, bojím!“

Při slovech těch třásla osyka haluzemi, lístečky její bázní pobledly a odstávaly od větví asi tak, jako se ježí vlasy na hlavě člověka hrůzou a zděšením, takže Panna Maria vstala, aby ukryla se pod lískou.

„A ty se nebojíš Heroda krále?“ ptala se křepelka všecka postrašena. Líska místo odpovědi rychle ukryla svatou rodinu svými haluzemi a zabalila je pláštěm ze svých drobounkých lístečkův,

až se jí dech zatajil. Věru, musil by ukrutník Herodes dřívě zutínati její ramena, nežli by našel Matku Boží s děťátkem. (Košnář: Legendy.) Za odměnu své neohroženosti stala se líska stromem pozhnaným: od těch dob hrom nikdy do ní neuhodí, a člověk za bouře směle smí se pod ní skrýti, má-li na rtech jméno Panny Marie a Krista Pána: neboť ona jest dosud v lásce u Matky Boží. Slovinci vypravují pověst tu o lípě a praví, že od doby té jsou Matce Boží nejmilejšími stromy, a že ona v lípě košaté kdes poukrytá zjevuje se často lidem, kteří rádi věšejí na lepou lípu milostný její obraz: a tak je lípa strom žehnaný a svatý, že jí ani zuřivé nesmějí ublížiti hromy! — Za to osyka jest stromem prokletým, jemuž jest se chvěti na věky věkův. Když v tichu a úpalu klidná leží příroda, vzduch rozháralý bez hnutí odpočívá, ba ani stéblo v poli se nepohne, tu jen osyka se třese na celém těle, a bledé listí její tetelí se na vrtkavé stopce u věčném nepokoji. Kletba ji tíží, strašná kletba, která potrvá až do skonání světa: proklela ji sama Panna Maria, jak vypravuje nám legenda srbská.

Na hoře prostranné pěji v chrámě dva svatí: sv. Petr a sv. Mikuláš, a dvě sestry jim odpovídají: Maria a Andělína; Matka Boží poslouchá je. Tak dojemně pěji, že všechno utichá:

„osyka jen štěbetává,
neumlkla, pořád šeptá.
A tu Boží rodiitelka
s nevolí ji proklínajíc:
„Každý strom plodí plody svoje,
jenom ty buď neúrodná,
chvějící se v zimě, v létě,
šeptajíc i v parném tichu,
když se nehne ani vánek“. —

Podobnou příčinu tohoto trestu a kletby, která stihla osyku a trní, udává haličská „koljadka“: Bohorodice prchá s božským pacholetem přes hory a chce sobě chvíli odpočinouti, Syna povinouti. Všecko, všecinko se jí poklonilo:

„jen se neklaněla prokletá osyka,
prokletá osyka a prokleté trní“.
„Prokletá osyko, bohdejž bys se třásla
do soudu soudného, do věku věčného!
a prokleté trní! bohdejž bys píchalo
do soudu soudného, do věku věčného!“

(Sobotka: Rostlinstvo.)

A ještě jiný variant čteme v Lutinovově dramatu „Honza hrdina“

„tak tichounko sladce! Proč jen ta osyka
do ticha šumí a naříká!“

Honza: „To proto je, říká maměnka:
kdys Maria Panenka
synáčka uspávala, na klíně kolébala,
a stromy jak včely hučely, hřměly.
Tu řekla Panna Maria: „Buďte tiše!“
A každý strom již sotva dýše.
Jen osyka jediná z obory
hučela, šuměla na vzdory —
a od té chvíle její listy bílé
stále se třepetají, reptají,
šeptají, pokoje nemají.“

Karpatská koljadka nám vypravuje, že Panna Maria Syna svého „mládenca Hospoda“ nekolébala na klíně, nýbrž v kolébce plátěné, zavěšené na dvou osamělých javorech. A pověst srbská, doplňující zkazku karpatskou, praví, že javory ty „stinné“ stály v ráji.

Usedla tedy sv. rodina pod lísku a Maria Panna nasytiti chtěla Dítě božské, jež na prsou jí hladem žalostně plakalo. Tu skanulo několik kapek mateřského jejího mléka k zemi na jahodník, který u nohou Matky Boží se vinul. Od té doby květy jeho zbělely, ač byly dřívě rudé jako krev, ježto je potřísnil Kain krví bratra svého Abela; od chvíle té zůstala jahodníku léčivá moc účinně působící při nemocech prsních.

Slyšíc pláč božského Nemluvněta skromně pod lískou tulící se kapradí, prosí nesměle: „Dovol mi, nebeská Panno, abych posíliti mohla dítě tvoje a neodmítej smělé snad prosby mé.“ „A čím chceš nasytiti Syna mého?“ „Těmi svými kořínky, jimiž sama ssaji život ze země.“ K slzám pohnula Pannu Marii ta skromničná nabídka, i přijala ji, aby nakrmila Toho, Jenž živí vše.

Pán Ježíš pak za to, že ssál kořínky kapradě, pozhnal soucitnou rostlinu a proto kořen její pozbyl bývalé hořkosti, a člověk zbloudilý v lesích a hladem zmořený může najíti obživu a posilu a zachrániti se od smrti hladem, dokud ho Pán Bůh z pustin nevyvede.

Po krátkém oddechu ve stínu pohostinné lísky prchá sv. Rodina dále lány a brázdami čerstvě v záhony zoranými, holými, ba dosud ani neosetými! I zděsila se Panna Maria roviny takové, neboť nebylo kam se ukrýti před katany, již s meči krví nemluvnat zbrocenými již jsou v patách božskému Dítěti. Dech Marii dochází, než neustávají a doklopýtají na mez, kde sedláček pšeničky seje.

„Pomáhej ti Pán Bůh, chudý sedláčku!“
„Dejž to milý Pán Bůh, Boží Rodičko!“
„Až tadyhle půjdou Židé a Židovky,
nepovídej na mne, že jsem nyní přešla,
ale jenom řekni, že jsem tady přešla,
když jsi pole oral, pšeničku zasíval. —

Sotva Máti Boží za kopeček přešla,
jali se ji, jali Židé doháněti
„Nešla tudy jakás žena bělohlavá,
co na rukou nesla syna sokolíka?“
„I šla tudy, přešla, když jsem já tu oral,
když jsem já tu oral, pšeničku zasíval;
a teď jsem už právě svou pšeničku požal.“

Potud vypravuje maloruská koljádka o zázračném
uzrání pšenice. (Sobotka: Rostlinstvo.) Konec po-
věsti té nalazáme v Sušilově sbírce (čís. 16.):

„O ty chlopku, chlopku šalený,
ty jsi to žitečko sel v loni.
Vracmy se, Židové, do města,
bo tu nešla taká nevěsta.“

I obrátivše se, šli s nepořízenou domů povědět to
králi Herodesovi.

Zemdlena až k smrti hladem a svízeli usedla
Panna Maria na mezi, aby sobě odpočinula a bož-
ské Robátko převázala. Nedaleko zaséval sedlák
h r á c h ; i prosila sv. Panna hlasem třeslavým aspoň
o hrstku hrachu pro Dítě své. Než sedlák srdce
kamenného, hrubě odbyl Rodičku Boží, již němým
pohledem žalovala bídu svou svému Synáčkovi.
I zvedlo božské Dítě ručku svou drobnou nad pole,
a v tom okamžiku zrnka hrachová se proměnila
v drobné kaménky.

Tak potrestán byl rolník za necitelnost svou,
že odepřel hrstku hrachu Té, která slzami svými
kdysi jej nakrmila.

Svět celý tak kdysi hnisal ohavnosti kalem, že
pych ten do duše zprotivil se Pánu Bohu. Vstal
posléze v hněvu s velebného trůnu, svažtil obočí,
až celinké nebe se zasmušilo a v nastalém tichu
zahřměl dolů: „Lidé, vašich vin dovršena už je
míra! Trest volali jste; nuž, hlad ukrutný vás zhladí!“
A jak Bůh řekl, tak se i stalo. Bič boží krutě šlehal
zemi, na níž vše povadlo a zkázu vzalo pod úmor-
nými paprsky ohnivého slunce. Lány zbělely, zřídly,
vyschly, a lidé jako haluze suché, okoralé, v křečích
se od hladu svíjce, ústy rozpukanými spálenou
kousali zemi

Sám Bůh, vida to, obrátil svůj svatý obličej,
nechtěje se dívat na muka hříšníků: tak bylo zle.
Jen Matka Boží hleděla dolů s nebe, smutná, utrá-
pená a plakala, neb žal veliký ji schvátíl nad osu-
dem lidstva, a slzy její jako klokoče z růžence ka-
nuly na zemi A mroucí lidé pozvedali hlavy
a v duších jim vzkličila naděje, že snad uprositi se
dá Rozhněvaný. Bůh Otec zaslechnuv šum hlasů,
jež k nebi díkem letí, ptá se, odkud v zavřeném
lidstvu hlas ten nadějný se běře a síla? A svatá
Panna, chýlíc před ním skráně, prosebné spíná dlaně
a šeptá: „Slzami svými jsem je nakrmila.“ I shlédne
Bůh Otec k zemi a vidí, že každinká slza, jež ska-

nula soucitně Panně přesvaté, náhle změnila se
v drobounké zrnko hrachu, jímž poživěný člověk
znovu okřál. A tu Pán Bůh dojat Jejím slitováním
odpustil lidem zbytek vin a zemi vrátil žírnost
jejich lánů. (Dle Gawalewicze.)

Háj p a l m o v ý slitovav se nad prchajícími,
popřál jim ve stínu vějířovitých svých listů touže-
ného odpočinku. Robátko Boží žalostně plakalo na
prsou matčiných hladem. Smutně dívá se sv. Panna
na šfavnaté plody palmové, jež ve výši lákavě se
smějí na hladové poutníky. Nadarmo namáhá se
sv. Josef, aby sklonil větev. Tu zažvatlá Ježíšek
z náruče Matčiny: „Palmo, skloň se a ukoj hlad
náš!“ A palma poslušna slov Stvořitelových pokorně
sklání šiji svou a čeká, až opět smí se vztýčiti.
„Vzhůru, strome, buď jedním ze stromů, jež rostou
v zahradě Otce mého, a z kořenů tvých pramen
vytryskni!“ A hle! ručej vody křišťálové bublá
u nohou svaté rodiny, skýtajíc jim tak občerstvení
velevítaného. „Že přemohlas svou hrdost, palmo,
dí božské Dítě, „a poslušností zvítězila sama nad
sebou, tož větev jednu tvou anděl do ráje k Otci
přinese, a každému, kdo věrou ve mne sebe sama
přemohl, kdys řeknu: „V radost pojď: neb palmy
dobylys vítězství!“

A Panna svatá život celý milovala poslušný ten
strom; ba kdysi stalo se, že ratolestí jeho světlo
dala slepému. Šla kdysi za Synem, jenž světem
chodil a kázal o království Božím na zemi. A tu
u vísky uzřela slepého hudce již od narození. Než
ubohému mládci málo kdo almužny udělil, neboť
myslili mnozí, že vidí a pracovati nechce. I zželelo
se přesvaté Panně ubožáka toho, ale almužny dáti
mu nemohla, ježto byla chuda. Utrhla tudíž pal-
movou ratolest a tou dotkla se očí jeho. I otevřeny
jsou oči hudcovy, a on chválil a velebil Boha; a
když zlíbal pln vděčnosti lem chudého roucha Matky
Boží, řekla mu Maria: „Že jsi tak vděčný a zbožný,
jiná ještě radost a to daleko větší bude ti údělem.
Dnes plesáš, že jsi uzřel světlo denní, ale věz, že
chvíle přijde, kdy uzříš Světlo světa!“ A jak před-
pověděla, stalo se. Bylť hudec ten za krátký po té
čas mezi těmi, kteří přišli ke hrobu doprovodit dceru
Jairovu, již Kristus opět vzkřísil. I byl od té chvíle
učenníkem Spasitelovým, jemuž věrným zůstal až
do smrti. (Košnář: Legendy.)

Nepatrná chaloupka u Heliopole, jak sestra
Kateřina Emerichová vypravuje, kde stál později
klášter sv. Sergia dnes Deir-el Nassar, skýtala pří-
střeší sv. rodině v zemi egyptské. Tam vyrůstal
Ježíšek v útlé pachole, Spasitel světa nikým ne-
poznán a pohrdán pro chudobu Matky. Skromná,
chudičká halenka tajila božské Jeho tílko, ale při
vší své chudobě vždy bílá jako padlý sníh. Neb
Královna nebes právala ji každou sobotu a na vý-

sluní bělila, aby v neděli mohla ustrojiti Synáčka svého svátečně.

Jednou však stalo se, že pršelo po celý týden a slunce z mraků nevyšlo ani na chvíli. I nadešla sobota. Marně Matka Boží z chaty vyhlížela k zamračeným nebesům, z nichž se jen jen lilo. Jak jen vybělí a usuší halenku, když neděle už na prahu a slunka neviděti! Tehdy plná starosti jala se prositi slunce přesladkým hlasem:

liší se od prostého šípku, zván jsa „růží vinnou“. (Rosa rubiginosa; Mariendorn, Mariendistel, Silybum Marianum. Srovn.: A Zingerle: „Ursprung der Rose“; Kath. Dicz: „Die Muttergottesrosen.“) —

Léta minula ve svaté lásce a chudičké spokojenosti, až jednou na večer se anděl zjevil sv. Josefovi a řekl: „Vstaň, vezmi dítě, Matku Jeho a vrať se do vlasti své, neb ten, jenž slídil po Dítěti, na pravdě Boží jest!“

Pieta od Fra Bartolomea.

„Vysviť jen na chvíli,
sluníčko rozmily,
a hřej už z rána!
Vysviť jen na chvílku,
sušit chci košilku,
pro nebes Pána!“

(Košnár: Legendy).

A hle! Rozehnaly se mraky, zasvitlo slunéčko, uvítáno jsouc jástem ptactva, prozpěvujícím nadšenou hymnu pilné nebeské hospodyně.

Proto měsíc máj, v němž se to stalo, jest měsícem sv. Panny, a v týdně dnem marianským sobota, na niž dle prastaré pranostiky lidové v největší třebas slotu, byť průlinou jen skrze mraky, vysvitnout musí zlatá slunce zář.

Na trní sušila Boží Rodička chudičké prádlo, neb kolem nuzné chatky ani keříčka nebylo, kromě bodlavého trní. V odměnu za to proměněn byl trn onen v šípkový keř, který až dosud vyznačuje se příjemnou vůní a buclatými šípky svými nápadně

I vydala se sv. rodina na cestu do svého domova a kvítí druhu rozmanitého vyrůstalo ve šlépějích jejich. Cesta vedla mnohými městy a dědkami, ve kterých sv. Josef leckdy zaklepal na dvěře srdce soucitného, prose o nocleh a přístřeší pro přesvaté své svěřence. Kde přijali sv. rodinu, tam uhostilo se i požehnání, kde odmítali je — neviděli celé měsíce Božího slunka, které nechtělo se dívati na tvrdost lidského pokolení.

Kdysi stalo se též, že psy vyštívána, uchýlila se sv. rodina do jakési roklinky pusté a holé. Na tvrdém tom lůžku špatně věru se jim nocovalo. Zvláště útlého Spasitele bolely údy tvrdou zemí otlačené, že povzdech si bolestně nad tvrdostí lidskou.

Panna Maria usadivši se vzala hlavu Jeho přesvatou na svůj klín a rozprostřela po zemi vlastní roucho, do něhož Synáčka svého zaobalila, pokud stačilo, s láskou a péčí v pravdě mateřskou. Než Kristus Pán odmítá jemným hlasem lásku své Ma-

tičky. „Vem roucho své a sama si podlož hlavu! Hleď, ta mrtvá, holá země, citlivější nad zatvrzelé srdce lidské, sama postarala se o lůžko mé! Podívej se! Trs vedle trsu! ta barva květů, ta vůně nad balsám a lilije!“ a Boží Syn ulehl si a spal sladce na podušce přírodou mu darované. Květinu tu podnes lidé „mateřídouškou“ nazývají, ježto vyrostla pod Mateře Boží poduškou. Láska a požehnání Královny nebes na ní spočívá a dítky, které v odvaru mateřídoušky se koupají, sílí a spí sladce, jak psal tenkrát Ježíšek v opojivé její vůni při návratu do Nazareta.

Když v Nazaretě Pán Ježíš dorůstal v moudrosti a bázni Boží, učila Jej Matka Jeho pracovati, aby prý „nezahálel a nemařil času“ Za chatou měla Panna Maria a sv. Josef kousek pole; na tom vídali lidé Krista Pána, dříve než sel símě božského svého evangelia pro chléb života věčného, pracovati o chléb vezdejší, aby ho nepochybilo lidem, kteří už jednou umřítí měli bez chleba, kdyby nebylo přimluvy Matky milosrdenství.

Bylo chleba na zemi — ale je tomu už dávno, — tolik, že si ho lidé nevážili, nýbrž majíce ho s dostatek v prachu v bujnosti své po něm šlapali a tak hřešili, že těžko bylo už Pánu Bohu s nimi vydržeti. Díval se na to, díval a čekal, jaká bude, až mu došla svatá trpělivost. Rozhněván udeřil v mračno, až se rozplesklo v takový déšť, že čtyřicet dní jen se lilo, a vše už skoro zatopeno bylo. Byl právě čas žní, kdy pole veškerá vlnící se zlatým obilím, úpěla v přívalu vod.

Tu procitlo svědomí lidské, uleklo se strašně a hlasně volalo k Bohu o milosrdenství. Ale Pán Bůh, jak by ohluchl: patřil s nebe okem hrozivým a pečoval, aby vody zalily všechno, všecinko.

Tu Panna Maria, již žal o lidstvo svíral srdce, jala se prositi z počátku nesměle, potom stále vroucněji Boha Otce, aby prominul lidem jejich trest. A prosíc tak, s deštěm splynula na zaplavená pole, zachytila rukou vršek klasu, jenž v burácející vodě se klátil, s pláčem zvedla proscbné oči své k Bohu Otci a zavolala: „Tolik aspoň, tolik jim ponechej, Pane Bože!“ A Pán Bůh, jenž Matce Syna Svého ničeho nemohl odepřítí, pokynul rukou, a rázem ustal liják. Nebe se vyjasnilo, — a země byla zachráněna.

Na památku toho zůstalo z klasu plničkého od samé země jen tolik, kolik se směstnalo v drobné ručce Matky Boží. To mělo a má vystačiti člověku po všechny časy na chléb a setbu; a aby nezapoměl, komu děkovat má za život svůj i chléb, zůstal v každém zrnku pšeničném malinký obrázek milosrdné Matky Boží. (Dle Gawalewicze.)

O polednách nosila Matka upracovanému Synáčkovi oběd na pole a když odpočíval utírala Mu

dlaní spocené čelo, rozmlouvala s Ním a jako dobrá hospodyně radu brala: „Co budeme sítí na té dobré roli?“

A bylo věru třeba radu bráti, neb satan, odvěký Kristův nepřítel, škodil roli jeho, kde jen to trochu bylo možno. Jednou na večer, když Pán Ježíš zemdlen únavou denní již odpočíval, roj satanů s Luciferem v čele, jako kotouč mračen vychrlil se z výhně pekelné, aby zničil na roli Panny Marie osení právě klíčící. — Svatá Panna však, obcházejíc před klidem nočním chaloupku, zjevem svým spanilým dílo jejich překazila. Jak netopýři oslepení sluncem, v děsném zmatku do sebe vrážejíce, střemhlav letěli do jícnu pekelného. Lucifer sám, strašně supě hněvem, zařal drápy a v bezmocném vzteku ukousl kořen jedné nevinné bylince, které lid dosud říká čertkus (koření sv. Petra, Scobiosa succisa.) I slitovala se Panna Maria nad bylinkou tou a darovala jí v odměnu moc zaháněti zlé duchy, kteroužto moc má až po dnes, jsouc hledaným kořením proti čárám. (Jiný variant má — dle Sobotky-Oribasius, jenž praví, že čert s tou rostlinou takovou tropil neplechu, že Bohorodička, majíc slitování, tu moc mu odňala. Ze vzteku ukousl kořen a tak roste až po dnes.) —

Přišel den, kdy vyšel Rozsévač a rozséval, a vzešla úroda, již žítí měli andělé. Od města k městu kráčel Ježíš a hlásal svoje království. Dal se v boj se zlem a se lží a mračno hněvu zlých a pyšných toho světa stahoval nad svatou hlavou svou. Královna nebes na těchto cestách přechozo provázela Božího Syna: radovala se a trpěla s Ním. Často však Pán Ježíš prosil Matku svou, chtěje ve své vševědouce ušetřiti jí bolestí, aby vrátila se v chatu svoji, dav jí slib, že brzy opět k ní se vrátí.

Pokorně poslechla Maria Božího Syna, než cestou vzpomínala jen Jeho a proto: kamkoli pohlédla, pomněnky zkvetly, kudy jen kráčela, topoly vzrostly, značící cestu Královny nebes, již snadno poslové Kristovi našli, kdykoliv se zvěstí spěchali v Nazaretskou chýši. — —

„Jest odsouzen! — bude ukřižován!“ dvě slova, pod kterými silná jindy duše Mariina se zachvěla. Hořem se tetelíc, šla za Synem-Člověkem na místo popravné.

„Páž Janova ji vzpírala,
neb hořem Panna zmírala.
A plakala a plakala,
až krev jí z očí kapala.
Tam skála krví vzplanula,
kam těžká slza skanula;
ta vypučela poupětem
a zkvetla rudým rozkvětem“.

(Fr. Leubner: Ballady a legendy.)

Neznámé toto kvítečko, nesoucí znamení těchto slzí, nazývá lid podnes slzičkami Panny Marie (Diantus Carthusianorum, hvozdík; u Němců: Marienthraue, původně: Frauenthraue, Orchis mascula, připomínající Pliniovo: „Helenium e lacrymis Helenæ natum“, a ještě více na zlaté slzy Freyiny.)

U Rusů je to rostlina jménem „plakun-tráva“, všem trávám máti. Čteme o ní už v „Golubiné knize“ takto:

„Když byli židé Krista rozpjali,
krev jeho svatou prolili,
přečistá Máti Bohorodička
pro Ježíše Krista silně plakala;
pro svého Synáčka milovaného,
ronila pro Něj přečisté slzy
na matičku, na sirou zemi:
od těchto slz od přečistých
zrodila se plakun-tráva“

(Sobotka; Rostlinstvo.)

Konečně došla na místo popravné: avšak nevidí nic, než schýlenou hlavu Kristovu, který touží rozloučiti se s Matkou a proto naposled ji hledá. — Meč bolesti hrozné proniká přečisté její srdce. Kristus umírá, Bohu poroučí duši svoji v modlitbě tklivé, že pukají i skály, a země pláče rosou až po dnes, neboť za noci tiché a vlhého stále sní o umučení Páně.

Pláče bolesti plná a přesvatá Matka, kde stojí, tam mučenky rostou, pod nohou katanů jen bodláčí a hloží. Od krvavých těch slzí Matky Boží porezavěly stříbrné a zlaté lístky starčku, jenž rostl na skalnatém temeni hory Golgoty. Tak zaplaly žal Matky Boží na zemi květiny, k slávě Boží a lidem na památku. —

Zůstala Matka na zemi sama, s bolestí svojí a slzama. Poručena jsouc Janovi, více než čtrnáct let bydlela v Janově domě, vedouc život tichý, skromný, v tesnotě po božském svém Synu.

Ač nebe celé s nádherou čekalo na svou Královnu, ona sama tlumíc žádosť svou velkou očima chtěla poznati všechna bol na zemi a bídu lidskou, aby v nebi mohla býti trpícím: Potěšením zarmoucených.

Když naplnil se čas pouti její, v Janově domě bez bolesti zesnula tiše spánkem sladkým ve středu apoštolů. Zesnulou zvedly andělů roje s duší i tělem před trůn Otce všemohoucího, zanechavše v hrobě místo zhaslého těla jen lilije a růže, jimiž naposled ozdobily ji nábožné ženy a děvy.

Po tichém, skromném, chudinkém životě z pozemských nížin na nebe vzata Maria, již k nohám v prach se celé nebe koří, nezapomíná přece těch, s nimiž kdysi zde na zemi žila

Když pěvec Matky Boží, šedý skřivan, písni veselou jaro vítá a trilkem k trůnu Matky Boží

vzlétá, a jí ohlašuje, že země jarem zmlazena již čeká na příchod Královny máje, tu opouští ona zlaté síně rajske, drobným krůčkem prochází slzavé údolí: těšíc a pomáhajíc, kdož s důvěrou k ní želají. Kde dotkne se jen nohou mladé země, kvítka rostou, jimž lid říká střevíčky Panny Marie (Muttergottespantöffelchen, Marienschlappen), kam pohledne, jiskerka (chudobky) bílá zkvete. A celá příroda jásá a vítá svou Královnu: „Fialka mile v pokoře, po háji se jí kloní, a v nížině i na hoře, jí k slávě zvonky zvoní!“

A královna máje odměňujíc upřímný pozdrav a nelíčenou radost přírody nad příchodem jejím, nejraději kráčí poli a lesy. Na setkání dává se do řeči s lidmi, vyptává se na jejich žal a bídu, odměňuje upřímnost, trestá však neupřímnost neb लेकरou jinou nectnost.

Tak stalo se též jednou, že potkala P. Maria dítě v lese na jahodách. I ptá se ho: „Co to neseš?“ Skoupé dítě odpovědělo: „Nic.“ — „Když nic,“ vece Panna Maria, „tedy ať toho sníš jakkoliv, nic to nevydá“ — a od té chvíle jahody nesytí. (Sobotka: Rostlinstvo.)

Před sv. Janem Křtitelem matka, které zemřelo dítě, nemá požívat ani třešní, ani malin nebo jahod. Nebo když na zemi rozkvétají sady a plno všady rubínových višní a rudých třešní sladkost, když malina tmavým plátem nachem, tu v zahradě rajske veselí se děti.

Přesvatá Panna, rajska zahradnice, chodí nebeským rájem a děti kol ní jak ptácat hejno skotací, štěbetají, k ní hrnou se a všechny matinkou ji nazývají. Ona nahrazuje matku robátkům těm, jichžto matky na zemi dlí ještě, dočasnou pouť zde dokonávající. A ta drůbež dětská z daleka k ní se hlásí, neb P. Maria dbá si jich též jak písklat, vodí je zástupy po rajskech luzích a jak by ptáčátkům v rozvěšené zobáčky jahůdky jim v ústečka hází. Kterého však máť mlsně se zlakomí na prvním z plodů, jenž na zemi uzrá, to nemá na radovánkách těch blahých podílu, nýbrž chudinka zkormouceně stojí, trpké roníc slzy, že vinou vlastní matky musí strádat. A s ní truchlí a na nehodné matky žehrá trpce vzor všech matek — Matka Boží, když lítostivým hlasem musí robátku říci:

„Tvoje matka mlsná byla,
tvou kytičku tobě snědla,
nemám ti co dát!“ (Erben: Písně 80.)

Kdo jde na jahody, má první tři jahody obětovati na některém pařeze Panně Marii (nebo za dušičky). Toto odkládání je ozvěnou z dob pohanse, asi zbytek oběti, kterou druhdy přinášivali „duchu lesnímu“, „divé ženě“ atd. (Sobotka: Rostlinstvo.)

Mezi všemi kvítky však, jež zrodí dechem jara probuzená země, jsou Matce Boží nejmilejší lilije: vyrostly z krve, jež tekla z ran zmučeného Syna jejího. A lilije vědouce, jaké lásce u Panny přecistě se těší, z vděčnosti, ač nemá, přece hlasné vydala jednou svědectví o neporušeném Bohorodičce panenství.

Aegidius, světec Boží, učenník sv. Františka z Assisi, muž mlčení a ducha hloubavého, byl zahradníkem z poslušnosti svatě. Při práci k hroudě připoután, přec duchem stále zalétal v ty stánky blažené, kde Boží Máť nad kůry andělskými trůní. Tu přišel jednou k němu mnich v duši zmítaný chmurnými pochybnostmi o neporušeném panenství Matky Boží. Zaleskly se slzou Aegidiovy oči a v hlubokém mlčení holí napsal do písku: „Pannou před vánocemi, Pannou ve vánocce, Pannou po vánocích!“ a v tom okamžiku nad každou větou bělostně zkvetly lilije. „Ty, růže, krásně promluvila jsi o koruně trnové; mučenko, o hrozných mukách Syna-člověka; nejkrásněji ty však, bílá lilije!“ (W. Smets: *Legende*.)“

Zajímavou jest legenda o liliji, obsažená v pasionalu XIV. stol., kterou Jakub de Voragine má ve své: „*Legenda aurea*“ na den zvěstování Panny Marie. Vypravuje se v ní, jak štědře odměňuje Panna přesvatá lásku smrtelníků ku své osobě. Zní;

„Zu der Werlde (Welt) ein edel Man
alsulchen Willen gewan,
daz er durch Got wolde leben
reine unde sich begeben“ (derWeltAbschied geben).

Opustil skutečně lomož světa a uchýlil se do zátíší klášterního. Měl býti knězem, než chyběla mu „alle pfefliche Kunst“

„die Sinne waren im alle slaf,
der er zu Kunste nicht enwielt
niwan die zwei Wort er behielt:
Ave Maria — und nicht me.
Swaz er tet und swa er gie
(Was er that und wo er gieng)
so sprach er ie die zwei Wort
Er starb unde ward begraben. —
ein Lilje wuchs uz sime Grabe
die uf an schonen Blumen trat,
an ein ieglichez Blatt
was von Goltbuchstaben
Ave Maria wol erhaben
Do si quamen uf den Grunt,
si sahen im in sinem Munt,
do war die Wurz (Wurzel) der Blumen
entsprungen uf dem Gumen (Gaumen)
in des Menschen Munde

(Beissel: „Die Verehrung“.)

Lilije stala se znakem panenství a čistoty teprve ve středověku (sv. Efrém na př. nazývá palmu symbolem čistoty). Tehdy začali malovati ji na obrazech světic, zvláště jako příznak Panny Marie, když vzniklo domění, že mohou dívky, které z ní pojedly, bez muže otěhotněti. (U nás jalovec; Kulda: „Pohádky“.) Proto je vása s lilijemi, jak často na obrazech „Zvěstování“ vidíme, znakem panenského mateřství.

Jak lásku k sobě, tak i důvěru svých ctitelů Panna přesvatá odměňuje tak štědře, že není věru slycháno, aby oslyšela Matka Slova slov ubožáků volajících k ní za těžkých chvil klopotné pouti pozemské.

Zvěst pravdivá, již ráda vykládává stařenka, když v zimě za vánic kol krbu stísněny šedou níť předou přadleny a pohádku vždy na stařence škemrají — to zřejmým je řečeného důkazem.

„V chatě kdesi na pokraji lesa žil kdysi, ale už hodně dávno, jeden sedlák se ženou a nedospělou dcerou. Ač pluhu hleděl si pilně, a žena hospodárná byla, přece málo bílého chleba rodilo mu černé pole.

Bída pravá však přišla, když starý otec zachoval těžce a matku dobrou přešel jakýsi zlý vítr. Tu bída s nouzí uhostily se v chatě chatrné: neb role osetá úhorem ležela. Den horší předešlého ubožákům svítal. —

Jen dívka netratila ještě myslí a z rána i večer v tklivé prosbě poroučela rodiče své Královně nebes do ochrany mocné. A Matka Boží v nebi slyšela její prosby.

Kdysi s půlnoci, když bděla při chorém otci a vysílením zdřimla, Máť Boží zjevila se jí ve snu s drobounkým kvítkem v ruce.

„Zzelelo se mi“, měkce praví dívce, „utrpení tvého. Těch kvítek zítra natrhej, co budeš moci za chatou vaší; dobře se ti shodí: ty najdeš poklad v nich a lidstvo prospěch!“ Dívka úžasem jata trne a netroufá se zeptati sv. Panny, čím prospějí jí kvítka ta modrá.

Už klíny květů nasbírala sobě, když náhle zalomila rukama: „Kdo dá mi radu, jak užítí pokladů rajských?“ — A skoro celičkou noc proplakala. — A náhle vidí — Božičku! — jak anděl přiletěl v chatu, a za ním druhý, třetí, osmý letí, až anděličky komůrka se rojí, a každý něco nese: přízi, kolovrat, motky a tkalcovský stav. — Posléz sama přišla sv. Panna a zadrhnuvši nitku tenkou, spustila člunek, by pobíhal stavem: i tkala před děvůškou vzácné plátno, vlastními prsty tkalcovství ji učíc.

Noc celou proseděla v selské chatě Máť smilování a učila děvku, jež skromně přiklekla k ní a na klín jí položila spjaté ručky, jak pěstovati rostlinku tu štíhlou, jež modře kvete a již len se říká, jak

z vláken příze, z příze plátno tká se, by z něho oděv měli ubožáci.

Dívčině práci přál Bůh vrchovatě,
jen plátno tkala, chodila však v zlatě.

(Dle Gawalewicze; srovn. Chr. Schmidt:
„Legende am Spinnrad“.)

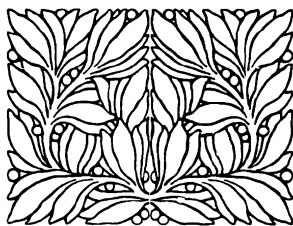
Tak Boží Máti kvítka miluje, že kvítí zjevuje,
co říci sama chtěla člověku, že kvítkům dává moc,
by místo ní pomáhaly člověku trpícimu. Tráva
sečena v den přesvatého jejího Jména (první neděle
po 8. září) roní krev, aby připoměla lidem třetí při-
kázání Boží a utrpením svým usmířila hněv Boží.

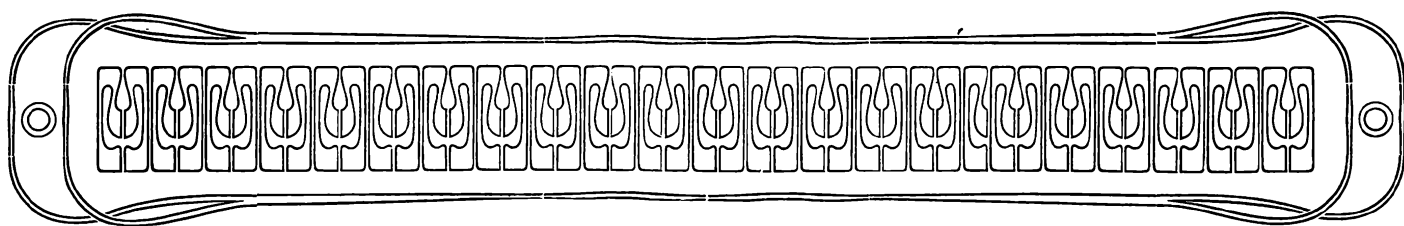
Divizna mnohé léčí nemoci; než musí být
vykopána nástrojem z drahého kovu před východem
slunce a na den navštívení Panny Marie (2. čer-
vence), poněvadž léčivou silou svou má od pře-
svaté Panny. Aby chránila lidi před nástrahami zlých
duchů, skryla Panna Maria, dle jihoslovanské po-
věsti, moc svou v česneku. Před svátkem Zvěsto-

vání Panny Marie zabije se had, do jehož hlavy
zasadí se česnek, aby do Zvěstování Panny Marie
vyrostl; stane-li se tak, zastrčí se za čapku a jde
se ve svátek ten do kostela; tehdyž kde která
„vještice“ je, sběhnou se kolem člověka, aby mu
odňaly česnek. Tak člověk laskavostí Bohorodičky
poznává škůdce své, před nimiž pak se snadněji už
chrániti může. (Sobotka: Rostlinstvo.)

Fantasie lidu promluvila. Mocnými vzmachy
opustivši zemi, usedla jak siré robě z lidu se šedým
skřivánkem u trůnu Panny sedmihvězdné a v po-
koře naslouchala hymnům serafův a cherubův a, co
slyšela, přinesla pozemšťanům, a skryla divy ne-
beské do luzných kalíšků květin.

Tak květiny, jež jemným dechem svým osvě-
žují duše znavené svým tajuplným šepotem, zkazky
šeptají o dívce z květů člověku, by aspoň na chvíli
na drsnost nudy zapoměl, v níž ujařmil ho život
všední, by nezoufal si v trudu života, dokud s nebe
pomáhá mu Matka smilování, svatá „dívka z květů“.

Reflexe.

Ve jménu Boha trojjediného
zastav se, Gigante štvaný!
Vesmír ať běží, řvou oceany —
pojď! půjdem z arény do ústraní,
roztrhnem okovy ducha svého!

Nač stále hulákat, pit jen a vraždit,
strkati, strkánu býti?
To byl už ideál starého žití!
Víš, co ti schází? Pevný bod míti.
Začni teď v tichosti o něj se snažit!

Věř v sílu trpělivosti! —
Žil svatý Joachim,
což značí Přípravu,
a žila svatá Anna,
Pokorou nazvána,
oba čekali,
spolu se modlili,
modlili se — čekali.
A zatím svatá Trojice
rozjímalá hluboce
o míru všech uštvaných. —
Oč lkali otcové,
po čem práhlo lidstvo,
učiněno jest
za trpělivé prosby:
zaslíbené vítězství,
Neposkvrněné Početí

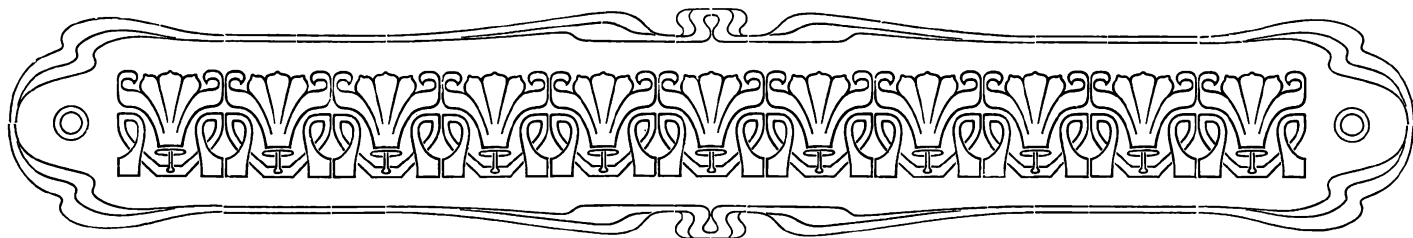
Neklidný olbříme, duše tvá klatá
ať svatou touhou jen vzplane,
ve svátek onoho vítězství stane
ve chrámu čekajíc, modlíc se známé:
Maria, Virgo Immaculata,
ora, ora, ora pro me!

Rudolf Kužela.

FR. KLIMEŠ :

Madonna s Božským Dítěm.

VALACH FRANT. XAV.

Historie tří nejznámějších modliteb marianských.

„Aj od této chvíle blahoslavenou
mne nazývají budou všichni
národové.“ Luk. 1, 48.

Tak plesá ve svatém nadšení skromné srdce dívky vyvolené, oné „požehnané mezi ženami“, a nám, kteří s ní se radujeme, že prorocká ta píseň naplnila se doslova, zdá se, jakoby již tehdy byla slyšela ony velebné chvalozpěvy, jimiž ji pozdravovali budou věky budoucí. Neboť kdo může spočítati dnes všechny ty písně, jimiž křesťané všech věků Královnu nebes oslavovali, kdo zná všechny ty krásné pozdravy, jimiž dívky marianské lásku své Matce dokazovaly, kdo spočte ony modlitby a vzdechy, jimiž jí dosud svou důvěru osvědčují. Miliony věřících denně klekají s dětinnou důvěrou před oltáři jejími, národové celého světa hlásají její úctu až do vysílení, aby jí připravili kadidlo důstojné oslavy, kterou jí přičkla století.

Přední místo mezi modlitbami, jimiž Matku Boží uctíváme, náleží zajisté pozdravu:

Zdrávas Maria.

Andělský tento hymnus, vznešený svým původem a velebný svým obsahem, zajisté důstojně se druží k modlitbě Páně. Nemůžeme nejsvětější Pannu líbezněji a důstojněji uctít než slovy, jimiž sám Bůh Matku svou ústy anděla uctil. Neboť pozdravem tímto dle slov římského katechismu „Bohu nejvyšší chválu a povinné díky vzdáváme, že nejsvětější Pannu nebeskými dary tak štědře obdařil, oné pak Panně k tomuto zvláštnímu štěstí blahopřejeme“. A bl. Albert Veliký velebí modlitbu tuto slovy: „Hæc salutatio a Deo Patre est dictata, a Filio conscripta, a Spiritu sancto confirmata, ab Archangelo Virgini deportata“. A jistě právem; neboť kolik tu slov, tolik tajemství. Největší tajemství sv. víry, zázračné vtělení Božského Slova, nejčistší mateřství Panny Marie, vykoupení světa,

ba celé evangelium obsaženo jest v jediném „Zdrávas“ Neboť co jiného jest evangelium, než naplnění onoho útěchyplného příslibení, jímž trestající Bůh osladil kletbu, již vyřkl nad nevďěčnými lidmi? Člověk padlý není k otroctví ďáblu odsouzen na věky. „Ona potře hlavu tvou“, toť hrozba svůdci, toť útěcha a odkaz, jež si zdrcený člověk z ráje odnesl; a kdo jiný naplnil ona slova, než Ta, již pozdravujeme slovy: „Zdrávas Maria?“ Vtělení Syna Božího, toť ona „radostná zvěst“, již anděl přináší pastýřům nad nivami betlemskými: „Zvěstuji vám radost velikou, která bude všemu lidu, neboť narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus Pán“. (Luk. 2, 10.—11.) Všechny jiné přednosti a milosti Panny Marie jsou soustředěny v její důstojnosti Matky Boží. K její chvále dostačí jedině slovo: „požehnaný plod života tvého, Ježíš“; toť důstojnost a vyznamenání, jehož nám chápati nelze, toť zázrak, nad nímž andělé nebesť žasnou. „Zde nech umlkne stvoření a neodvažuje se patřiti na onu vznešenost, neboť Bůh jediný poznává svou Matku cele. Jestli ona větší, než si lze představit neb pochopiti. Tebe jen Bůh převyšuje, vše ostatní slouží Tobě. Kdybych nebem nazval Tebe, Maria, Ty jsi větší; aneb matkou národů, Ty jsi víc. Maličký ty Světe, na Tebe Bůh více péče vynaložil, než na vesmír, když jej zakládal“. Tak a podobně velebí sv. Otcové Pannu Marii. Bohatější myšlenky a slova ve všech stoletích s úctou a nadšením oslavují Matku Boží, ono „tajemství, před nímž věky se děsily, rty se trásly, srdce se klaněla“, avšak mluva lidská nedovedla dosud nádherněji vyličit vznešenost oné Nejkrásnější z dcer lidských, než kratinká modlitba „Zdrávas Maria“. Jen zvyklost olupuje nás, že nepoznáváme veleby této modlitby po Otčenáši v lidské mluvě nejkrásnější. —

Kolik síly a útěchy poskytla již tato modlitba, kolik slzí usušila, kolik ctností vštíplila, kolik bolů zahojila, to zůstane světu tajno, to mohli by jen

dosvědčiti oni opuštění a zarmoucení, to mohli by vyznati oni svatí, kteří tak často se ji modlivali. Proto není divu, že od té doby, kdy poprvé pozdrav tento zazněl z úst andělových, bez ustání nekončnou ozvěnou odráží a rozléhá se celým světem; neboť dnes jest modlitba tato tak známa, že ji odříkává dítě, které sotva umí ručky spínati, a šeptají ji rty starce v hrob se chýlícího, ježž pamět již již opouští. Ovšem v prvních dobách nebyla modlitba tato tak známa a rozšířena. Teprve když na počátku 5. století Nestorius odpíral Panně Marii důstojnost Matky Boží křesťané oním pozdravem ji více uctívati počali. Zvláště však zkvetla úcta k nejsvětější Panně za dob výprav křížových. Neboť poutníci navštěvující svatou zemi, kroky Kristovými posvěcenou a krví jeho napojenou, odnášeli si odtud nadšení pro víru a vše Božské, které přirozeně roznítílo i úctu a lásku k Matce Boží. Všichni kazatelé výprav křížových byli zároveň horlivými ctiteli marianskými. Když pak ve 13. stol. Valdenští a zvláště Albigenští úctu svatých zcela zavrhnuli a důstojnost nejsvětější Panny nestydatě napadali, tu ctitelé mariánští, snažíce se urážky jí činěné nahraditi, pozdravem andělským Pannu Marii horlivěji uctívali.

Trvalo však velmi dlouho, než se tato poměrně kratinká modlitba ustálila tak, jak se ji nyní modlíme. Avšak netřeba se tomu diviti, jest to jen nový doklad, že všeobecně platí ono známé „habent sua fata libelli“. Prvé dvě části nacházíme již ve staré liturgii církve Jerusalemské, kterou — aspoň v hlavních rysech — vzdělal sv. Jakub; tak možno ji nalézt již u sv. Athanasia († 373.), neb v mešním formuláři sv. Jana Zlatoústého († 407.). Všeobecně však jako s formulí modlitební nesetkáváme se s ní nikde před 11. stol. Ovšem jak již řečeno, sestávalo tehdy „Zdravas Maria“ jen z prvních dvou částí. Třetí čásť prosebná ustálila se teprve mnohem později, a proto zcela neprávem domnívali se mnozí, že již na směnu efesském (431.) čásť prosebná byla ustanovena, ba někteří dokonce „ve své horlivosti“ i časům apoštolským ji připsovali. Zbožná ta mínění nedají se však historicky odůvodniti ani hájiti, neboť ještě koncem středověku poslední slova velmi se různila. Tak sv. Tomáš Aq. († 1274.) ve svém spisku: „Expositio in salutationem Angelicam“ prosebné části ještě nezná, a rovněž autor knihy: „Speculum B. M. V.“, která dlouho přepisována byla sv. Bonaventurovi, končí pozdravem sv. Alžběty. Jméno „Ježíš“ přidáno pravděpodobně od papeže Urbana IV. († 1264.), jenž udělil odpustky 30 dnů všem, kteří po slovech „požehnaný plod života tvého“ přidají: „Ježíš Kristus. Amen“. Pozdější papežové, zvláště Sixtus IV. odpustky ony potvrdili a rozmnožili. Kdy a od koho přidána byla další slova, jest až dosud nejisto. Snad není nepravděpodobna domněnka, že stalo se

tak na podnět sv. Bernardina Sienského († 1444.). Další slova prosebná „Svatá Maria, Matko Boží, pros za nás hříšné. Amen“ uvádí poprvé provinciální sněm v Narbonnu (1551.), ač jest jisto, že již před ním nebyla neznáma. Jest to tím podivnější, poněvadž poslední slova: „nyní i v hodinu smrti. Amen“ nalzáme již v breviři řádu Mercedariánů, jenž byl vydán v Paříži r. 1514. Odtud dostala se asi do breviře Františkánův (Paříž 1521.) a konečně i do římského (1535.).

Avšak ještě i ve století 16. poslední slova se lišila. Všeobecně rozšířila se modlitba tato teprve vydáním katechismu Canisiova (1555.), a znění její ustálilo se vydáním nového breviře od Pia V. (1568.), jenž zdravou reformou hleděl tehdejšími nedostatky v církvi odpomoci. Leč opravené snahy Pia V. jen znenáhla se ujímaly, a proto můžeme tvrditi, že „Zdravas Maria“ v dnešním svém znění jest všeobecně známa a užíváno teprve od prvních desítek let 17. století.

Andělským pozdravem velebíme nejsvětější Pannu zvláště, když třikrát za den vybízí nás zvukná a výmluvná řeč zvonů, bychom pozdravili panenskou Matku vtěleného Slova, abychom uctili ono „magnum pietatis mysterium“, když modlíme se

Anděl Páně.

Třikrát denně hlaholí zvony velebným chorálem celému světu chválu oné „dívky Páně“, zbožní věřící poklekají obnažující hlavy, a rty ctitelů marianských šeptají vroucí „Zdravas Maria“. Zvoní klekání. — Ráno v poledne i večer zaznívá posvátná mluva kovová v lopotu a ruch všedního života a volá všem smrtelníkům upřímné a tolik vážné „Sursum corda“, zvouc nás, bychom prosili svou Pomocnici, aby nás opatrovala v tolika nesnázích a nebezpečích, která nás čekají.

Na úsvitě, kdy slunce rozhazuje první hrstě světla, a země se myje v rose, když nový den vstává, vybízí nás hlahol zvonu, bychom vzpoměli si onoho svatého rána, jež zasvitlo celému lidstvu z Nazareta, bychom patřili na onu Hvězdu jitřní a prosili Pannu Marii, aby chránila nás před „střelami létajícími za dne“ (Ž. 90, 6.). Hudba zvonů volá k nám ranní „Venite adoremus“, zve nás k modlitbě chvály a díky za lásku a dobrotu, že o nás přes noc tak mateřsky pečovala. V poledne, kdy oddychujeme nad prací vykonanou, zaznívá opět píseň zvonu, bychom povznegli se k nebesům, pozvedli oči k Bohu a poděkovali Mu, že nám Syna svého dal, Jenž práci naši posvětil a požehnal, abychom prosili Pannu Marii, by nám nových sil vyžádala a nám přispěla v boji proti „útokům a ďábelství polednímu“. A večer, když zapadající slunce naposled líbá zlatými paprsky osmahlou zemi,

opět vybízí nás zvon, bychom ještě složili znavené ruce k modlitbě, poděkovali Panně Marii za ochranu po celý den a prosili ji, by rozestřela nad námi svůj ochranný plášť, abychom se nemusili báti „přístrachu nočního“ (Ž. 90, 5.). A zajisté obrací-li se mohamedán častěji za den k Mekce, aby vzpomenu a uctil svého proroka, má křesťan daleko více příčin, aby obracel zrak svůj k nebesům, aby Boha chválil, prosil a děkoval.

Zvoniti ráno, aby se lidé modlili a denní své práce Bohu posvětili, bylo zvykem ode dávna; rovněž i večer na mnohých místech se zvonívало, aby zbloudilí našli cestu domů, ba na Rusi až dosud jest namnoze zvykem, že za chumelice sněhové se zvonívá, aby pocestní snáze našli útočiště v ne-snázi a nepohodě. Zvoniti v poledne jest však obyčej dosti pozdní, a nedá se udržeti mínění často i apodikticky tvrzené, že trojí zvonění za den zavedli papežové za doby výprav křížových, aby dobyté svaté země vyprosili. Snad mylná ta domněnka vznikla z toho, že papežové za válek s Turky, zvláště Kalixt III. nařídil r. 1456. zvoniti zvonem „tureckým“, aby věřící vyprosili štěstí zbraním křesťanským. Zdá se však pravděpodobnější, že původ zvonění třeba hledati ve středověkém zvyku, již ve 13. století dosti rozšířeném, zvoniti na večer, aby všichni oheň v krbu zahasli (ignitegium). Modlitby, které se při zvonění modlivali, nebyly vždy stejné, ba i účel modlitby byl velmi různý: Otčenáš, Zdrávas Maria, tři Otčenáše neb pětkrát Zdrávas k uctění pěti ran Páně a p. Později nařídili papežové zvoniti ve třech oddílech k uctění Nejsvětější Trojice; věřící měli se za každým oddílem modliti Zdrávas Maria za vyhubení kacířství. Jan XXII. (1316.—1334.) udělil všem, kdo se při tomto zvonění pomodlí třikrát Zdrávas Maria 10 dní odpustků; podobně i synoda ve Vratislavi r. 1331. udělila odpustky 40 dní všem, kdo se při večerním zvonění kleče pomodlí třikrát Zdrávas Maria za blaho církve svaté. Zvonění ranní nařizuje poprvé synoda v Lavaur v jižní Francii (1368.). Sv. Antonín, biskup ve Florencii († 1459.), praví, že za jeho doby ranní a večerní zvonění k modlitbě bylo již zvykem. Polední zvonění, které zavedeno nejpozději, předpisuje nejdříve synoda olomucká r. 1413., avšak jen v pátek na památku umučení a smrti Páně. Zcela jisto jest, že počátkem 16. století bylo ve Francii polední zvonění již ustáleným zvykem. Modlitba „Anděl Páně“ byla však tehdy docela jiná, než jak se ji nyní modlíváme. Neboť nepřihlížíme-li již k tomu, že „Zdrávas Maria“ nebylo ještě definitivně ustáleno, obvyklé nyní antifony, veršik a modlitba byly přidány teprve později. V nynější podobě nacházíme „Anděl Páně“ v „Officium B. M. V.“ na rozkaz Pia V. r. 1571. přehlédnutém a vydaném; nařizuje pak poprvé modlitbu tuto v dnešním znění

sněm v Praze r. 1605., ač zřejmě praví, že má býti recitována „ex prisco Ecclesiae usu“ Ovšem církev sv. nepřikázala nikdy modlitby této pod hříchem, nýbrž jen doporučila a vyslovila přání, aby věřící Matku Boží pozdravem tímto horlivě uctívali. Papežové pak obdařili modlitbu tuto i odpustky, zvláště Benedikt XIII. udělil r. 1724. všem věřícím, kteří se při zvonění klečíce „Anděl Páně“ pomodlí, odpustky 100 dní jednou za den a za obvyklých podmínek (přijetí sv. svátosti a modlitba na úmysl sv. Otce) plnomocné odpustky v libovolný den v měsíci všem, kdo se po celý měsíc modlili. K získání odpustků není nutně třeba modliti se: „Oroduj za nás ani modlitbu „Milost svou předepsány jsou jen antifony a třikrát Zdrávas Maria. Týž papež dovolil r. 1727 osobám řádovým, jimž pořádek předpisuje jiná cvičení, že mohou získati odpustky, jen když se pomodlí ihned po skončení svých prací. Papež pak Benedikt XIV. potvrdil r. 1742. všechny jmenované odpustky a nařídil, aby věřící v sobotu večer a po celou neděli modlili se „Anděl Páně“ stojíce. Mimo to ustanovil, aby v čase velikonočním, — který počíná slavnostním Alleluja na bílou sobotu a končí mší sv. v sobotu před svátkem Nejsvětější Trojice — modlili se věřící místo „Anděl Páně“ slavnostní antifonu „Raduj se nebes Královno“ s veršikem a modlitbou. Kterí však modlitby této nazpaměť neznají, získají odpustky i když se modlí „Anděl Páně“ Končně papež Lev XIII. prohlásil brevem Congr. Indulg. ze dne 3. dubna r. 1884., že i oni věřící mohou získati odpustky, kteří jsouce zaměstnání nemohou se modliti klečíce, aneb kteří neslyší zvonění, jen když se zbožně pomodlí v obvyklou dobu „Anděl Páně“, avšak i s veršikem a modlitbou. Kdo nezná z paměti „Anděl Páně“ ani „Raduj se nebes Královno“, může se pomodliti pětkrát Zdrávas Maria a získá těchže odpustků.

Litanie loretánská.

Maria jest po jménu Ježíš jménem nejen v lidské mluvě nejsladším a nejkrásnějším, nýbrž i nejtajemnějším. Jméno nejznámější a nejepochopitelnější. Výmluvnosť lidská pokusila se velebný ohlas jména toho v duši člověka vyjádřiti slovy a uložila sladké krůpěje čerpané z bohaté jeho náplně v modlitbě litaniové. Jest to zajisté jedna z nejkrásnějších modliteb, jež kdy křesťanský duch vymyslel: tak velebná něžnými chválami a tak kajicná ustavičnou prosbou dítek ku své dobrotivé Matce: „oroduj za nás“ Ač jest litanie loretánská jednou z nejoblíbenějších a nejrozšířenějších modliteb, tak že neschází v žádné knize modlitební, přec o vzniku a stáří jejím nelze říci mnoho určitého. Spolehlivých zpráv téměř nemáme. Kdo se chce přesvědčiti, jak

kusé jsou vědomosti naše v této příčině, ať jen nahlédne do encyklopedií theologických a přečte si, jak málo píší o tomto předmětu. Povšimneme-li si aspoň poněkud, kterak různí autorové řeší otázku o původu a stáří litanie loretánské, najdeme pestrost podivuhodnou; téměř 15 století připisuje si právo autorské tohoto literárního a dogmatického skvostu. Celá řada spisovatelů klade vznik litanie loretánské do „šedého dávnověku“, dle jiných jest „prastará“, opět jiní tvrdí, že již Řehoř Veliký za zuřícího moru v Římě rozkázal ji při prosebném průvodu zpívat; jiní opět hájí mínění jiná. Důkazů pro svá „historická data“ z pravidla neuvádějí. Nanejvýše odvolávají se na „stálou tradici a souhlas všech spisovatelů církevních“. Ač duch lidský tolikrát se předsvědčil, že není vše staré, co se zdá šedivé, přece vždy tajemná rouška stáří vábí ho jakýmsi neodolatelným kouzlem. Jest to cosi člověku vrozeného, že čím jest nějaká událost nás vzdálenější, tím náchylnější jest k legendám a snaží se neústupně dokázati ze starého podání, že věc jest stará, ač ve skutečnosti je původu hodně pozdějšího. Opatrně vyjadřuje se o původu litanie loretánské „Kirchenlexikon“ Frýburské, (II. vyd.) „Vznikla-li teprve v Loretě, či existovala-li již před přenesením sv. domku r. 1294., jest dosud zahaleno temnotou.“ Mnohá z mylných tvrzení o vysokém stáří litanie loretánské spočívají na nesprávném výkladě slova „letania“, které není — jak mnozí se domnívají — synonymem našeho „litanie“, nýbrž výrazu toho užívalo se ve významu „prosebný průvod“. Prvý dotýká se otázky o původu litanie loretánské nestor všech literátův o této modlitbě, Justin Miechovský, kněz řádu kazatelského. Původce jejího nezná: „quisnam fuerit auctor compertum non habeo“, považuje ji však za dílo pozdějšího věku než litanii ke všem Svatým.

Chceme-li aspoň poněkud uspokojivě odpověděti na otázku o vzniku litanie loretánské, třeba si povšimnouti středověkých litaní k Panně Marii vůbec. Jest jich celá řada a sahají až do 8. století.

P. Braun S. J. dělí je ve tři skupiny. Do prvé zařadil litanie obsahem velmi rozmanité a ojedíněle se vyskytující; nesouvisejí nijak s naší litaní a jsou sestrojeny dle schematu litanie ke všem Svatým. Litanie ku druhé skupině čítané jsou jen varianty téhož originálu. Pocházejí většinou ze 13. a 14. století, a poznáváme z nich, že již počátkem století 15. byly tu a tam litanie k Panně Marii zpívány. Může-li však některá z dosud známých považována býti za původní, nelze rozhodnouti. Od litaní skupiny první liší se jednak určitějším a konkrétnějším pojímáním jednotlivých vzývání, zvláště však svým sestrojením. Neboť srovnáme-li litanie této skupiny s loretánskou, nelze nepozorovati podobnosti jejich schematu; ovšem podobnost tato není bezprostřední, neboť vzývání patrně se liší a nejsou nijak uspořádána. Podobají-li

se litanie do druhé skupiny patřící lučině poseté pestrými květy, lze přirovnati litanii loretánskou pestřené zahradě, kde záhonky vábí svou úhledností a zřejmě prozrazují dovednou ruku zahradníkovu. Krátce litanie loretánská jeví ráz komposice více promyšlené a zpracované.

Ze třetí skupiny známo jest dosud šest litaní, které vesměs vznikly v Itálii. Dvě objevil P. Dreves, jenž si získal nevšední zásluhy badaje o tomto předmětu. Prvou nalezl v „Officium B. M. V.“ z r. 1503., druhou pak v mariánském officiu vydaném v Benátkách r. 1545. Jiná sem patřící nalezá se v rukopisu missálu z konce XV. století; další tři známé jsou pozdější. Litanie této skupiny, ač jsou dle téhož vzoru sestaveny, nejsou stejné. Mimo různou délku liší se více nebo méně slovným zněním jednotlivých vzývání, jednak také jejich pořadem. Jsou určitě původu již pozdějšího; nejstarší jest asi z druhé polovice XV. století a nezdá se zcela nepravděpodobno, že nakažlivé nemoci, jimiž tehdy byla Itálie stížena, zavdaly podnět k jejich vzniku. Nedá se popříti jejich blízká příbuznost k litanii loretánské, neboť rozdíl mezi oběma není podstatný, ba ani značný; mají s ní nejen společnou kostru, nýbrž i též systematický a místní pořad jednotlivých vzývání, tak že se neliší leč přemístěním a vynecháním několika vzývání.

Třeba nyní rozhodnouti, zda jest litanie loretánská zkráceným vydáním původního typu skupiny třetí, aneb naopak, je-li dílem samostatným a litanie skupiny třetí jen poněkud rozšířenými varianty litanie loretánské. Všechny okolnosti zdají se nasvědčovati mínění prvnímu. Neboť mimo to, že setkáváme se s litaní loretánskou později než s oněmi skupiny třetí, těžko by se dala vysvětliti podivuhodná shoda litaní do skupiny třetí zařazených. Ku správnému rozhodnutí jest třeba pokud možno přesně určití dobu, kdy se s litaní loretánskou poprvé setkáváme. Je-li původu pozdějšího než litanie skupiny třetí, třeba nutně připustiti vliv jejich na loretánskou. Někteří tvrdí, že litanie loretánská byla známa v Loretě již koncem XV. století; odvolávají se na stříbrnou desku v klenotnici loretské, na níž jest vyryta a pod ní jméno dárce desky: „Paulus Sabellius, Princeps Albani et Orator Cæsaris.“ Paulus Sabellius jest prý osoba totožná s kardinálem Savellim, jenž zemřel r. 1498.; někteří dokonce tvrdí, že on jest i původcem litanie. Avšak kardinál Savelli, jenž toho času žil, jmenoval se Jan a mimo to nebyl ani knížetem ani vyslancem. Paulus Savelli, jenž se tu míní, žil více než o století později († 1632.) a byl r. 1607. od Pavla V. jmenován knížetem albánským. Z toho plyne, že nedostala se ona deska do Lorety před rokem 1607. Namítají sice někteří, že ani tento Savelli nemůže býti oním dárce, poněvadž již Tursellini († 1599.)

ve své „Historia Lauretana“ zmiňuje se o oné desce.

Avšak ona zmínka, jak dokázal P. de Santi, nepochází od Tursellini-ho, neboť setkáváme se s ní teprve v benátském vydání spisu Tursellini-ho pořízeném r. 1726. Máme ovšem zaručené zprávy z první polovice XVI. století, z nichž se dovídáme, že již tehdy byla v Loretě litanie k Panně Marii za jistých příležitostí zpívána. Avšak ani z toho nelze o vzniku litanie loretánské nic určitého souditi, neboť nelze stanovit, jaká to vlastně litanie byla.

Poprvé setkáváme se s litaníí loretánskou pod titulem „Litaniæ B. M. V.“ na počátku poslední čtvrti XVI. století ve spisku, jež vydal loretský kněz Bernardin Cirillo; alespoň dosud nepodařilo se nikomu určitě dokázati původ dřívější. Někteří se odvolávají na životopis Pia V., jež sepsal r. 1674. francouzský dominikán P. Feuillet. Spisovatel a po něm mnozí jiní tvrdí, že po bitvě u Lepanta r. 1571. přidáno na rozkaz papežův do litanie loretánské vzývání „Auxilium Christianorum“ To ovšem předpokládá, že tehdy litanie loretánská byla již známa. Avšak zpráva tato není zaručena, neboť těžko lze vysvětliti, proč o události této zajisté dosti důležité nezmiňuje se žádný z životopisců papeže Pia V. před r. 1674. Jest též velice nápadno, že Justin Miechovský, jenž má ve svém díle o tomto vzývání tři obsáhlá kázání, v nichž vypočítává všechna vítězství na přímlyvu Matky Boží dobytá, ani slovem se o tomto faktu nezmiňuje. Ostatně s domněnkou podobnou nedá se srovnati zaručená zpráva, že na rozkaz Pia V. byla v novém vydání „Officium parvum B. M. V.“ r. 1571. litanie k Panně Marie vynechána.

Proti onomu mínění svědčí též tato událost: Arcijáhen loretský Candiotti zaslal papeži Řehořovi XIII. r. 1578. litanii k Panně Marii, sestavenou z výroků Písma sv., s prosbou, aby ji všeobecně zavedl a užívati přikázal. Římský kardinál, jenž měl litanii posouditi, prohlásil, že jest sice zbožná a nezávadná, avšak nemyslí prý, že jest takové ceny, aby měla býti všeobecně zavedena. Ostatně není prý to prvý pokus, a Pius V. podobnou litanii z mariánského officia odstranil; proto bude nejlépe ponechati ji výhradně sv. domku v Loretě jako vlastní pobožnosti. Kdyby litanie loretánská byla tehdy v Římě známa, a kdyby skutečně Pius V. byl přidal vzývání „Auxilium Christianorum“, zajisté nebyl by opomenul onen kardinál o tom se zmíniti, neboť to by bylo svědčilo proti nové litanii, která jistě přídavku „Auxilium Christianorum“ neměla; všechna její vzývání byla totiž vyňata z Písma sv.

Jest ovšem možno, že bitva u Lepanta dala podnět, že ono vzývání do litanie loretánské bylo přidáno, neboť nalézáme je ihned při prvním obje-

vení se litanie loretánské r. 1576. a naopak není v žádné litanii pocházející z doby před bitvou u Lepanta; ovšem nebylo přidáno od Pia V. Poukazují též na to, že Candiotti nazývá svou litanii „novou“; dříve tedy užívalo se též jakési litanie, a to prý mohla býti jen naše loretánská. Než z toho neplyne, že touto novou litaníí měla býti potlačena právě naše loretánská, neboť sám Candiotti zmiňuje se o čtyřech jiných litaních.

Obsah tedy i doba objevení se litanie loretánské nasvědčují, že nebyla předlohou litaníím skupiny třetí, nýbrž zjednodušeným vydáním jejich původního typu.

P. Sauren míní, že Loreto nelze označiti jako místo vzniku litanie loretánské, neboť tam byla prý teprve od poutníků zanesena. Odvolává se na zmíněnou již stříbrnou desku, která do Loreta byla poslána, pak na poznámku P. Riera, jenž byl r. 1554. poenitentiarie v Loretě; vypravuje totiž, že ji poutníci na cestě do Loreta zpívali. Konečně poukazuje (mylně ovšem) P. Sauren i na to, že Pius V. přidal vzývání „Auxilium Christianorum“ v době, kdy litanie nebyla ještě v Loretě zvlášť oblíbená, důkaz to, že v Římě si jí tehdy více vážili. Avšak, jak již řečeno, stříbrná deska s vyrytou litaníí loretánskou pochází teprve s počátku 17. století, kdy litanie byla již dávno známa; co souditi o přídavku Pia V., víme též. P. Riera pak netvrdí, že ji poutníci zpívali, nýbrž vykládá jen, že poutníci z Verony (as r. 1559.) pozvali řeholníky, aby jim zpívali při průvodu do svatyně litanii k Panně Marii a ke všem svatým. Ostatně byť i tomu tak bylo, neplyne z toho, že poutníci litanii do Loreta donesli. Neboť co jest přirozenějšího, než že poutníci zpívali tu litanii, která ve svatém domku byla zavedena? — Vždyť tak jest tomu až dosud.

P. Braun považuje za velmi pravděpodobno, že v Loretě třeba hledati původ naší litanie. Tam ji nacházíme nejprve, a odtud rozšířila se pode jménem „loretánská“ po celém světě. Nebyla ovšem ihned v takové vážnosti jako nyní, neboť mimo ni užívalo se při pobožnostech mariánských v Loretě i litaníí jiných. Z příčin nám neznámých zatlačila však velmi záhy všechny ostatní. Neboť ještě téhož roku (1578.), kdy Candiotti žádal Řehoře XIII. o všeobecné zavedení své litanie z výroků Písma sv. sestavené, vyšla poutní kniha: „L' Historia di Santa Maria di Loreto“, v níž nacházíme již jen litanii loretánskou; v druhém vydání této knihy (1580.) obsaženy jsou sice i jiné litanie mariánské, avšak teprve na druhém místě, z čehož patrně, že již tehdy litanie loretánská byla oblíbená.

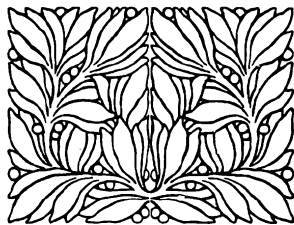
Velký příznivec Loreta, papež Sixtus V., udělil r. 1587. odpustky 200 dní všem, kdo se pomodlí litanii k Panně Marii, jak se jí v Loretě užívá, —

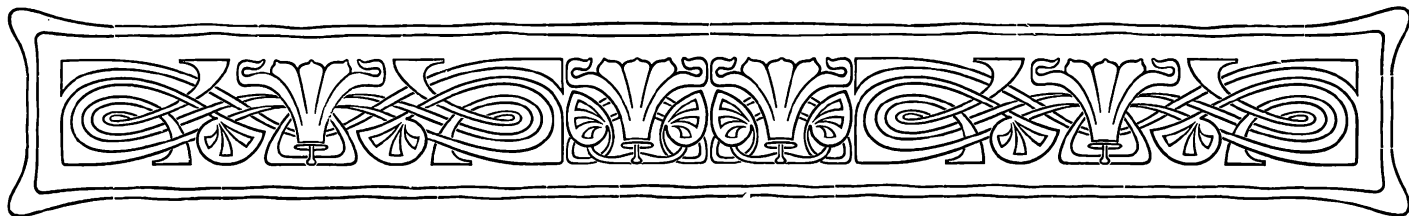
totiž naši loretánskou, neboť jinak byl by musil blíže určit, na kterou litanii jsou odpustky uděleny. V pozdějších vydáních zmíněné poutní knihy, která následovala po vydání bully Sixta V., setkáváme se již jen s litaní loretánskou. Zdá se, že nemalá zásluha o rozšíření litanie loretánské náleží Beuroni-mu, jenž byl od r. 1586 biskupem v Loretě.

Udělením odpustkův od Sixta V. byla litanie loretánská nepřímo schválena a doporučena; ovšem nenabyla tím ještě oficielního charakteru, neboť bylo dovoleno užívat i jiných litaní. Když však v posledních desetiletích 16. století stalo se jakousi maníí skládati litanie k Panně Marii, z nichž mnohé byly pochybné ceny, vydal papež Klement VII. r. 1601. konstituci, v níž zakázal vydávati a při veřejných pobožnostech užívat litaní, které nebyly zvláště od kongregace ritu approbovány. Vyňaty byly z litaní lidu známých pouze litanie ke všem svatým a loretánská; litanie k nejsvětějšímu jménu Ježíš byla approbována teprve od Pia IX. r. 1862., ač pokusy o to daly se již dříve. Zajímavost jest, že nedávno byla nalezena v rukopise a vydána

Palestrinova skladba na litanii loretánskou; jiná jeho skladba vydaná r. 1593. má za text volné zpracování litanie skupiny třetí.

Na formuláři litanie loretánské nesmí nikdo bez svolení stolice apoštolské ničeho měniti ani připojiti; tak prohlásila několikrát kongregace ritu, naposled r. 1839. Ba ani vzývání „Královno bez hříchu prvotního počatá“ nebylo do nedávna všeobecně platným indultem dovoleno, nebo dokonce předepsáno, ač tento zbožný zvyk byl všeobecně zaveden. Teprve když Lev XIII. předepsal brevem ze dne 24. prosince 1883. vzývání „Královno posvátného růžence“ a zároveň nařídil, aby bylo vloženo po názvu „Královno bez hříchu prvotního počatá“, bylo tím i poslední vzývání schváleno, ba aspoň nepřímo předepsáno. Konečně bylo brevem Lva XIII. ze dne 22. dubna r. 1903. přidáno vzývání „Matko dobré rady“. Papež Pius VII. udělil r. 1817. odpustky 300 dní „toties quoties“ a za obyčejných podmínek plnomocné odpustky na pět hlavních svátků mariánských těm, kteří se ji denně modlívali.

FRAIT VÁCLAV.

Sociální požehnání kultu marianského.

Duch sv., popisuje ústy Isaiáše proroka říší messiánskou, dí: „Aj, já tvořím nebesa nová a zemi novou.“ Touto říší messiánskou je křesťanství. Křesťanství tedy je onou říší, v níž odvěký Tvůrce obzvláštním způsobem svou tvůrčí moc chtěl ukázati. Ano ještě více! Nebylo to opětné stvoření z ničeho, nýbrž stvoření z nesčetných protiv a rozporů. Co Ježíš Kristus vykonal na Kalvarii, to křesťanství mělo zaseti v nejzazších země končinách. Není-li tedy křesťanství výkonným nástrojem Boha Stvořitele, Vykupitele, Posvětitel?

Tuto tvůrčí a spasitelskou činnost křesťanství vidíme v celém společenském životě: Křesťanství zničilo modlářství a zavedlo kult jediného pravého Boha, který v duchu a v pravdě jest uctíván, shladilo všeobecnou vinu hříchu, povzneslo člověka za dědice království Božího, odstranilo protivy národnostní, sblížilo a spojilo v bratrskou jednotu všechny národy, odstranilo otroctví, pozdvihlo chudáka a nemluvně k lidské důstojnosti, povzneslo ženu a zaručilo jí čestné místo ve společnosti lidské.

Máme na zřeteli tento poslední bod, a díme: Křesťanství povzneslo ženu, postavilo lidskou společnost na nové základy a učinilo mocný krok ve společenském obrození lidstva. Křesťanství stvořilo v ženě pannu, manželku, matku a vychovatelku lidstva. Zotročení a zakrnění ženy v pohanství je právě tak všeobecným faktem, jako v křesťanství její svoboda a důstojnost; a toto všeobecné faktum tak výlučně přináleží k zásluze křesťanství, že tam, kam dosud křesťanství nevniklo, trvají staré poměry pohanské, stará poroba, staré ukrutenství.

Tážeme se, kterak se to stalo? Všemohoucím Slovem Božím, vtěleným a zrozeným z ženy. Tak jako žena byla nástrojem ďáblovým k zotročení lidstva, tak opět žena zvolena byla za nástroj Božího milosrdenství od věků osnujícího lidské vykoupení. Jako poprvé ženou upadla žena v porobu a otroctví mužovo, tak po druhé opět ženou muž

povznesen byl k důstojnosti Kristově a žena k důstojnosti mužově.

Projděme stránky osudů člověčenstva, a na každé jakoby znova vyrčen byl nad ženou ortel, a tu jako klatbou erynií jsouc štvána, stane pojednou před branami nového Edenů vštěpeného a svlažovaného panenstvím Matky Boží.

Není, myslím, potřebí zabíhati ke starým Chamitům a Semitům, u nichž žena stála hluboko pod mužem. Polygamie, rušení svazků manželských, kupování a prodávání žen je důkazem, že nebyla ženě vykázána jiná úloha, než zajistiti muži četné potomstvo, aneb ukojiti jeho smyslné choutky. Veřejné činnosti žena byla neschopna.

Zůstaňme u koryfeů starého světa, Řekův a Římanů, jejichž kulturní ovzduší dosud dýcháme.

Ano, potkáváme se u Řeků se zjevy šlechtěnými, s Iphigenií, Penelopou, Andromachou, které, ačkoli jen vybájeny, přece představovaly ideál ženy hellenské. Ale jaký ideál! Ideál, který neměl jiného účelu, nežli svou tragičností vzbuditi ne nadšení a zápal k následování, nýbrž soucit a nevoli nad ukrutenstvím, zneuctěním a zotročením. Lahodný a půvabný zjev Iphigenie, něžnost jejího královského otce, láska a péče matčina není s to, aby zachránila rekyni před nožem obětním. Penelope, tak cudná a věrná, nemůže se zbýti brutálního tyranství neurvalých nápadníků, a sám Telemach, její syn, káže jí mlčeti a hrubě zapuzuje ji do ústraní ku práci. Andromache konečně, od milovaného Hektora jsouc upoutána k přeslici, přežije manžela a syna a stává se souložnicí vraha své rodiny a po jeho smrti odkazem jednoho z Achillových otrokův. A čím jsou ostatní ženské postavy heroické? Jsou to ženy násilím vyrvané z objetí manželů a rodin, na př. Hellenu, unesená Parisem, ženy obklopené zástupem nápadníků, kteří v poesii přirovnávají se k býkům, bojujícím o ně jako o kořist, ženy, jimž

není dovoleno svobodně rozhodovati o svém srdci a osudu.

A jaká teprve byla skutečnost!

V Athenách žena byla vyloučena z veřejného života, ukryta v ústraní ženských pokojů, stále jsouc pod dozorem a poručenstvím mužovým. Jsouc pro veřejnost tvorem bezcenným, byla žena terčem vtipů v pozdějších dekadentních řeckých veselohrách a fraškách. Jsou sice výjimky, kde žena závodila s básníky a filosofy o věnec vavřínový, na př. Sappho, aneb Aspasia, avšak tyto výjimky jsou jednak tak skrovné, že nemohou býti normou, a na druhé straně, dobře budiž poznamenáno, ženy takové nebyly ani manželkami, ani matkami, ani dcerami, byly to, abych užil toho výrazu, moderní emancipované záletnice. (Srovnej „Sappho“ od Grillparzera.)

A což teprv mravní život řecký v době klasické! Není na místě rozepisovati se o něm. Tolik jen možno říci, že Atheňané odvrhli vědomí nemravnosti spojené s mimomanželským pohlavním stykem. Ideál pohanstva, Sokrates, ani slůvkem nekáře tohoto zlořádu, skvrnou věčně lpějícího na národu, který jinak ostatní národy tak daleko předčí.

Ve Spartě, zdá se, že měla žena daleko lepší postavení, než v jiných státech řeckých; súčastňovala se veřejného a politického ruchu a nezřídka prokázala státu takové služby, které patriotismus mužů daleko převyšovaly. Ale draze vyvážila toto svoje postavení! Zaplatila je svým charakterem, svými přirozenými ctnostmi: skromností, cudností, něžností a citlivostí ženského srdce. Žena spartanská odvrhla své ženské znaky, nebyla ženou, manželkou, matkou, byla divou amazonkou. V letech panenských polonahá zápolila s mladíky o cenu, a takto, dí Montesquieu, zákony spartanské cudnosti vyrvaly stud. Jako manželka opasovala muži meč a upevňovala štít a diktovala jemu vrátiti se buď jako vítěz, aneb mrtev na oblém štítě. Jako matka jásajíc pochovávala syna v boji padlého, aneb sama zbabělci proklála dýkou hrud. — To je barbarské, ano možná i hrdinské, ale ženské nikoli.

Ani u Římanů, kteří v prvních dobách republiky byli pohanskému světu vzorem nezkažených mravů, jejichž veřejný a soukromý život protkán byl ideou náboženskou, ani u těchto Římanů nejeví se poměry utěšenější. Poměrů Augustových republika ovšem neznala, sňatek jednoho muže a jedné ženy, uzavíraný za náboženských obřadů, nerozdvojila leč smrť. Ale přece ani v těchto dobách žena římská nebyla ženou svobodnou. Jsouc omezena na dům, byla pro veřejnost tvorem bezcenným, nemohla se sama hájiti u soudu, sňatkem přecházela v područí mužovo a mužských jeho příbuzných. Nemajíc vlastního majetku, neměla práva dle libosti hospodařiti, byla neschopna smlouvy a testamen-

tárního odkazu, ba ani výchova dítek nebyla ženě svěřena, nýbrž vzdělaným otrokům řeckým.

Čím více zkažený mrav řecký dral se do Říma, tím hlouběji klesala důstojnost ženská. Kato marně bojoval proti řeckým mravům, předvídaje mravní úpadek Říma, Horác mluví o ženských charakterech jako o zašlých ideálech.

O době, kdy r. 189. povalela byla Syrie, — Horác zalkal: „Græcia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio“ — tenkrát slavil řecký mrav a nemravný kult orientu v Římě triumfy; důstojnost ženy padla první za oběť této velmoci. Zkáza počala v manželství: rozvod aneb zapuzování žen a nezbytně z něho plynoucí úplné ztroskotání ženské důstojnosti; mužové jako Kato, Sulla, Pompejus, Cicero nazývají tyto poměry nemsazatelnou skvrnou hrdinné doby římských dějin.

Najdeme sice v římských dějinách ženy obdivuhodné, na př. matku Scipionů, Gracchů, avšak byl by velmi na omylu, kdo by tento řídký zjev měl za typ žen římských. Těch tajných piklů proti mravnosti, oněch ohavných trhání svazků manželských a nestydatých cizoložství známe dosti z římských historiků, satyriků a filosofů.

Vrchol úpadku, děsné testimonium paupertatis, vidíme v dobách Augustových, kdy zákon za zákonem byl vydáván na ochranu manželských a mravnosti. Zvrhlé existence ženské byly onou rakovinou rozežírající římský stát, ssající z jeho žil mizu životní, až konečně života jsa neschopen zanikl a ustoupil zdravějším poměrům. — Měl také Řím svoje Vestálky, ctil jejich cudnost a panenství — ale jediný pohled na galerie amfiteátru, a ono osudné znamení, jímž právě Vestálky soudily nad životem a smrtí nevinných obětí římské ukrutnosti, vysvětlí nám dostatečně jejich zjev.

Teď ještě pohled do země zaslíbené v sociální poměry židovské. Nebude asi nikomu s podivem, proč jediný tento národ spolu s věrou v jediného Boha a nadějí v příštího Vykupitele zachoval si také úctu k ženě.

Ekonomie Starého Zákona se všemi předpisy věroučnými, mravními, liturgickými a společenskými pozbývá svého významu, jestliže se dobře neuváží vztah Starého Zákona k Novému. Jestliže veškero starozákonní židovstvo bylo v jakémsi vztahu k Novému Zákonu, pak snadno zodpovíme si otázku, zdali také židovská žena nestála v témže poměru k oné ženě novozákonní, která z Božího smilování stala se hodnou poroditi Toho, po němž dávno lkali proroci a patriarchové. Což nezněla dosud lidu vyvolenému v duši kletba vyřčená nad hadem: „Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, mezi semenem tvým a semenem jejím; ona potře hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její?“ Národ vyvolený dobře rozuměl těmito slovy; vždyť byla

potvrzena příslibeními danými patriarchům a hlasy prorockými: „Požehnání budou [v] semeni tvém všichni národové země“, děl Hospodin k Abrahamovi. „Aj panna počne a porodí syna a nazve jméno jeho Emmanuel (s námi Bůh)“ zapěl Isaiáš. „Protož vydá je Pán až do času, v němž roditelka porodí“ (Micheáš 5, 3.), a mnoho jiných jen jakoby slova útěchy pro lid trávající pro jméno Hospodinovo.

Jsme oprávněni říci, že právě důstojnost Matky Boží působila zpětně na postavení matek židovských. Vždyť každá matka přispěla k uskutečnění odvěkého příslibení. Proč hrozily se ženy hebrejské neplodnosti? Poněvadž neplodné byly oděrány od onoho řetězu, který spojoval obě Evy, neplodné neměly podílu na uskutečnění idey messiánské. Pro tuto přednost Bohem nadšení pěvci velebí požehnané mateřství: „Který činí, aby neplodná v domě přebývala, matkou synů se veselící“. (Ž. 112, 9.) Žena, matka je chloubou mužovou, jest révou obtíženou hrozny: „Manželka tvá jako vinný kmen po bocích domu tvého“. (Ž. 127, 3.) Radovati se z jejího

mateřství jest mužovi vrcholem blaženosti: „Vesel se s ženou mladosti své. (Budiž ti jako) laň nejmilejší a utěšený jelínek: láska její ať tě opojuje všelikého času, a v milování jejím kochej se ustavičně“. (Prísl. 5, 18.—19.) Matka požívá ve stáří téže úcty od svých synů, jako otec, vždyť „Požehnání otcovo utvrzuje domy synů, zlořečení pak matčino z kořene vyvrací základy“. (Ecclus 3, 11.)

A probíráme-li stránky sv. dějin, vynoří se nám řada hrdinných žen, jakých bychom marně hledali u národů pohanských. Jsou to Sara, Rebekka, prorokyně, Marie, Debora, Judith, Esther, hrdinná matka

makkabejská a mnoho jiných, jimž dějiny národa vyvoleného vedle mužů čestné místo udílejí.

Avšak ani u Židů neschází stinná stránka. I tam setkáváme se s mnohoženstvím, i tam odpuzovali manželky, a rušili svazky manželské. Víme také, že tato úcta byla přinášena pouze v obět mateřské plodnosti. Běda neplodné! S vlastním svolením aneb i proti němu musela lože manželské postoupiti otrokyním, svým sokyním. Úcta

k panenské čistotě Židům byla neznámá. Byl to ještě velký skok provázející ženu hebrejskou k oné výši důstojnosti, jaké dostalo se ženě křesťanské.

Konečně nadešla plnost času, aby ukončily se útrapy, ponížení a zotročení ženy.

Stalo se to takto:

„Za onoho času poslán jest anděl Gabriel ku panně do domu Davidova a jméno Panny Maria. A všed k ní, řekl: „Zdráva buď, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami“

„Neboj se Maria, neboť jsi našla milost u Boha. Aj počneš a porodíš syna a nazveš jméno jeho Ježíš“ I řekla Maria: „Aj, já

dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého“.

Povstavši pak Maria v těch dnech, odešla s chvátáním na hory do domu Zachariášova a pozdravila Alžbětu. I stalo se, jak uslyšela Alžběta pozdravení Marie, zplesalo nemluvnátko v životě jejím a naplněna jest Alžběta Duchem svatým a zvolala hlasem velikým a řekla: „Požehnaná ty mezi ženami a požehnaný plod života tvého“ „Blahoslavená jsi, že jsi uvěřila“ I řekla Maria: „Velebí duše má Hospodina a duch můj zplesal v Bohu,

Abraham Bloemaert: **Madonna.**

v mém Spasiteli, še vzhlédl na ponížení děvky své; nebo aj, od této chvíle blahoslavenou mne budou nazývati všichni národové; neboť veliké věci učinil mi Ten, jenž mocný“.

Tu obrací se stránka dějin pokolení ženského, ba vůbec pokolení lidského, tu končí se otroctví, začíná svoboda. V Panně Marii anděl oslovuje veškero pokolení ženské: „Neboj se Maria, neboť jsi nalezla milost u Boha. „Blahoslavená jsi, že jsi uvěřila“. A místo nářků ženy utlačené, zotročené zaznívá: „Velebí duše má Hospodina“. Sv. Jeroným neostýchá se ono chvalořečení vztahovati na ženu křesťanskou vůbec. A sv. Bernard pln radosti volá: „Plesej, Adame, praotče náš, ale více plesej Evo, ty naše pramáti! Plesejte oba nad dcerou svojí! Nejvíce však ty Evo, která jsi byla původkyní zla, a hanbu na veškero svoje pohlaví jsi uvalila. Přichází čas, kdy tato hanba bude sňata, a kdy muž nebude mítí příčiny hněvati se na ženu. Aby se muž ospravedlnil, nestyděl se celou tíži viny svaliti na ženu a říci: „Žena, kterou jsi mi dal, dala mi se stromu, a jedl jsem“. Zaměň, Adame, tuto omluvu a rci k Bohu vděčně: „Žena, kterou jsi mi dal, dala mi plod života, a já jsem obnoven“.

O zbožném Jindřichu Susonovi se vypráví, že kdysi, potkav na zablácené ulici prostou ženu, ihned uhnul do bláta, suchou stezičku ponechávaje ženě. A když žena plna údivu tázala se, čím to, že kněžeholník takou poctu vzdává ženě, tu odpověděl: „Uvykl jsem si tuto poctu vzdávati všem ženám; vždyť vždycky oživují ve mně vzpomínku na vznešenou nebes královnu, matku Boha mého, jíž povinen jsem tolika díky“.

Úcta Matky Boží to byla, která ženě vykazala čestné místo nejen ve veřejném životě, nýbrž i v zákonodárství. Trojím způsobem křesťanství pozvedlo ženu k důstojnosti, o níž společnost pohanská neměla tušení, tím, že učinilo ženu vládkyní domu, strážným andělem mužovým a pěstitelkou dobrých mravů.

Žena křesťanská stala se středem, srdcem křesťanské rodiny a křesťanské společnosti, skrytým pérem uvádějícím v pohyb veškeren organismus společenský. A jako zhýřilými ženami ztroskotána byla pohanská rodina a po ní společnost, tak ženou křesťanskou rodina a společnost vybudována byla na nových, pevnějších základech.

Avšak žena křesťanská obdržela ještě jiné pole působnosti. Křesťanská matka je první školou vzdělávající muže napřed jako dítě, potom jako bratra, jako manžela, ba jako otce. Pověst o nymfě Egerii uskutečňuje se v rodině křesťanské. Žena, matka křesťanská ještě z hrobu zasahuje v kruh rodinného života; zkrátka působností ženy kvete a hyne mrav a dobrý duch společenský.

Tato mravní emancipace, která byla způsobena emancipací náboženskou, přivodila brzy emancipaci zákonnou. Již první křesťanský císař Konstantin, který z oněch vzorů, jakými byla jeho svatá a vřele milovaná matka Helena, a sama Matka nejsvětější Panna Maria, čerpal úctu k ženě, zlomil pouta starého otroctví a ženu postavil s mužem na stejnou výši důstojnosti. Tak r. 321. udělil dospělým ženám všechna práva, jakých požívali mužové: „In omnibus contractibus jus tale habeant, quale viri“. A téhož roku 321. ustanovil, aby matky účastny byly dědictví svých synů. Tím odstraněno bylo pohanské poručenství a testamentární neschopnost žen. Konečně císař Justinian — a jeho zákoník byl normou všech pozdějších — nepřijal do svého zákoníku ničeho, co by jen z daleka upamatovalo na dřívější porobu ženy, zaručiv takto po všechny věky ženě zákonitou svobodu.

Vždyť nemohlo jinak ani býti. Nové povinnosti a nové životní povolání křesťanské ženy tvořily takřka její investituru, a za světla Boží milosti zplodily netušené ctnosti a neochvějné charaktery, tvoříce takto ucelený systém křesťanské emancipace žen.

Avšak tato emancipace sáhá daleko za křesťanský zákoník občanský, ona je podstatnou částkou zákona Kristova, jsouc zcela jasně vyslověna v zákoníku všech zákoníků — v evangeliu. Tam Ježíš Kristus, Bůh-Zákonodárce, vyslovuje zásady, týkající se panenství, manželství a rovnoprávnosti obou pohlaví, zásady, jichž svět až po Krista ani tušiti nemohl, zásady, které dosavadním zásadám naprosto odporovaly.

Pozorujme chování Ježíše Krista nejprve oproti Jeho nejsv. Matce. On chtěl naroditi se z ženy-panny, ale vyžádal si k tomu skrze anděla jejího svolení. A co činí ku zvýšení důstojnosti své Matky? Tuto ženu nejen divem vyjímá z otroctví hříchu prvo počátečního, ba on novým divem, neporušiv jejího panenství, činí ji matkou. On jsa pravý Bůh až do 30. roku matce své je poddán, zjevuje jí všechna tajemství naší spásy, slavnostním odkazem s výšin kříže povyšuje ji za matku vykoupeného lidstva a v nebi korunuje ji na královnu andělů a svatých. S jakou laskavostí přijímá pokání Magdalény, veřejné hříšnice, aby spolu s Matkou Páně přítomna byla největšímu tajemství naší spásy, uvádí ji až na úpatí kříže kalvarského. Vzpomeňme dále ženy cizoložnice, kterou On jediný obhajuje proti nelibostnému kněžstvu, Samaritánky u studnice Jakubovy, které dává se poznati jako Messiáš a činí z ní apoštola mezi bratry rozkolníky. Vzpomeňme ženy kananejské, vdovy naimské, Marie a Marty, sester Lazarových, chudé vdovy, jejíž obětní halíř má větší cenu, nežli dary bohatců. Vzpomeňme konečně plačících žen jerusalémských sv. Veroniky, zbožných žen, chvátajících k Jeho hrobu. Toto cho-

vání Krista Pána k ženám, tvorům, kteří v očích pohanů byli sotva lidmi, jest takřka emancipačním dekretem, výlučným výnosem zákona křesťanského.

Tento zákon křesťanský na čtyřech stupních ženu pozvedá k nejvyšší dokonalosti, již vůbec člověku lze dosáhnouti. Na mravní rovnocennosti obou pohlaví zvedá se nerozlučitelnost manželství, obraz mystického spojení Krista Pána s církví, panenstvím vznáší se žena až do končin nadzemských, stávajíc se podobnou andělům, „kteří se ani nev dávají ani nežení“ (Lukáš 20, 36.), a mateřstvím Panny Marie dosahuje vrcholu, jakého vůbec možno dosáhnouti.

Žena křesťanská, byvši nejen zákonem občanským, ale i Božským emancipována z hanebného područí mužova, obří silou zápasila s mužem o palmu důstojnosti a zplodila rozkošné květy ctností výhradně křesťanských. Jsou to: panenství, mučennictví, účinná láska a apoštolát víry.

Řím znal pouze sedm panen, které často bez vlastního svolení na čas státu panenství své zaprodávaly; za to měly čestné místo při krvavých zápasech v areně a právo rozhodovati dle libovůle o životě neb smrti přemožených nešťastníků. Křesťanství zplodilo nepřehledné šiky panen, zplodilo panenství nezištné, ustavičné, pokorné, milované jedině pro krásu této andělské ctnosti. Panenství křesťanské bylo nejen něčím dosud neslýchaným, ono bylo zřejmým a nejresolutnějším protestem proti mravní zkáze tehdejšího Říma, ba zcela jistě bylo pákou, kterou lidstvo hluboko v bahně neřestí vězíci bylo povzneseno. Panenství křesťanské bylo něčím tak vznešeným, že nejotrlejší srdce pohнула se k obdivu. Slavnými sliby neodcházela křesťanská panna v ústraní klášterní, nýbrž panenským závojem jsouc zahalena stkvěla se jako lilie mezi trním — světu ku povzbuzení. Jména pohanických heroů, dávno prachem zavátá, počínají nyní novým nevidaným leskem zářiti v křesťanském panenství heroismem dokonalejším: Julia, Pomponia, Marcella, Marcellina, Fabiola a j. hledaly slávu svou ve šlépějích Marie, panny panen.

Druhou ctností, která netušeným leskem jako gloriola ženu křesťanskou ozářila, kterou žena křesťanská stala se „divadlem světu, andělům a lidem“, bylo mučennictví. Tato ctnost, kterou nepřehledné šiky bojovníků křesťanských zřikaly se všech příjemností pozemského života a smrti mučennickou jako branou spěchaly do náruči nebeského ženicha, krev svou dobrovolně prolily pro Krista, jež pak měla býti semenem svatého potomstva, toto mučennictví stalo se nyní také údělem křesťanských žen. Pohanstvo vidělo umíratí jen jednoho mučenníka za své přesvědčení, vidělo umíratí starce smrtí klidnou spíše spánku podobnou, obklopeného milovanými a milujícími žáky — křesťanští mučenníci

umírali za víru Kristovu v areně, v zubech a spárech dravých šelem, na rozích rozkacených býků, jako smolné pochodně v zahradách Neronových, jsouce oderváni od dítek, manželů, manželek, příbuzných a přátel — pro ukojení krvelačné luzy. Mužům - vojínům umíratí nebylo asi nezvyklým, ale že římské ženy, jejichž vůle zkázou mravů tak byla seslabena, trnité cestě ctnosti tak neuvyklá, ženy všech stavů a všeho věku mužně a klidně kráčely smrti vstříc, k tomu bylo třeba heroismu, srdnatosti muže daleko převyšujícího. A tážeme-li se, odkud čerpaly svaté mučennice tento heroismus, odpověď není nesnadná: z kříže Kristova, pod nímž v moři bolesti tonula Matka bolestná — královna mučenníků.

Komu není známo, čím jest v světě křesťanském účinná láska Mariiných následovnic! Stačí pohled do veřejných nemocnic, kde rekyně křesťanské charity bděním utýrané sklánějí se nad ložem nemocných, obvazují a líbají rány ubožáků, těší sténající, modlitbou provázejí duše na věčnost. Tento pohled vynutil Voltairovi velevýznamná slova obdivu: „Není snad nic většího nad tu oběť, kterou přináší ženské pokolení, ošetřujíc v nemocnicích onu záplavu lidských běd, jejichž pouhý pohled pýchu lidskou poráží a naši citlivost tak děsí“. (Oeuvres, tom. XVII., l. c. Nicolas.) Kde má Řím jen jedinou takovou rekyni? Snad na galeriích amfiteátru, odkud dávalo se znamení k doražení raněných přemožených? Čím neslýchanější tato ctnost, tím skvělejší emancipace ženy z jejího egoismu, zhýřilosti, podlosti a pokleslosti. A kdo by se tázal, odkud tato láska k člověčenstvu, ten ať pohledne vzhůru na Golgotu k úpatí kříže: tam Matka Páně v náruči třímá ztuhlé tělo, líbá rány, slzami smývá krev — Matka, již Syn Boží za dítky dal veškeru člověčenstvo.

Žena křesťanská, byvši zbavena pout své bývalé nízkosti, byla uznána působitou vstoupiti do řad apoštolů. — Ten, jenž první naučil nás modliti se: „Posvěť se jméno Tvé, přidej k nám království Tvé, buď vůle Tvá jako v nebi, tak i na zemi“, chtěl, aby člověk rozšiřoval království Boží; a mezi těmito šířiteli jména Božího měla býti i žena. Nesvěřilo křesťanství ženě úkol slovem hlásati víru Kristovu, ba sv. Pavel výslovně dí, žena ve shromážděních ať mlčí, avšak svěřilo jí apoštolát účinnější, apoštolát příkladu, pokory a skromnosti. Hned od počátku křesťanství žena počala působiti příkladem, obětavostí, tam mlčením, jinde slovem v pravý čas proneseným, tam něžnou láskou, jinde přísností. Toto působení bylo zřejmým, že Celsus církvi na potupu praví, že hlavní oporou křesťanství jsou ženy. Zbožné ženy provázely Krista Pána až na Kalvarii, první zvěstovaly z mrtvých vstání Kristovo, obětavé ženy provázely apoštolu na zemi

i na moři, ošetřovaly nemocné, krmily lačné, odívaly nahé, zajatcům snímaly pouta. A co říci o oněch matkách, které vychovaly Augustina, Jana Zlatoústého, Řehoře a Basilia a mnoho jiných, kteří stali se neochvějnými sloupy křesťanství? Na trůně cařihradském byly to zbožné císařovny, Helena, Pulcheria, Eudoxia, Placidia, které mocí svou hájily křesťanství a katolicismu proti heretikům. A mezi pohanskými národy prvními apoštoly byly na mnoze ženy: v Čechách sv. Ludmila, v Polsce Dubravka, na Rusi Olga, Klotilda ve Francii, Berta v Anglii. Křesťanská žena z otrokyně se stala děvkou Páně, apoštolem Kristovým, šířitelem Božího království, ale také nejučinnějším jeho obráncem: dokud ženy křesťanské střežiti budou svatý oheň náboženství, netřeba se obávati tmy novodobého pohanství.

Není pochybnosti, že tato důstojnost ženy křesťanské původ svůj má v důstojnosti Panny Marie; ona jest tou ženou, která porodila Toho, jehož „království nebude konce“, ji nazývá církev královnou apoštolův a opěvuje ji v prefaci: „Která syna Tvého jednorozeného zastíněním Ducha sv. počala a panenské slávy nepozbyvši Světlo věčné světu rozžehla, Ježíše Krista, Pána našeho“

„Aj, od této chvíle blahoslavenou mne budou nazývati všichni národové“, zapěla Matka Páně prorockým duchem patřic do budoucna. Ano, všichni národové, lidská společnost velebiti budou Matku Páně, pokud píti budou z pramene dobra a požehnání, které z Boží milosti světu přinesla. Víme, čím byla úcta Marianská pro povznesení ženy, a víme, čím byla zůšlechtěná žena křesťanská pro společnost lidskou. V ženě křesťanské působí Matka Boží nepřímo; kdo by však neznal působení bezprostředního? Tříkrát lidstvo tohoto požehnání zakouší, poprvé jako jednotlivec, podruhé jako rodina, a potřetí jako společnost.

Kromě ctností zvláštním leskem na ženském pokolení zářících, byla Panna Maria vrcholem všech ctností a vzorem pro všechny bez rozdílu stavu, rodu a stáří. Ona „všechna krásná“ jest zrcadlem spravedlnosti t. j. nedostižitelným ideálem pro každou duši křesťanskou.

Ano, ještě více! —

Bůh stvořil člověka k obrazu a podobenství svému, muže a ženu stvořil je. A požehnal jim a řekl: „Rosťtež a množte se“. Těmito slovy, jimiž Bůh naše prarodiče obdařil plodností, zplozeno bylo veškeré lidstvo podle těla. A toto lidstvo ještě jednou bylo zrozeno — na Golgotě — podle ducha, zrozeno bylo v milosti. Muž, původce milosti, skonával na kříži, a žena, prostředkyně milosti — stála pod křížem a slyšela slova: „Hle, matka tvá“. Tenkrát, když sedmý meč pronikal srdce

mateřské, zrodila nás Matka k milosti a přijala nás za syny, když v duchu děla: „Ano, syn můj“. —

Nebylo dobře, aby člověk ostal samotný; proto učinil mu Bůh pomocnici, podobnou jemu. Čím více třeba nám pomocnice v životě nadpřirozeném! A mohl Syn Boží tuto pomocnici nazvati vhodněji než matkou, a to matkou v nejkrásnějším toho slova významu? A tato pomocnice není kromě prvotního hříchu nám ve všem podobná? Jak neobsáhlé moře útechy, naděje, pokoje a pomoci chová v sobě pouhé jméno Maria, jak v krásném souhlasu je s nejušlechtilejšími a nejvznešenějšími pocity lidské přirozenosti, o tom vyprávěti může každé čisté srdce křesťanské. „Zdráva's Maria, královno, matko milosrdenství, živote, sladkosti a naděje naše, buď zdráva“, toť balsám hojivý pro duši raněnou. „K tobě voláme vyhnaní synové Evini, k tobě vzdycháme, lkající a plačící v tomto slzavém údolí. Protož, orodovnice naše, obrať k nám své oči milosrdné!“ Popřiti peklo, očistec, to je ochotna lidská přirozenost, ale odtrženu býti od matky, zbavenu býti její ochrany, toť něco hrozného. Goethe, ač protestant a bezbožec, chápal, co znamená s důvěrou obrátiti se k Matce Boží. Ve Faustovi Markéta, zhanobená, svým družkám na posměch vydaná, utýraná výčitkami svědomí, klesá k nohám Matky bolestné a zalká: „Skloň o přebolestná, tvář svou k bídě mé! Spas, hanby ochraň mne a smrti!“ Jaký to kult, jenž tak krásně souhlasí se všemi údery lidského srdce, se všemi pocity bolesti a radosti, nevinu a lítosti, stísněnosti i nadšení, a který mocné otřesy pozemského života pomáhá trpěti!

Jak se asi podivili pohané, když uslyšeli, že Bůh křesťanský není jako Juppiter samovládným despotou, ale otcem! Čím to? Vždyť také pohané připisovali původ svůj bohům. Odpověď dává sv. Pavel: „Když přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého abychom přijati byli za syny“. Ježíš Kristus, Bůh od věků, ráčil v čase z Marie Panny jako Bůh - Člověk se naroditi a stav se účastným naší přirozenosti, nás svými bratry a dítkami Božími učiniti. Nebylo tedy mateřství Matky Boží oblakem, na němž vznesli jsme se k nebesům?, nebylo poutem spojujícím lidstvo s nejsv. Trojicí v jednu svatou rodinu? Jaký to obrat? „Aj já děvka Páně, staniž mi se podle slova tvého“ mění tvářnost země, mění tyranii a otroctví ve sladká pouta rodinná.

Sestupme nyní od pojmu této ideální rodiny k pojmu přirozenému a shledáme, že jest tu něco analogického, co zároveň dalo rodině nový ráz netušeného lesku. Působením křesťanství otec zůstává hlavou rodiny, ale pozbývá despotického charakteru; žena ve státě křesťanském působením panenského mateřství láme pouta otrocká, a dítě, jsouc

odstínem Božského dítěte v Nazaretu, nabývá práva na svoji existenci a počíná vůči rodičům zaujímati nebyvalé dosud stanovisko.

Nicméně pouta rodinná nebyla takto uvolněna. Nikoli! Moc rodičův obdržela novou, krásnější signaturu — místo despotie autoritu. Evangelista vyjadřuje tuto záměnu několika slovy: „Sestoupil s nimi do Nazaretu a byl jim poddán“. Syn Boží, Stvořitel své matky a svého pěstouna poddává se svým tvorům, dává se od nich poučovati. Tento skrytý život Krista Pána v Nazaretě je sloupem sociálního obrození lidstva, byl lékem pro nahnílý kořen lidské společnosti — pro rodinu.

Co však rodině křesťanské dodalo pravého lesku, byla cudnost a bezúhonnost mravů, které ženy křesťanské, patřice na vznešený svůj vzor, do rodin křesťanských jako nový, vše obrozující kvas vnášely. „Casta pudicitiam servat domus“ zapěl básník ku chvále rolnictva, a toto zbožné přání uskutečnilo se v křesťanské rodině. Tato cudnost krotí smyslnost, tvoří takřka čestnou stráž a gloriolu mateřství, uchovávajíc zdroj života a kořeny společnosti od pokálení a hniloby. Kult čistoty a panenství, které v Panně panen dosahuje svého vrcholu, obetkává ženu křesťanskou jakýmsi oblakem a získává ženě úctu a vážnost mužovu.

Sotva najdeme křesťanskou rodinu bez obrazu rodiny nazaretské — křesťanský zvyk zvláštní ochraně sv. rodiny odporučil rodinu křesťanskou. Josefem k Marii, Marií k Ježíši. Jak často naskytne se Matce příležitost říci Synovi: „Vína nemají“, potřebují útěchy; potřebují posily, potřebují milosti a požehnání. A tato Matka, která z vůle Nejvyššího těmitěž svazky rodinnými spoutána, ukáže jistě mocný svůj vliv v každé rodině, kde jí popřávají místa u krbu svých srdcí.

Kdo srovnává pohanskou společnost se společností křesťanskou a jako výsledek pozoruje ono podivuhodné obrození lidstva nauku Kristovou, zdaž nezvolá s Mistrem: „Podobno jest království nebeské kvasu, který vzavši žena, zadělala do tří mír mouky, až zkysalo všecko“. Není možno, aby na tomto obrození kult Mariánský neměl vynikajícího podílu; vždyť úcta Matky Boží od prvních dob tak byla s křesťanstvím nerozlučně spojena, jakoby k jeho podstatě náležela. Ve skutečnosti vidíme, že není koutečku, kam by úcta Mariánská svým vlivem nebyla zasáhla; proniklať ona malířství, so-

chařství, básnictví a hudba, ba i prosté pohádky, legendy a ukolébavky, které matky pějí nad koľébkou novorozenat, pronikla písemnictví bohoslovné, apologetické a ascetické.

Avšak stopujme pouze blahodárné účinky tohoto kultu a jeho požehnání pro lidstvo.

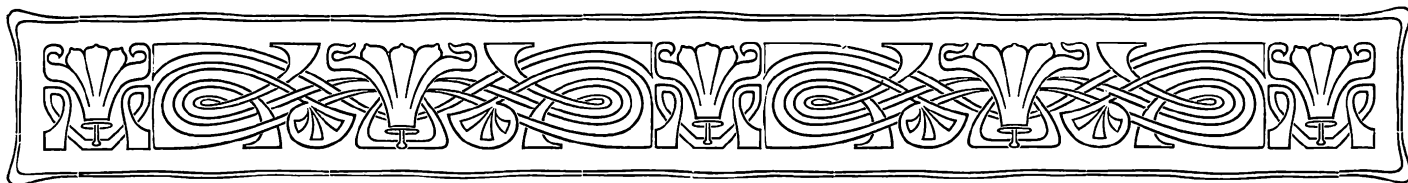
Nepřihlížejíce ani k tomu, že dogma panenství Matky Boží bylo takřka heslem, vodícím církev katolickou po celá století od vítězství k vítězství nad bludaři, obraťme zřetel svůj jedině k tomu, jak společnost kultem Mariánským pozdvižena byla z bahna mravní spustlosti. Tam kde kdysi stavěly se oltáře a páleno bylo kadidlo na počtu nemravnosti, kde spité bakchantky ku počtu Božstev veřejně prostituovaly svou česť, tam, kde řádily orgie Venušiny, Kybeliny, Bakchovy a Priapovy — ty jako bouřný vichor odválo křesťanství — tam zvedají se chrámy a pějí se hymny na počesť panenské Matky, tam zatkla bílou korouhev úcta panictví, čistoty, pokory a střídmosti, tam hrnou se zástupy z dálných končin, na místa, „kde Máti Boží divy tvoří“.

Žena, která byla počátkem hříchu, zdála se býti stvořena jen k tomu, aby vnadami svými a celou svou přirozeností šklebící se propašť mravní bídy stále více rozšiřovala. Vždyť jeden a tentýž pojem stačil pro krásu a nemravnost — Venus, saeva mater cupidinum. A nyní — jaká proměna! Mizí Kainovo znamení s čela ženy, z nástroje ďáblova stává se nástroj Boží milosti — kult Venušin jako ohavná příšera prchá před kultem neposkvrněné Bohorodice.

Kdo vypíše všechna požehnání kultu Mariánského, kdo pochopí krásu ctností Neposkvrněné a velikost Boží milosti, které Panna Maria na svém Synu vyprositi jest ochotna, když s církví sv. ji pozdravujeme: „Matko nejčistší, Matko nejčistotnější, Matko neporušená — oroduj za nás“. Ona nás vyslyší, když vroucně k ní želáme:

Panno přelíbezná,
ježto rovné nezná,
sprost' nás vin a bludů,
dej žít vlídně v cudu.
Duši chovej čistou,
cestu spravuj jistou,
bychom Krista zřeli
večném u veselí.

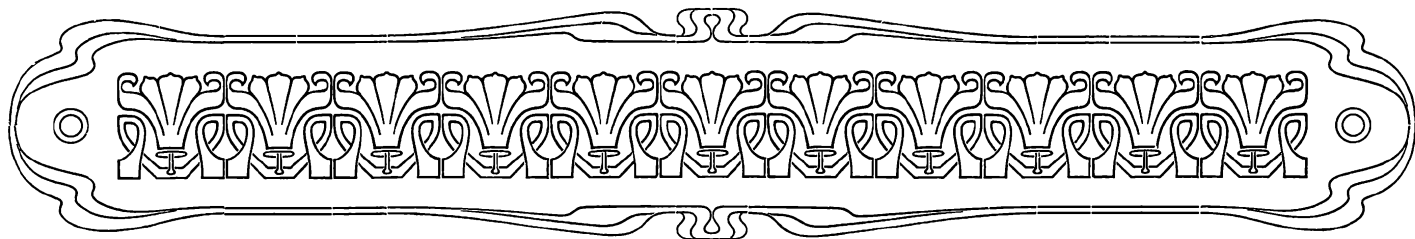

Improvisace.

1. Už se večer k horám sklonil,
šero z háje vyšlo v lán:
od dědinky zvonek zvonil,
echem líbal tmavou stráň.
2. Zmlká země stínů plná,
tichnou ptačí hovory:
sem tam ještě klasů vlna
šeptá svoje nešpory.
3. „Anděl Páně!“ — chvíle svatá
jímá srdce žebráka:
a má duše prachem spjatá
tak by ráda v oblaka!
4. Zda však možno těžké líchy
opustit a k Tobě spět?
Těžko věru, pták jak tichý
zaletět až v hvězdný svět!
5. Tak tu stojím ve tmách kolem
— jak ta hruška — s touhou sám:
zvonku hlas se vlní polem,
a já prosbu na rtech mám:
6. „Kéž bych Tobě, svatá Panno,
jak ten zvonek sloužit směl:
abych Tobě každé ráno,
celý život chvály pěl!
- 7 Až mi kdysi v poli Božím
zazní zvonku truchlý ton:
popřej, ať v Tvé ruce složím
srdce svoje — puklý zvon.“ —

Leopold Reček.

KUŽELA RUDOLF:

Úcta Adama Mickiewicze k Panně Marii.

Málokterého básníka život leží jako otevřená kniha tak před námi, jako Mickiewiczův. A také dílo málokterého básníka bylo tak podrobně studováno, jako jeho. Málokterého básníka postava rýsuje se tak jasně a cele před zrakem lidstva jako jeho, a to již po sto letech od jeho narození.

Věštec národa svého, umělec prvního řádu, člověk velký a ryzí synthesisa Polsky ve století našem zosobněná a díly svými jediná, tak stojí před námi v monumentální velikosti své, hlásaje velké odvěké ideje, lásky ku kráse, dobru, k svobodě a k otčině nejen Polákům a nám, nýbrž celému člověčenstvu verši, jimž v čelo vtesána je nesmrtelnost.

Tak volal veliký náš věštec Jar. Vrchlický o slavnostním večeru jubilea Adama Mickiewicze 15. prosince 1898.

Avšak nejen Čechové, nýbrž všichni kulturní národové vzdávali hold úcty geniovi polskému, vždyť, jak psal ruský „Věstník Jevropy“ „velicí spisovatelé nenáležejí pouze svému národu. Stačí je poznati, aby chom si je zamilovali a pocítili jich blízkost — a vše, co napomáhá tomuto poznání, přispívá ke sblížení mezi národy trvalému a upřímnému, poněvadž svobodnému“. Echo památky Mickiewiczovy letělo Evropou i za oceán zvoníc verš Dantův: „Onorate l' altissimo poeta!“

Nuže, vezme, ne volejme, že tento „gigant myšlenky a činu“ (Fr. Kvapil), tento „bohatýr myšlenky rodící činy“ (Gabriel Sarrazin) choval dětinně vroucí úctu k Nejsv. Panně.

Jako zřídlo kultu Bohorodičky především považovati dlužno povahu samu národa polského. „Proč miluje Polák tak horoucně svou otčinu?“ táže se X. Waclaw a vysvětluje: „Bo w tej ziemi złożone prochy ich ojców, matek, dziadów, pradziadów,“ tolik slavných památek, tolik posvěcení, tolik náboženského zápalu a tolik krve, krve, krve, jak papež Pius V. o relikvie prosícím Polákům odvětil: „O Polacy moi, co mnie wy prosicie o relikwie — wasza ziemia polska jest waszą relikwią. Przynieście mi

tej ziemi waszej, ja ją ścisnę w garści, a z niej popłynie krew waszych męczenników.“¹⁾ Ano, Polska stala se hřbitowem, prosáklým krví a slzami. A k tomu vzpomeňme ještě té ironie dějin! Na západě hřměla marseillaisa, zvěstovala „práva člověka“ — na východě zněla dumka, tklivá dumka nad mohylou národa. Zjařmili jej, roztrhali jej, rozdělili jej. Ale nevymazali z knihy života! Jeszcze Polska nie zginęła. Na mohylách vzrostly květy, — musely, — vždyť bděl tam někdo, kdy kolem vše ticho spalo — strážný duch Polsky — Matka Boží, již obral sobě národ polský r. 1656. za „królowę korony polskiej“, což značilo: „tylko Ty godna jesteś panować nad nami, boś ty tylko Ty nie opuściła i zdolna była nas obronić“.²⁾

Odtud též ona hluboká a spasná myšlenka, že všechny rány, jež dopadly na Polsku, jsou jen trestem za hříchy zaviněné, za nedostání slibu, daného „królowej polskiej, z niebios królující“. Mickiewicz sám, píše slova těchy emigrantům „v knihách poutnictva“, radí, „by v podmanitelích vlasti své viděli bič Boží“, těší je „zástupem mučenníků, zárukou vykoupení“. Což divno, že Mickiewicz, nejkrásnější výraz genia polského, v jehož hrudi nakupily se potencované strasti a erupce národa, že zvolati mohl: „Sluji Million, neboť za miliony miluji i trpím muka,“ taktéž vycítil a pochopil tu vládu Královny nebes nad ideální Polskou s veškerým kouzlem poesie, jež tají se v tom králování!

Jiné zřídlo mariánského kultu poetova jest osobní, rodinné — jeho zbožná matka. Biograf básníkův Roman Pleniewicz píše: „Głęboka religijność, wpojona weń przez matkę, stanowiła nawet w czasach indyferentyzmu, w jaki zapadał, główną podstawę moralnej jego istoty.“ Matka pozemská, jejíž zbožnost oslavil básník v třetí části „Dziadů“

1) X. Waclaw: Człuchowa.

2) Dr. Jos. Tretiak, o. c.

(Tryzny) ústy anděla - strážce, obětovala jej Matce nebeské, když jako dítě nešťastně upadnuv omdlel. A Maria v neštěstí pomohla, vrátila mu zdraví. Moment tento zvětšil pak v prologu k „Panu Tadeáši“

„O Panno svatá, ježto Čenstochovy bráníš,
jež ku věrnému lidu v Novohrad se skláníš
a v Ostré Bráně záříš v lesku milostivém!
Jak za dnů dětských zdraví vrátilas mi divem,
když obětován tobě plačící svou matkou,
jsem již jen mroucím okem shlédli tvář tvou sladkou
a ku svatyni tvojí, náhle kráčet moha,
jsem rychlým krokem spěchal díkem slavit Boha.“

Později pak často klekal s matkou svojí před obrazem Matky Boží v Nowogródku, povznášel s ní svoje hledy, slyšel šepot modlitby, cítil teplo zbožnosti, on — dítě. Minulo dětství. Bylo mu odejít z domu na studie universitní. Šel do Vilna nesa s sebou vše, co matka sehnat mohla, a mezi tím i dukát s podobenkou Nejsv. Panny a mateřským naučením, by po příbyti do Vilna zašel si do poutnické svatyně Ostrobranské (co w Ostrej świci Bramie) prosit pomoci a ochrany na nebezpečnou dráhu životem. Což i vykonal Mickiewicz, mladík sedmnáctiletý.

Ale ve Vlně otevřely se mladému akademikovi nové horizonty, prochvívané passátními větry, dujícími z ohniska tehdejší kultury, Paříže, přinášejícími ve svém klínu požehnání i zkázu — vlahý déšť i krupobití. Tímto byl duch encyklopedistů, jenž ubíjel květy náboženství i v mladistvém srdci Adamově. Chtěl se emancipovati od této hrůzovlády chladného rozumu, a proto s nadšením pozdravil nový proud romantismu, „wyniół uczucie nad rozum“. Ale víra jeho, s jakou přišel do Vilna, sladká a naivní se změnila, „byla spíše tesknou srdce, potřebou citu i fantasie, než bezpečnou věrou v dogmatu Zjevení“. (Tretiak.)

Z epochy vilenské znám je „Hymn na dzień Zwiastowania Najśw. Panny Maryi“. V něm obrází se patrně náboženský stav poetův; je sice provanut duchem pravé víry, ale není prosycen, prohrát teplem jejím, nevnikla do hlubin duše (jestestwa duchowego), byla mu „czemś poniekađ zewnętrzne“ (Gostomski).

„Pokłon przeczystej Rodzicy!
Nad niebosa Twoje skronie,
Gwiazdami Twój wieniec płońie
Jehowie na prawicy.“

Pak vyzývá Ji, by „zazářila prostřed svého kostela“ před schýlenými hlavami „mlčícího bázní davu“, i „sklonila andělskou tvář“ Její obraz podává slovy:

„A któż to wschodzi? Wschodzi na Syon Dziewica,
Jak ranek z morskiej kapieli
I jutrznia, Maryi lica.“

A mohutný final té písně:

„Grom, blyskawica!
Stań się, stało;
Matką dziewica!
Bóg ciało!“

Krásné, vznešené, ale taktéž chladné! Byť nezpíval tu pouhý pěvec-artista, vždyť opřel se tu o život, o blahé vzpomínky na dětství, přec zaznívá hlas proroka, jak sám se nazývá: „Powstaje prorok i woła: uderzam organ Twej chwały“ — jaksi akademicky.

Tázeme-li se, odkud to, že básník si obral takové thema, to vysvětluje nám kromě vzpomínky z dětství idealismus mládeže vilenské, která vůdcem Tomášem Zanem sdružila se roku 1817. ve spolek Filomathův a Filaretů, jehož členem byl i Mickiewicz; cílem pak spolku: pracovati ku vzdělání a zdokonalení duševnímu i mravnímu, pěstovati vědu i ctnosti. A snad i láska jeho k milence — Marylce, jejíž patronkou byla „niebieska Marylka“ Nejsv. Panna. Dokladem uvádím jen místo ze IV. části „Dziadů“, kde básník pohrává se stejnými jmény své milenky a Panny Marie. Gustav, poustevník, vykládá knězi, jak ve snu blouzně o milence oklamal matku:

„.. mně se taký případ stal,
kdy poprv jsem ji viděl a se vrátil domů,
šel spat jsem, ani slůvka neřek' pranikomu
a ráno „dobré jitro!“ když jsem matce přál,
„Čím je to“, ke mně řekla, „že's tak zbožný, hochu,
ty celou noc se modlíš, neustáváš vzlykat
a k Nejsvětější Panně litanie říkat?“
Já pochopil a na noc zavřel dvěře svoje.“

Dlužno však podotknouti, že to tehdy nebylo považováno za profanaci, vždyť přátelé jeho činili taktéž, zaměňující v pozdravení andělském jméno Marie „imieniem Feli, Beatryczy,“ (Tretiak), a nad to povaha romantismu nabádala jej zobraziti ideál dívčí krásy. O ten mu jen běželo; zobrazil jej ve svém hymnu, ovšem použiv reálného podkladu — modelu — své milenky. Toť první fáse básníkovy pocty k Nejs. Panně.

Mladost prchla, nadešel „wiek męski, wiek kłęski (věk mužný, věk neštěstí)“. Mladým rytířům bylo projíti žárem života, zkusiti sílu charakteru. Vlára ruská větríc ve spolku „přátel nauky a ctnosti“ spiknutí začala r. 1823. vyšetřovati a výsledek všeho — nemilá pozvánka na Sibiř neb do vyhnanství. I Mickiewiczovi bylo opustiti Litvu a začíti „těžké tuláctví“, jehož mety byly: Petrohrad, Odessa, Moskva, Řím, Paříž. Zdálo se, že světlo víry dětinné bouřemi zhaslo docela, ale neustála úcta k Nejsv. Panně. A tu se osvědčilo ono „per Mariam ad Jesum“. Již kynul z dále odvěký Řím, kde zraněná duše poutníka-vyhnance najíti měla poklidu.

V Římě v listopadu r. 1829. seznámil se básník s rodinou hr. Ankwiczyŕův, zvláště s dcerou Henriettou a její společníci, sestřeničkou pannou Marcellinou Łempickou. Henrietta z počátku nesmělá, později však stavší se jeho „průvodčím andělem“ po Římě, byla neobyčejně vzdělána, vyznala mu, že se „vždy za něho modlí, od té chvíle, kdy poznala jeho poesii“, že lkala nad jeho osudem ve vyhnanství a tak si jej v myšlenkách vykreslila, jakým ho spatřila. Mickiewicz ovšem hned po-

a dívky její porovnává s malým Ježíškem. Neběží mu tedy již o dívčí krásu, představuje Nejsv. Pannu jako trpící matku, jako vzor utrpení. Báseň tato jest jakoby přechodem ke III. části Tryzny, kde činí básník přemet z vlády byronismu, zosobněného v postavě Konráda, na pole náboženské, stělesněn v kn. Petrovi. Jest to, řekl bych, jakési zadostučinění za podlehnutí pýše, zmocnivší se ho, když ztratil dětinnou víru, podobno onomu pokání, jež podal v Gustavu, který v divokém rozbouření z pro-

Botticelli : **Magnificat.**

chopil, proč „ta czysta, niewinna dusza zwracała się ku niemu, jak kwiat do słońca“ (Plenkiewicz), proto též zamiloval si tu čistou duši. Působení její a pak kněží Parczewského a Chołoniewského, jichž vlivem napsal klassické básně náboženské lyriky: Rozum a wiara, Rozmowa wieczorna, Arcimistrz, Mędracy, přispělo nemálo k oživenutí víry jeho; ano básník odešel 2. února 1831. do vzdáleného kostelíka, vyzpovídal se a přistoupil ku stolu Páně.

Z té doby pochází také báseň na „Matku Polku“, psaná ještě pod dojmem wallenrodysmu (apotheosy lásky k vlasti a nepřítelství k tyranům); porovnává ji s Matkou Bolestnou, již pronikl meč srdce, volaje „vrah takým prsa tvá probodne rázem“,

žitého sklamání, z nešťastné lásky zavraždit se chtěl jako Goethův Werther; přísnou však autokritikou vymanil se z neplodného hekání a poznáv nízkost sobeckosť wertherismu povznesl se vysoko, posvětil se otčině a lidstvu. Z Gustava zrodil se ve vězení. Konrád-titan, jak uhlem na stěnu napsal:

„Gustavus obiit — hic natus est Conradus“.. V první scéně setkáváme se s jeho přátely taktéž vězni: Sobolewski. Frejend, Żegota, Jozef, Felix, ks. Lwowicz, Jankowski a j. vystupují tu s veškerými známkami své individuality. Všichni se baví, jen Konrád mlčí. Konečně promluví i on, aby ostře protestoval proti rouhavé písni Jankowského, který na vybídku kněze Lwowicze:

„já kněz tu pomodlím se a vám radím v bolu,
za pokoj mučenníka modleme se spolu“

rouhavě zpívá:

„Mluv si co chceš, kdo žije,
Ježíš, Marie!
Nevěřím, že s námi je
Ježíš, Marie!
Dřív ať lotry pobije
Ježíš, Marie! atd.“

Konrád:

„Ty slyš a jmen těch zanech při tom hodokvase!
Sám dávno nevím, víra má kam poděla se,
do svatých z litaní nechci též se míchat
však Marii se rouhat, věř, to nechci slýchat“.

Patrně ne tak o charakteristiku Jankowského jako spíše o příležitost vylíčiti stav své duše, šlo tu básníkovi, který zároveň tu neznal, že se ztrátou víry nezmizela z duše úcta k Matičce Boží. Slova, jež pak mluví kaprál, mají býti kontrastem duše naivní, upřímné, věřící, vůči neklidné, bičované, hledající, jež zpívala slávou, mocí, pýchou láme se vším, „deptá pěvců řady i s mudrci a věstci“, láme i s Bohem. Kaprál raduje se z takové rázné obrany jména Marie, přistoupí ke Konrádovi a praví srdečně:

„Je dobře, na to jméno že pán ještě drží,
nechť prohraje hráč všecko, sáčku dno co halí,
on ztracen není, pokud penízek má malý,
v den šťastný on jej najde, zaň pak více ztrhčí;
na úrok dá jej v sázku s Božím požehnáním,
a poklad větší, než měl, v smrti zbude za ním.
S tím jménem žerty nejsou.“

Aby dodal důrazu svým slovům vykládá, jak slouží v legionech ve Španělských hájích, jako člen bratrstva, jména Marie proti rouháním zpilých Francouzů, kteří „do svatých se dali“, „pak láli Nejsvětější Panně“, on však kázal „hubu zacpat před tím jménem“, a jako odměnou za to, co se nepřihodilo:

„taškář hospodský jak krůty
je zrubal, pouze krk můj zůstal nedotknutý,
měl v čepici jsem lístek, nevím písmo či je:
„Vivat Polonus, unus defensor Mariæ!“
Pán vidí, jak tím jménem ctitel Marie žije.“

V posledním verši tají se jemná vybidka, by Konrád doufal, že Maria také jemu pomůže, že ho zachrání. A vzkutku Maria ho nezapomněla. Sugerován písní Felixovou propuká v „Improvisaci“ v titanický výbuch odboje proti Bohu, chce, opakován jsa duchem pýchy rovnati se Jemu;

„Já nesmrtelnost cítím, tvořím ji v též době.
Co většího se mohlo, Bože, zdařit tobě?“

Vyzývá samého Boha na cit do boje, vyčítá Jemu, že není světa otcem, ale — carem. Nedomluviv omdlívá, klesá. (Zde uzavřel „cały okres romantyzmu nazawse — Pleniewicz“.) Přichází kněz Petr, který vyrve Konráda z moci satanovy vroucí, pokornou modlitbou, exorcismem a přimlouvou andělů. Pozoruhodna je zvláště modlitba druhého archanděla, který za Konráda přimlouvá se u Boha;

„Však jméno nejsvětější on ctil Tvé roditelky,
on miloval mnoho, on miloval mnohé, on
miloval národ svůj celý.“

Tu končí pře u trůnu Božího, Konrád dochází odpuštění, andělé zpívají: „Pokoj v hřišnou, sirou hruď!“

Následující čtvrtá scena, odehrávající se na vsi u Lvova, činí z celku jako osamělý pomník, postavený milované bytosti. Básník čině předběžnou poznámku píše: „Spací komnata, Eva, mladá dívka, vběhne a upravuje květiny před obrazem Nejsv. Panny. Klekne a modlí se“. Za koho se modlí? Za drahou vlast, za otce i matku pak za ty, „již trpí ve vyhnanství, v dálce, ve zajetí“, zvláště za jednoho z nich — za básníka. Neznáte té čisté, nevinné duše? Jest to Henrietta, již Mickiewicz světlí zde vzpomínku za prožité chvíle blaha a čisté, nevinné lásky v její společnosti v Římě, jak již podotknuto. Její povznášející zbožnost a zvláště úcta k Nejsv. Panně jest mu motivem, aby zobrazil Pannu Marii jako „milující matku trpícího lidstva“, jako potěšitelku a ochranitelku a jako královnu květů. Proto Eva pěstuje sama ty kvítky, zalívá, trhá a věncí jimi skráně Matky Boží. A jakou odměnu bere za to? Cítí, prožívá v duši to, čeho jsou květy symbolem: čistou radost, sladkost, nevinnost a to nejen ve skonu a hluku všedního života, nýbrž i ve spánku, ve snu. Zdá se jí, že cos jak svěží deštíček kane jí na tváře; poznává, že jsou to tytéž květy, jimiž ovila obraz Matičky Boží.

„Co vidím? — Matka Boží! — Čarovný ty blesku!
Hle, na mne hledí, bere vínek v dlaně,
jej dává Ježíškovi a on, děcko,
s úsměvem na mne zpátky sype kvítí všecko.
Jak zkrásněly ty květy, zmnožily se v květu

a všecky v novém letu
jak vzduchem honí sebe,
— miláckové moji —
do vínku se sami pojí!
Jak mi volno, cítím nebe!
Jak, Bože, sladké mé lůže!

Nechť pro vždy ten věnec kolem mne se točí.

Tytěž charakteristické známky jako v Tryzně přikládá Mickiewicz Nejsv. Panně i ve svém arcidíle „Pan Tadeáš“ Po vulkanickém výbuchu, po třaskavicích vybitých v bouři pochyb a záhad člověka moderního, po letu orlím v nedohledných výšinách, odkud zrakem i slovy věštce objímal minulost i budoucnost pokolení, zatoužil básník po ztíšení, milém koutečku v rodném svém kraji, tak jak vídal jej v dětství s veškerou nádherou a vůní jara. Vždyť zatím dozrál, přišel do rovnováhy, k jasnému názoru umělce - klasika, dopracoval se harmonie „pravdy životní s pravdou umění“ Ono spojení života přirozeného s životem nadpřirozeným, jaké uskutečnil jen Dante v „Božské Komedii“, podařilo se i Mickiewiczovi již v IV. části Tryzny, založené na půdě dogmatické, a v tomto šlechtickém eposu, jehož scenerii tvoří: litevská příroda, obyčej, boje i tužby, krátce život šlechty.

Mickiewicz unavený poutník „zamknuv dvěře evropské té vřavě“ vzpomíná na kraj let dětinných — na krásnou Litvu. Aby ji důstojně opěval, obrací se hned z počátku na Nejsv. Pannu, královnu rostlinstva, květův. Nezačíná jak jiní básníci invokací Musy, na př. Dante: „Ó genie, ó Musy, zpěvu zdroje!“ aniž prosí s Goethem: Musen — helfet (Herrman a Dorota) on začíná invokací Nejsv. Panny a prosí s důvěrou, aby, jak v dětství ho zachránila, tak vrátila ho v náruč otčiny.

„A zatím nes mou duši, již tam touha chvátí,
tam k pahorkům těm lesným, na ty louky svěží,
již nad blankytným Němlem v širé pláni leží,
kde malovaná stříbrem vlají pole žitná
a pšenici kde zrají ku žní zlatě třípytná,
sníh pohanky a jantar stoklasy kde svítí,
kde jetelina v ruměn panenský se nítí,
mez nivu celou pásá, stuhu vinouc po ní,
a místy její zeleň tichá hruše cloní.“

A z této invokace vykreslil, rozvinul básník velkolepý obraz svojí otčiny, tak že napsav 10 zpěvů s uspokojením přihlížeti mohl na vykonané dílo. Přehližeje galerii lepých obrazů, poznal, že neprosil v invokaci nadarmo. Vše dýchalo tu její láskou, inspirací. Proto ustanovil vzdáti hold z vděčnosti Nejsv. Panně a to způsobem zvláštním, originálním. Stvořil na počest své přečisté Musy, jak dokazuje prof. Tretiak o. c., nový svátek kořistě „z prawa licencyi poetickiej“, tím že nejpoetičtější slavnost Nejsv. Panny — srpnový svátek Nanebevzetí, — kdy vesničanky zdobí oltáře a obrazy Panny Marie věnci, kyticemi a obětují první dary vesny, pošinul blíže k jaru a přidal mu „poetyczną nazwę Kwietnej“. Již po prvním rozliti číše akordů, jež roste, mohutní ve slapy tónů, hodných zpívatí chválu ku počtě velebnosti, cítíme, že blíží se cosi vznešeného:

„I vzházel jarní svátek Nejsvětější Panny.
Již bylo znát, že bude krásně; čas byl ranný,
a nebe čisté vůkol zemi obejímá,
jak svislé moře, tiché, prohloubené dřímá“

(V originálu stojí: „Juž vzhodził uroczysty dzień Najświętszej Panny Kwietnej“.)

A teď následuje klassický popis, jak slunce vstává, popis pohádkově krásný, jakých v poesii nemnoho. Abych jej nemusel citovati cele, radím každému: vezmi čti! Uvádím jen verše, jimiž opěvá básník zbožnost litevského lidu:

„Již v malé kapli mše se započiná právě,
Lid nevešel se do ní; množství kleklo v trávě
a ku dveřím jen hledíc, odkrylo své hlavy.
Vlas litevského lidu, bílý nebo plavý,
se zlatil jako záhon dozralého žita;
tu onde dívčí hlava květným vínkem kmitá
neb okrasu z ok pávích, jiná v stužek zdobě,
jak upravila vrkoč ku sváteční době:
hlav mořem svítí jako mák a chrpy polem.
Dav pestrý kleče v luhu pokrývá jej kolem,
až, jak by vítr závál, při zvonkovém hlasu
se kloní všechny hlavy jako řady klasů.“

Na oltář Matce Boží vesničanky kladou
dnes první dary vesny: v kytkách zeleň mladou.
Kol ověšeno všecko věnci, kyticemi,
vše: obraz, oltář, kaple od stropu až k zemi,
i zvonička. Teď křídla vánku zašuměla,
on vínky smetl dolů na klečících čela,
a jako z kaditelnic vůně kol se chvěla“.

Tak se Mickiewicz odměnil vzdav hold své čisté Muse, Královně rostlinstva, Nejsvětější Panně. Kromě toho však představil ji „v Panu Tadeášu“ jako královnu Polsky i Litvy, sídlící na místě nad jiná světějším, „co skupia w sobie całą Polską i z niebiom ją jednoczy“ (Wacław), v Jasné Hoře čenstochovské. Chtě naznačiti, že úcta k Nejsv. Panně má též velký politický význam, uvedl do eposu postavu mnicha Robaka jako šířitele vlasteneckých idejí. Robak uživ nepatrné okolnosti — podalť ze své tabatěrky šňupeček ve společnosti a byv otázan, odkud ten tabák — odpovídá s vervou:

„Jeť z Jasné Hory. Kněží Pavlánové robí
ten tabák v Čenstochově, městě, které zdobí
tak slavný, divuplný obraz Matky Boží,
královny naší polské, jejíž slávu množí
sto zázraků — ba zvou ji dosud Litvy kněžnou —
zříť ona ke koruně ještě s láskou něžnou.“

Chce vzbudit vlastenecký zápal v srdcích a důvěru k té, která jest ochránkyní nejen jednotlivců ale celého trpícího národa, celé vlasti.

Z výsluní „Pana Tadeusza“ zapadal duch Mickiewiczův v obláčky mysticismu, v němž ohnivá jeho fantasmie pouze světélkovala. Zvláště, když neštěstím otčiny a vlastními strastmi jako zlomen se z normalu nahnul, tu zdálo se, že genius se zatměl dokona. Oddal se fantastickým idejím o příštím messiáši Polsky. Ještě jednou svítila hvězda na poetickém, zatmělém jeho nebi r. 1842., kdy v překrásné básnické prose napsal: „Słowa Najświętszej Panny“, obsahující celou „historiosofii Vtělení“, již zde v překladě podávám:

I.

Pamět lidu mého obtočila srdce moje dvanácti stuhami plamennými i cítila jsem vezdy tkvicích v srdci dvanáct uzlů zavázaných na památku mého lidu.

II.

Žila jsem Israelem i v Israeli celá, jako ženichem i v ženichovi (w oblubiencu).

III.

Provívaly mě na skrz jeho vzdechy, slzy jeho všecky ztékaly do srdce mého. Plna byla jsem bolů jeho, nadějemi však, jak perutěmi, jsem porůstala, vznášela se po Israeli, tužbami jeho, jak křídly sahala jsem v nebe.

IV.

Odtud hrudí mojí, jak nocí letní, vyjasněnou prolétaly blesky, prsa má osvěcovala blýskání široká velmi i tichá.

V.

Až láska má se zaměnila v jiskru viditelnou a duch můj všecek objal ji a toliko na ni patřil.

VI.

I pocítila jsem v lůně živoucí dítě, jako druhé srdce, a dávné srdce moje ukojilo se i ztichlo.

VII.

Ale hrudí mojí, jako v den parný, začaly probíjet se blesky a srdce mé stalo se mocným jako hromy; zazáření mé rozrývá temnoty zlé, roznícena láskou deptám zlo a na dně pekla drtím.

IX.

Otáčím zemi dlaněmi svými jak nebem blankytným a v každé chvíli, na každém místě, každinké duši dobré rozsvěcují se a zářím hvězdou ranní (jitřenkou).

Tak zpíval veliký Mickiewicz, Král - Duch Slovanstva, jsa přesvědčen:

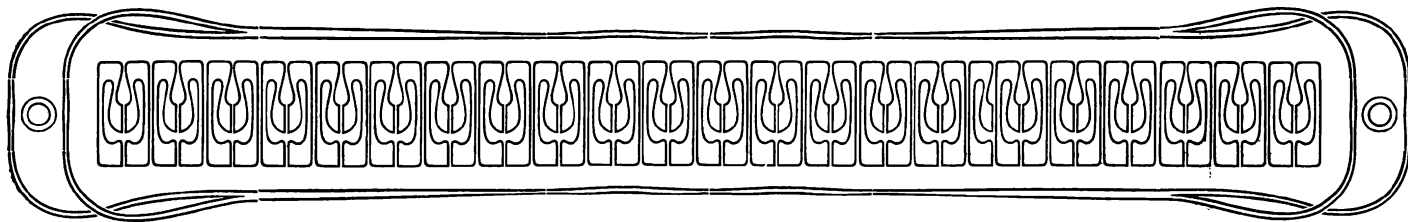
„že dla poety jedna tylko droga:

W sercu szukać (hledat) natchnienia a dażyć do Boga“.

Což divno, že kult jeho hraničí až se zbožněním! Vždyť přitiskl svůj národ „na hrud, jako přítel, milenec, manžel, jako otec“. Což divno, že venkovan jda kolem jeho pomníku smeká a praví: „Święty Mickiewiczze, módl się za nami“¹⁾. On ctil Nejsv. Pannu, a svět vidí, „jak tím jménem ctitel Marie žije!“

¹⁾ W. G. Slov. Přehled 1899.

KAREL STUHLÝ (v Římě):

Panna Maria v katakombách.

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Jak velkolepě vyplnila se tato prorocká slova blahosla-vené Panny! S obdivem patří svět zvláště v tomto jubilejním roce, jak katolíci všech zemí a všech jazyků závodí v důkazech lásky a úcty k Panně Neposkvrněné. Tisíce marianských písní, bezpočetné kaple a chrámy Jí zasvěcené, církevní rok protkaný jejími svátky, vzácné plody malířství, sochařství i čisté poesie — to vše vyplněním prorockých slov pokorné Panny.

Prorocství to obsahuje však i všechny časy. Ex hoc — od onoho okamžiku. — Tu však vystupuje hærese a se vzdorným čelem hlásá světu: Ne, nebylo tomu vždy tak; prvotní pravá církev, — jejíž učení jen my jsme zachovali a chováme neporušené — neznala zvláštní úcty Marie, jako jí neznáme my. Teprve v pátém století, po koncilu v Efesu (431.) rozšířila se její úcta. Tak slyšíme napořád v nejrůznějších toninách opakovati protestanty.

A přece stačí jen trochu se obeznámiti se spisy sv. Otců prvních čtyř století — ovšem s dobrou

Madonna s prorokem Isaiášem v katakombě sv. Priscilly.

vůli přijati pravdu — a lichosť tohoto tvrzení předpojatých (či nepředpojatých) se snadno objeví.

Než i jiného neméně důležitého svědka úcty marianské v prvních stoletích můžeme uvést. Jest to říše mrtvých — katakomby, tato výmluvná a neklamná apologie tak mnohých pravd křesťanských. Známo, že Prozřetelnost otevřela nám tuto bohatou zbrojnici právě v dobách, kdy nastaly církvi sv. nové boje r. 1578. Úplně přístupny a důkladnějšímu studiu otevřeny byly katakomby teprve v druhé polovici právě uplynulého století, zvláště zásluhou Jana B. de Rossiho; dosud věrní žáci a nástupci jeho (mezi nejznámějšími

Marucchi, Wilpert) odkrývají nové a nové poklady v rozsáhlém podzemním městě.

Než nepřátelé také nepodceňovali nového bojovníka a dali si všemožnou píli, by umlčeli tohoto hlasatele pravdy katolické, ovšem hlavně v bodech, kde potvrzoval pravdy speciálně katolické. Mezi protestanty zvláště bojoval proti svědectví úcty marianské v první době křesťanství, jak vidíme je na památkách v katakombách, professor

Schultze ve svém díle „Archäologische Studien über altchristliche Monumente“ pojednáním „die Marienbilder der altchristlichen Kunst“, jehož památky se zdarem vyvrátil mezi jinými Liell v zajímavém díle, jehož k této malé práci zvláště použito.

V následujícím omezíme se na kratičkou zmínku o několika z nejstarších vyobrazení Panny Marie z katakomb v prvních třech stoletích křesťanských, aniž se pustíme do širší polemiky a kritiky. Chceme jen, by i tito z prvních svědkův úcty mariánské dnes, po tolika stoletích, přidružili se ku hlasatelům chvály a slávy Panny bez poskvrny Počaté.

Oba prameny, z nichž vypučela obzvláštní úcta Panny Marie — její Panenství i Mateřství vidíme zobrazené na památkách v katakombách.

Marii jako „Pannu“ převádějí nám ony obrazy, jež archeologové nazvali „Orans“ neb „Orante“. „Orans“ = „Modlíci se“ nazvány ony lidské postavy starokřesťanského umění, které jsou zobrazeny stojící s rukama vzhůru rozpjatýma a tváří k nebi obrácenou. Obrazy ty jsou velmi četné a některé z nich představují jistě Marii Pannu.

Které z těchto orantů představují Marii Pannu, naznačuje nám obyčejně připojený nápis; ku př. malba v katakombách „Della Stella“ v Albanu, při níž je nápis MITER THEV = $\mu\eta\tau\epsilon\rho\ \theta\epsilon\omicron\upsilon$, neb v kryptě sv. Maximina u Taraskony s nápisem: „Maria Virgo Minester de Tempulo Gerosale“. Zvláště důležité jsou obrazy orantů provedené zlatem na skle, tak zv. „Fondi d'oro“, „Goldgläser“, jejichž původ přičítá se třetímu neb čtvrtému století, a na nichž často je připojeno jméno Mara neb Maria, neb i zároveň s jinými jmény: Agne Maria, Petrus Maria Paulus.

Než přikročíme k druhému druhu vyobrazení, která jsou mnohem zajímavější a důležitější jak stářím tak i předmětem vyobrazení! Malby ty představují různá tajemství ze života Bohorodičky: Zvěstování, Zasnoubení, Navštívení sv. Alžběty, Narození Páně, Příchod a klanění se Mudrců (zvláště často), Nalezení v chrámu, Svatba v Kani Gal., Panna Maria pod křížem. Vyobrazení jsou z různých století, nejčetněji ze 4. a 5. Zde uvedeme jen nejstarší z nich (z římských katakomb).

První místo dle stáří zaujímá asi malba z katakomby sv. Priscilly. Zmínku o tomto obraze nalézáme již u starších badatelů, hlavní zásluhu má však i zde de Rossi, jenž ve svém díle: „Immagini scelte della Beata Vergine Maria tratte dalle Catacombe romane“ (1863) [Výbor obrazů blahosl. Panny Marie z římských katakomb], seznámil s ním širší veřejnost.

Obraz náš je dílem větší malby, již ozdobena jedna z nejstarších částí katakomby sv. Priscilly. V pravo od pozorovatele vidíme sedící ženskou postavu, poněkud nachýlenou, oděnou tunikou a pal-

liem, hlava její jest pokryta závojem. V náruči drží dítě. V levo stojí muž oděn palliem, jenž v levici drží závitok („Rolle“) pravici ukazuje na hvězdu, jež mezi oběma postavami třpytí (viz obr. na str. 105.).

De Rossi, s jehož míněním souhlasí i dnešní katoličtí archeologové, poznamenává toto: „Že jest zde Maria s Božským Dětátkem zobrazena, jest samozřejmým každému, kdo alespoň poněkud zná obrazy na freskách podzemního Říma. Ostatně i sám malíř učinil zde značku, jež každou pochybnost vylučuje. Nahoře totiž namalována jest hvězda, nyní ovšem málo viditelná; s touto hvězdou setkáváme se vždy při Marii, držící Božské Dítě před klanějícími se magy, neb sedící u jesli. Na hlavě má krátký závoj. Jejím šatem je krátkoramenná tunika a pallium. Na levo stojí mladý muž se sporým vousem pod bradou

Kdo jest tento muž? V prvním okamžiku přichází nám snad na mysl sv. Josef, panenský ženich blahosl. Panny, jak často ho vidíme zobrazena i na starších uměleckých památkách. Přece však zdá se lépe odůvodněný názor, nyní skorem všeobecně přijatý, že jest to prorok Isaiáš neb Micheáš. Soudí se tak ze způsobu oděvu, ze závitkou, jež drží v ruce — a z jisté, komu znám úzký vztah Starého a Nového Zákona, přisvědčí tomuto názoru.

K určení doby, kdy asi křesťanský malíř tuto skupinu zobrazil, třeba dbáti hlavně jakosti malby, různých technických značek, jež jsou různým dobám vlastní, jakož i stáří onoho dílu katakomb, v němž obraz náš objeven. Srovnání s jinými malbami v jiných katakombách, jichž stáří nám lépe známo, dokazuje, že malba naše je mnohem lepší než na př. obrazy v kaplich nejsv. Svátosti, v katakombách sv. Kallixta, jest tedy jistě i starší než tyto, proto před r. 350.; ano další srovnání s malbami v Crypta Quadrata v Praetextatu přisuzuje obraze našemu mnohem větší stáří (malby ve zmíněné kryptě jsou z r. 150.—200.), a poněvadž naše vyobrazení nalezeno v nejstarším kubikulu katakomb sv. Priscilly nutno souhlasiti s katolickými archeology, že malován byl tento obraz koncem prvního, neb v první polovici druhého století. S tímto míněním souhlasí úplně Marucchi (Horace Marucchi: *Élémento d'Archéologie Chrétienne* I. Rome Desclée 1900: L'âge de cette peinture a été fixé aux premières années du IIe siècle), jenž zvláště upozorňuje na klassický sloh našeho obrazu, jež lze porovnat s malbami v Pompejích.

Jak velebná to vzpomínka! Panna Maria — Bohorodička — zobrazena již v prvních letech rozvíjejícího se, zároveň však i pronásledovaného křesťanství.

Rovněž z první polovice druhého století jest jiný obraz v téže katakombě sv. Priscilly v nejstarším oddílu jejím. Poněvadž je mnohem méně

zachovaný než předešlý, byla zvláště dříve různá mínění o předmětu malby. Jak Liell dokazuje, představuje tento obraz Zvěstování Panny Marie, jež sedíc na vysokém biskupském stolci přijímá radostné poselství. Hledí vstříc přicházejícímu a mluvícímu muži, představujícímu archanděla Gabriele.

Než i ve hlavní kryptě téže katakomby v „Řecké kapli“ nalezen obraz Panny Marie. Objeven byl de Rossim, Liell pořídil s nemalými obtížemi věrnou kopii. Obsah malby je jedna z velmi častých scén — příchod a klanění se Mudrců. Náš obraz jest však asi nejstarší, z představujících podobnou scénu, přičítá se totiž první polovici druhého století.

Z třetího století máme obraz představující rovněž příchod Mudrců v katakombě sv. Domitilly. Obraz tento velmi utrpěl vlhkem a žářem lampy, která byla na levé straně upevněna. Uprostřed sedí Panna Maria na vysokém stolci, v náruči drží Božského Syna svého, jenž pravici vztahuje vstříc přicházejícím Mudrcům. Tito jsou počtem čtyři, oděni po způsobu Orientalů, nesou pro Božské Dítě veliké nádoby s dary, jichž nyní již nelze rozeznati.

Dle de Rossiho je z katakomby sv. Priscilly graffito na sarkofágu nyní uloženém v museu late-ránském. Scéna zobrazená je podobna předešlé. Za stolcem Panny Marie stojí sv. Josef. Mezi Bohorodičkou a Mudrci viděti hvězdu. Dle tvaru písmen nápisu (jež jsou velmi dobrým označovatelem doby původu): *Severa in Deo vivas*, je naše malba z třetího století.

V jiném dílu téže katakomby sv. Priscilly, a pokud z různých okolností lze souditi rovněž z třetího století jest obraz Panny Marie, jenž nám její hodnost Bohorodičky představuje.

V kubikulu, kde nalezen tento obraz, je zobrazeno mnoho jiných scén, s nimiž se v katakombách

častěji setkáváme ku př. Jonáš, Tři mládenci v peci ohnivé, Oběť Abrahama a j. Na našem obraze vidíme Pannu Marii ana sedí, oděna tunikou zelenavé barvy a v náruči drží Ježíška.

Poutníkům římským nejznámější je asi obraz z katakomb sv. Kallixta, nejčastěji navštěvovaných. Představuje známou scénu klanění se Mudrců; stáří jeho udává de Rossi koncem třetího neb počátkem čtvrtého století.

Totéž představuje malba v katakombě sv. Petra a Marcellina, z druhé polovice třetího století.

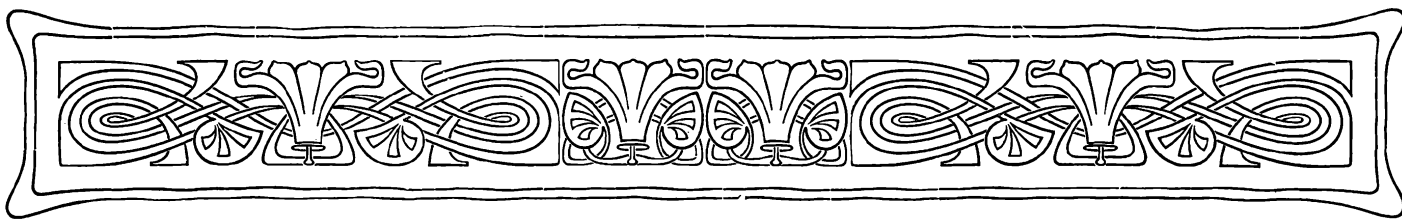
Čím dále tím četnější jsou obrazy, na nichž vidíme Pannu Marii jako Bohorodičku; tak ze čtvrtého století máme jich na starých uměleckých památkách katakomb přes dvacet.

Než nám dostačí tyto náčrtky; vidíme z nich, že již od dob apoštolských, v prvních stoletích církve sv., nejstarší památky křesťanské zobrazují Pannu Marii, a zvláště její Mateřství, tak často, že není možno si jinak tento zjev dostatečně a přirozeně vysvětliti, než ze zvláštní úcty a důvěry, již chovali první učenníci Kristovi k Matce svého Božského Mistra a Spasitele. Tuto jejich úctu a lásku k Marii přijala jako drahé dědictví následující století křesťanská až na doby naše a ono jest i naší chloubou.

Hned de Rossi viděl hlavní důležitost četných obrazů Panny Marie v katakombách v jich výmluvné apologii proti předhůzce, jakoby Maria v prvních stoletích byla známa jen jako historická osobnost a o úctě její se nevědělo před koncilem v Efesu. Téhož mínění o důležitosti zmíněných obrazů jsou všichni katoličtí archeologové, a vhodně poznamenává Marucchi ve zmíněném díle: všechny staré památky dosvědčují, že křesťané nečekali na koncil v Efesu, by se Synem uctívali i Marii.

M-P ΘΥ

Ave.

I.

Lesy pára v lokty vine,
v ústa niv se rosa řine,
zem se budí, usmívá se, —
Ave po ní plyne.

Je tak tiché, plno vznětů,
plno těchy, vůně květů,
sladké, milé — jako pozdrav
s Gabricla retů.

A jak proudí city všemi,
víří ňadrem, teple je mi, —
jako země usmívám se
šťěstí illusemi.

II.

V stíny šera den si uleh',
země sní;
Ave hrá jí skolébavku
mysteriésní.

Keře tichnou, prudčej' květy
dýchají;
vše se kloní, zvuky Ave
kam jen splývají.

V tříseň snů pak zem se shalí,
zatmí se;
nad ní jenom echo Ave
k nebi modlí se.

III.

V pupeny duše má vyhání,
jedna je radost a smích,
se strání zvuky když klekání
sklouzají do ňader mých.

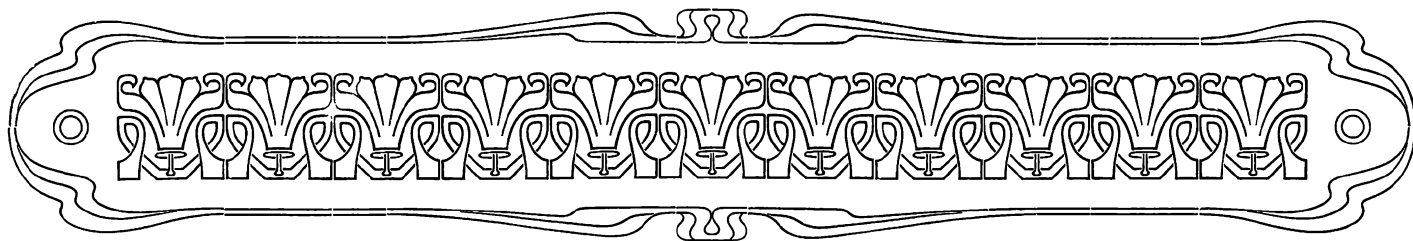
V krajinu po rose stékají,
nad hrobem mámvých dnů
s šerem se líbají, laskají —
fantasma magických snů.

A dávno, kdy zvony již dozněly,
v hedvábí snů chodí král,
o Ave leknínů úběly
v duši mé šeptají dál.

N. BARABINO

Jak oliva krásná na poli

ČÍHAL ANTONÍN

Studie z ikonografie marianské.

S vývojem úcty marianské jest v nejužším spojení vznik a vývoj obrazů marianských v umění výtvarném. Dle prastaré legendy povstal první obraz Panny Marie pod štětcem sv. Lukáše, evangelisty. Je to však pouhou zbožnou legendou.¹⁾ Sv. Lukáš zachoval nám pérem obraz Marie Panny, její ctnosti, jejího světodějného významu pro veškeré člověčenstvo; a vypravování jeho s ostatními místy v Písmě svatém, o Marii Panně jednajícimi, a spolu s podáním byly zbožné obrazotvornosti věřících podnětem k rozšiřování této látky, mysl lidskou tak mocně jímající, a k volnějším zpracování jejímu v apokryfech a legendách. Všechno to pak bylo výtvarnému umění křesťanskému podkladem pro nepřehlédlný a nevyčerpatelný téměř řetěz uměleckých výtvorů k Marii Panně se odnášejících.

Není téměř umělce od prvních dob křesťanství až po naše časy, který by se nebyl pokusil zobraziti Marii Pannu nebo některou událost z jejího života. Ale jak různé povahy byli umělci tito, tak různé povahy byla též jejich díla. „Život Marie Panny byl látkou, nad níž nebylo v rukou velkých a skutečných umělcův ušlechtlejší a umělečtější, v rukou povrchních, nevěřících a plytké modě hovicích odpornější. Všechnu krásu a líbeznost, již duch lidský, věrou povznesený a posvěcený, vtěliti dovedl v díla svých rukou, ale též všechnu nehezkoš, již fanatismus, smyslnost a nevěra v umění náboženské přivlekly, nalézáme v oněch plodech umění, jež byly věnovány Marii Panně.“²⁾ Záleží to na prostředí umělcově, na jeho osobním přesvědčení, jeho intelektuálních schopnostech, na jeho technické dovednosti, zkrátka na tom, zda umělec chtěl, mohl a dovedl si zjednatí přiměřené vědomosti o požadavcích, jež církev umění ukládá.

Právo, stanoviti umění křesťanskému vůbec jistě požadavky a podmínky, církvi vždy zůstane, tedy

jistě i tam, kde jedná se o vznešenou postavu Bohorodičky. Neboť nelze odciziti ji církvi, s jejímž učením, ba celou podstatou je nerozlučně spojena, a umění není dovoleno s ní, jako s osobností historickou určitého charakteru a významu, zacházeti libovolně; neboť by to bylo snadno prosté falšování dějin. V dějinách umění shledáváme se častěji s umělci, kteří se oddávali samostatnému, ale neoprávněnému a nesprávnému novotaření, nebo ovládnouti se nechali zpohodlněným, povrchním, pochybenému vkusu doby hovicím pojetím svého úkolu a svého díla.

Dle toho rozeznávati nám bude v dějinách umění obrazy marianské v každém ohledu dokonalé, účelu svému odpovídající a všem požadavkům vyhovující s patřičným ovšem ohledem na relativní technickou a formální vyspělost jednotlivých dob, pak obrazy jen relativně dobré a správné, s nějakou menší, nepodstatnou nebo méně závažnou chybou, která má původ v naivní nevědomosti jak umělce tak věřících při dobré jinak vůli obou; a konečně obrazy pro podstatnou chybu ve způsobu pojetí naprosto pochybené a jména obrazu marianského nehodné.

Velký vliv na zobrazování sujetu marianského ve výtvarném umění starého a středního věku křesťanského měly apokryfy prvních století, jednající o dětství Marie Panny, jako: protoevangelium Jakubovo, Pseudomatušovo vypravování o narození Marie, evangelium o narození Marie, evangelium Tomášovo, arabské evangelium o dětství Spasitelově, pak evangelium o smrti a nanebevzetí Marie Panny, připisované sv. Janu Ev. nebo sv. Janu Damašskému, a na těchto pramenech založené středověké, západní legendy a básně, k nimž byly obrazy marianské často více méně duchaplnými ilustracemi.³⁾

¹⁾ Kraus, Realencyklopädie II. 361., týž, Geschichte der christlichen Kunst I. 178.

²⁾ Eckl, Die Madonna als Gegenstand christlicher Kunstmalerei und Sculptur, Brixen 1883, str. 2.

³⁾ A. Schulz, Die Legende vom Leben der Jungfrau Maria und ihre Darstellung in der bildenden Kunst des Mittelalters, Leipzig 1878, str. 5. Kraus, Geschichte der christlichen Kunst II. 359.

Jelikož však zmíněné literární předlohy mnoho obsahovaly, co bylo historicky nemožno a nepřipustno, lze snadno pochopiti, že nebylo umělci vždy lehké, uvarovati se různých nesprávností, zvláště povázíme-li, že byla zmíněná literatura ve středověku nejen hojně rozšířena, nýbrž i velmi oblíbená. Tím vysvětlíme si hojně nepřístojnosti na obrazech, znázorňujících na př. početí Marie Panny, její obětování, zasnoubení, zvěstování, narození Krista Pána a j.⁴⁾

Než vidíme, že zobrazování založená na apokryfech neměla dlouhého trvání, nýbrž že dříve či později, podobně jako bludy v učení, zatlačena byla obrazy opírajícími se o kanonické texty, a že udržela se nejvýše jen ta, která duchu evangelií a ústnímu podání nejvíce se přibližovala. Jako vypravování evangelií, tak vynikají též obrazy, k nim co nejtěsněji se přimykající, evangelickou prostotou a při tom přece neskonalou líbezností a poetičností, zůstávají věčně krásny všem pokolením křesťanským a opravdové umělce všech dob látka jejich vždy znovu ku zpracování vábí. Nebylo to arcíř pouze uctívání svatých v katolické církvi, které hlavně od 9. století velkého rozmachu nabylo a právě v úctě mariánské vyvrcholilo, nebyly to pouze z něho vycházející náboženské pohnutky, které tak veliký počet obrazů mariánských přivodily, nýbrž spolupůsobily tu rozhodně též pohnutky čistě umělecké, působivost a vděčnost námětů mariánských, jež inspirovaly umělce, aby vytvořili obdivuhodná veledíla umění. Kde však pouze tento prvek působil na umělce, kde naprosto byl vyloučen prvek náboženský, nadpřirozený, tam přirozeně vznikaly náboženské blasfemie v umění.

Od prosté orodovnice (orantky) v katakombách až do moderních individualistických Madon vytvořilo umění všech kulturních národů křesťanských v malířství a sochařství nepřehlednou řadu prací uměleckých Panně Marii věnovaných.

Dlužno pak počítati k obrazům mariánským v první řadě ty, na nichž zobrazena Maria Panna buďto samotná, nebo s Ježíškem a s jinými postavami, mezi nimiž jest ona osobou hlavní nebo důležitou. Avšak ikonografie mariánská všimati si musí i takových obrazů, na nichž je Maria Panna postavou podřízenou, nebo na nichž jsou pouze její typy a symboly.

Samotná bez Ježíška jako orodovnice (orans) s rukama roztáženými nebo sepjatými byla Maria Panna zobrazována v katakombách na stěnách chodeb a kaplí, na mramorových sarkofazích, na skleněných obětních kališích prvních století křesťanských, na byzantských ikonách, mincích a medailích,

praporcích, štítech, na nářadí kostelním i domácím. Jednoduchý obraz tento vnikal vůbec všude, kam proniklo křesťanství a s ním i jméno blahoslavené Panny, neboť od té chvíle blahoslaviti ji musí všichni národové.⁵⁾

Záhy nastal zvyk zobrazovati Marii Pannu stojící nebo sedící, oděnou královským rouchem, s korunou nebo diadémem na hlavě a žezlem v ruce (mystická korunovace). Pozvolna pak vyvíjel se Murillův typ Neposkvrněné a udržoval se téměř beze změny až do slavných zjevení Lurdských, kdy zobrazování Neposkvrněného Početí v novou vstoupilo éru. Hojně rozšířeny a uctívány byly zejména v 16. a 17. století obrazy Mateřství Marie Panny, na př. Karlovská Matka Boží od J. Heintscheho,⁶⁾ a Matka bolestná (Dolorosa) poněkud dle typu Reniho, v době pak nejnovější došel velké obliby obraz nejčistšího Srdce Marie Panny.

Často dávány jí různé významné symboly do rukou, nebo umísťovány jinde v obraze na příhodném místě. Brány byly hlavně z Velepísně, která aplikována byla církví vždy též na Marii Pannu, ovšem i z jiných míst Pisma svatého k Marii Panně se odnášejících, a z litanií loretánských. Začátky tohoto symbolismu mariánského nacházíme již v katakombách. Nalezeno tam vyobrazení Marie Panny orantky mezi keři a jinde (v Ostrianu) mezi stromy a holubicemi.⁷⁾ Nejvíce kvetla symbolika ta v 15. až 17. století.

Dle Eckla⁸⁾ můžeme rozeznávati symboly, které se hodí výlučně jen na Pannu Marii, a jiné, které se též Božskému Dítěti dávají. Čelnější z nich jsou:

Slunce, měsíc a hvězdy; neboť ona jest „výborná jako slunce, krásná jako měsíc“ (Cant. 6, 9.), nebo „Žena oděná sluncem a měsíc pod nohama jejíma a na hlavě její koruna dvanácti hvězd“. (Zjevení sv. Jana 12, 2.) Odtud postava její ozářená sluncem, stojí na (půl)měsíci a postavu nebo hlavu její obepíná v kruhovitém oblouku nebo v koruně 12 hvězd, snad též narážkou na 12 apoštolů. Hvězda na jejím závoji nebo plášti naznačovati má též různé jiné přívlastky její, jako jsou: hvězda Jakubova, hvězda jitřní, hvězda moře, hvězda stálá.

Zeměkoule a žezlo v ruce Marie Panny jest symbolem názvu Královna; zeměkoule otočená hadem, jemuž Maria Panna na hlavě stojí, připomíná osvobození světa od hříchu jejím spolupřispěním.

⁵⁾ Luk. 1, 48.

⁶⁾ Frant. Eckert, Posvátná místa kr. hl. města Prahy, Praha 1884, str. 140 nn.

⁷⁾ Liell, Darstellungen der allerseligsten Jungfrau und Gottesgebärerin Maria auf den Kunstdenkmälern der Katakomben, Freiburg 1887, str. 177—179, tab. 1 a 2.

⁸⁾ Eckl, I. c. str. 36 a nn. Srovnej též Atz, Die christliche Kunst in Wort und Bild, Regensburg³ 1899, str. 490 nn.

⁴⁾ J. Molanus, De historia ss. imaginum et picturarum pro vero earum usu contra abusum II. IV (Antwerpiae 1617.). — Srovnej též: Justini Miechoviensis Discursus praedicabiles super Litanias Lauretanis, Neapoli 1857, vol. II. d. 137.

Had svíjející se před Marií Pannou, značí hřích, ježž Maria Panna skrze Krista potřela.

Jednorož (monoceros, Einhorn), vybájený čtvernožec, symbol panenství Marie Panny, vyskytuje se častěji na horno-italských a německých vyobrazeních teprve začátkem druhého tisíciletí.

Holubice jako symbol Ducha svatého, nimbem opatřená, vznášívá se nad Marií Pannou zvláště velmi často na Zvěstováních. Jinak jest symbolem křesťanské duše a různých ctností. Sedm holubiček kolem hlavy Marie Panny značí sedm darů Ducha svatého. Holubice vedle čtoucí nebo pracující Panny zobrazuje její prostou, čistou a něžnou mysl. Též jiní drobní ptáčci bývali přidáváni k Panně Marii; když však později jejich význam byl méně chápán, sklesl symbol ten na pouhý dekorativní emblem.

Lilie, dle textu: „Já jsem lilii v údolích“ (Cant. 2, 1.), jest obecným symbolem čistoty a panenství. Drží ji buďto Madonna sama, nebo andělé ji obklopující, nebo jest umístěna dekorativně v obraze. (Madonna s lilii byla ochránkyní obce florentské a francouzské monarchie.) Jindy opět jsou lilie smíšeny s trním dle textu: „Lilie mezi trním.“ (Cant. II., 2.)

Růže, symbol lásky a krásy jest Bohorodičce zvláště posvěcena. Velmi často maluje se Madonna mezi růžovými keři, v růžovém háji, vyplňujícím pozadí obrazu.

„Zahrada zamčená“. (Cant. 4, 12.) Vyskytuje se zvláště významně v pozadí Zvěstování, někdy též Narození a na obrazech Neposkvrněné. Ohradu tvořívá buďto kovové mřížoví mezi zahradou a Marií Pannou, nebo plot růžový, nebo prostý plot palisádový (u Dürera).

Cedr, palma a cypřiš jsou znakem její krásy a dobroty, vznešenosti a důstojnosti.

Oliva, znamení míru, naděje a hojnosti, značí náplň milosti Marie Panny.

Keř hořící nespálený (Ex. 3) hlásá neporušené panenství Bohorodice.

Jablko jest symbolem pádu člověka, který zavinil nutnost vykoupení. V ruku Marie Panny označuje ji jako druhou, lepší Evu. Jablko granátové otevřené, starý symbol naděje, nalézá se obyčejně v ruku Dítka, které je Matce podává.

Ovoce a květiny vyskytují se vůbec často na obrazech mariánských, a dají se vyložit velmi hezky všeobecně jako symboly ovoce ctností.

Kniha, zapečetěná, v ruku Marie Panny dle vidění Isaiášova (29, 11., 12.) značí neporušené panenství Bohorodičky, kniha jednoduchá nebo otevřená označuje ji jako Matku Božské moudrosti.

Méně často vyskytují se: Archa úmluvy (Ex. 25.), Rouno Gedeonovo (Jud. 6.), Věže slonová (Cant. 7.), Studnice zapečetěná (Cant. 4.), Prut Aronův (Num. 17, 8.), Brána zamčená (Ezech. 44, 2.) a jiné symboly z Písma sv.

Symboliku značně vyvinutou nalézáme již v katakombách. Původ její byl zde hlavně v disciplině arcani; že se však udržela a bohatě rozvíjela i později, to přičítati dlužno patrně též onomu seménku, jež Božský Mistr sám způsobem vyučování svého do srdcí věřících zasel, neboť „bez podobenství nemluvil k zástupům“. (Marc. 4, 34.) Při velké znalosti bible, již v dobách dřívějších jak umělci, z velké části ostatně dlouho stavu duchovnímu náležející, tak věřící mnohem lépe znali než jak tomu jest na mnoze v dobách novějších, bylo snadno obrazy oživovati a smysl jejich prohlubovati přidáváním vhodných symbolův⁹⁾.

U P. Marie šlo symbolisování to tak daleko, že symbolický význam vykládán i do barvy jejího roucha. Malována bývá na př.: v rouše modrém jako královna chudých nebo nebes, hnědém jako útočiště kajících, zlatém jako královna proroků, světle červeném jako královna apoštolů, sytě červeném jako královna mučovníků, bílém jako královna panen. Vyskytuje se též v šatě barvy nachové, červánkové a jiné. Modrý plášť bývá poset hvězdami, zvláště na Korunovacích a Nanebevzetích. Mnohdy se barvy též kombinují; modrý plášť a bílá říza a podobně. Méně všímají si této symboliky obrazy, které znázorňují různé události ze života jejího, ač by se tu mnohdy výhodně dala upotřebiti.

Z obrazů, na nichž je Maria Panna spolu s jinými osobami, vyskytuje se přirozeně nejčastěji Marie Panna s Ježíškem. První obraz tohoto druhu a nejstarší obraz mariánský vůbec (z 2. století) nalezen byl v katakombě sv. Priscilly¹⁰⁾. Svatá Panna oděna dlouhou tunikou sedí na nízkém sedátku a drží na klíně Božské Dítě. Jiné dva krásné obrazy asi z polovice 4. století nalezeny byly v coemeteriu Ostrianu a v katakombě sv. Valentina. Častěji vyskytuje se tu Maria Panna s Ježíškem spolu s jinými osobami, ponejvíce se sv. králi (mudrci).

Velikého rozšíření došlo zobrazování Marie Panny s Ježíškem po koncilu Efezském r. 431., kdy po potření bludu Nestoriova svatá Panna slavně prohlášena Matkou Boží, Bohorodičkou. Tu stalo se vyobrazení toto odznakem pravověrnosti a s velkým úsilím rozšiřováno ctiteli jejími jak na veřejnosti tak v soukromí. Neobyčejně rychle ujímal se obraz ten u všech pokřtěných národův a všude přibíral dle individuálního temperamentu jednotlivých národností též zvláštní lokální ráz jak v podobě Marie Panny tak i Ježíška, vzdaloval se vždy více od původního, ku podivu osobitého a jednotného typu prvních století, ba v dobách úpadku umění náboženského propadl až pouhému realismu portrétnímu. Než přes to vytvořena též rozsáhlá řada uměleckých děl, vyšší náboženskou ideou po-

⁹⁾ Srovnej Kraus, Realencyklopädie, II. 804. a nn.

¹⁰⁾ Detzel, Christliche Ikonographie, Freiburg 1894, I., str. 106

svěcených. Ani v moderní době nepozbyl sujet tento pro výtvarné umělce zvláštního vábivého kouzla, čehož nikterak říci nelze o všech genrech umění mariánského. Připomenouti dlužno, že i tu se často užívá hořejšího symbolismu, jímž hledí se vyjádřiti obapolný vztah mezi Dítěm a Matkou, nebo vztah obou ku člověčenstvu. Na řeckých a vůbec starších obrazech vidíme Ježíška s nepatrnými výjimkami¹¹⁾ vždy oděného v dlouhý královský šat, ale od století 14. zjednodušuje se pozvolna šat jeho, až konečně mizí úplně. A ne vždy podařilo se umělcům nahé tělo božského Dítka ideou čistého Božství tak prozářiti, jako se to zdařilo Rafaelovi u Madonny Sixtinské. Naopak, nezřídka malován Ježíšek s nahotou až zarážející, v čemž vyznamenávaly se mnohé školy umělecké zvláště v 16. století.

Dále přicházíme k oněm obrazům, které představují Marii Pannu společně s více osobami, avšak bez dramatického pojetí. Opomíjíme, při tom anděly, neboť ty se na všech obrazech mariánských hojně vyskytují. Mezi osobami k Panně Marii přidávanými nacházíme především ženy starozákonné, typy její. Jsou to: Eva, Rachel, Ruth, Abisag, Betseba, Judith a Esther. Stává u trůnu Božské Matky buďto některá z nich nebo celá skupina. Jindy to bývá jeden neb více proroků, totiž: Mojžíš (viděl hoříci keř nespálený), Aron (prut Aronův), Gedeon (rouno Gedeonovo), Daniel (kámen zemi vyplnivší), David (Slyš, dcero, a nakloň ucho své), Isaiáš (Ejhle, panna počne a porodí), Ezechiel (brána zamčená) a j. Ku prorokům přibírány zhusta i Sibylly, které prý též narození Spasitele předpověděly, zejména Tiburtská a Kumánská. Z postav novozákonních bývají tu ponejvíce evangelisté a ostatní apoštolé (sv. Petr a Pavel již na obrazech z katakomb). Pak přidávání později svatí a světice, patronové místa nebo řádu, který obraz zhotoviti dal, patronové země, říše atd. Mimo svaté malování na obrazech též dárkové jeho, mnohdy s celou rodinou (na př. na Holbeinově Madonně purkmistra Meiera) anebo malíři obrazu.

Od století 13. vznikalo mnoho obrazů Marie Panny s ochranným pláštěm (s Ježíškem nebo bez Něho), pod nímž shromáždují se všechny stavy duchovní i světské a Marii Pannu o pomoc vzývají. Zřizovány byly na památku větších pohrom a na poděkování za šťastné jich odvrácení přímlovou Marie Panny. Jedním z nejstarších vyobrazení tohoto druhu jest krásná socha v kapliče na domském náměstí v Olomouci¹²⁾.

Zakončiti můžeme skupinu obrazů mariánských s více osobami, nepodávajících žádného děje, „Svato Rodinou“, pokud není dramaticky pojata. (Sacra conversazione, nikoli sacra famiglia.) Na obrazech těchto ve století 14. a 15. velmi četných a oblíbených bývají:

Maria Panna s Ježíškem a sv. Josefem (teprv koncem 15. století).

Maria Panna s Ježíškem bdícím nebo spícím a malým svatým Janem Křtitelem.

Maria Panna s Ježíškem a sv. Annou. Skupina tato má velmi mnoho variací: Sv. Anna stojí, nebo sedí a nese Marii Pannu na jedné, Ježíška na druhé ruce, nebo nese pouze Marii Pannu a tato Ježíška. Sv. Anna sedí a drží Ježíška na klíně, Maria Panna stojí vedle. Sv. Anna sedí a čte v knize, Panna Maria sedí u jejích nohou nebo stojí vedle ní a drží v jedné ruce rovněž knihu a v druhé Ježíška. Nebo sv. Anna a Maria Panna sedí prostě vedle sebe a uprostřed nich sedí nebo stojí Ježíšek. Konečně svatá Anna sedí a drží na klíně Ježíška, před nimi pak klečí Maria Panna.

Ježíšek někdy schází, jindy opět připojovány k těmto třem osobám jiné z příbuzenstva Mariina jako: sv. Josef, sv. Joachim, sv. Alžběta, Zachariáš, ostatní příbuzní bibliční i legendární, tak že konečně počet členů této svaté rodiny na obraze stoupl až na 26¹³⁾.

Druhou velkou skupinu obrazů mariánských tvoří obrazy zvané historické, t. j. předvádějící dramatický děj, v němž má Maria Panna účast hlavní, důležitou nebo vedlejší. Děj ten může býti vzat buďto z Písma sv., z podání, apokryfů a legend. Spojením všech povstávaly cykly zvané „Život Mariin“ a to ponejvíce v zemích jižních, méně v severních.

Nejstarší cyklus obrazů mariánských obsahuje Capella Arena v Padově od Giotta. Jiné vynikající cykly jsou: Taddea Gaddiho ve Florencii (Sta. Croce), Agnola Gaddiho v Pratu, Ottaviana Nelliho ve Folignu, Domenica Ghirlandaja ve Florencii (Sta. Maria Novella), Pinturricchia v Římě (Sta. Maria del popolo) a Dürera 20 dřevorytin. V novější době byly opět některé cykly vytvořeny jako na př. beuronskou školou „Na Slovanech“ v Praze, výzdoba mariánské svatyně svatohostýnské a jiných.

Počítati sem můžeme též různá skupení více mystická než historická, totiž sedm radostí Marie Panny a sedm bolestí Marie Panny (Mostaert, Memling, Vít Stwosz) a cyklus sestavený dle patnácti tajemství svatého růžence.

Úplné historické cykly událostí ze života Marie Panny počínají pravidelně legendou o sv. Joachimovi a sv. Anně. Spojíme-li veškeré historické obrazy

¹¹⁾ Liell, I. c., str. 382.

¹²⁾ Nowak, Kirchliche Kunstdenkmale aus Olmütz, Olmütz 1890, II. Serie, Tafel IV, Text str. 12.

¹³⁾ Schultz, I. c., str. 43, pozn. 2.

marianské, vytvořené dle Písma sv., podání a apokryfů, a seřadíme-li je chronologicky, dostaneme asi tento dlouhý a zajímavý řetěz obrazů ¹⁴⁾:

Joachim uděluje almužnu. — Joachim a Anna oběťují v chrámě holubice. — Joachimova oběť zavržena. — Joachim odchází ke stádům. — Anděl Rafael zjevuje se Anně. — Anděl Rafael zjevuje se Joachimovi. — Joachim obětuje jehně v přítomnosti anděla. — Joachim a Anna setkávají se u „Zlaté Brány“. — Narození sv. Panny. — Tříletá Maria Panna vstupuje do chrámu, by se Bohu obětovala. — Marie Panna vyšívá v chrámě kněžská roucha a jiné práce koná. — Abiathar a jiní mládenci pokoušejí se získati ruku Marie Panny. — Maria Panna před veleknězem. — Pruty ženichů Mariiných přineseny veleknězi. — Předpovědění ženicha Mariina. — Očekávání zázraků. — Zasnoubení Marie Panny se sv. Josefem. — Návrat od zasnoubení. — Zvěstování Marie Panny (na nádvoří u studnice nebo v budově). — Navštívení Marie Panny. — Anděl zjevuje sv. Josefovi, aby nepropouštěl Marie Panny. — Sv. Josef ospravedlňuje se před Marií Pannou ze své nedůvěřivosti. — Maria Panna a sv. Josef na cestě do Betléma. — Narození Páně (Svatá noc). — Potrestání prostořekosti Salomeiny. — Sibylla Tiburtská oznamuje císaři Augustovi v Římě narození Páně. — Obřezání Páně. — Mudrcové zpozorují hvězdu. — Příchod a průvod mudrců (sv. Králové). — Sv. tři králové před Herodem. — Sv. tři králové klaní se Ježíškovi. — Sv. tři králové varování ve snu, aby se nevraceli k Herodovi. — Obřezání Páně. — Obětování Pána Ježíše v chrámě. — Herodes dává rozkaz, aby povražděna byla nemluvňata. — Vražda nemluvňátek. — Anděl vyzývá sv. Josefa k útěku do Egyptu. — Lupiči přepadají sv. Rodinu. — Modly, kolem nichž se sv. Rodina ubírá, se kácejí. — Anděl vyzývá sv. Josefa k návratu do vlasti. — Návrat z Egypta. — Smrť sv. Anny. — Dvanáctiletý Ježíš v chrámě. — Panna Maria a sv. Josef odvádějí Ježíše z chrámu. — Život sv. Rodiny v Nazaretě. — Matka Páně na

svatbě v Káni Galilejské. — Smrť sv. Josefa. — Ježíš se loučí se svou Matkou. — Matka Páně dovídá se o zajetí Synově. — Maria přítomná při bičování Syna. — Setkání Marie Panny z Ježíšem cestou na Golgatu. — Žal Matky Páně pod křížem. — Kristus odporoučí Matku svou sv. Janu. — Maria Panna omdlévá při probodnutí boku Kristova kopím. — Maria Panna vrací se se sv. Janem s Kalvarie. — Maria Panna při snímání s kříže. — Mrtvý Kristus na klíně matčině. — Maria Panna při pohřbu Kristově. — Kristus zjevuje se po svém zmrtvýchvstání své Matce. — Maria Panna při nanebevstoupení Páně. — Maria Panna při seslání Ducha Svatého. — Gabriel zvěstuje Marii její smrť. — Apoštolé scházejí se k Marii Panně před její smrtí. — Smrť Marie Panny (různé variace). — Pohřeb Marie Panny. — Nanebevzetí Marie Panny. — Maria Panna odevzdává sv. Tomáši ap. svůj pás. — Bůh žehná v nebi Marii Panně před Ním klečící. — Korunování Panny Marie spojeno s nanebevzetím. — Korunování samo: andělé korunuji Marii Pannu sami, nebo v přítomnosti Krista Pána, nebo též Boha Otce, nebo celé Nejsv. Trojice. Anebo ji korunuje Kristus sám, nebo společně s Bohem Otcem, neb celá Nejsv. Trojice. — Korunovaná Maria Panna klaní se Nejsv. Trojici. — Maria zjevuje se sv. Janu Ev. na ostrově Patmu. — Maria Panna při posledním soudu po pravici Kristově.

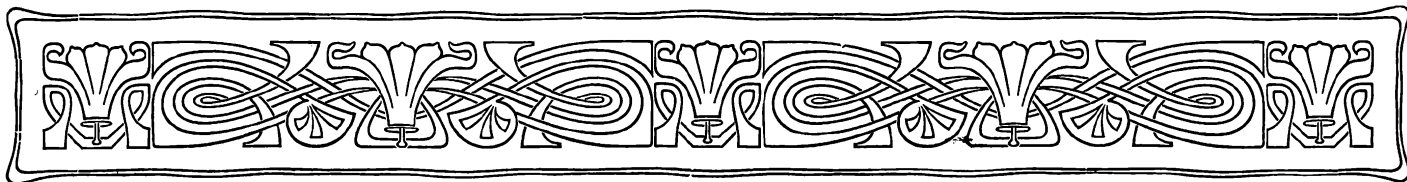
Obrazem tím by byl cyklus ze života Matky Páně zakončen.

V pozdějších stoletích povstávalo mnoho nových obrazů mariánských na základě později vzniklých legend (jako zjevení Marie Panny sv. Lukáši, když chtěl malovati tvář její) a skutečných zjevení a událostí lokálních (na př. Maria Panna zjevuje se sv. Bernardu, sv. Dominiku [Madonna růžencová], v Lourdech a jinde).

Též vděčnost za její zřejmou pomoc a přímluvu v bitvách (jako u Lepanta) a zázračná uzdravení na slavných poutních místech mariánských působila na vytvoření celé řady obrazů na počest slavné Bohorodičky Marie Panny.

¹⁴⁾ Většinou dle Schultze, I. c., str. 35—80.

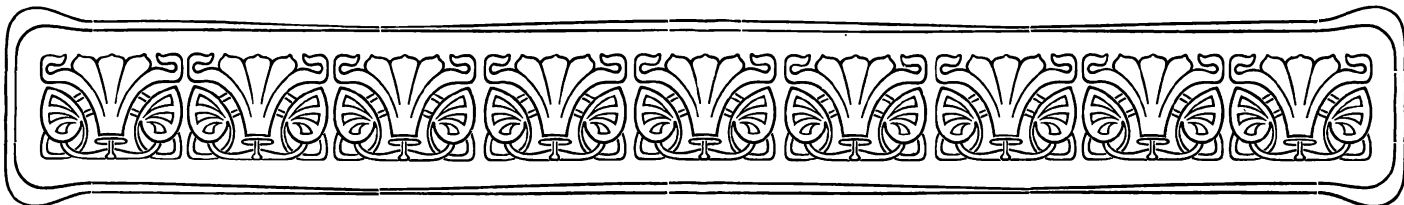
Hvězda.

Když, zlatá hvězdo, k tobě
se dívám s večera,
čím planeš ~~tak~~ a svítíš
tajemně do šera?

Ó, jistě tebe Matka
na blankyt zasela,
by's jas a zář a štěstí
mi v cestu házela.

A byť bych sta let čekal,
vím, že se dočkám: —
kdys v pozdrav slední skaneš
mi — bílý drahokam!

Rudolf E. Linhart.

REČEK LEOPOLD

Lidový názor o Panně Marii v koledě.

„Ten večer, Paní, tak je Tvůj!“
(Fr. Odvalil: „Vánoce“.)

I.

„Nemáme místa pro Vás!“ —

Vida sv. Josef, že marně žebrá v královském Betlemě o přístřeší, kam by příští Matka Vykupitele unavou hlavu položila, vyšel s ní z města v tmavou noc a u skal žádal, čeho u lidí nenašel.

Sluj kamenná, z níž teplo dýchalo ve chladnou noc, je vzala v mlčící své šero. Jen vůl se na ně díval krotkým zrakem svým, jak z trošky slámy v jeslích chatrných si stlali lůžko chudobné.

Noc jasná byla, plna hvězd, z nichž Boží mír zdál se pršeti na zemi. Před slují terebintha věkovitá šuměla a tlumeným svým ševelem uspala Josefa, jenž v plášť se zahaliv u její paty na holou ulehl si zemi!

Vše dřímalo, jen Maria bděla, bděla a rozlévala duši přesvatou svou před Bohem, neb věděla, že brzo udeří už velká hodina, již slitování slíbil Hospodin. Půlnoc sklonila se nad zemí, když nad jeskyní záře vzplála nesmírná: Maria Boha vtěleného líbala, který lidstva bídu na sebe právě vzal.

A venku v temnu dřímali lidé svět a netušil, že Slunce vyšlo už. Jen na pasece pastýři, jež nocovali u stád svých, hned pochopili v prosté víře své, co anděl řekl jim, a řekli sobě: „Pojďme“.

A jdou, klekají a chválí písněmi a hraním svým Boha-Člověka, Jenž v jeslích se třese zimou. Maria, matka panenská, odmítajíc služby andělů, samotinká trdíl se a pečuje o Božské Dítě své, jemuž ani anděl nenahradí — lásky mateřské! —

Jednoduchá jest světová událost betlemská, jak nám ji sv. evangelista podává, ale prožívána dva tisíce let duší zbožnou, proniknutou upřímnou radostí nad nesmírnou láskou Boží, vtělila se buď ve zbožnou píseň připomínající člověku narození Spa-

sitelovo, neb v divuplnou legendu, unášející aspoň na chvíli ducha z prachu země do vyšších světů, anebo v roztodivné obyčeje, kterými chce člověk ve výročí nejradostnější pro lidstvo události nahlédnouti za tajemnou roušku budoucnosti!

Prostá jest událost betlemská — a co z ní fantasmie lidu učinila! V písních, jemnou melancholií vánoční provanutých, dočítáte se nesmírných podrobností ze života Ježíškova a pastýřů, takže nezbyvá někdy z celé události nic než pouhá, účinně působící idea. V nesčíslných variantech opakuje se tatáž scena, stará a přece vždy nová, vždy poutavá, prozrazující nevšední pozorovací talent lidu, a ohromnou jeho básnickou tvořivost, uloženou v nevyváženém pokladě vánočních písní.

Jsou to písně tklivé, dojemné, dýšící pravou zbožností, ale přece nalézáme v nich scény plné humoru a nápadů prapodivných: — jsou to „koledy“. —

Ačkoli koledy dle filologické a historické kritiky jsou cizího původu, přece jsou jedním z nejoriginálnějších a nejcharaktičtějších plodů našeho lidového básnictví — tak že můžeme mluvit jen o české, polské, chorvatské — vůbec o slovanské koledě.

Němci mají svoje „Weihnachtslieder“, Francouzové svoje „Chants de Noël“, Angličané svou „Christmas-carol“, ale nemají koled. Slyšíte zpívat úchvatnou píseň „Stille Nacht, heilige Nacht“, neb „minuit Chretien“, ale nejsou to koledy! Jsou snad starší věkem, ale nejsou tak národní, jak naše! —

Ještě jakousi příbuznost s koledami by měly štyrské „Hirtenlieder“ a provençalské „nouvé“, což jest lehce pochopitelné: sousedy Štyrska jsou Jiho-slované a Provençalé jsou národ pastýřský, rolnický! —

Důkladně pojednat o koledách, rozebrat je filologicky, rozdělit je dle věků: jak povstaly, které

hlouběji vnikly v národ, bádát o skladatelích, roz-
bírát melodie — vyžadovalo by objemné knihy.
V řádcích následujících jen krátce zmíním se o pů-
vodu koledy, načrtnu charakteristiku koledy a její
zvláštnosti; obsírněji promluví o tom, jak lid
básnil v koledě o Panně Marii. —

Ve středověku býval celý vánoční čas od svátku
„Múdrostí Boží“ až do sv. tří Králů svátečním
hodem, v němž chodívalo se „koledou“, která svát-
kem „Zjevení Páně“ se zavírala. Těchto 12 tajů-
plných štědrých dnů se svými obřady a písněmi
sluly ve středověku téměř po celé Evropě „Kalen-
dae“, což se uchovalo u Litvínů ve slově „Kaledos“
a u Slovanů ve slově „koleda“. Rozumí se tím
hlavně vánoční podarování: dětí od rodičů, čeládky
od hospodáře, chudých od zámožných. (K. Konrád:
Dějiny I.)

Kolébku koledy, tak jako jiných vánočních oby-
čejův a obřadů dlužno hledati ve starých dobách
pohanských, kdy předkové naši slavili hlučně slavnosť
zimního slunovratu. Církev nehubila zvyků
pohansko - národních, kde to přímo neodporovalo
víře, nýbrž přetvořila je dovedně v obyčeje kře-
stánské, aby tím dříve přivedla ovce do ovčince
Kristova. Tak aplikovala i slavnosť zimního slu-
novratu na jiné pravé Slunce, jež právě v dobu tu
světu se zrodilo, o němž píše sv. Jan: „Bylo Světlo
pravé, jež osvěcuje každého člověka přicházejícího
na tento svět!“

Vážným proto důvodem jest Kollárova zmínka,
již činí ve svých „Zpěvankách“ o koledě „Rok
nový k nám zase přišel“. Nesděliv nám textu,
(Bartoš, Sušil ani Erben jí nemají) praví, že píseň
ta zdá se mu býti původu pohansko - slovenského,
a do církve křesťanské přenesenou: kratičké verše,
časté refrény, zvláštní, u jiných křesťanských národů
úplně neznámá melodie, vůbec celý tok a duch té
noty prý to potvrzuje.

Jan Holešovský, benediktin kláštera Břevnov-
ského, (asi týž, jenž vydal r. 1397. komentář písně
„Hospodine, pomiluj ny“,) potvrzuje domněnku
Kollárovu ve spise svém „Largissimus Vesper seu col-
ledae historia“ (Olom. vydání z r. 1761.). Praví: „Om-
nibus mensibus kalendisantes sacerdotes idolorum
transibant cum idolo ipsius Bel per singulas paga-
norum domos canentes: „Dubecz stojí prostrzed
dvora Beli, Beli dubecz“ *). — (Srbové ještě nyní
zapalují na Štědrý den dubový pařez „badujak“.
V Marseillu slul podobný pařez „Calendeu“, u An-
gličanů: „Christmas - block“.) Píseň ta na počest
Bělu zpívaná dosti dlouhá byla; obyvatelé pak za
šťastny se pokládajíce, že Bůh navštívil dům jejich,

obdarovali Boha, aby opatřil dobře statek jejich;
a že kněží vždy prvního dne každého měsíce ob-
cházel, říkali tomu „kalendisare“. Kněží křesťanští,
přijavše obyčej ten, též obcházel každý měsíc domy
svých věrných, nosíce místo Běla kříž Kristův a zpí-
vali (prý): „Christus velis“. (Konrád: Dějiny I.)

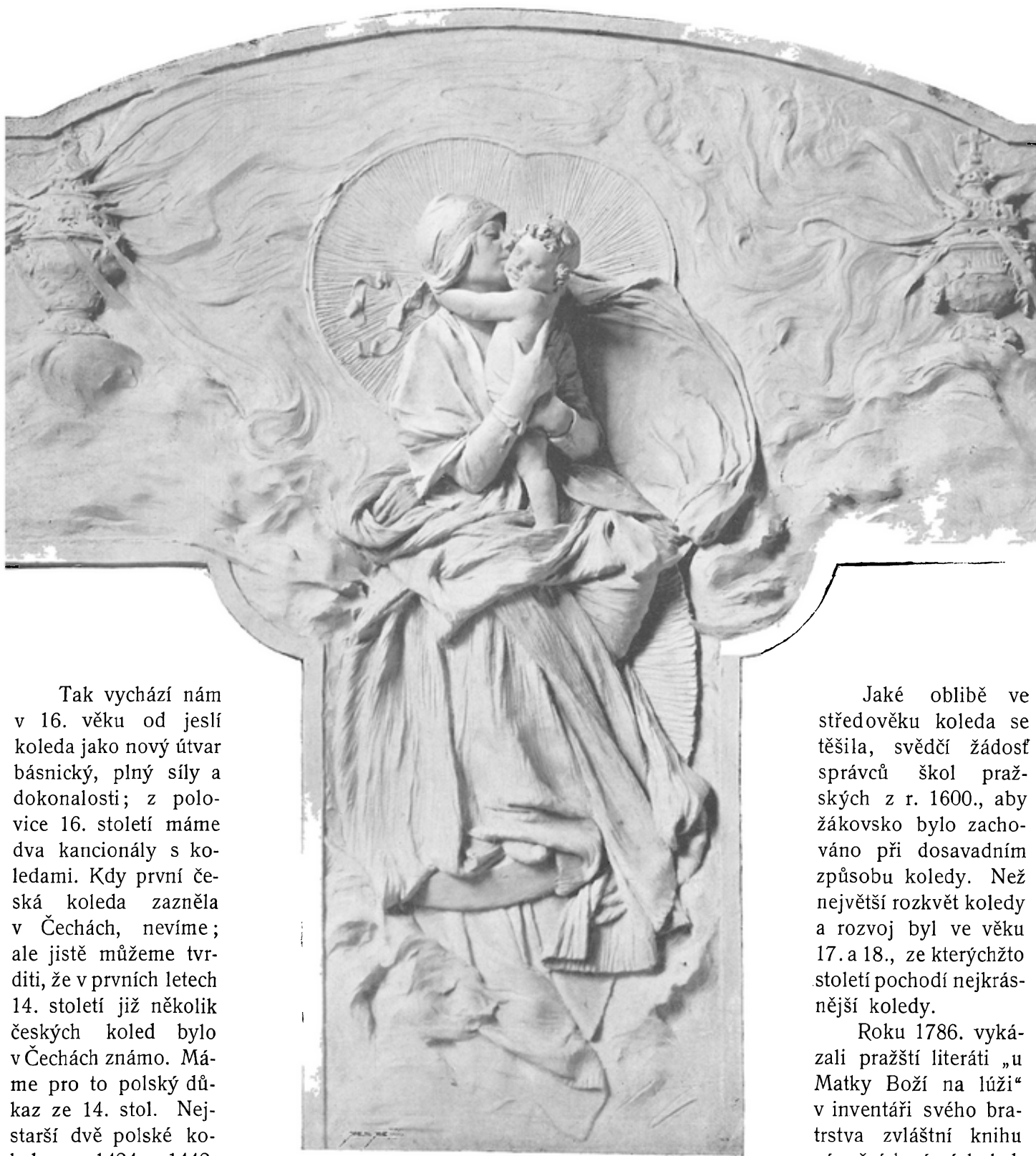
Sv. Vojtěch omezil však obchůzky ty na jedi-
nou za celý rok dobu: na Štědrý den a jeho oktáv
a pozměnil obdarování a význam jeho, nazvav ob-
chůzku tuto „colendisare“ místo „calendisare“, od
latinského slova „colere“ = ctíti, že uctívali takto
Syna Božího již na den Jeho narození, nikoliv
teprve „in Kalendis“. — Tento výklad Holešovského
zdá se býti nejsprávnějším, poněvadž vyhovuje
i etymologii. U většiny kmenů slovanských vysky-
tuje se ve slově „koleda“ kmen „kol“ (srbský: koleda,
rusky: kolajda, polsky: kolęda), a jen u Litvínů
máme v kmeni „kal“: kaleldos. — Podobno jest, že
koleda má historický vznik v nařízení pražského
biskupa Kosmy († 1098), aby každý farář neb kněz
na Štědrý den každého farníka navštívil s křížem
a sv. reliquiemi a dobrý pozor dal, jak se bude
chovat, aby se poznalo, je-li to pohan nebo kře-
stán, neb tak veliký byl tehda návrat k pohanství,
že kníže Břetislav to biskupovi doporučil. (Konrád:
Dějiny I., srov. v Ottově slovníku heslo „Kosmas“.)

Z doby té může býti koleda, již Kolár ve „Zpě-
vankách“ (I. 409) zařadil mezi písně „mythologické“,
jako prastarou koledu:

„Dobře je kňazovi
keď přijde rok nový:
jde na koledu
a netrpí biedu.
Ale u rectora
prázna je komora:
co rector vyblačí
rectorka vyvláčí“. —

Dle Holešovského byly nejstarší zpěvy kolední,
které zpívali „sacerdotes et scholares nuntii“, la-
tinské zpěvy liturgické, antifony: „Verbum caro
factum“, „Genuit puerpera“, „Hæc est dies“ atd.
— Jest to zcela přirozeno, uvážíme-li že koledy se
nejvíce zpívaly při jesličkách. První jesličky, jak
nám vypravuje polská legenda „o náboženstwie
wielkim Franciska świętego ku dzieciństwu Pana
Jesusowemu“, zhotovil sv. František z Assisi, blízko
svého kláštera, kdež mívával půlnoční a pověstná svá
kázání. Dokázáno jest, že jesličky zavedl sv. Fran-
tišek a jeho synové O. O. Františkáni je rozšířili
jako krásný obyčej. V jejich kostelích byly vždy
jesle, při nichž se zpívaly koledy, které Františkáni,
aby jim lid rozuměl, překládali z latiny; později
básnil lid sám.

*) Prvního dne každého měsíce obcházel pohanští kněží
s modlou „Bel“ zvanou po domech jednotlivých pohanů zpíva-
jící při tom: „Dubecz stojí prostrzed dvora Beli, Beli dubecz“.

Vilím Amort: **Matka Boží.**

Tak vychází nám v 16. věku od jeslí koleda jako nový útvar básnický, plný síly a dokonalosti; z polovice 16. století máme dva kancionály s koledami. Kdy první česká koleda zazněla v Čechách, nevíme; ale jistě můžeme tvrdit, že v prvních letech 14. století již několik českých koled bylo v Čechách známo. Máme pro to polský důkaz ze 14. stol. Nejstarší dvě polské koledy z r. 1424. a 1442. (doba rukopisů), jsou překlady českých koled. První „Zdrów bądź królu anielski“ jest napsána v postille „Carcen animae“, majstra Szczekny, jenž byv ozdobou university pražské, dostal později místo na stolci krakovské university. Ten přeložil v postille uloženou koledu českou do polštiny a pravděpodobně i druhou z r. 1442.: „Stałać się rzecz wielmi dziwna“, která už více jest lidovější divíc se nezvyklému faktu. — („Przegład“ r. 1903.)

Jaké oblibě ve středověku koleda se těšila, svědčí žádost správců škol pražských z r. 1600., aby žakovsko bylo zachováno při dosavadním způsobu koledy. Než největší rozkvět koledy a rozvoj byl ve věku 17. a 18., ze kterýchžto století pochodí nejkrásnější koledy.

Roku 1786. vykazali pražští literáti „u Matky Boží na lúzi“ v inventáři svého bratrstva zvláštní knihu vánočních písní, koled. (Konrád.)

Tak hluboce se vžila koleda do srdcí veškerého lidu českého, že ani urputné snahy protestantské nedovedly toho, aby ji docela zrušily.

Živější obrazotvornost a názor koled vznikl tím, že u jeslíček jsou různé osoby: pastýři, žid atd. Zřídlem však, z kterého koledy vznikly, jest událost narození Božského dítěte: epické motivy jsou velmi zdařilé smíchané s motivy ly-

rickými, při čemž fantasii ponechána svoboda úplná.

Proto koleda docela dobře ví, co mluvili Betlemští k Josefovi na prosbu jeho o nocleh, ona vám praví, co Sybilla o tom prorokovala, že Ježíšek, když se narodil, neměl více než dva anděly při sobě:

Narodil se ve velké chudobě,
neměl než dva anjeličky při sobě

ba ona ví, že v jeskyni bylo více svatých Božích:

„Anna, Joachim tam byli,
Pannie niebieskiej służyli,
a z wnuczkiem się weselili.

Než koleda ví, co se i jinde dělo ve veliké té chvíli:

„W Rzymie w boże narodzenie
ciekł olej nad przyrodzenie.

a řekne vám, že sv. Anežka hlídala a hrdlička že kolébala malého Ježíška:

„Njega čuva čuvarica (= opatrovnice)
sveta Janica (sv. Anežka)
njega ziblje (kolébá) zibarica
siva grlica“ —

Nejčtetněji zastoupen je v koledách slovanských živel epický; výjimku tvoří koledy polské, z nichž mnohé mají ráz lyricko-reflexivní.

Koleda musí mít svůj svérázný nápěv, ona musí býti zpívána; beze své, jen pro ni zvlášť skomponované melodie, nemůžeme sobě koledy ani představit. Jsou dudácké, některé rázu čistě katolicko-liturgického; v pozdějších dobách (stol. 17., 18.) vyskytují se už i melodie světské, ve kterých nalazíme polonézku, menuet i mazurku, jako v polské koledě: „Zagrajcież mi mazureczka“. A když kromě nábožných a světských koled přišly i milostné, jako: „Vyletěl holoubek ze ziata“, (Bartoš, 929.), tu v úpadku nalazíme i napis: „Zpívá se jako“, nebo „na známou no.“, pečť to doby duchem kramářských písniček oťávené!

Týž neúprosný osud, jenž stihl tak mnohé krásné zvyky předků našich, hrozí i koledě: koleda zvolna umírá! Jen tam ještě, kde bydlí duše zbožná, tak proniknutá vznešenou radostí nad nesmírnou dobrotou a láskou novorozeného Spasitele, že zcela přirozeně cítí v sobě šlechetnou touhu, aby se Mu nějak odvděčila — tam ještě můžeme viděti stopy slavné kdysi koledy. Neboť vděk a láska ke Spasiteli nejlépe se jeví činorodou láskou k bližnímu, aspoň k té dětské drobtině, jež zvonivým svým hláskem dům od domu radostnou zvěstuje zvěst o narození Páně — koleduje.

Není nezajímavě všimati sobě, s jakou koledníčkově přicházejí ke dveřím svých dárců. Dívka přichází skromně a jako by se chtěla omluvit, že to ještě dobře neumí, jsouc malinkou, začíná skromně:

„Já jsem malá panenka,
nesu Vám novinu“.

a když skromně oznámila radostnou událost, bojácně téměř prosí o dárek, udávajíc zároveň příčinu své prosby:

„Panímámo zlatinká,
poniženě prosím:
darujte mi koledy,
neb já domů nesmím

Dívčí srdce obrací se opět na srdce příbuzné, na hospodyně. — Zcela jinak počínají sobě hoši: jsou smělejší, ráznější a jdou na to schytra. Začínají gratulací:

„Šťestí, zdraví, pokoj svatý
vinšujeme Vám!
Hospodáři, hospodyně,
i Vaším dítkám

stručně oznámí narození Páně a hned hlásí se o koledu. Ne však tak skromně a poniženě jako dívka, nýbrž sebevědomě, jako by to muselo býti; a aby zjednali prosbě své patřičného respektu, přidávají:

„Panna Maria kázala,
by se koleda dávala!“

Rozdíl jest patrný. A když přece ještě najde se takový skrblik, že ani rozkaz Panny svaté nitrem jeho nepohne, tu našla na ně nevyčerpatelná žíla kolednická zvláštní věru v tak radostné době připomenutí: vzpomínku na smrt; snad ta přinese skrbliku štedřejší myšlenky: umřít jednou musím, do hrobu s sebou ničeho nevezmu, a pak pro nějaké to jablíčko chalupa nespadne. Koledníci jdou sice s pytlem na koledu, jak sami dosvědčují:

„Já jdu na koledu,
nesu si pytel“

ale Pán Bůh uchovej, aby si chtěli z jediného domu plný pytel odnésti, jsou dosti skromní, spokojí se s málem:

„dejte aspoň čtvrt,
nežli přijde smrt!“ —

Tolik by asi stačilo k objasnění historie koledy, její charakteristiky a její zvláštnosti. V následujících řádcích pokusím se načrtnouti obraz Bohorodičky,

jak nám jej fantasie lidu v koledě nakreslila. Pro lepší přehled shrneme ohromnou látku ve tři skupiny:

I. Koledy, které nám vykládají jen událost narození Páně: Kde Panna Maria porodila, jak porodila a co snad bylo příčinou, že porodila.

II. Koledy „pastýřské“, které nám zjevují povahu různých národů právě v tom okamžiku, když lidstvo klečí u jeslí.

III. Koledy, které nám prozrazují myšlenky, slova a melodii, jež lid vložil v ústa Mateře Boží, když uspávala Božské své Dítě.

II.

Nadešla konečně chvíle, kdy Pán Bůh slitoval se nad lidstvem padlým a „sám sebe zmařiv, přijal způsobu služebníka“ (Filip. 2, 7.).

Maria sklonivši v Nazaretě před přáním Boha v pokoře hlavu svou, pospíchá do Davidova města Betléma, aby tam dle vůle Boží otevřela padlému lidstvu znova bránu do ztraceného ráje.

Lidu, jemuž mysterium betlemské tak jest vznešeným, že ohromen úžasem nad narozením Páně, bojí se z úcty hlouběji o něm bádat, přece to nedalo, aby nevytvořil sobě v bujně své fantasii o tajuplné oné události obrázek duchu jeho přístupnější, konkrétnější. Nám, kteří ze zdálí na lidovou tvorbu básnickou hledíme, zdá se, že lid sám sobě odporuje, když takřka lehkovážně básní o tom, před čím ve vrozené mu úctě sklání v němém úžasu své koleno. Tento zjev však jest právě jedním z nejzvláštnějších, nejcharakterističtějších rysů povahy lidové. —

Sv. evangelium jest lidu svato. Neodvažuje se z něho pro tvorbu básnickou nic jiného vzít, nežli holou událost. Proto také i místo, způsob a čas porodu nejblahoslavenější Panny jest v podání jeho úplně cizí, zcela jiný, než jak nám je vypravuje sv. evangelista.

Nejideálněji a nejpromyšleněji jest pojato místo, které nám prozrazuje legendární píseň v Sušilově sbírce (str. 739.):

„Šla jest Maria do ráje,
potkal jest ji anděl Páně.
Kam jdeš, Maria, nedo jdeš,
těžko pod svým srdcem neseš.
A Maria nevěřila,
přece do ráje vkročila.
Jak jest ten práh překročila,
hned Synáčka porodila.“

Básník písně té porovnával událost betlemskou s tragédií v ráji: v ráji počal hřích, v ráji mělo by počítí dílo vykoupení; tam, kde první Eva stala se matkou hříchu, měla by druhá Eva — Maria — státi

se matkou Nejsvětějšího; v ráji prohlásil Bůh za trest hříchu smrt, v ráji měl by Bůh opět dětským pláčem svým oznámit lidstvu, že On sám přišel vysvobodit je od smrti věčné: proto básník vzav z evangelia jen děj, zaměňuje cestu betlemskou s cestou do ráje.

Charvatská koleda „Sveta Růže“ vypravuje nám, že Maria Panna Syna Božího v Římě porodila:

„Maria Sinka rodila
vu sredi Rima svitloga,
gde zible (kolébá) Jozef detece.“

Básníku koledy té hlouběji v myslí utkvělo z události sv. evangelistou vypravované sčítání lidu nařízené císařem Augustem; snad také vzpomínka na viditelnou hlavu církve sv. vnukla jemu myšlenku, označiti Řím místem narození hlavy neviditelné.

Ve většině koled a písní však Panna Maria porodila Krista Pána buď přímo u vody, aneb se aspoň zmínka děje při události té o vodě. Jest to zjev nad míru zajímavý, charakteristický, pro kterýž však nemám a nemohl jsem nalézt psychologického důvodů. Tak na př. ve známé koledě (Sušil 24):

„Padá rosa studená —
Kriste nebeský:
chodí po ní Maria —
Syna nám porodila

prochází se Panna Maria před porodem po rose.

Maně vzpomeneme sobě na slova proroka Isaiáše (kap. 45, 8.): „Rosu dejte nebesa již s hůry a oblakové dštěte spravedlivého: otevři se země a vypuť spasitele“. Kde rosou jak vůbec v písmě svatém míní se požehnání Boží. Tvrditi, že místo toto mohlo býti podkladem naší koledě, nebylo by odvážným; spojitost myšlenky by tomu svědčila: „rosa — požehnání Boží — padá, Maria, požehnaná mezi ženami, Syna Božího rodí“. Místo toto známo bylo lidu jednak z překrásných zpěvů rorátních jednak bible, dokud tato „Kniha knih“ z chatek našich duchem novotářským nebyla vyhozena. Take v apokryfech („Pseudoevangelium Mathei“) čteme že „anděl Páně zvěstoval Marii“ u studánky a z panenské Bohorodice u vody porodila. Snad i tu hledati dlužno důvody pro zmíněnou vlastnost našich koled.

Ve slovenské národní koledě z „Varaždinska“ prochází se přesvatá Panna před narozením Ježíšovým „po zlatém mostě“ — tedy aspoň blízko vody:

„Šetala (procházela) se Maria
i po zlatnom mostu.
Kak se pošetala
Sineka rodila,
taki ho povila
v nazarenski pojas (pás).“

Krásná národní píseň moravská (Suš. 28.), ta již zřejmě mluví o umývání se Panny Marie před porodem v křišťálové vodě horského pramene. Čtenáři písně té maně připadne na mysl, že snad lid umýváním tím chtěl neposkvřněnost, neporušenost panenství Bohorodičky a její bezpříkladnou čistotu zdůrazniti.

„Pryščí se studená vodička z kameňa,
a v ní se umývá Panenka Maria.
A jak se umyla, na březek stúpila,
na březek stúpila, Syna porodila“. —

Variant písně té nespokojuje se jen s všeobecným slůvkem „březek“, nýbrž zcela určitě ví, že „kamýnek“ na břehu tom ležící byl rodním místem Spasitelovým; zároveň v předposledním řádku dává tušit příčinu, proč asi Panna Maria u vody božské své Nemluvně porodila:

„Vím já studňu srúbenú, kamením dlážděnú,
a co se v ní umyla Panenka Maria.
A jak se v ní umyla, na kamýnek sedla,
na kamýnek sedla, Syna porodila.
Porodila, umyla, do plének vinula,
v plénky obvinula, v jesle položila“. —

Nápadný logický skok posledního verše dá se omluvit jen náhlou výbavou děje biblického v duši skladatelově.

Mnohé písně shodují se úplně v hlavních rysech s vypravováním evangelickým; jen vedlejší orientální zbarvení zprávy evangelické přizpůsobeno jest názorům našim. V žádné lidové písni není betlemská jeskyně jinak pojmenována, nežli chlévem: lid čte ve sv. evangeliu o jeslích a nedovede sobě jiné místnosti představit, ve které by stály jesle, než chlév. Chlév v zimě bez dobytka nebývá, a tudíž nedivno, že v každé skoro koledě zmínka o dobytku se činí. Pojmenování hověd „vola a osla“ dlužno přičísti čtení písma sv., kde u proroka Isaiáše naříká sobě Hospodin na nevďek lidu vyvoleného (kap. 7, 3.): „Zná vůl hospodáře svého a osel jesle pána svého: Israel pak mě nepoznal a lid mi neporozuměl a čtení apokryfů, jejichž obsah, jak nám pověsti prozrazují, byl lidu dobře znám. (Zdá se, že k přibarvení některých písní z doby novější též mnoho přispěla „Vidění cth. sestry Kateřiny Emmerichovy“). Zajímavým dokladem řečeného jest moravská píseň:

„Panenka Maria po světě chodila
po světě chodila, noclehu hledala.
Celé kráje prošla, noclehu nenašla.
Přišla, ona přišla, do jednoho města,
do jednoho města, kam ju vedla cesta.

Žádá o noclech u kováře; kovář však vymlouvá se, že nemůže prosbě její vyhověti: má sám mnoho lidí v domě, poněvadž má tolik práce, že ani spáti nesmí, aby byl hotov. Na to Panna Maria:

„Můj milý kováři, co to tak kujete,
co to tak kujete, nenocujete?“
„A kujeme my to tři kolní hřebíky,
to na Krista Pána, má se naroditi“
Ona se ulekla, hned odtud utekla
do jednoho chlíva, kde dobytek bývá.
Přes práh překročila, Syna porodila,
Syna Jezu Krista, sama Panna čistá.

Na písni té velmi krásně vidíme, jak lid sobě evangelický děj dle svého pochopení a ovzduší, ve kterém žije, básnicky zbarvil. První řádky prozrazují nám představu lidovou o cestě Panny Marie do Betlema a odůvodňují velmi krásný lidový zvyk „hledání noclehu Panny Marie“ *).

V odpovědi kovářově vidíme charakteristický rys tak mnohých koled, zvláště ukolébavek. Duše básníkovy odlétá na okamžik od jeslí v dálnou budoucnost — ku kříži vztýčenému na Golgotě. Dojímavé a zvláště působivé jsou vánoční písně ty tím, že nechávají stín tak vzdáleného kříže vrhati v radostnou přítomnost, že do výskavé, dudácké vánoční melodie kladou akordy tísnivého, neurčitého smutku.

Z posledních řádků tušíme, že Panna Maria porodila lekem, a jasně čteme pevné přesvědčení lidu o neporušitelném panenství Bohorodičky.

Zdá se nám, že lid, když zpívá:

„Panna Syna porodila,
divné věci,
panenství však nezrušila
divné řeči

(Kamarýt: Písně duchovní.)

nemůže pochopiti velikou tu výsadu Panny přesvaté, že v údivu krouť nad tím hlavou.

Než není tomu tak; jak nám jiné písně prozrazují, lid velmi bystře pochopil a představil sobě záhadu tu, a využítkoval analogie sv. Otců, které buď slyšel neb sám četl, v písni:

„Jako slunce nezruší
skla, kdyby je prošlo,
tak Marie panenství
není porušeno“. —

(Kamarýt.)

*) Po svátku „Očekávání porodu Panny Marie“ (18./XII.) nosivají na frenštátsku každého večera až do Štědrého dne sochu Panny Marie za zpěvu dům od domu; po ukončené pobožnosti zůstane soška, u které neustále světlo hoří, přes den v domě, až opět druhého dne večer za zpěvu do druhého domu se odnese.

Narození Páně bylo nejdříve oznámeno pastouškům nocujícím u stád svých. Representanti betlemských pastýřů u lidu našeho jsou „moravští pastýři“ — Valaši, — nedivno proto, že o nich právě nejčastěji nalézáme zmínku v koledě.

Dle lidových pověstí změnila země při narození Páně svou tvářnost: třeskutá zima ustoupila něžnému jaru. Tentýž motiv jest v koledě.

Nezvyklý ruch noční probouzí starého báču, gazdu to na salaši ze spánku. Nevěda, oč se jedná, sám k sobě v údivu mluví:

„Když je zima, mráz,
slyším divný hlas
ptáci v lesích prozpěvují,
pastouškové vytrubují,
co to nového,
neslýchaného?“

vždyť přece „nikda to nedělali, by v noci vytrubovali“. V tom přichází zvěst s nebe o narození Páně a radostný „latinský“ zpěv andělů zazní nad salašem. A Valaši ukázali se býti hodnými representanty betlemských svých jmenovců: jako oni, uvěří i tito hned slovům andělovým a báča dává rozkazy k rychlé cestě k jeslím:

„A ty Kubo, nemeškaj sa,
vezmi krpce, pospíchaj sa,
chyť tučného berana .“

Jen jeden, snad rozespalý ještě, snad vzdálen od zjevu andělského, jest „nevěřícím Tomášem“ a všemožně snaží se nezvyklý zjev přirozeně vysvětliti:

„Myslíš, že to byl anděl? To byl Ondrášu Pavel,
on má novú halenu, má ji dnes oblečenu;
chasa zpívá „Florian“, ty myslíš, že „gloria“. —

Báča však nedbá jeho výkladů, nýbrž co mají nejlepšího právě „v kolibě“ káže vzíti pro nebes Pána:

„A ty Kubo, vezmi pudlo
másla nejčistějšího
a sýra nejlepšího;
žinčice nabere,me,
kašičky navaříme:
ať má děťátko co jísti,
a tak ho uhostíme!“

Poněvadž však zpěvumilovní Valaši bez „muziky“ nikam nejdou, nařizuje báča vzíti s sebou nástroje, aby zahráli novorozenému Dítěti:

„A ty, Jurko, opáš sa,
vezmi basu, pospěš sa;
ty, Vávro, zas dudy vem,
Ježíškovi zahrajem“.

Při rozkazu tom vidíme, že báča dbá o česť svého salaše, že ví „co se sluší a patří“, ba prozrazuje v odpovědi na slova dudákova:

„Dudy máme roztrhané,
nejsú dávno spravené,
skrz na skrz sú ďuravé

svůj vkus a jemnocit před vznešenou společností:

„Nech tedy dudy doma,
bylo by nás tam haňba,
kde andělé zpívajú,
dudy se nehodějú“.

A jak jest „muzika naštemována“ tančí Valaši, „aby jim Ježíšek neplakal, ale raděj hodně skákal“, a proto:

„Každý valášek se svou valášskou potřásá,
která je hluchá, ať neposluchá, hopsasa!“

Tento rys povahy trochu zaráží; než lehce dá se odůvodniti: Valach nemaje hmotného majetku, dává, co má, a rád obětuje aspoň svou bodrost a vrozenou svou veselost Božskému Dítěti.

Pastýřský tento motiv jest všem koledám vlastní, ovšem přizpůsoben povaze toho neb onoho národa.

Veselý rej pastýřů u jeslí a hudba jejich neminou se svého účinku. Přivábění veselým výskáním za tak pozdní hodiny, přicházejí znenáhla, kdož spali na blízku v dědině.

Velmi zajímavě bude aspoň načrtnouti s jakou reprezentanti jednotlivých národů k jeslím přicházejí.

Polák medituje nad nesmírnou ponížeností Pána nebe i země, a odtud jeho otázka:

„Czemu tak leżysz, czemu w żłobeczku,
czy tak przystai, nie na łożeczku?“ —

vždyť přece:

„Twoje państwo i poddaństwo
jest świat cały, o Boże!
Tyś polny kwiat, czemu Cię świat
przyjąć nie chce, choć może

A smutek divný, zvláštní, z lítosti plynoucí melancholie, která se stupňuje, řekl bych až k závisti, zmocňuje se jeho duše. Vidí, že betlemští nepřijali Pána svého, a on by mu vše, všecinko dal, co jen má, kdyby se byl Pán v Polsce narodil. Proto onen bolestnou závistí dýšící výkřik:

„Szczęśliwe Betleiem, miasto Dawidowe,
że się nam zjawiło odkupienie nowe:
Nam się nedostało szczęścia takowego,
byśwa v naszej puszczy mieli zrodzonego
Jesusa Christusa,
chóćby nasza dusza
serdecznie go uściela“. —

A teď se rozpovídá skoro vyčítavě, jak by se Ježíšek v Polsce měl, kdyby byl Poláky narozením svým oblažil. Neležel by v plenkách, nýbrž chodil by v sukynkách „z modrego sukna koszubiskigo“ a měl by čapku „z siwym barankiem“ lemovanou; ne hovádka byla by jeho společností, nýbrž:

„z prokuratorem
siadł byś za stołem

na kterýžto stůl snesl by mu vše, co jen má:

„Miał byś buraczki i kapustkę Panie
z tłustą wieprzowiną zawsze na śniadanie“

a k obědu dokonce: „zajac kuropatwy“, a k tomu:

„Piwa Tucholskiego albo gastyńskiego
miał byś po uszy, tu pił byś z duszy“. —

Poláku cítěním a zjevem svým příbuzný jest Němec, štýrský sedlák, jen že u něho v popředí vystupuje více ráz filosofie. Polák s měkkostí Slovana v otázce odsuzuje nedůstojné Pána nebes uložení, Němec zcela otevřeně, afirmativně dává nevoli svou nad ponížením takovým na jevo:

„Kleines Kindlein, großer Gott!
wie liegst da, es is' a Spott;
bist sonst so a reicher Bue,
hiaz hast kam zum Leben gnue“

Nevole jeho se stupňuje a rozhorlení vyvolané asi starostí o zdraví Božského Dítěte vyznívá z otázky:

„Sag, wos thuest d'r denken do?
liegst of bloßen Heu und Stroh“.

Aby otázku ještě více zdůraznil a vážně odůvodnil poukazuje sám na sebe: on sedlák otrlý proti nepohodě neodvážil by se v takové zimě bez peřin ve stáji nocovati:

„Na, das ding that' ih wohl nôt,
ih gang' lieber in a Bött!“ —

Polák, vědom si své nicoty, neodvažuje se Pána přímo k sobě pozvati, jen ve vypočítávání, co by mu dal za milost' tu, zříme stajené jeho přání.

Zcela jinak počíná sobě Němec. Bez okolků, ale upřímně vybízí Ježíška, aby s ním šel, a aby splnění svého přání dříve docílil, dotýká se nejjemnějších a nejúčinnějších strun dětského srdce. Slibuje mu totiž, že „maminka a tatínek“ tam půjdou též, a láká je pamlskem:

„Liebes Buberl, geh' mit mir!
was ih hab, das gib ih dir,
geh nur rund und b'sinn dich nit!
Vater, Mutter geh'n a mit
Koch d'r in d'r Milch an Brein
wirf an Brocken Butter d'rein!“

A dobrosrdečnost ta z posledních dvou řádků dýšící mění se náhle v prostosrdečnost, zbožnou vírou proniknutou modlitbu:

„Ist d'r aber das noh z' schlecht,
so mach d'r mein Herzl z'recht!
Schlaf in diesen ruhig d'rein,
bis d' mih nimmst in Himmel ein!“ —

Zajímavou pro charakteristiku Slovana vůbec jest moravská píseň:

„Maria se starala,
kde by plenek nabrala:
utrhneme z růže květ
obvineme celý svět,
budem mítí plénky hned

V řádcích těch jsou všechny vlastnosti slovan-
ské duše vyjádřeny. Vrozená mu úslužnost a soucit,
veliká těsně k přírodě přimknutá jeho víra. Starost
o plénky na tváři Bohorodičky se zračící, vzbuzuje
v duši jeho soucit a úslužnost. Nemaje sám ničeho,
bez okolků obrací se k věrné družce své — pří-
rodě — a myslí v prosté víře své, že hedbávné
listí růže stolisté je hodným býti poduškou svého
Stvořitele.

Hluboký morální význam skrývá v sobě koleda
o dívkách vesnických, které jen proto dary nesly
k jeslím, aby se brzo vdaly:

„Děvčátka se dověděla,
že tam všichni mužští šli,
každá doma shledávala,
co která jenom našla“ — —

a panny se radily, co jen dáti Ježíškovi, aby se brzo
vdaly:

„Řekla Kačenka Barušce,
a Baruška Rozáře,
co pak dáme Ježíškovi,
bychom dostaly muže?“ —

Než úmysl tak úskočný musil stihnouti zaslou-
žený, přiměřený trest. Všecky stihla na cestě ně-
jaká nehoda, takže ani jedna z panen těch vdavek
chtivých daru svého k jeslím nedonesla. Tím právě
nabývá koleda ta hlubokého, mravního významu.
Vida však pláč jejich kormutlivý a snad i lítost:

„Pán Ježíšek roztomilý
nad nimi se slitoval,
že jsou mu to z lásky daly,
on jim muže daroval.“ —

Mile dojímá nás nevinná prostota dítěte, chy-
stajícího se na cestu k jeslím:

„K Ježíšku půjdu, něco mu daruju;
mám doma křepelíčku,
tu Ti, milý Ježíšku, tu Ti daruju.“

Z radostné, dětské samomluvy vidíme, jak dítě se těší a představuje sobě, jakou radost dárkem svým Božskému Dítěti způsobí:

„A ta křepelička, potěší Ježíška;
bude u jesliček sedávat,
Ježíškovi bude zpívávat:
„Pět peněz! Pět peněz!“
Ach, když jsem s Tebou v nebi dnes!“

Nedýše z toho prostá naivnost čistého dítěte?! Křepelky však nemá každé dítě; chudobné robě rádo by dalo, ale nemá nic. I jde z lásky k Ježíškovi na koledu. S prázdnou asi vrací se zpět, neb upřímně svěřuje Božskému Dítěti svou nesnáz; snad přijme za vděk dobrou vůli:

„Můj Ježíšku přemilý,
já přicházím s koledy;
navracím se k jesličkám,
dělal bych se — málo mám,
můj Ježíšku!
Chudý by dal, málo měl,
bohatý mně neviděl .“

Přání chudého dítěte přece došlo splnění: sv. tři králové, štědře obdarovavše Krále králův, jistě způsobili i dítěti chudobnému radost velikou, nahradivše dary svými Ježíškovi stonásobně, čeho mu nemohla chudoba i při nejlepší vůli dáti. Zajímavý jest začátek jedné koledy tříkrálové:

„Králové jedou, koruny kladou, aj odkud?
z východu slunce, hledají Slunce spasení!“

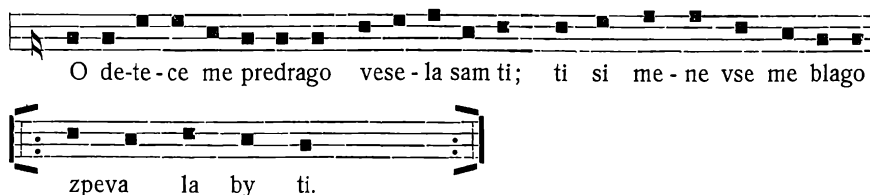
Jak důmyslně, výrazně volena jest hra slov: z východu slunce, hledají Slunce spasení. —

Maria Panna ukryla všechno, co viděla a slyšela, v srdci svém mateřském, z něhož vylinuly se nejkrásnější písně, když ustlavši Božskému Dítěti, je uspávala.

V ukolébavkách těch, jež lid v ústa Matky Boží vložil, vidíme Marii Pannu jako Matku Kristovu lišící se jen zvýšenou něhou a láskou od matek pozemských k Božskému svému Roběti, k němuž chová i úctu plynoucí z pevné víry v Božství Syna svého a z vědomí důstojnosti své jako „Bohorodice“ a jako „Matku Spasitelovu“, ozářenou gloriolou „Královnou proroků“, která prorockým svým duchem vidí Nemluvně své umírat jako oběť smírnou za hřích lidstva na obětním oltáři golgotském. Nebylo by zbytečno rozebrati důkladně každou z následujících ukolébavek, než pro nedostatečný ještě materiál,^{*)} a pro nedostatek místa upozorním jak dosud jen na hlavní, té neb oné písní, jak v melodii tak v textě vlastní, charakteristické body, jež by snad přispěly k živějšímu, typickému zbarvení obrazu, všem ukolébavkám vlastnímu, Panny blahoslavené.

*) Byly mi slíbeny ukolébavky všech národů evropských. Než sliby se Písně hvězdičkou * označené jsou opsány věrně dle zaslaného rukopisu. Učinil-li pt. zasílatel chybu v melodii nebo textě, nemohu za to.

O detece *

Převod z chorálu:

2. Sinek, sinek moj ljubljeni
zavusnimi ti:
ó golubek moj mileni
vse moje si Ti!

3. Tebe otac ljubi, slavi
ober (nad) vseh ljudih;
arsí ujsgov sinek pravi
ni jeden drugi.

4. Nunaj, nunaj, mili sinek,
vezmi pokoj tvoj,
juž dohaja tiki sinek (sen)
Ti si sokol moj.

5. Lepa moja Ti rožica
mili sinek moj.
Kot diseča (jako vonná) fialica
dragi golub moj.

6. Moj lilium lepi, beli
vesel mi budi:
o ti klinček (keř?) moj zeleni
slatko zavusni.

Píseň ta psána jest záhorským chorvatským nářečím „kolkovským“. Nese na sobě pečeť starobylosti. Již malý rozsah melodie, objímající celkem quintu, o tom svědčí. Počátek písně — resolutní quarta *c*, *f* — jest vzletný, veselý; ku konci jakoby dojemně uspávací, působící v opakování posledního taktu jako ozvěnou. Zdá se, že v druhém oddíle při slovech: „vesela sam ti“, jest špatná notace; hudebníka aspoň nezvyklé poslední dvě závěrečné noty: *d*, *e*, zarážejí; viděl by tam raději obě noty o sekundu vyšší, tedy *e*, *f*; odpovídalo by to více rázu toniny hypomixolydické, ve které jest píseň psána.

Panna Maria jeví se nám tu jako pravá slovanská matička, skloněna nad kolébkou usínajícího,

nejdražšího svého pokladu. Vědomí její jako Bohorodice prozrazuje sloka třetí, slovanský její typ probleskuje v hojných, z přírody vzatých, jen Slovanům vlastních přirovnáních jako: sokol, holub, růže, lilie

Variant písně té: „oj djetěšce“, jest mladšího původu; typ Marie Panny jest tentýž, jako v originále, jen že v posledních dvou slokách, od umělého básníka později přidaných, vystupuje vědomí Marie Panny jako Bohorodice a pevná víra v Božství svého Syna silněji než v originále. — Výrazná jest melodie vánoční ukolébavky, založená na rozložených tonech základního trojzvuku z „g“ a dominantního čtyřzvuku téže toniny se zajímavým a neobvyklým postupem zmenšené kvinty — *fis*, *e* — na třech místech. Našemu uchu nápadné jest opakování stejných tonů vyjímajících se poněkud monotonně. Jinak není na ní pozorovati zvláštních značek národnostních ani hudebních.

1. Oj dje-teš-ce mo-je dra-go ve-se la sam Ti!
Ti si mo-je mi-lo bla-go spa-va-lo bi Ti.

2. Si-nak, si-nak moj lju-blje-ni nu-der za-spi ti, oј go-lu-be,
moj mi-le ni sve mo-je si ti sve mo-je si ti!

3. Tebe otac ljubi, slavi
vrhu svih ljudi,
jerbo si mu sinak pravi
i nikto drugi.
4. Ljepa moja ti ružice
mili sinak moj!
mirisava ljubičice (libovonná fialinko)
željni golub moj!
5. Ljubezan je sin moj dragi
u pelenicah,
kako krotko spava blagi
sad u jaslicah.
6. Na nebesih sve zvjezdice
kralju sjevaju,

i veselo sad ptičice (ptáčátka)
Njemu pjevaju.

- 7 Oj, pastiri svu noc bdeci,
gori stanite!
mladom kralju prihodice
dare nosite.

8. Oj, pastiri kralj se vami
mladom raduje;
niti snazi da gizdami,
njega sviet stuje!

Určitější, jemně odstíněný obraz Bohorodičky skrývá se ve známé slovy i nápěvem čarovně krásné moravské ukolébavce: „Chtíc, aby spal“ —.

1. Chtíc, a-by spal tak zpí va la Sy náč-
Mat-ka, jež po no co va la, mi lách-

ko-vi, \ ny-nej, roz-koš-né dě fát ko, Sy-nu Bo ží;
ko-vi; }

ny-nej ny-nej ne-mluv ňát ko, svě ta zbo ží!

2. Tobě jsem lůžko ustlala,
Spasiteli,
tvory k tvej chvále svolala,
Stvořiteli;
nynej, krásu a korunu
svrchovaná;
nynej, milujících ceno
vinšovaná.
3. Nynej, to jest matky žádost,
holubičko,
nynej, všech andělů radost,
má perličko;
chvály, slávy vždy nabudeš
od matičky,
jak se vyspíš, jísti budeš
med včeličky.
4. O fialo, o lilium,
o růže má!
nynej, vonné konvalium,
zahrádka má;
o loutno má, o labuť má,
můj slavíčku!
nynej, líbezná harfo má,
cimbaličku!
5. Na dobrou noc dej hubičku,
nynej, dítě,
kolíbat bude matička,
nynej hbitě:
spí, miláčku, umlkněte
andělové,
se mnou k Bohu přiklekněte,
národové.

Bartošova melodie tato, lišící se poněkud od jinde zaznamenané jako v Svatojanském, Cyrillském atd. kancionálu, jest měkčí, něžnější, lidovější; notace její by však zasluhovala opravy v rytmu, hlavně v I. díle.

Skladatel písně té byl nadaným básníkem. Dokladem toho jsou logicky promyšlená, sobě odpovídající slova Matěře Boží ve sloce druhé:

„Tobě jsme lůžko ustlala, Spasiteli,
tvory k tvej chvále svolala, Stvořiteli!“

Spasiteli, jenž na potupném, tvrdém lůžku kříže spočine ku spáse světa, ustylá lůžko a tvorstvo volá, aby Stvořiteli a Pánu svému hold vzdalo. Ohromná víra Panny přesvaté v božství Nemluvněte svého zní ze slov těch, duch prorocký, melancholií vzdá-

leného kříže provanutý tají se v řádku prvním; asi to, co určitě nám praví známá, dle vzoru anglické ukolébavky: „Lullay, lullay, litle child“, upravená ukolébavka česká: „Zpívala Synu matička

I zde nemůže Panna Maria zapřítí typu pravé, dobré slovanské matičky. Nesmírnou něhu lásky mateřské prozrazují častá diminutiva; celá životní snaha a práce Raffaelova, v nových a nových obrazech malovati vždy tutéž věc: Marii s Dítětem, jest ve slovech: holubičko, fialko, slavíčku, zahrádka atd.

Jinými slovy nemohla věru svatá Panna dáti nesmírnou svou lásku k Dítěti na jevo, než rčením: můj slavíčku! neb slavíček jest pták mezi zpěváky lidu našemu nejmilejší, bez něhož žádný domácí akt se nevykoná. (Bart. II. 138., 231., Suš. 461., 303.) A ty zahrádky v našich písních, to jest to nejdražší, co slovanská děva má!

Vrcholem ukolébavky té jest však sloka poslední. V prvním dílu vidíme načrtnutou myšlenku, kterou překrásně rozvedl sv. Alfons z Liguori v něžné své ukolébavce:

1. Utichnula libá
nebes harmonie,
ztichla u Marie
ukolébavkou.
2. Hlasem bohumilým
Panna nejkrásnější,
hvězdy půvabnější
takto zpívala:
3. „Synku můj a Bože
na tvou krásu zírám,
spíš, já pro ni zmírám,
drahý poklade.
4. Ty tu spíš, mé zlato,
nevidíš své matky,
ale dech tvůj sladký
ohněm pro mne jest.
5. Když mě nyní pohled
spících oček hněte,
až se otevřete,
jak mi bude pak?
6. Srdce moje jala
růžová tvá líce,
Bože, mnohem více
plane duše má!

7. Nutí mne to líbat
vzácná tvoje ústa,
odpusť, touha vzrůstá,
neodolám, ne!“

8. Zmlkla. Na svá prsa
přivinula robě,
v božská líčka obě
vtiskla polibek.

9. Miláček se zbouzí
milostný je celý,
k Matce pohleděly
oči zářící.

10. Bože můj! ten pohled
jak ji zranil celou!
Šípem byl a střelou
lásce mateřské. (Sig. Bouška: „Mirjam“.)

V druhé části vidíme Pannu Marii jako „Královnu andělů“, jimž přání Panny přesvaté rozkazem jest, jak překrásně nám líčí starý básník španělský, Lope de Vega (1612.) v pastýřském svém románě:

„Los pastores de Belen“, kde Panna Maria píše v háji palmovém usínajícímu dítěti rozkošnou, andělskou ukolébavku, jejíž něha má do sebe cosi čarovného, neodolatelného:

Pues andais en las palmas
angeles santos
que se duerme mi niño,
tened los ramos!

Vy, co plujete v palmách,
andělé svatí,
aby spalo mé robě,
podržte sněti!

Palmas de Belen,
que mueven ayrados
los furiosos vientos,
que suenan tanto,
no le hagais ruido,
corred mas passo;
que se duerme mi niño,
tened los ramos!

Betlemské palmy,
které větry mučí,
že až rozhněvaně
koruny hučí,
stište se ve své zlobě,
v dáli ať letí;
aby spalo mé robě,
podržte sněti!

El niño divino,
que està cansado
de llorar en la tierra:
por su descanso,
sosegar quiere un poco
del tierno lanto
que se duerme mi niño,
tened los ramos!

Děťátko to Boží
znaveno pláčem,
chce si odpočinout
a nemá na čem.
Dřímoty žádá sobě
kvílením dětí,
aby spalo mé robě,
podržte sněti!

Rigurosos hietos
le estan cercando
ya veis que no tengo
con quel guardarlo:
angeles divinos,
que vais volando
que se duermo mi niño,
tened los ramos;

Kruté mrazy noční,
děsí ho z mála,
vidíte, já nemám,
čím bych ho hřála;
andělé přispějte mdlobě
v letící změti,
aby spalo mé robě,
podržte sněti! (Sig. Bouška.)

Formou i obsahem české ukolébavce: „Chtíc, aby spal“ — podobná jest německá píseň lidová od Münsteru: „Dum virgo vagientem“ *).

Dum Virgo vagientem,
somnumque postulantem
sopire vult ocellum
sic concinit Puella:
Rfr.: O amor, o dulcis Jesule mi!

O nomen, o puelle,
o nate, plene melle,
in lectulo informi,
in foeno, nate, dormi!

O amor mi mellite,
o vita meae vitae,
o dormi mea rosa,
o gemma pretiosa!

O dormi, meus thronus,
o dormi puer bonus,
o dormi mea salus
dum sinit mundus malus.

O gaudium parentis,
solatiumque mentis,
o nate mi et Pater,
o dormi! canit mater.

Vis alios cantores?
Vocabimus pastores;
his nulli sunt priores
et voce clariores.

Clamabunt: o puelle,
o sol orbis, ocelle,
dormi, o dulcis, dormi
praesepio informi.
O amor, o dulci Jesule mi!

(Volný překlad:)

Když Panna kolébala
Synáčka uspávala,
ať sladounce už dřímá
mu píseň tklikou zpívá:
O láska má sladká, Ježíšku můj!

O jméno míru svaté,
ty robě moje zlaté,
hleď! chlad tu slují dýše,
tož uleť ve snů říše!

O láska moje blahá,
mé duše hvězdo drahá:
o dřímej má růžičko,
už spinkej má perličko!

O poklade své matky,
ty Synáčku můj sladký,
jen dřímej už mé robě,
než svět tě vzbudí v zlobě.

O matičky své plese,
nad nímž se celá třese,
chtěj Synu, Otče spáti,
tak pje Tobě máti!

Či jiných žádáš písni?
Před slují lid se tísni;
nad pastýře ty chudé
Ti nikdo nezahude.

Ať zaspívají Tobě:
o dřímej božské robě,
Ty slunce světa pravé,
své zamhuř očko smavé:
o láska má sladká, Ježíšku můj!

„Lr.“

*) Pt. zasílatel, diakon Aegenwoot poznamenal, že lid píseň tu zpívá nyní latinsky. Jest to starý překlad starší ještě písně německé.

Nápadná hudebně jest pětiktaktová perioda v prvním díle; ve druhém zajímá stupňování melodie, přiléhající ke zdůrazňování textového obsahu.

Častá diminutiva české ukolébavky nahrazena zde hromaděním slov tryskajících z milujícího srdce mateřského. Ve sloce čtvrté vidíme Marii „Královnu

Proroků“, sloka pátá tají nám víru její v Božství Syna svého. Když dítě nechce usnout a jest nepokojno, tu naše matky je hýčkají, mluví a ukazují na různé předměty, aby je stišily; něco podobného tušíme z počátečních slov sloky šesté. Zřetelněji bod ten vystupuje v ukolébavce: „O Jesulein zart“.

Original (od Münsteru):

1. O Jesulein zart, o Jesulein zart!
Das Kripplein ist hart,
wie liegst du so hart?

Rfr.: Schlaf, Kind, schlaf,
die Äuglein tu' zu,
Schlaf, gib uns die ewige Ruh'!

2. Der Seraphim singt
und Cherubim klingt,
viel Englein im Stall
die wiegen dich all.
3. Sieh, Jesulein, sieh,
Sct. Joseph ist hie!
Ich bleib auch dabei,
schlaf sicher und frei.
4. Schweig Eslein still,
Das Kind schlafen will.
Ei, Ochsein, nicht brüll',
das Kind schlafen will.

Variant (ze Štýrska):

1. Schlaf, Jesulein, schlaf,
das Bettlein ist hart,
das Kripplein ist kalt,
schlaf, Jesulein, bald.

Rfr.: Ach schlaf, ach thue deine Äuglein zu,
gib uns, schenk uns die ewige Ruh.

2. O Jesu, mein Kind,
kalt macht dir der Wind,
es weht der Schnee
und macht dir weh.
3. O Jesu, mein Kind,
der Esel und Rind
erkennen dich bald
in menschlicher Gestalt.
4. Ihr Lämmelein all,
ihr Hirten zumal,
ach, eilet geschwind,
erwärmet das Kind. —
5. Ihr Wasser rund all,
Fluß' alle zumal,
legt euch und fließt still:
das Kind schlafen will.

Jsou sobě podobny svým kolébavým chodem. Melodie jest vyvinuta, bohatější slovanských, patrně novějšího původu. Jest rozmanitější úpravou v rytmu, s náपěvem výraznějším, ukolébavým, hudebně cennějším než „dum Virgo vagientem“ —

Originál písně té jest dokonalá báseň řídké plastiky. Ve sloce první vidíme sv. Pannu, jak levicí chová Nemluvně své a pravicí popravuje mu plénky v jeslích. Zvukově skvostná jest sloka druhá; překrásná, úplně z lidského, domácího života vzata, jest sloka třetí: Božské dítě nechce spát, bojí se;

This endris nyght
I saw a syght
A stare as bryght as day,
And ever among
A mayden song
Lullay, by, by, lullay.

This lovely lady sat and song
And to hyr chyld sayd,
My sone, broder, my fader der
Why lyest thou thus hayd.

My swete byrd,
Thus it ys betyde,
Thow thou be king veray;
But nevertheless
I wyl not sess
To syng by, by, lullay.

The chylde than spak in his talking
And to his moder sayd:
I be kydde am king
In crybbe thar I be layd.

For aungeils brygt
Done to me lyght,
Thou knost it ys no nay,
And of that syght
Thou mayst be lyght
To syng by, by, lullay.

Now swet son synthou art kyng
Why art thou layd in stall?
Why ne thou ordene thi bedding
In sum gret kyngs hall?

Me thynkyth it is ryght
That kyng or knyght
Shuld ly in good aray;
And than among
It wer no wrong
To syng by, by, lullay.

a tu sv. Panna, ukazujíc na pěstouna sv. Josefa, chlácholí dítě své konejšivým ujištěním, že budou u něho bdíti. Tu Ježíšek pomalu sklání hlavinku, usíná, a Bohorodice hrozí prstem přítomným zvířátkům, aby nerušila nepokojem svým slabý ještě spánek jejich Stvořitele. —

V krásné staroanglické ukolébavce, zajímavé pro její naivní srdečnost a důvěrnou přichylnost Matičky Boží k Božskému svému Roběti, jest Ježíšek již mluvy schopný a v odpovědích jeho v dialogu s Marií Pannou probleskuje moudrost a vševědouce: znaky to Jeho božství:

(Volný překlad.)

Když přišla noc,
tu Boží moc
na nebi zřel jsem plát!
A děvy zjev
si zpíval zpěv:
„Dítě mé, chtěj přec spát!“

To pěla Dítku Panna svatá
je kolébajíc ve snů říš:
„Můj Otče, Bratře, Synu milý,
proč zde tak v mrazu spíš?“

Ty ptáčku můj,
proč trůn jsi svůj
na nebi opustil? —
Tě zamotám,
Ti zazpívám:
„Spi, dítě, spi, o spi!“

Tu řeklo Robě matce své
svým hlasem žvatlavým:
„Jsem králem, matko, ale dám
přec přednost plénkám tvým!“

Hleď, noci tvář
andělů zář
změnila k počtě mé!
Jen kolébej,
mi zazpívej:
„Zamhuř už očko své!“

„Když králem robě moje jsi,
proč nocuješ Ty chudě tak?
Proč domem, synu, pohrdl's,
jenž královský má znak?“ —

Vždyť panská krev
má jiný zpěv,
myslím si, Dítě, znát!
Kéž tomu tak,
bych pěla pak:
„Hajej už, chtěj přec spát!“

Mary moder, I am thi chyld
Thow I be layd in stall,
Lordes and dukes shall wosshyp me,
And so shall kynges all.

Je shall well see
That kynges three
Shall come the XII day,
For this behest
Geve me thi brest
And syng by, by, lullay.

Now tell me, swet son, I the pray,
Thou art me leve and dere,
How shuld I kepe to thy pay
And make thi glad and chere?

For all thi wyll
I wold fulfyl
Thou wetyste ful weil in fay,
And for all thys
I wyll thi kys
And syng, by, by, lullay.

My der moder, when tym it be,
Thou take me upon loft
And set me upon thi kne
And handyll me full soft.

And in thi arme
Thou hyl me warme
And kepe me nyght and day;
If I wepe
And may not slepe
Thou syng by, by, lullay.

Now swet son, syn it is so that
All thyng is at thi wyll,
I pray the graunte me a bone,
Yf it be both ryght and skylle:

That chyld or man
That wyl or kan
Be mery upon my day,
To blyse them bryng,
And I shal syng
Lullay, by, by, lullay. („Stimmen“ 78.)

„Ať ležím matko ve chlévě,
jsem přece Dítě tvé:
a knížata a králové
kdys budou dvorstvo mé!

Hleď, z dále tam
jdou králi k nám
brzičko budou zde!
Mi píti dej
a zazpívej:
„Zamhuř už očko své!“

„Jen žádej moje perličko,
ať oblažit Tě může máť;
O, rci mi, moje dušičko,
jak lásku svou Ti ukázat?

O, žádej jen,
Ti k službě jsem:
znáš přece srdce mé!
Tě uložím
a políbím:
Zamhuř už očko své!“

„Tě prosím drahá máti má,
ať na klín Tobě sednout smím:
Ty pohladíš mě, políbíš,
a tak se s Tebou pomázlím!

V tvém objetí
chci usnouti
— s láskou mě k sobě zve: —
A nárek můj
zpěv stiší tvůj:
„Zamhuř již očko své!“

„Nuž, dítě mé, když každý krok
je podmíněný vůlí Tvou:
tož s důvěrou — Ty-li tak chceš —
Ti svěřím prosbu svou:

ať všecko dnes
je samý ples,
všecko ať chválí Tě:
ať radost mám
a zazpívám:
„Zamhuř již očko své!“ „Lr.“

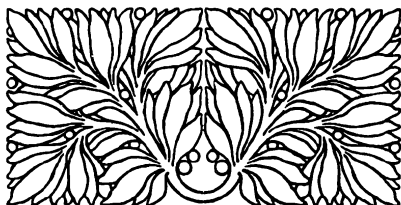
„Friedländer in seiner Reisebeschreibung von Italien erzählt: „Sechs blinde Männer und Frauen sitzen vor der Kirche „Ara coeli“ in Rom im Kreise und singen, mit Mandolinen, Triangeln und Flöten

begleitet, um Weihnachten Wiegen- und Hirtenlieder in einfach sanften Melodien, unter anderem folgendes:

„Schlafe, schlafe an meiner Brust,
Blume von Nazareth, meine Lust!
Wiege soll mein Herz dir sein,
eia, popeia, schlafe ein!“ —

Toť by byl asi nepatrný náčrtek obrazu Panny Marie v písních, které náležejí k nejkrásnějším, nej-původnějším vůbec, jež lidová poesie nám stvořila — v koledách. Povolanych bude, aby všímali sobě národní písně právě s této stránky, všech pak svatou

povinností jest, aby vlivem a působením svým uhájili nám poklad po předcích nejvzácnější a zachovali národ neporušený, neotrávený morovým duchem písní kramářských.

A. del Sarto: *Madonna del Sacco*.

A Ježíše,
požehnaný plod života Svého,
nám po tomto putování ukaž,
o milostivá, o přívětivá,
o přesladká Panno,
Maria !

AVE MARIA!

Moderato.

Kroupa Fr.

Tenori.

Bassi.

mf A ve Ma ri a gra ti a ple na Do mi nus

p Te cum be ne di cta Tu be ne di cta

pp in mu li e ri bus in mu li e ri bus *f* *crescendo* - -

Tu muli o ri bus mu li e ri bus et be ne

ff di ctus fru ctus ven tris Tu i *ritard.* Je sus. *Piu mosso* *pp* San cta Ma-

ri a Ma ter De i *p* o ra pro no bis *p* pec ca

stringendo *p* to ri bus nunc et in ho *f* ra mor - tis nos trae. *ff* A men. *a tempo*

Doslov.

Vypsati genesi Almanahu bylo by jak obtížné tak i dlouhé, k čemuž tuto místa není a proto od ní upouštíme. O účelu Almanahu též se nezmínujeme šířeji. Kniha a její věnování s dostatek mluví za nás. Pouze připomínáme, že bylo též naší snahou, aby každý, ať prostý nebo učený, v Almanahu něco pro sebe našel. Jen několik slov nám budiž ještě dovoleno slov omluvy a díků.

Přiznáváme se, že dílo, jak před námi leží, neodpovídá plánům a illúsim — bohužel! — s jakými jsme k němu přistupovali. Chtěli jsme něco ideálního a zapomněli jsme, že jak my tak i ti, jichž rukama uskutečňující se Almanah projíti musil, jsou lidmi. Přirozené, že pro nezkušené naskytlo se tedy překážek a úskalí více než dosti. Jak jsme je přemohli a jak dalece se jim vyhnuli, ponecháváme soudu P. T. čtenářstva. Prosíme jen o shovívavost.

Mnohem milejší povinností, již se s radostí zhosťujeme, jest připomenutí a díkůvzdání těm, kteří s ochotou neobvyklou a námah nedbající nám přišli vstříc a síly své s našimi slabými k dílu spojili.

Že kniha po mnohých a velikých překážkách v původní své úpravě vyšla, jest přední zásluhou Jeho kníže-arcibiskupské Milosti, Jeho Excellence

Dra. Frant. Sal. Bauera,

kníže-arcibiskupa olomouckého, král. české kaple hraběte, Jeho cis. a král. Veličenstva skutečného tajného rady, majitele velkokříže řádu Frant. Josefa, sv. theologie doktora, atd., atd., atd.,

jenž velmi se o Almanah zajímal a vřele se ho ujal.

Nevšední zásluhu o výzdobu dílka má vysoce důstojný pán pt. Dr. Ant. Podlaha, sídelní kanovník u sv. Víta atd., v Praze, jenž bezplatně nám půjčil clichè obrazů: Zbraslavská Madonna, Bloemaert: Madonna (ryl Bussing), Panna Maria v katakombách, Botticelli: Magnificat, V. Amort: Madonna.

Většina ostatních obrazů: Sarto: Madonna, Madonna (str. 37. správně: Ctitelé Neposkvrn. Početí od neznámého mistra ze 16. stol.), M. della Sedia, Dürer: Maria s hruškou byla nám bezplatně půjčena od vldp. Msgra Dra. Roberta Klimsche, t. č. předsedy spolku: „Sct. Josef Bücherbruderschaft v Celovci.

Clichè obrazů: Madonna del Granduca (Raffael), Rubens: Nanebevzetí, Fr. Klimeš: Madonna, Frà Bartolomeo: Pieta byla nám půjčena s nevšední ochotou vldp. p. Josefa Vévody, c. k. profesora při slov. gymn., a redaktora „Našeho Domova“ v Olomouci.

Schwaigrův obraz „Hostýnské Matky Boží“ jest vydán českým knihkupectvím R. Prombergra v Olomouci; (i v rozměrech 27 x 35). Madonna del Sacco (nejslavnější to Sartova Madonna) byla nám levně prodána od S. A. Seemanna, majitele uměleckého nakladatelství v Lipsku.

Velikými díky povinni jsme vldp. pánu radovi P. Frant. Hrbáčkoví, professoru v semináři v Kroměříži, vldpánům pt. představeným našeho alumnátu, zvláště vldp. Dru. Cyrilu Sládečkovi, kteří radou a zájmem podniku našemu nemálo přispěli, a pt. p. Karlu Budíkoví, řed. kůru na Pol. Ostravě, od něhož pochází hudební rozbor ukolébavek.

Po stránce obsahové mnoho dobrého prokázali našemu Almanahu Jeho Milost, nejdůstojnější pán světcí biskup

Dr. Karel Wisnar,

jemuž připadla obtížná úloha censora, pak vldp. P. J. Bloksa, jenž převzal ochotně veškeru korekturu a přispěl mnohou radou z vlastní zkušenosti. Všem pt. pp. subskribentům a všem, kdož jakkoliv zájem o dílo naše projevivše tak síly vzpružili a chuti k práci dodali.

Povinné díky vzdávají

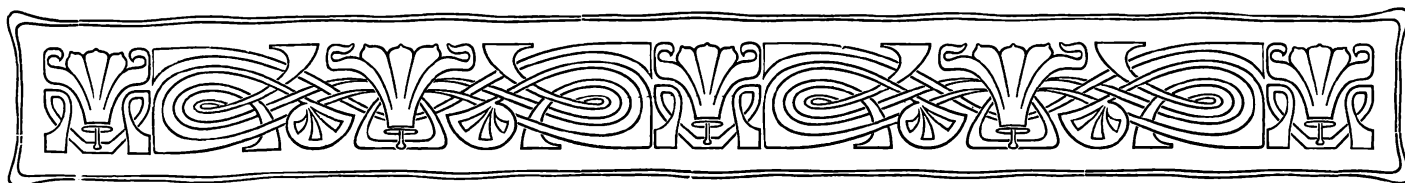
Pořadatelé.

V Olomouci, v prosinci 1904.

Abecední seznam pramenů :

- Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX. Warszawa 1901.
- Allioli: Die hl. Schrift. Regensburg 1900.
- Bardenhewer O. Dr.: Der Name Maria. Freiburg in B. 1895.
- Beissel Stefan S. J.: Die Verehrung U. L. Frau in Deutschland während des Mittelalters.
- Benedikt XIV.: De festis D. N. J. Christi et B. Mariæ Virginis. Lib. II. 1766.
- Bible olomucká a boskovská.
- Binterim A. J.: Die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der christlich katholischen Kirche. Mainz 1895.
- Bouška Sigm. O. S. B.: Mirjam. Praha 1903.
- Cornelius a Lapide: Commentarii in quatuor evangelia.
- Cursus s. scripturæ auctoribus R. Cornely, J. Knabenbauer et Fr. de Hummelauer. Parisiis.
- Devas: Familienleben.
- Didon-Hulakovský: Ježíš Kristus. Praha 1892.
- Gawalewicz-Kahlík: Královna nebeská. Opava 1892.
- Gostomski Walery: O lirycie religijniej Mickiewiczze. Przegląd 1902.
- Hefele: Conciliengeschichte. Freiburg 1855.
- Holweck F. G.: Tasti Mariani. Friburgi Brisgaviae 1892.
- Hummelauer Fr. de: Comment. in Genesim. Paříž 1895.
- Hurter S. J.: Compendium theolog. dogmat. Oeniponte 1896.
- Jindra: Život Panny Marie. Praha 1840.
- Kirchenlexikon v. Kaulen. Freiburg 1882—1903.
- Knabenbauer J.: Commentarius in prophetas minores. Paříž 1886.
- Knabenbauer J.: Commentarius in Isaiam prophetam. Paříž 1889.
- Kolb: Wegweiser durch die marianische Literatur.
- Konrád: Dějiny církevního zpěvu. Praha 1885.
- Košnář: Legendy o Panny Marii. Praha 1902.
- Liell: Die Darstellungen der allerseligsten Jungfrau und Gottesgebärerin Maria auf den Kunstdenkmälern der Katakomben. Freiburg. Herder.
- Maltzev: Andachtsbuch der orthodoxen - katholischen Kirche.
- Nicolas A.: Die allerseligste Jungfrau Maria.
- Nilles: De rationibus festorum, tom. I.
- Passaglia Card.: De immaculato conceptu Dei — parac semper Virginis, pars II. et III. Romae 1854.
- Plazza: Causa immaculatae conceptionis B. M. V. per XIII saecula pertractata.
- Przegląd r. 1893.
- Quartalschrift, Theologisch - praktische. Linz 1880, 1883.
- Rössler: Frauenfrage. Wien 1893.
- Rydvan Dr.: Maria ve Starém Zákoně předpověděna i předobrazena. Praha 1880.
- Sedláček J. Dr.: Výklad posvátných žalmů. Praha 1900.
- Schäfer A. Dr.: Die Gottesmutter in der heiligen Schrift: Münster 1900.
- Scheeben M. Jos. Dr.: Handbuch der katholischen Dogmatik. Freiburg in B. 1882.
- Schütz Summa Mariana.
- Schwane: Dogmengeschichten der mittleren Zeit und der Neuzeit. Freiburg 1890.
- Slovanský přehled. Praha 1899.
- Sobotka Primus: Rostlinstvo v národním po-dání slovanském.
- Sušil Fr.: Panna Maria u sv. Otců.
- Sušil Fr.: Výklad písma sv. Praha 1864—1874.
- Szekely: Hermeneutica biblica. Freiburg in B. 1902.
- Tretiak Józef Dr.: Cześć Mickiewicza dla Najświetszej Panny, Krakow 1899.
- Wiesnar Car. Dr.: Mariologia, scripta Olomucii.
- Zeibert Fr. Dr.: Compendium historiae ecclesiasticae. Brunnae 1902.

O B S A H:

	Strana		Strana
Bartošík Petr: Marianská starozákonní pro-		Linhart E. Rud.: * Scenerie z ráje	54
roctví a akkomodace	31	— * Ave	108
Číhal Ant. Studie z ikonografie marianské	111	— * Hvězda	116
Fabiánek Frant.: O svátku Neposkvrně-		Reček Leopold: * Až zhasne den	28
ného Početí bl. Panny Marie	17	— Rostlinstvo v lidových pověstech o Panně	
Foltynovský Josef: O jméně Maria	67	Marii	71
Frait Václav: Sociální pozeňnání kultu ma-		— * Improvisace	98
rianského	91	— Lidový názor o Panně Marii v koledě	117
Jašek Adolf: Panna Maria v Novém Zá-		Stuchlý Karel: Panna Maria v katakom-	
koně	55	bách	105
Kolář Arnošt: Víra východní církve v Ne-		Váňa Robert: Immaculata u sv. Otců a ve	
poskvrněné Početí Bohorodičky	25	stoletích pozdějších	9
Kroupa Frant.: Ave Maria (pro mužský sbor)	135	Valach Frant. Xav.: Historie tří nejznáměj-	
Kužela Rudolf: * Reflexe	82	ších modliteb marianských	85
— Úcta Adama Mickiewicze k Panně Marii	99	Vašek Bedřich: Panna Maria předobrazena	
Linhart E. Rud.: Regina sine labe origi-		ve Starém Zákoně	47
nali concepta	7	Doslov	137

Oprava hrubších omylů tiskových.

Str. 18. místo θεο μήτορα má býti θεομήτορα.

Str. 26., druhý sloupec, 22. řádek, shora: místo ὄικοι — οἴκοι; ὄικος — οἶκος; místo συλληψθέντας — συλληφθέντας.

Str. 27. II. sloupec 4. řádek od konce místo již — jíž.

Str. 32. hebrejský text má správně zníti: w^eêbâh 'ašit bēnka ûbēn haiššah ûbēn sar^e'aka ûbēn sar^eah hû' j^ešûfka ro'sh w^eattah t^ešûfenû 'akeb.

Str. 35. hebrejský text zní správně: hinneh ha'almaḥ harah w^ejoledeṯ ben w^ekara't š^emô 'immanû 'el.

Str. 36. hebrejský text má zníti: w^ejasa' hoter miggeza' išâi w^eneser miššarašâw ip^ereh.

Str. 50. I. sloupec 7. řádek s dola: místo podmětem — podnětem. — Jméno Julia Firmica Materna jest jméno jedné osoby.

Str. 51. II. sloupec 9. řádek s hora: místo Marianští — Madianští.

Str. 53. I. sloupec 3. řádek s dola: vynecháno slovo východové; místo inventus — intentus.

Str. 54. v básni: místo zvala — rvala.

Str. 55. II. sloupec: místo A však — a všed.

Str. 69. I. sloupec 3. odstavec: místo patrné — nepatrné.

Str. 78. I. sloupec: místo psal — spal.

Str. 81. I. sloupec: místo sílou — sílu.

Str. 86. II. sloupec 2. odstavec: místo opravené — opravné.

Str. 87. II. sloupec: místo z paměti — z paměti.

Str. 97. I. sloupec 3. řádek s dola: místo nauku — naukou.

Str. 101. II. sloupec: místo stělesněn — stělesněné.

Str. 102. II. sloupec 3. odstavec: místo činí — ční; tamtéž; místo skonu — shonu.

Str. 126. zmenšená quinta jest fis *c* místo fis *e*.

Str. 126. v písni „Oj djetešce v 5. taktu od konce místo *c* má býti *d*.

Menší tiskové a pravopisné omyly rač si sběhlý čtenář laskavě opravit sám.

